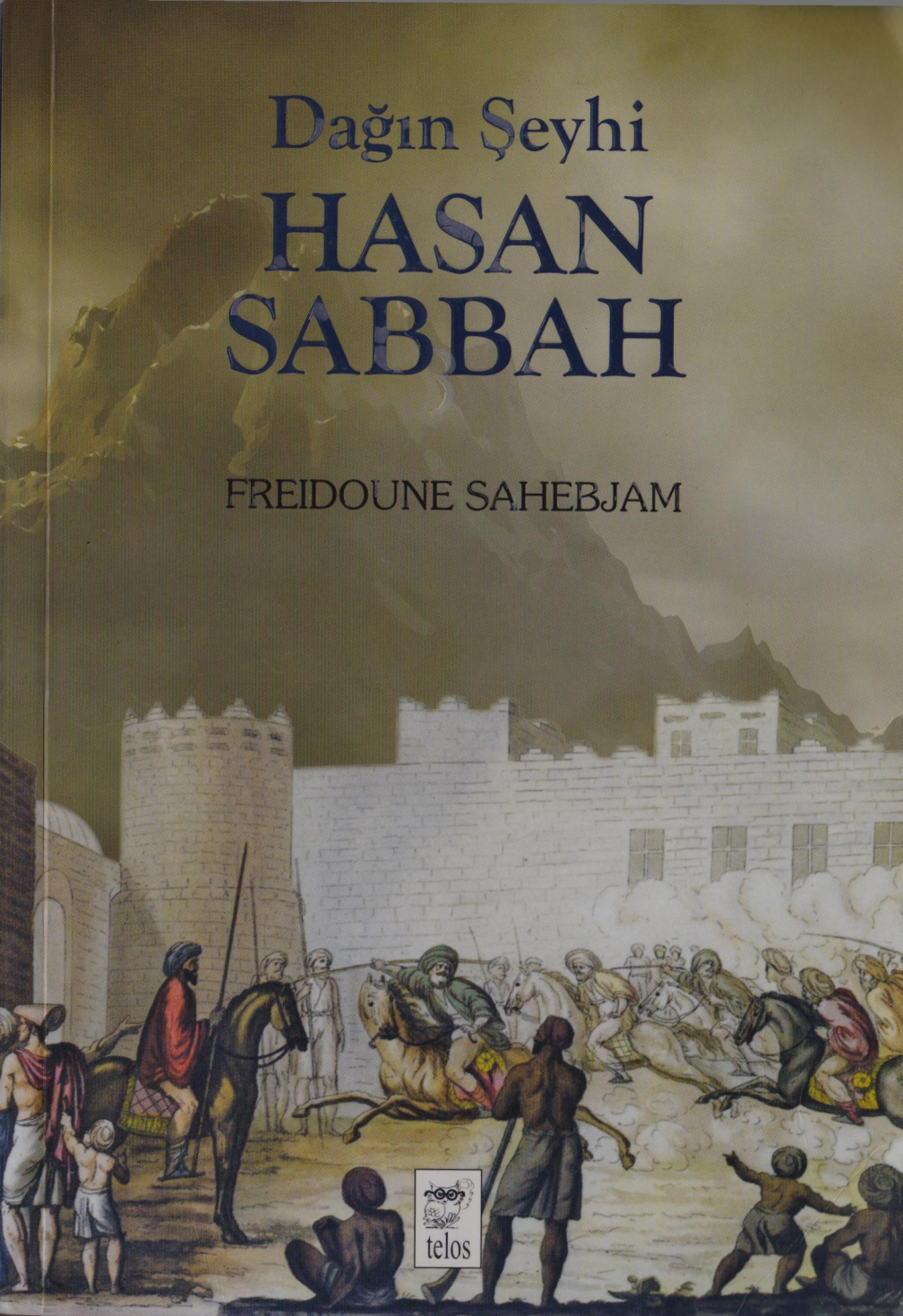
Dağın Şeyhi
HASAN SABBAH

FREIDOUNE SAHEBJAM

telos

1933 yılında doğan Freidoune Sahebjam, eski bir diplomattır. Uzun yıllar Fransa'da yaşadı ve yapıtlarını Fransızca yazdı. Le Monde ve Le Figaro gazetelerinde yayınlanan makaleleri nedeniyle 1979 yılında Tahran'ın kökten dinci rejimi tarafından ölüme mahkum edildi. 12 Mayıs 1979 günü, Paris'te yaşayan Humeyni yandaşı İranlı öğrenciler tarafından kaçırılıp Cite Üniversitaire'de yedi saat sorgulandı ve işkenceden geçirildi. Freidoune Sahebjam, hakkında çıkartılan idam fermanına karşın "hoşa gitmeyen" yazılarını yazmayı sürdürdü.

Yapıtları: *L'Iran des Pahlavis* (Pehleviler'in İran'ı), *Mohamed Reza Pahlavi* (Muhammed Rıza Pehlevi), *Hussein de Jordanie* (Ürdün Kralı Hüseyin), *L'Iran vers l'an 2000* (2000 Yılına Doğru İran), *Je n'ai plus de larmes pour pleurer* (Artık Akıtacak Gözyaşlarım Kalmadı), *Le Femme lapidee* (Taşa Tutulan Kadın), *Un proces sans appel* (Keskin Dava).

telos

Telos: 99
Edebiyat: 60

Kitabın Özgün Adı:
Le Vieux de la montagne

Fransızcadan Çeviren:
Faik Baysal

Grasset yayınevi tarafından 1995'te
yapılan baskıdan dilimize aktarılmıştır.

©Editions Grasset & Fasqueelle, 1995
Akçalı Telif Hakları Ajansı- Telos Yayınları, 2012

ISBN 978-975-545-097-1
Yayıncı Sertifika No: 17493

Düzelti:
Metin Uygun

Kapak Tasarımı:
Hüseyin Vatan

Baskı ve Cilt :
Barış Matbaası
Davutpaşa Cad. Güven San. Sitesi
No: 291, Topkapı, İstanbul

İkinci Basım
Mart 2012, İstanbul

TELOS YAYINEVİ
Cağaloğlu Yokuşu, Evren Han, No: 29 Kat: 5, Cağaloğlu, İstanbul
E-posta: telosyayinevi@gmail.com
Telefon: 0212- 512 23 14

FREIDOUNE SAHEBJAM

•

DAĞIN ŞEYHİ HASAN SABBAH

Fransızcadan Çeviren: Faik Baysal

telos

Bu yapıtı daha sonra okuyacak ve
tarihin şiddetleri, yasları ve gözyaşlarıyla
kesintisiz bir tekerrürden ibaret
olduğunu görecek olan
Adrien ve Charlen'e,
Raphaelle ve Joana'ya,
ve Cyrus'e.

İçindekiler

Birinci Bölüm
İSFAHAN

I. Hayranlık 11
II. Saygınlıklar 31
III. Zafer 52
IV. Saray 75
V. Sultan 103
VI. Kaçış 123

İkinci Bölüm
KAHİRE

I. Bekleyiş 155
II. Sürgün 175
III. Rekabet 192
IV. Esrar 214
V. Prens 235

Üçüncü Bölüm
ALAMUT

I Avarelik 267
II. Şato 280
III. İktidarı Ele Geçirme 297
IV. Zafer 314
V. Antlaşma 332
VI. Kuşatma 353
Sondeyiş 370
Tarihsel Kronoloji 377

Birinci Bölüm

İSFAHAN

I

Hayranlık

Parmaklarını birbirine kenetleyen Hasan, bir saatten beri bir tepeciğin üstünde iki büklüm oturuyordu. Büyülenmiş gibiydi ve birkaç metre önünde bulunan alacalı bulacalı, el kol hareketleri yapan bir kalabalıkla geniş bir sahneye dönüşen büyük meydanda olup biten manzaraya bakıyordu.

At ya da eşek sırtında gelip geçen insanlar bağırıp çağırıyor, oynayan çocukların arasından büyük bir beceriyle sıyrılıyor, duvarlar boyunca giden renk renk örtüleri altındaki kadınları görmüyorlardı. Bazen, bu kargaşa ve patırtı içinde bir kaval ya da davul sesi duyuluyordu.

Bu uçsuz bucaksız meydanın öbür ucunda on kadar deveden oluşan bir kervan kendine boş yere yol açmaya çalışırken karışıklığa neden oluyordu.

Güneş göğün en yüksek noktasındaydı.

Ezan sesi duyulunca kalabalık olduğu yerde durdu. Sessizlik ansızın derinleşti, tüm gözler mollanın ezan okuduğu camiye döndü. Binlerce gönül hep bir ağızdan ve yüksek sesle dua etmeye başladı. Hasan murakabeye varmak için gözlerini kapadı. Dua bittiği zaman, bu karışıklık, gürültü patırtı, bağırıp çağırma ve müzikle birlikte bir kat daha arttı.

Sıcaktan ve yorgunluktan başı dönen Hasan büyülenmiş gibiydi. Tus'da, Nişapur'da, hatta Rey'de bile böy-

lesine bir heyecana kapılmamıştı. Bunca satıcı, asker, işçi, din adamı, genç erkek ve kadının, hatta bazılarını hiç bilmediği hayvanların bir anda canlılık kazanacağını nasıl hayal edebilirdi ki?

Birkaç adım ötede bir satıcı iri meyvelerini sergiliyor, boğazına düşkün müşterilerine susuzluklarını giderecek incecik dilimler vermek için kırmızı karpuzlarını kesiyordu.

Yakınında kambur bir satıcı büyük bir titizlikle tarttığı fıstık ve bademlerin özelliklerini övüyordu. Biraz daha uzakta yaşlı bir adam, pişmiş topraktan yapılmış büyük bir testiden döktüğü suyu paraya çevirirken, ayakları dibinde korkuya kapılıp glu glu sesler çıkararak şaşkınlıkla öten hindiler, pazarlık biter bitmez boğazlarının kesilmesini bekliyorlardı.

Hasan omuzuna bir elin dokununca aniden irkilip bir fırlayışta ayağa kalkarak, geldiğini fark etmediği yabancının karşısına dikildi. Adamın özenli kılık kıyafeti, ortasından ikiye ayrılan siyah uzun sakalı, İsfahan'ın geçimi yerinde ailelerinden birine ait olduğunu gösteriyordu. Ona eliyle korkacak hiçbir şey olmadığını anlattı. Yabancının sessizce ve ısrarla yüzüne bakmasından sıkılan Hasan, ondan önce konuştu:

— Özür dilerim, yerinizi mi aldım?

Adam gülümsedi:

— Oturduğuna göre orası artık senin yerin, dedi. "Yer ilk gelenindir, böylece orada akşama kadar kalabilir. Şu satıcıları görüyor musun? Güneş doğmadan çok önce gelirler buraya. Eğer Sultan'ın askerleri tarafından kovulmazlarsa, muhtemelen yarın gün ağarıncaya kadar yine burada olurlar." Adam bir an sustu, sonra:

— Sen nereden geldin? diye sordu.

— Kuzeyden, Elbruz Dağları'nın eteğinde bulunan bir kentten geldim.

— Kentimize geleli çok olmadı sanırım.

Görünüşe bakılırsa zengin ve aslında çok nazik biri olan adam Hasan'ı merak ettiğini gizlemiyordu. Yorgunluktan bitip tükenen; üstü başı toz içinde olan Hasan da onu yanıtlamak için gülünç biçimde kibirli bir tavır takındı.

—Ben, bu sabaha karşı Kum'dan gelen bir kervanla geldim buraya. Biraz yürüdüm ve şu tepenin üstünde birkaç saat uyumuşum. Satıcıların gürültüsüyle uyandığımda güneş çoktan doğmuştu.

— Hiçbir şey yemedin, değil mi?

— Hayır, yemedim. İki gündür ağzıma lokma koymadım. Birikmiş biraz param vardı. Onu da haydutlar çaldı. Şimdi elimde avucumda bir şey kalmadığını söyleyebilirim.

— Eğer istersen benimle gel. Çok yakında mütevazı bir evim var. Orada yer, içer ve biraz dinlenirsin. Sonra, yine eğer kabul edersen, seninle biraz konuşup tartışırız.

Kaderinin anahtarlarından birini elinde tuttuğundan habersiz olan Hasan, bu esrarengiz adamın peşinden gitmekte nazlanmadı.

1075 yılının Mart ayı sonunda, İran yeni yılının kutlanmasından az sonra, ülkenin kuzeyinde bulunan Rey kentinin namuslu tüccarları olan Sabbahlar'ı, İsfahan'da, Sultan Celadeddin Melikşah'ın sarayında yaşayan Ömer Hayyam adında birinin özel görevlisi olduğunu söyleyen bir yolcu ziyaret etmişti.

Adam yerleşip biraz dinlendikten sonra, iki haftayı aşkın bir süredir yollarda olduğunu, efendisinin, "Nişapur Medresesi'nden arkadaşım" dediği Hasan'a kendi elleriyle iletilmek üzere bir mesaj getirdiğini ileri sürdü. Hasan yabancı adamın verdiği parşömendeki yazıyı büyük bir coşkuyla ve çabucak okumuş, eski okul arkadaşının özenli yazısını hemen tanımış, kendisini alıp iki yıl öncesine götüren düşlere dalmıştı. Nişapur'u hayal etmiş, Horasan dağlarındaki gezilerini, yıldızları okumayı öğ-

renmek için geceleri gökyüzünü incelemelerini ve bir tarladaki buğday tanelerini ya da bir havuzdaki su damlalarını hesaplamak için yaptıkları işlemleri anımsamıştı.

Ömer Hayyam, dünyanın en güzel, en büyüleyici, en eğlendirici kentine gelip kendisiyle buluşmaya çağırıyordu dostunu.

...Ebu Ali Hasan, Sultan'ın veziri oldu. Varlıklı ve güçlü olmasına karşın dostum olarak kaldı. İsfahan Sarayı'na yerleşmemi önerdi. Şimdi ben de bir ölümlünün isteyebileceği her şeye sahibim. Güzel bir evim, bana canla başla bağlı olan uşaklarım, karılarım, bol şarabım, araştırma ve incelemelerimi sürdürebilecek bol zamanım var. Bilgi edinmenin yolu uzun ve dikenlidir. Sonuçta senin bilgin ve dostluğun olmaksızın girişiğim araştırmaları sürdüremem. Gel dostum, bağıtı anımsa ve mümkün olur olmaz bize katıl. Senin gibi insanlara gereksinimimiz var.

Sadık dostun Ömer.

Mesajı getiren adam geri dönmüş, ama giderken Hasan'ın yanıtını almamıştı. Vezir tarafından iletilen bu daveti çok merak eden Hasan'ın herhalde düşünmek ve Ömer'in andığı bağıtın içeriğini anımsamak için bir süre beklemesi gerekecekti.

Nişapur Medresesi'ndeki öğrenimleri sona erdiği zaman, sevecen bir suç ortaklığıyla birbirine bağlanan üç arkadaş, bir vaatte bulunduktan sonra birbirlerinden ayrılmaya karar vermişlerdi. Bu düşünceyi ortaya atan bizzat Hasan'dı.

"Sevgili dostlarım, başarılı öğrenciler olduk ve hocaların derslerine gösterdiğimiz bağlılıkla, ülkemizin geleceği için önemli insanlar olma yolundaki olasılıkların bizden yana olmasına yardımcı olduk. Bu nedenle, aramızdan bi-

ri servet ve iktidar basamaklarını tırmanırsa, bunu iki arkadaşıyla paylaşacağına ataları ve evlatları üstüne yemin etsin. Eğer sözünü tutmazsa, Allah onu ve gelecek kuşaklarını yok etsin..."

Hasan tam onsekiz yaşındaydı. Ömer ondan sekiz yaş daha büyüktü, Ebu Ali Hasan da kırkını geçmişti. Horasan köylülerinden birinin oğlu olan bu adam yakınlarının yanında uzun süre çifçilikle uğraşmış, kuzey illerini gezip dolaşmış ve Semerkant, Buhara'dan başka Merv'i de görmüştü. Afganistan'a gitmiş, hatta evlenmişti. Derin bilgisi olanlarla, bilginlerle ve anlatmaya düşkün insanlarla karşılaşmış, ama her zaman bir istidacının hizmetine gereksinim duymuş, yaşı ilerledikçe de bu durumdan iyice canı sıkılmaya başlamıştı.

Bu nedenle günün birinde okuyup yazmayı öğrenmeyi kafasına koymuş, bu konuda hızla ilerlemiş, kırk yaşında Nişapur Medresesi'ne girmişti.

Bazen yaşı nedeniyle hocalardan biri olduğu sanılıyordu elbette, ama bu yanılgı aynı zamanda onun sağduyusu ve kıvrak zekâsından da kaynaklanıyordu.

Hasan ve Ömer onun odasında kalıyor, düşüncelerinden başka, Ebu Ali Hasan'ın yardımcılığını yaptığı ve kendilerine din dersi veren imam Muvaffık'a karşı gösterdiği saygıyı da paylaşıyorlardı. Hayyam ona derin bir dostlukla bağlı olmasına karşın, Sabbahoğlu duygularını açığa vurmakta daha ihtiyatlı davranıyordu. Bu kara sakallı adamdan hiç kuşkusuz hoşlanıyordu, ama Ebu Ali Hasan'ın açığa vurmadığı, önceden kestirilemeyen, insanı kaygılandıran bir kişiliği vardı. Antlaşma imzalayıp mühürlendikten sonra, aralarında en yaşlı olanı öteki ikisine:

"İçimizden biri başarıya ulaşırsa ve eğer Allah nasip ederse, yeniden görüşürüz inşallah!" demişti.

Hasan, bu mesajın vezir olan Ebu Ali Hasan'dan değil de, neden Ömer'den geldiğini kendi kendine düşünüp

durmuş, bu sorunun yanıtını bulabilmek amacıyla dört hafta sonra Rey'den ayrılmaya karar vermişti. Çocuklarının cesur ve çalışkan birer insan olarak yetişmelerini sağlayacak eğitimi görmeleri için büyük bir çaba harcayan ve değerli biri olan babasını kucaklarken, Hasan'ın kalbi duracak gibi olmuştu. Ölüm, bitip tükenen yaşlı insanlara yaptığı gibi, bir sabah vakti alıp götürmeden önce babasını bir daha görebilecek miydi acaba? Yalnız, yaşamın tekdüzeleştiği, heyecan veren hiçbir olayın meydana gelmediği kentinden ayrılırken yine de pek üzülmemişti.

Yol çok uzundu. Arada çok az bulunan su kaynaklarıyla kesilen, kentin merkezine doğru yaklaştıkça daha da boğucu olan bir sıcağın altında, yer yer çöken yollarda dört yüz elli kilometre yürümek gerekti. Hasan, ticari mallarla yüklü develerin, eşek ve katırların yürüyüşüne ayak uydurarak ilerleyen, birkaç kez saydığı, on sekizi kadın, yirmi üçü çocuk olan kırk üç kişinin arasında yürümüş, kalabalıkta bulunan üç atlının da Yahudi olduğunu öğrenmişti.

Kervandaki insanlar günde ancak otuz kilometre kadar ilerleyebiliyorlardı. Daha yolun başında zayıf düşen ya da hasta olan bazı yaşlılar amaçlarına ulaşma umudunu tamemen yitirmiş olarak bir ağacın ya da bir kayanın gölgesinde kendilerini öbür dünyaya götürmekle görevli olan Allah'ın Elçisi'ni beklemeye koyulmuşlar ve üzerlerinde bulunan değersiz öteberileri alındıktan sonra oldukları yerde gömülmüşlerdi.

Geceleri serin oluyordu. Yalnız üç Yahudi tüccar kalın örtüleri içinde korunuyor, yalaz bir ateşte yemeklerini pişirttikten sonra, kurdukları sağlam çadırlara çekiliyorlardı. Hasan, geçtikleri köylerden hurma, ekmek ve üzüm satın alıyor, sağda solda bulunan kaynaklardan, kuyulardan ya da şansı yaver giderse, rastladığı bir su satıcısından aldığı suyla susuzluğunu gideriyordu. Uykusu geldiğinde yere uzanıp yatıyor, başını yastık yerine heybesine dayıyordu.

Kum'a gelince yolcuların bir bölümü doğuya gitmek amacıyla çölün derinliklerine dalmak üzere kervandan ayrılmışlardı. Hasan onların üç katırla iki eşeğin arkasından yoksul ve kararlı bir durumda gözden kaybolduklarını görmüş, eski İran peygamberi Zerdüşt'e bağlı olduklarını öğrendiğinde, bu insanları kumul ve ırmakların ötesine nasıl bir nurun yöneltmiş olabileceğini kendi kendine sormuştu.

Hasan, evinden ayrıldıktan iki hafta kadar sonra İsfahan kapılarına varmıştı. Akşam olmuş, Zayendeh Rud Irmağı dolaylarında kervanı yirmiye yakın mızraklı ve kılıçlı asker durdurmuştu. Develer barakalarda barındırılmış, ticaret eşyaları boşaltılmış, sandık ve denkler açılmış, kadın ve erkeklerin üstübaşı aranmıştı. Sonu gelmez konuşmalarla kızarıp bozaran yüzleri üç meşale aydınlatıyordu. Kısacası, görevliye birkaç eski öteberi ve biraz yiyecek verilmiş, paralar gizlice el değiştirmişti. Kervancılar dağıldıktan sonra kent yeniden, açlıktan can çekişen bir köpeğin havlamasıyla bozulan sessizliğine gömülmüş; Hasan da solgun bir ay ışığının hafifçe aydınlattığı yolda dosdoğru yürümüştü. Nereye gittiğini bilmiyordu. Bir caminin bulunduğu geniş bir meydana çıkan daracık bir sokağa dalmış, sert topraktan yapılmış bir tepecikle karşılaşmış, gecenin geri kalan bölümünü geçirmek için oraya yerleşmişti.

Hasan hiç tanımadığı adamı takip ederek karmakarışık yollardan geçmiş, önünde kavak ağacı bulunan bir duvara vardıkları zaman, adam buradaki bir kapıyı sarsarak üç kez çalmıştı.

Kadınlar halıları dövüp çamaşırları asarken, uşaklar da yerleri süpürüyordu. Hoş bir biçimde çiçeklenmiş ev taşlığının orta yerindeki havuzun berrak suyunda kırmızı renkli bir sürü balık hafif gürültü çıkararak yüzüyordu.

Neyin nesi olduğu bilinmeyen adam, eve girmesi için genç yoldaşına eliyle işaret etti. İçeride her şey temiz ve çok düzenliydi. Masanın üzerine büyük bir incelikle meyveler konmuştu. Yerde renkli minderler vardı ve bir köşede bir semaverden havaya buğular yükseliyordu.

— Otur ve susuzluğunu gider bakalım!

Yorgun, aç ve toz toprak içinde olan Hasan bir bardak dolusu pembe renkli gül şurubu içti, birkaç tane de tatlı çörek yedi.

— Adım Ebulfazl. Tüccarım ve bu güzel kentte doğdum.

Hasan hafifçe başını salladı, ama hiç konuşmadı. Çöreklerin içindeki susamları çiğniyor, muhatabının yüzüne bakmakla yetiniyordu.

— Kentimize ilk kez mi geliyorsun?

Genç adamın hiç değişmeyen sessizliği ve dudakları arasında uçuşan belli belirsiz gülümsemesinden açıkça rahatsız olan Ebulfazl, güzel içeceklerden bir yudum içtikten sonra konuşmasını sürdürdü:

— Sana böyle sıkıcı sorular yönelttiğim için beni bağışla. Ama sen bu sabah pazarımızın manzarasını hayranlıkla seyre dalmışken, ben de seni uzun uzun gözledim.

Ev sahibinin sözlerinden biraz rahatsız olan Hasan, rahat minderlere iyice yerleşti, sonra elleriyle ağzını kapadı ve İsfahanlı'nın söyleyeceklerini büyük bir dikkatle dinleyebilmek amacıyla gözlerini satranç desenli döşemeye dikti.

— Giysilerin işçi giysisi değil. Ellerin de, toprak ürünlerini devşirip biçen, madeni işleyen, deri diken eller değil. Hayır, bu eller parşömen kâğıdını okşamış, mektup yazan kalemi tutmuş, parmaklarıyla bilim ve astronomi incelemelerini izlemiş. Çok kara olan gözlerin gerçekte zekânın barındığı bir yer, ama aynı zamanda insanı yiyip bitiren bir ihtirasın da yansısı...

Hasan gözlerini Ebulfazl'a doğru çevirdi:

— Tüm ulu imamlar adına söyle. Daha neler tahmin ettin bakalım?

— Sen bu kente birine rastlamak için geldin. Bir dostuna, belki de bir düşmanına hiç kuşkusuz. Amacına varabilmek için çok cesur ve azimli olman gerekecek.

Hasan ayağa kalktı, elini kalbinin üzerine koyarak başını önüne eğdi:

— Konukseverliğine teşekkür ederim Ebulfazl. Ama zamanını daha fazla almak istemem. Gitmem gerek, dedi.

— Bir saniye dostum. Daha adını bile söylemedin bana.

— Adım Hasan. Rey kentinde ticaretle uğraşan Ali Sabbah'ın oğluyum ben.

Bu kez Ebulfazl ayağa kalktı. Yüzünde derin bir ağırbaşlılığın izleri vardı.

— Otur Sabbahoğlu, otur ve beni dinle. Bu evi görüyor musun? Bu ev benim biricik dünyam oldu. Çok az dostum var. Dışarı çok az çıkıyorum. Sadece yıldızları incelemek ya da bu sabah olduğu gibi pazar yerinin kokularını duymak için sokağa çıkıyorum. Ticaretle uğraşmayı kardeşime bıraktığım günden beri araştırma ve inceleme yapmak benim yaşama nedenim oldu. Murakabeye varmayı yeğliyorum. Tıpkı senin gibi, tıpkı...

— Peygamber aşkına, nasıl bildin bunu?

— Ben onu senin hayal edemeyeceğin kadar iyi biliyorum. Sen, düşünceleri okuyan, gelecekten haber veren insanların var olduğunu hiç duymadın mı?

— Sen bir müneccim misin yoksa?

— Hayır, değilim, insanların bilinmeyen yanları vardır. Oralara ancak bir şeyin gizemine varmış olanlar girebilir. O yerleri bana Zerdüşt açıkladı, İnsan-Tanrı, Peygamberlerin Peygamberi, İran'ın nuru... Sabbahoğlu Hasan, İsfahan'a kimi görmeye geldiğini de biliyorum ben...

Hasan doğruldu. Bakışları her zamankinden çok daha endişe vericiydi. İşaretparmağını ev sahibine uzattı.

— Sana saygım var Ebulfazl, ama konuşmanı daha fazla dinleyemem. Öğretini ve Zerdüşt'ün atalarım için neyi ifade ettiğini biliyorum. Ama bugün tek gerçek Peygamber, saygı duyduğum Muhammed'dir. İnançlarımı kuşku perdesiyle bir bir örtme girişimini kabul edemem, dedi.

Ebulfazl birkaç adım yürüdü, elini nazik bir biçimde Hasan'ın omuzuna attı.

— Sakin ol dostum!... Korku bağırsaklarından dışarı vurduğu için bağırıyorsun sen. Ama şunu bil, İran topraklarının sevgili oğlu. Senin özel görevin bu dünyanın bilinmeyen bir zamanından beri yıldızlara yazılmıştır! dedi.

— Ziyaret etmeye geldiğin o iki adama gelince; birincisi, yani hiç kuşkusuz en çok ilgi duyduğun kişi, bir bilgedir. Şiir sanatında en üstün olanıdır, ama bir müneccim ya da matematikçi de olabilirdi... Ona güvenebilirsin, çünkü dostluğu içtendir. Daha önceden de şunları yazmıştı zaten:

İçten olmayan aşkın
Değeri olamaz
Sönmek üzere olan bir ateş gibi
İnsanı ısıtmaz.

Hasan kulaklarına inanamıyordu...

Korkunç bir hayalin etkisinde kalmış gibi sözlerini tekdüze bir sesle söyleyen solgun benizli, bakışları sabit İsfahanlı'nın yüzüne kıpırdamadan bakıyordu. Hayret ve korku arasında gidip gelen saldırgan tutumunu terk eden Hasan, onun sözünü kesmek için bir şey yapmadı.

— Öteki... korkunç biri... Ona güvenme sakın! Akıllı bir adam, ama savaşçı ve tedbirli. Nizamülmülk, Melikşah'ın yanında çok güçlü.

— Nizamülmülk mü dedin?

Hasan'ın sesi Ebulfazl'ı dalgınlığından çekip aldı. Ne olup bittiğini anlamaya çalışarak şaşkın bir biçimde çevresine bakındı. Daha sonra gözlerini genç adama çevirdi.

— Sabbahoğlu Hasan, şunu bil. Bu dünyanın prensleri olduklarını sanan cüce adamlarda ne zekâ ne de erdem var. Günü gelince İran'ın gerçek efendilerinin yanına gitmek gerek. Şimdilik kaderinin yolunda yürümek zorundasın.

Allak bullak olan Hasan, ev sahibinin ellerine sarıldı. Konuksever konuttan ayrılmadan önce bir soru daha sormaktan çekinmedi:

— Nizamülmülk kim, söyler misin?

Şaşıran Ebulfalz, gözlerini Hasan'ın gözlerine dikti.

— Nizamülmülk mü? Başvezir, canım! dedi.

Delikanlı ağır aksak kapıya vardı, sonra sarayı bulmak için daracık sokaklara daldı. Zayendeh Rad Irmağı dolaylarına vardığı zaman neredeyse akşam oluyordu. Karların eridiği günden beri sular yükselmiş, tarlaların çoğu su altında kalmıştı.

Hükümdarlık bahçesine yaklaştıkça adımları yavaşladı. Bu sırada iki asker kendisine doğru ilerledi ve içeri girmesini engellemek için mızraklarını birbirine çaprazlama vurdu. Çadırın birinden iri yarı biri çıkıp önüne dikildi. Bakışları tehdit ediciydi ve eliyle uzun bir kılıcın toparlak ucuna sıkıca yapışmıştı.

— Yoluna git hödük herif! Senin yerin burası değil! diye bağırdı.

Hasan boyunun uzunluğuyla ünlü olmasına karşın, askerin karşısında kendini gülünç derecede küçük hissetti.

Kabadayılık taslayarak:

— Ben şair Ömer Hayyam'ın çağrılısıyım, diye bağırdı.

— Allah Allah! Şuna bak hele! Ömer Hayyam'ın çağrılısıymış. Ben de Sultan'ın gözdesiyim. Defol! Karnını deşmeden bas git şuradan hadi!

Şiddetli bir omuz darbesiyle dengesini bozup onu hemen yüzükoyun yere yapıştırdı. Hasan böylesine sert muamele görmekten iğreniyordu. Nişapurlu bazı Afgan ve Türkmen öğrencilerden bunun tadını biliyordu. Goliath'a unutulmaz bir ders vermenin çılgın isteğini bastırmak zorunda kaldı. Sakin bir biçimde ayağa kalktı, parmaklarına bulaşan tozu temizlemek için ellerini çırparken bir yandan da gülümsedi.

— İzninle onu biraz daha uzaktan gözetleyeceğim. Bana bir mektup gönderdi. Bekliyor beni! dedi.

Asker bir deliyle karşı karşıya olduğunu düşünerek omuz silkti ve çadırına döndü.

Hasan, oymalı dev bir kapının yüz metre kadar ilerisinde bulunan bir karaağacın gölgesine yerleşti. Toprağa dalmadan önce taşa vuran bir kökün üstüne oturdu. Sırtını ağacın gövdesine yasladı, vücuduna doğru kırdığı bacaklarına kollarını dolayarak, çenesini dizlerine dayadı.

Rey'deki baba ocağının çatısına tüneyerek tanrısal bir işaret beklentisi içinde kimbilir böyle kaç gece yıldızlı gökyüzünü inceden inceye gözlemişti? Eşek sırtında ya da yaya olarak geçip giden, çoklukla ağır yükler taşıyan, bazen de küp ya da canlı kümes hayvanları götüren ilgisiz yolcuların gözleri önünde saatlerce yerinden hiç kımıldamadı.

Karanlıkla birlikte bastıran serinlik toprağın kokusunu daha da yoğunlaştırmıştı. Bazı insanlar evlerine dönmekte acele ederken, bazıları orada burada ateşler yaktılar.

Geç kalan birkaç saka kuşunun ötüşü ve tanımadığı bitkilerin vanilyalı kokularıyla başı dönen Hasan, başını yine ağaca dayadı, gözlerini yumdu. Az sonra, yanına sessizce yaklaşan bir adamın boğuk sesiyle kendine geldi.

— Üstadın dostu olduğunu ileri süren sen misin?

İnce deriden yapılmış çizmeleri ve tepesinde sorguç bulunan sarığıyla bu yabancı adam ancak saray koridorlarının mozayiklerini çiğneyen biri olabilirdi.

Delikanlı doğrularak:

— İleri sürmüyorum, ben onun dostuyum, dedi.

— Adın ne senin, yabancı?

— Hasan, Sabbah'ın oğluyum. Eskiden Horasan'da senin üstadınla birlikte okudum ben.

Sert bir hareketle uşağa Hayyam'ın mektubunu uzattı.

— Arkamdan gel hadi!

Birkaç saat önce o iri yarı adamın çıktığı çadıra kadar uşağın peşinden gitti.

— Otur. Sana çay ve çörek verecekler. Şimdi üstada haber vereceğim ve seni buradan aldırtacağız.

Yer kirliydi. Buranın aynı zamanda muhafız odası, yemekhane, yatakhane, abdeshane ve dua etme yeri olduğu belliydi. Dövülmüş toprak zemine konan hasırların üzerine sırayla altı-sekiz kişi yatabilirdi.

Hasan kendisine ikram edilen çayı içerken, dışarıda, ateş başında yarenlik eden askerleri gördü. Bardağı kavrayarak ellerini ısıttı ve canı tavuk, iyi pişmiş pilav ve taze sebzeden oluşan gerçek bir yemek istedi.

Perde aralandı. Bir askerin arkasında, ellerinde meşaleler olan iki muhafız duruyordu.

Adam hafifçe eğildi:

— Üstad seni bekliyor. Bu uşakların peşinden git, dedi.

Bahçe uçsuz bucaksızmış gibi görünüyordu. Pırıldayan ışıkların ötesinde Zayendeh Rud Irmağı sularının gürültüsü açıkça duyuluyordu.

Hasan bir evle karşılaştı. Tüm odaları aydınlanmıştı. Pencerelerin gerisinde gölgelerin gelip geçtiği görülüyordu. Bu varlıklı evin ancak Ömer Hayyam'a ait olabileceğini aklından geçirdi. Nitekim onun kapı eşiğine çıktığını görünce hiç şaşırmadı.

Üstad yolcuyu kucaklayarak:

— Seni bekliyordum dostum, seni. Hoş geldin! İnan ki seni görmek çok güzel bir şey! dedi.

Ömer, mutlu bir yaşam sürdüğüne işaret eden hafif şişmanlığı bir yana bırakılırsa, aradan geçen iki yılda hiç değişmemiş gibi görünüyordu.

Gereksiz konuşmalara pek yatkın olmayan Hasan, hiç ummadığı bir anda şaire yeniden kavuşmuş olmanın etkisiyle heyecanlandı. Konutun içi bir hazineyle doluydu. Ne varsa, aşırı bir özenle bezenmişti. İki dost kumaşları pırıldayan yastıklara, üstünde çok ince işlenmiş gümüş zarflı küçük bardakların bulunduğu fildişi ve maun ağacı kakmalı alçak bir masanın başına oturdular.

— Allah şahidim olsun! Ömer, dostum, sen bu kadar zenginsin ha?

Ömer ayağa kalktı, ellerini kavuşturdu, odayı dolaştı, sonra duvarları gösterircesine kollarını havaya kaldırdı.

—Burada görebildiğin hiçbir şey benim değil! Mobilyalar, halılar, uşaklar da benim değil. Bunların hepsi benim hizmetime verildi ve bıkıp usanıncaya kadar onlardan yararlanabilirim, dedi.

— Ebu Ali Hasan sayesinde mi?

— Hayır, Nizamülmülk'ün sayesinde. Bizleri birbirimize bağlayan, güçlendirmeyi başardığım dostluk ve onun teveccühü sayesinde.

— Ne... ne!...

Düşünceli bir tavır takınan, baş ve işaretparmaklarının ucuyla çenesini tutan Hasan gözlerini kırpıştıra kırpıştıra, bir bardak dolusu şurup içen Ömer'e bakıyordu.

— Sevgili Hasan'ım, Nizamülmülk'ün çok önemli bir kişi olduğunu bilmen gerek. Çağırılmadıkça yanına gidilemez. Üstelik, Sultan'ın yeğeniyle evlendiğinden beri de, Melikşah'ın içli dışlı dostlarından biri oldu.

— Çok saygın imam Muvaffık'la görüşüyor mu?

— Hem de nasıl! Her zamankinden daha çok görüşüyor. Nikâhını da imam kıydı zaten. Sık sık da saraya davet ediliyor.

— İnanamıyorum. Ebu Ali Hasan Başvezir oldu ha! Sınavlarda yardım ettiğim, hep hile yapan, Nişapur'da İran ırkının üstünlüğünü bizimle uzun uzun konuşan şu köylü şimdi Selçuklu Türkleri'nin uşağı oldu demek!

— Hadi hadi dostum, şu üzüntüyü bırak artık yahu! Eğer Ebu Ali Hasan bugün Melikşah'ın Başvezir'i olduysa, Allah'ın rahmetine kavuşan babası Sultan Alpaslan tarafından fark edildiği ve beğenildiği için oldu. Değerli ve dürüst bir insan olduğunu kabul et. O da beni ziyaret ediyor. Bana geldiğinde geçmiş günlerden, senden söz ediyoruz hep.

— Benden mi? Ne diyor benim için? Geçinilmesi güç biri ve düşüncelerimin gülünç olduğunu mu söylüyor?

— Çok sert davrandığının farkında mısın Hasan? Hangi hınç alma duygusunun etkisindesin sen böyle?

— Buluşmamız için Ebu Ali Hasan'ın kendisi niye çağırmadı beni?

— Ah! Ah! Ah! Senin bu uzlaşmaz tutumunu çok iyi bilirim. Sen Nizamülmülk'ün nasıl bir yaşam sürdüğünü biliyor musun? Savaşa gitmediği zaman devlet işlerine bakmak, ayrıca Sultan'ın güvenliğine dikkat etmek zorunda. Bu işi yüklenebilecek benim gibi alçakgönüllü biri varken, iki toplantı arasında sana bir de mesaj mı çırpıştırmalıydı yani? Hasan, iyi dostum benim! Kardeşim benim! Burada yaşam insana birçok eğlence ve güzel zevkler sağlarken, bir yandan da soluk alabilecek çok az zaman bırakıyor. Sana gönderdiğim mektubumda yazmış olduğum gibi, burada bilgin ve zekân sayesinde bir yerin var senin. Sabırlı olmak, onun iyiliklerine layık olmak gerek. Ah! Bize katılmış olmandan sevinç duyuyorum gerçekten de. Ebu Ali Hasan'ın da buna sevineceğini biliyorum.

— Saflığın beni şaşırtıyor! Ama seni yeniden gördüğüm için ben de mutluyum.

Kahkahalarla gülen ev sahibine bu kez Sabbahoğlu sarıldı.

O da iki kez el çırptı.

— Sana şimdi iyi bir yemek getireceğim. Eğer beni daha dinleyecek gücün varsa, yeni yazdığım şiirlerden birkaçını da okuyacağım.

Ömer Hayyam'ın evinden, sanki zaman durmuş gibi, gecenin geç saatine kadar yüksek sesle okunan şiir ve kahkahaların yankıları duyuldu.

Ertesi günün sabahı Ömer ve Hasan, İsfahan sarayının bahçesinde yürüdüler. Yeni biçilen çimenlik göz alabildiğine uzuyordu ve ağaçlı yolların orasına burasına birçok yalancı çınar, kavak, porsuk ağacı ve selvi dikilmişti. Bunlar, gezmeye çıkanlara serin gölgeler sağlıyordu.

Ömer bir hurma ağacının yaprağını okşamak için durdu:

Hayatımın ağacı söküldüğü
Ve vücudum dağıldığı günde,
Kilimden bir kadeh yaparlar belki,
O zaman, şarapla dolu o kadehten
Yeniden doğarım ben de.

— İlhamımı burada alıyorum ben. Bu bahçenin kendine özgü gürültüleri, kokuları, gizleri ve kuşkusuz senin hiçbir zaman görmediğin çiçek ve hayvan türleri var.

Yeniden yürümeye başladılar ve konuşmadan yeteneklerini bu güzellikleri yaratmaya adayan onlarca bahçıvanın yarattığı manzarayı hayranlıkla seyrettiler. Ördekler saldırgan siyah kuğularla birlikte havuzlarda yüzerlerken, damlarda güvercin ve kumrular ötüyor, en küçük bir hışırtıya kulak kesilen antilopların yanı başında marallar otluyordu.

Hasan eğer bir ressam olsaydı, bu görüntüyü çok renkli bir minyatürde ölümsüzleştirir, gülle sümbülün açık mor rengini, lotüslerin fildişi ve Manisa lalelerinin mavi rengiyle karıştırırdı.

Eğer şair olsaydı, nergisin beyazlığını, karanfillerin lâl rengini ya da gülün kırılganlığını överdi.

Ömer bunu hissedip anlamış mıydı acaba? Dostuna doğru döndü ve bir şiirini okudu:

Bahar yelinin esmesiyle gülün yüzünün
Açıldığını görmek iç açıcıdır,
Sereserpe çimenlere uzanmış yarin
Büyüleyici yüzünü görmek iç açıcıdır,
Sona eren gecenin anısında
Neşelendirici hiçbir şey yoktur,
Mutlu ol, sus,
Çünkü şimdiki an iç açıcıdır.

Sabbah'ın oğlu, yeni yaşamının eşiğinde kendini öylesine hafif hissediyordu ki!

Giysilerine çoğunlukla özen göstermediği halde, aynadan yansıyan hayalinden memnun oldu. Şairin verdiği giysiyi giymiş, başına nakış dokulu kumaş gömleğiyle aynı renkte olan mavi ipekten bir türban dolamıştı. Bir çift kırmızı, altın rengindeki pabucun tüm parlaklığını ortaya çıkarttığı şalvarı da ona çok saygın bir insan görününtü veriyordu.

O sabah uzun uzun yıkanıp paklanmış ve şifalı ılık suyun keyfini sürerken vücudunu ovmak, kurulamak ve esanslamakla görevlendirilen iki genç kadının geldiğini görünce çok sıkılıp utanmıştı.

Kadınlar onun siyah kehribar rengindeki saçlarını özenle taramış, kaşlarını ve sakalını gül esansına bulamışlardı. Sonrasında Hasan, onların getirdiği katlanabilir büyük aynaya bakıp kendine hayran olmuştu. Suyun dışına çıkmış balık gibi dudaklarını oynatmış, yanaklarını çimdiklemiş, dilini çıkarmış ve sakalını sıvazlamıştı. Aynada gördüğü bu adam kuşkusuz kendisiydi. Öyleydi ama ne büyük, ne inanılmaz bir değişiklikti bu!

Daha sonra bahçede hafif bir şeyler yemek için Ömer'le buluşmuş, onun ne denli yapmacık konuştuğunu fark edince çok şaşırmıştı.

— Hasan! Benim iyi kalpli Hasan'ım! Dostum, kardeşim benim! Nasıl, beğendin mi? Burada yıkanman Nişapur'daki hamamlarda yıkanmalarımızdan daha güzel, değil mi?

— Ah! Ah! Daha güzel elbette. O bulanık ve kükürtlü suda kaç kişi çırpınıyorduk, yirmi kişi miydik? Belki de otuz kişiydik ha? Bu sabah sırtımı keselemek için bana gönderdiğin huriler gibi güzeller de yoktu orada.

— De hele, dikkatsizlik yüzünden erkeklerin salonuna çırçıplak dalıveren o kadını anımsıyor musun?

— Evet, anımsıyorum. Hatta onu fark edecek zamanı olmayanlar bile çığlıklarıyla tehlikeden haberdar olmuştu, işlediği günah nedeniyle kadının halkın gözü önünde kamçılanarak dövüldüğü söylenmişti.

— Ben buna hiçbir zaman inanmadım. Zavallı kız, utancından bir daha çıkamadığı bir hareme girip saklanmıştır. Şu kadınlar, Hasan, söyle bana, eskiden olduğu kadar senden hoşlanıyorlar mı?

— Eğer ateşimizi söndürmek için gittiğimiz o kadınlardan söz ediyorsan, evet, hoşlarına gidiyorum hep. Belki de param sayesinde.

— Ah! Ah! Ah! Ne parası, peygamber aşkına! Seni temin ederim ki onlar senin bazı fiziksel özelliklerine hayrandılar.

— Burada kes artık Ömer, o budalalıkları anlatma bana! Daha çok yıkandığım şu banyo odasına suyun doğrudan nasıl geldiğini anlat. Hiçbir uşağın yardımı olmadan gelen şu suyun!

— Uşaklara gerek yok. Bak, yıkandığın o yerle mutfak, evimin bodrum katının altında bulunan iki odadır. Orada sürekli olarak yanan korların bulunduğu, tuğladan yapılmış şömineler dikkatini çekmiştir. İşte, o baca-

lar ırmağın sularıyla beslenen bir kuyudan çıkan boruları ısıtıyorlar. Böylece gün boyunca sıcak su elde edilebiliyor.

— Böyle bir sistemin varlığını ilk kez duyuyorum. Atık sular nereye akıtılıyor?

— Bir çukura akıtılıyor. Oradan da yakındaki tarlalara dağıtılıyor.

— Çok ustalıklı bir şey bu.

Hasan düşüncelere dalmıştı. Ömer boğazını temizledi.

— Konuyu değiştireceğim ve bir kez daha Nişapur'dan söz edeceğim için beni bağışla, dedi.

Sabbahoğlu sessizce başını kaldırdı, gözlerini doğruca şaire dikerek sorusunu bekledi.

— Laleh'i anımsıyor musun Hasan?

Laleh nasıl anımsanmazdı? Farsça bilmeyen bu Türkmen kızı, öğrencilere güzelliklerini satıyordu. Ömer Hayyam ona tutulmuştu ve her gece arkadaşlarına dimdik göğüslerini, baldırlarının yumuşaklığını, vücudunun kokusunu övüyordu. Uzun siyah saçları ve maral gözleriyle bu kız, kentin en güzellerinden biriydi.

Güzelliğini esirgemeyen kıza karşı ilgisiz kalamayan Hasan, arkadaşının kendisini kıskandığını görünce şaşırmıştı.

— Laleh mi? Hangi Laleh? diye sordu.

—Tanrı'nın yarattığı dişiler arasında insanı en çok heyecanlandıran o kızı unuttun mu yoksa?

— Unutmadım canım... Türkmen kızı Laleh... Bana onu neden sorduğunu anlamadım.

— O hurinin hep benim olmasını istedim de, ondan sordum. Ama kaderinin onu nerelere sürüklediğini bilmiyorum şimdi.

— Vücudunu satan bir yaratığı kendine eş olarak mı alacaktın? Allah Allah! Sen aklını mı yitirdin yoksa?

— Yok canım! Kuşkusuz haklısın! Şimdiye kadar aldığım kadınların hiçbiri o şeytan kızı bana unutturmayı başaramadı daha.

Bunun üstüne ayağa kalktı, evin odalarından birine girip gözden kayboldu. Hasan yalnız kaldı. Bir firavun incirinin gölgesine oturdu, bir kadınla ilgili duygularını hiç çekinmeden itiraf eden ve böylesine zayıf düşmüş olan şaire acıdı. Bu sevda ona yakışan bir sevda değildi. Bununla birlikte, bir kadın uğruna hiçbir zaman acı çekmemiş olmasına karşın, aklına sıkıntı veren bir şeyin hayali geldi. Hatta kendini sabahki köpüklü suyun içinde, küçücük bembeyaz eller sırtını ovarken heyecanını gizlemek için uzun, ince elleriyle cinsel organını örtmek zorunda kalırken gördü.

II

Saygınlıklar

Hasan üç haftadan beri İsfahan'daydı ve şair dostunun konutunun köşe bucağını incelemek için bol bol zamanı olmuştu. Kendisine ayrılan dairede eksik hiçbir şey yoktu. En yetenekli Kirmanlı zanaatçıların elinden çıkmış ağır halılar, titizlikle işlenmiş masa örtüleri ve perdeler, aynı zamanda meyvelerle bezenmiş bardaklar ve incelikle ballandırılmış kokulu tatlılar, çörekler de vardı.

Odasının bir köşesini örten örtüyü çektiğinde, sarayın usta terzilerinin diktiği bir yığın giysi olduğunu görmüştü. İpek ve pamuklu kumaşlardan dikilmiş giysiler, birbirine uyumlu sarık ve kısa konçlu çoraplar, incelikle işlenmiş deri terlikler, ayrıca altın ve gümüş paralarla dolu bir çekmece...

Bununla birlikte, sert ve yabanıl insan yönüne bağlı kalmıştı. Kentin hareket ve kokuları içinde kaybolup gitmekten hoşlanıyordu daha çok.

Satıcıların ilkel tezgâhlarının sıralandığı daracık sokakların toz toprak içindeki zeminini çevik adımlarla arşınlıyor, bu bilinmezlik içinde hemcinslerini inceliyordu. Allah, yadsınmayan ululuğu içinde, böylesine değişik yaratığa can verme gücünü nasıl bulabilmişti? Çocukken bu soruyu, 'yalnız Yaratıcı'nın yanıtlayabileceği' karşılığını veren o çok sevgili babaya da sormuştu. Bu karmaşada

yürürken bunu hâlâ kendine soruyor, üzerine yönelmiş alçakgönüllü bakışları düşünüyordu.

Değerli giysileri içindeki Sabbahoğlu'nun yürüyüşü gerçekten de çok kurumluydu, ama o yine de insanların görünüşe aldanmakla çok aptallık ettiklerini düşündü. Yoldan geçerken, tek gözlü bir adamın önündeki tezgahtan kırmızı ve parlak kabuğuyla ışıldayan bir elma aldı ve karşılığında ona, tüm malını alabilecek değerde bir para verdi. Yaşlı adam, kalan dişleriyle madeni parayı boş yere büküp kıvırmaya çabaladıktan sonra teşekkür etti. Binbir kez özür diledi ve önünde derin bir saygıyla eğildi.

Hasan aldığı elmayı, kendini uğurlu haberlerle sunan yaşamı yiyiyormuş gibi ısırıp iştahla yedi.

Bir meyhanenin yakınında durdu. On beş kadar yaşlı ve genç adamın bulunduğu, ter kokan bu yere girdi. O içeri girdiğinde adamlar hemen sustular. Duvarın köşesine atılmış olan minderlere oturdu, hizmet yapılmasını bekledi. Tüm gözler üzerine çevrildi, sonra herkes yeniden konuşmaya başladı. Hepsine ayrı ayrı baktı. Özellikle el kol hareketleriyle tartışan öğrenciler dikkatini çekmişti. Anıları birbirini kovaladı.

Nişapur'daydı. Ömer ve Ebu Ali'yle birlikte caminin iki adım ötesinde bulunan ve çay satan bir Yahudi'nin kahvesinde buluşmayı seviyorlardı. Saatler boyunca dinden, siyasetten konuşuyor, Hasan'ın uzun uzun eleştirip hırpaladığı hükümet yetkilileriyle başının derde girmesinden korkan kahveci tarafından her zaman kapı dışarı ediliyorlardı. Bu sahne hiç değişmeden, kahvesi iyice boşalmış olan ve onları dışarı atmaya çalışan Yahudi'nin burnunda Hasan'ın yumruğunun patladığı güne kadar sürüp gitmişti.

Nişapur... O zamanlar Ömer daha zayıftı. Ebu Ali de sadece öğrenciydi ve henüz nakışlı kumaştan dikilmiş gömlekler giymiyordu. Ebu Ali!... Bir sahte peygamber edasıyla, sultan Melikşah'la birlikte süslü duvarın saygın-

lığını paylaşan vezir arkadaşının portresine takıldı gözleri. Birden ayağa kalktı ve portrelerin önüne dikildi. Bacaklarını iki yana açtı. Ellerini kalça çıkıklarına dayadı. Her zaman olduğundan çok daha acı bir tavırla:

— Şan olsun şu köylüye! Şan olsun şu Türk'e! diye bağırdı.

Sonra kahkahalar atarak uzun uzun güldü. Arkasında şaşkına dönen dinleyiciler bırakarak tabana kuvvet uzaklaştı oradan.

Sabbahoğlu, Ömer'in evinin taşlıklarının alt yanından geçtiği sırada, odaların birinden ağır bir şarkı sesi geldiğini duydu. Genç olması gereken adamın okşayıcı sesine ayak uydurarak yürüdü.

Sitar çalan birinin şarkısına kendini bırakmış, gözlerini kapatmış durumda nargilesini tüttüren Ömer'le karşılaştı. Gözlerini açınca şair de onu gördü.

— Gel... Yanıma gel... Geçip giden şarkıları söyleyen şu değerli çocuğu dinle, dedi.

Saçları hemen hemen kumral olan çocuk, makamlarda gezinmeyi ustalıkla sürdürüyordu.

— Saki dudakları yakuttan
Bir dilber olsun...

— Bu şiiri biliyor musun, Hasan'ım? Ben onu, Tanrı'nın bana duymak, insanı duygulandıran yaratıklarını seyretmek olanağını ihsan ettiği böyle bir günde yazmıştım.

Sonsuz yaşamın suyunu iç
Şarap yerine
Venüs de bu şenlikte bulunsun,
İsa da konuğun olsun,
Neşe olmaz
Eğer kalp tasadan uzak değilse.

Sessizce duran Hasan, şairin sözlerinden hiç etkilenmemiş gibi görünüyordu. Ayağa kalktı, yine kaygısızca çıkıp gitmeye hazırlandı.

— Nedeye gidiyorsun kardeş? Benimle bulunmaktan sıkılıyor musun yoksa?

— Hayır, hiç sıkılmıyorum. Ama ben, beyaz tenli birkaç kerubiyle büyülenecek durumda değilim. Düşünmeye ihtiyacım var.

Hayyam, çocuğa gitmesi gerektiğini eliyle işaret etti.

— Karamsar olduğunu görüyorum. Yeni yaşamından hoşnut değil misin? Seni kırdılar mı yoksa?

Sabbahoğlu, Arap uşağa, oyun masasına bir satranç getirmelerini emretti.

— Hasan, kardeşim! Bu oyunda benden daha yetenekli olduğunu biliyorum! Oynamayı kabul ediyorum, ama şimdiden büyük ustalığın karşısında saygıyla eğiliyorum!

Hasan taşını sürerken ağırbaşlılıkla:

— Ustalık insan evriminin temelidir, dedi.

Bağdaş kurup oturan, dirseklerini masaya dayayan ve başını avuçlarına alan şair, kuşkusuz çok sevdiği bir konuda tartışmaya girişmede oyunun araç olduğunu bildiğinden, dostunu inceliyordu.

Hasan konuşmasını sürdürerek:

— Ebu Ali, yani Nizamülmülk -bunları söylerken gülümsedi- galiba benden çok daha uzmanmış diyecektim, dedi.

— Ne demek istiyorsun, sevgili Hasan'ım?

— Sen de biliyorsun Ömer. Senin hakkında hep güçlü ve içten dostluk duyguları besledim ben. Bizi birbirimize sıkı sıkıya bağlayan öğrencilik yaşamını birlikte paylaştık. Ama bu öğleden sonra bir kahvede çay içerken, unutulup gitmesinden çekindiğim anılar aklımdan hayal gibi gelip geçtiler.

— Sonra?

— Yakup'u anımsıyor musun?

— Semerkantlı şu Yahudi'yi mi?

— El Tarek'in parşömenlerini çalmakla suçlanan adamı?

— E... peki... Bu yüzden medreseden kovulmuştu galiba.

— Büyük bir haksızlık bu.

— Ne haksızlığından söz ediyorsun sen? Aklını mı yitirdin yoksa Hasan?

— Allah aşkına beni dinle Ömer. Bütün söyleyeceklerim doğru. Yakup, İmam El Tarek'in hiçbir şeyini çalmadı. Asla çalmadı.

— Peygamber aşkına söyle! Nereden biliyorsun bunu?

— Bu küçük hırsızlığı yapanı ben gözlerimle gördüm. O da, Ebu Ali'den başkası değildi.

Şaşkına dönen Ömer masanın dengesini bozan, satranç tahtasındaki taşların birbirine karışmasına neden olan bir harekette bulundu.

— Bu lütuflardan beni yararlandıran bir insanı lekelemekten nasıl çekinmiyorsun? Bana karşı beslediğin sevgiye karşın artık seni dinleyemem, dedi.

Hasan da:

— Bugün ya da başka bir gün beni dinlemen gerekecek dostum, diye bağırdı. Yerinden hiç kımıldamadı ve artık kazanacağından emin olmadığı oyunu bitirmek için filleri, piyonları, kaleleri, vezirleri ve şahları özenle düzeltti.

Sabbahoğlu Şair'i görmeden bir hafta geçip gitti. Şair de onun gitmeye alışkın olduğu yerlere uğramaktan kaçınıyordu.

Bununla birlikte, o sabah gök mavisi mozaiklerle döşenmiş üç güzel havuzdan birinde balıkları beslerken, şairin uşağının kapılardan birinden dışarı çıktığını gördü. İki elini boru gibi yapıp ağzına götürerek:

— Hey! Sen, sen! Beni duyuyor musun? Buraya gel! diye bağırdı.

Kırmızı giysiler giymiş olan Sudanlı uşak çekingen bir tavırla yaklaştı, önünde sessizce eğildi.

— Efendin nerede?

Bir daha saygıyla eğilen uşak:

— Çalışma odasında, dedi.

— Beni ona götür, haydi!

Şairin büyük evinin içinden geçtiler. Kadınlar binanın sol bölümüne, erkekler kuzey bölümüne yerleştirilmişlerdi. Hocanın uzun süreler kapanmayı sevdiği odaya ulaşmak için dairelerini baştan başa dolaşmak zorunda kaldılar.

Sudanlı zili üç kez çaldı, kapıyı Ömer açtı. Solgundu, yüz hatları gergindi. Her zamanki gibi coşkuyla karşılamadığı arkadaşını görünce şaşırdı.

— Gir!... Senin yargına bırakmayı istediğim bir tasarı üstünde çalışıyordum, dedi.

İçeride büyük bir düzensizlik vardı. Parşömenler yere ve masaya özensizce atılmış gibi görünüyordu. Kâğıt tomarları kitaplık görevi gören duvardaki bir oyuğa üst üste yığılmıştı.

Hasan bazı yazılara göz gezdirdi ve karıştırdığı sayfaların içinde cebir incelemeleri, astronomi hesapları, tıpla ilgili denemeler, bazı resim ve şiir taslakları gördü. Üstünde bir oturtmalık bulunan, pencerenin çıkıntısına konmuş tahta bir boru dikkatini çekti. Boruyu alınca Ömer araya girdi.

— Buluşlarımla ilgileniyorsun bakıyorum. Mısır'da ele geçen eski elyazmaları sayesinde yaptığım bir dürbün bu. İncelikle yontulan camdan başlayarak hazırlanan bu sistem, biraz daha geliştirmem halinde bana gece gökyüzünü inceleme olanağını sağlayacak, dedi.

Sabbah, bahçeye doğru çevirdiği nesneye gözünü yapıştırdı.

— Sevgili Ömer, buluş zekânı henüz yitirmediğini görüyorum, dedi.

— Gerçekten de yitirmedim. Ama benim zekâmın sınırları var. Aklının pırıltılarıyla onları aşmakta bana yardımcı olabilirsin. Bak! Sultan yeni bir takvim düzenlemeyi arzu ediyor. Hiç de kolay olmayan bu işi gerçekleştirmeyi bana bıraktı. İşte birkaç taslak. Onları incelemeni ve uygun olup olmadıkları konusundaki düşüncelerini öğrenmek istiyorum.

Hasan kâğıtları eline aldı, gözlerini yazılara dikerek yerdeki minderlere rahatça oturdu. Bununla birlikte şairin bir hareketi gözünden kaçmadı. Ömer'in küçük bir dolaptan al renkli bir içki aldığını, bir bardağı ağzına kadar doldurduğunu ve onu bir solukta içtiğini gördü. Delikanlı, arkadaşının şarap içme eğilimi olduğundan kuşkulanıyordu, ama bugün yüzünde şarabın yıkımının izlerini fark etmeye başlamıştı. Nitekim yüksek sesle:

— "Şeytan, içki ve kumarla aranıza kin ve düşmanlık sokmak, sizi Allah'ın zikrinden ve namazdan geri koymak ister. Artık bunları sona erdirir misiniz?" Kuran'da beşinci surenin doksan birinci ayeti böyle diyor...

— Ben de bunu yanıtlıyorum işte kardeş:

Şarap iç, çünkü uzun süre toprağın altında uyuyacaksın,
Dostsuz, arkadaşsız, ne eş ne eğlence arkadaşı bak,
İşte saklanması daha iyi olan bir giz:
Solan lale bir daha hiçbir zaman açmayacak.

— Kendimi şaraptan yoksun etmek, aşktan yoksun etmek gibi bir şeydir. Ben, esin kaynaklarımdan vazgeçemem!

Hayal kırıklığına uğrayan Hasan başını salladı:

— Eserin çok ilginç. Eğer istersen sana yardım etmeyi kabul ediyorum, dedi.

— En sonunda seni yeniden tanıdım dostum, gel seni kucaklayayım.

— Bir şartla...

— Beni yeniden ürküttün. Şartın ne?

— Ebu Ali'yle buluşmak istiyorum.

— Elbette, buluşacaksın! Kuşkusuz duymuşsundur, bugünlerde işi başından aşkın. Dağlarda avlanmaya giden Sultan'la birlikte. Üç güne kadar dönmesi gerek.

— Çok iyi! Demek ki üç gün içinde onunla buluşacağım.

— En kısa sürede onunla konuşmayı deneyeceğiz. Sana söz veriyorum!

Sabbahoğlu arsız bir biçimde gülümsemekten kendini alamadı. Şu köylü Ebu Ali'nin kendisini bu kadar bekletmesinin tuhaf olduğunu, günün birinde bunun hesabını vereceğini düşündü.

Şaire hiçbir şey hissettirmedi, gitmek için izin almadan önce sadece:

— Evine kabul edilmenin benim için bir onur olduğunu, geçmişteki güzel suç ortaklığımızın anısına onu kucaklamaktan büyük bir sevinç duyacağımı kendisine söyle, dedi.

Sonunda tasası dağılan ve rahatlayan Ömer, dünyada hiçbir şeyin dostluk kadar değerli olmadığına yemin ederek Hasan'ı kucakladı.

Sabbahoğlu İsfahan'daki gezip tozmalarına yeniden başlamıştı. Bunlardan birinde, görür görmez tanıdığı daracık bir sokağa girdi. Orada sonucu belirsiz bir girişimde bulundu ve yaldızlı çivilerle bezeli iki kanatlı, ağır tahta bir kapının önünde durdu. Bakırdan yapılmış tokmağı tutup iki kez vurdu. Kapı aralığından alık suratlı bir uşak göründü. Hasan'ın kibirli tavrı karşısında saygıyla eğildi ve onu bahçeye davet etti. Birden Ebulfazl'la karşılaştı. Adam onu hemen tanıyamadı.

— Soylu yabancı, sana ne gibi bir yardımım olabilir? diye sordu.

— Ah! Olur şey değil doğrusu! Bu kadar kısa bir sürede tanınmıyacak kadar değiştim mi ben?

— Böyle bir şey olabilir mi hiç, Sabbahoğlu Hasan?

— Olabilir Ebulfazl. Gecenin yerine geçen gün ve kışın yerini alan ilkbahar kadar.

— Ne değişim bu Allah'ım! İçeri gir hadi! Bu kez bana anlatacağın çok önemli bazı şeyler olmalı. Bundan hiç kuşkum yok.

Uşağın iç avludaki ağaçlıklı yollara serdiği hasıra oturmayı yeğlediler. Bir dut ağacının gölgesi altında konuştular.

— Ebulfazl, ben buraya yaşamımı anlatmaya gelmedim sana. Zaten sen benden daha iyi biliyorsun benim yaşamımı. Öyle değil mi? Ben daha çok seni dinlemeye geldim, seni!

— Beni mi? Hangi konuda?

— Öğrenmeye gereksinimim var. Gerçeği öğrenmek istiyorum ben. Sultan'ın konuğu olduğum günden beri gerçeklik duyusunu yitirmişim gibi geliyor bana. Bana Nizamülmülk'ten söz et biraz...

— Neler öğrenmek istiyorsun Başvezir hakkında? Her gün yanı başında bulunduğun biri hakkında benimki kadar olsun bir fikrin yok mu?

— Onunla daha görüşecek zamanım olmadı. Söyle bana şimdi... Halk ne diyor onun için? Dürüst ve adil biri olarak mı değerlendiriliyor?

Ebulfazl başını önüne eğdi. Soruyu yanıtlamakta bir karara varamamış gibi görünüyordu.

— Boşboğazın biri beni ihbar edecek olursa, sana güvenerek söyleyeceğim şeyler yüzünden mahvolabileceğimi biliyorsun, dedi.

— "Aldatan insan, kıyamet gününde günahıyla birlikte görünecek. O zaman bütün ruhlar yaptıklarının karşılı-

ğını alacaklar. Hiç kimseye adalete aykırı davranılmayacak." Üçüncü surenin yüz elli beşinci ayeti böyle diyor. N'olur, konuş dostum, konuş hadi!

Ebulfazl sağa sola bir göz attı. Sonra alçak bir sesle:

— Nizamülmülk çok sert, uzlaşmaz ve hoşgörüsüz biri. Şimdiki Sultanımız'ın merhum babası Alpaslan'dan bu yana Selçuk Türkleri ona güvendikleri için çok değişti, ilk günlerde İran kültürünü yeğ tutuyordu. Daha sonra, zorba herif âdetlerimizi değiştirmeye hiç yeltenmemesine karşın, Kafkasya, Suriye ya da başka yerlerden gelen Ermenileri, Kıptileri Aramileri, İsmailîleri ya da Dürzileri koruyarak yavaş yavaş sünnilerin yanında yer aldı. Zerdüşt tarikatından olduğundan kuşkulanılan yeğenim Rahim pazar günü, büyük meydanda mallarını boşaltırken, istenen korkunç parayı ödemediği için bir zindanda rezilce yaşadı. Buna karşın, ona dalkavukluk eden Yahudi tüccarların verdikleri bahşişleri kabul ediyor. Hayır hayır! Parayla satın alınıp alınamayacağını izaha gerek yok artık, dedi.

Dikkatle dinleyen Hasan:

— Yahudiler Kafkasya, Anadolu, Mısır ya da Afrika'da çok zulüm gördükleri halde, burada bu denli ayrıcalıktan nasıl yararlanıyorlar? diye sordu.

— Ülkemize mükemmel bir şekilde uydular da ondan. Örneğin, şu İsfahan'ın durumuna bakalım. Irmağın öte yanında, özel kentleri olan Yahudiye'yi kurdular. Ticareti geliştirip okullar açarak refaha kavuştular. Dediklerine göre, Zayendeh Rud Irmağı'ndaki iki köprünün, Cuma ya da Sayah camiinin yapımında gerekli olan parayı da onlar vermiş. Hatta...

— Devam et, devam et!

— Sultan Melikşah sıkıntıya düştüğü ya da ordunun sefere çıkması gerektiği zaman boşalan hazineyi de yeniden dolduruyorlarmış.

— Yani para veriyorlar ha!

— Eskiden bazı hükümdarlarımızın Yahudi prensesleriyle evlendiklerini unutma. Bu aynı zamanda Yahudi tarikatlarına karşı süren saygının nedenini açıklayan bir durumdur.

Sabbahoğlu'nun belleğinden Yakup'un hayali gelip geçti. Kendini tutamadı ve ayağa kalktı:

— Şu ölümlü dünyadaki hayatlarını ölümden sonraki hayata feda edenler, Tanrı'nın yolunda savaşsınlar. Bu kötülerin kentinden kurtar bizi Yarabbim. Bizlere bir savunucu gönder. Bir koruyucu ihsan et bizlere! dedi.

Gencin bu tumturaklı sözleriyle telaşa kapılan birkaç uşak göründü. Ebulfazl kalktı, meraktan çatlayanları bir el işaretiyle uzaklaştırdı. Birden coşan Hasan, şaşkınlığın etkisiyle eli kolu dağılan bir kuklaya benzeyen muhatabını sıkı sıkı kucakladı.

— Sen de benim davama katıl Ebulfazl. Ben, saygıdeğer Sabbah'ın oğlu Hasan, Rey'in sadık Şii'si, Allah adına ve geleneklerimizin anısına Türk istilacıyı ve hain köpekleri devirecek, ülkemin geçmiş çağlardaki değerlerini yeniden ortaya çıkaracağım, dedi.

— Hasan, sakin ol, Hasan!

Genç kendini iyice koyverdi, yüzü sarardı, bakışları bulandı. Elleriyle başını tutarak yere düştü. Her zamankinden daha çok kamburlaşan Ebulfazl hemen koluna yapıştı.

— Sabbah, dostum, evine gitmek zamanı geldi artık. Yalnız şunu unutma hiç. Bilgi yolu tuzaklar, deneyimler, kaçışlar ve gözyaşlarıyla doludur, ihtiyatlı davran! Düşüncelerini kimseye söyleme ve insanları incele. Onlara çok güvenme sakın. Allah seni korusun! dedi.

Hasan geçirdiği bunalımları şöyle böyle anımsıyor ya da onları unutmak istiyordu belki de. Önceden kestirilemeyen aşırılıkları Nişapur'un aydın çevresinden ya da Rey'in bazı eşraf evlerinden uzaklaştırılmasına neden olmuştu.

Ömer Hayyam bununla eğleniyor, onun bu tutkusundan esinleniyordu:

Bize zorba bir efendiden söz ediyorlar,
Ona cehennem dumanı gibi
Kapkara bir yüz yakıştırıyorlar,
Yiğit bir insandır belki de...

Sabbahoğlu o sabah sarayın demir parmaklıklarını aştığı zaman, iki hafta önce nöbet tutan ve kendisini itip kakan iri yarı adam tarafından bu kez saygıyla karşılandı. Düşüncelerinin dünyasına dalıp giden Hasan, onu ilk önce fark etmemişti. Ansızın durdu, geri döndü. Yerinden hiç kımıldamayan adamın önüne dikildi. Onun hiç kımıldamayışı ve sessizliği karşısında meraka kapılan nöbetçi de hiç çekinmeden:

— Efendimize yardımcı olabilir miyim? dedi.

Adamı susturmak isteyen Hasan yaklaştı ve alnını çenesine dayarcasına gözlerini gözlerine dikti:

— Ne dedin? Ne dedin bana? diye sordu.

— Ha... Efendimiz...

— Daha yüksek sesle söyle şunu!

— Anlamadım...

Hasan adamın yanağını acımasızca sıkıp burmaya başladı.

— Duyma alışkanlığını mı yitirdin yoksa? Ben senden onu daha yüksek sesle söylemeni istedim.

— Ay ay ay! Efendimiz! Efendimiz! Efendimiz!...

— Oldu! Dersini anladın şimdi! Bu sözleri söylerken, devin iki büklüm olmasına yol açan şiddetli bir yumruk indirdi midesine. Adam bir öküz gibi böğürürken, Hasan ellerini oğuşturdu ve:

— Benim kim olduğumu asla unutma, dedi.

Ömer'i çalışma odasında buldu. Şair, Sultan'ın istediği takvim çalışmalarında kendisine yardım edecek olan bir düzine gökbilimciyle birlikteydi. Halen kullanılmakta olan takvim, Muhtadid'in takvimiydi ve İranlılar bunu kabul edip uygulamakta her zaman zorluk çekmişlerdi. Yapılacak bu yeni takvimde anma törenleri ve tarihleri belli bayramların birbirine uygun olması, Arap takvimindeki gibi günlerinin her yıl değişmemesi gerekiyordu. Bir gün önce şarap içmiş olan Ömer, gözlerinin yorgunluğunu ve teninin solgunluğunu büsbütün arttıran geleneksel sürmeyle göz kapaklarını sürmelemişti.

— Hasan, Allah aşkına, şu saygın topluluğa seni taktim etmeme izin ver bana, dedi.

Bütün gözlerde merak, kin, horgörü izleri görmüştü. En yaşlı olanlardan biri:

— Allah seni, ananı, babanı, gelecekteki yedi kuşak boyunca torunlarını korusun. Aramıza hoş geldin! Bilgilerimiz hep birlikte bilimin yolunu aydınlatsın, dedi.

Sabbahoğlu araya girdi:

— Bu davetinizden onur duydum ve sizlere katılmayı çok büyük bir sevinçle kabul ediyorum. Dostum Ömer Hayyam -nazik bir el hareketiyle şairi gösterdi- daha önce bu tasarıyı bana anlatmış ve Tokaristan elyazmalarından söz etmişti, dedi.

Tüm süsü pırıldayan iki gözden ibaret olan küçücük, buruşuk yüzlü yaşlı adam yeniden konuşmaya başlayarak:

— Doğru, araştırmalarımız bizlere yararlı olabilecek tek esasın Tokaristan halkının eski takviminde bulunduğunu görmek olanağını sağladı, dedi.

Hasan'ın dikkatini hep yaşlı adamın alt çenesinde, kökü meydanda olan sarı dişi çekiyor, gözünü ondan ayıramıyordu. Ayrıca, seyrek sakalının üç beş telinin heyecanlı heyecanlı titremesini görmekten de hoşlanıyordu.

— Bitince bu esere ne ad vereceksiniz? diye sordu.

— Yüce Sultanımız Celâdeddin Melikşah'ın onuruna "Celâleddin Takvimi" adını vereceğiz, dedi her zamankinden çok daha saygılı olan Ömer. Ama yeterince çalıştık. Bugün saygıdeğer arkadaşlarım, içki içip serinlemek zamanı geldi artık.

Peşinde beş uşakla birlikte Sudanlı'nın gelmesi için ellerini iki kez çırptı.

— Eğer isterseniz, şimdi sıra müzikte... dedi.

Ellerinde bir kemence, bir ut ve bir santurla üç yeni yetmenin gelip odanın bir köşesine yerleşmeleri, kusursuz bir uyum içinde tekdüze uzun uzun şarkılar söylemeleri üzerine memnunluk sesleri yükseldi. Hasan, gözü santur çalandan başkasını görmeyen, farkına bile varmadan baldırının yukarı bölümünü kaşıyarak onu dinleyen bilim adamlarından birinin gözlerinde ne istediğini gördü.

— Efendimiz, ayağınızı öpeyim...

Sudanlı uşak iki büklüm, elini kalbine bastırmış durumda kapı eşiğinde duruyor, gelmekte geciken bir karşılık bekliyordu.

— Yaklaşsana! Ne istiyorsun?

Nizamülmülk bir sedire uzanmıştı. Sarığını başından ve şıpıtıklarını ayağından çıkarmış, gelinlik çağına daha yeni gelmiş iki genç kızın bir çanakta yıkadıkları üzüm tanelerini iştahla yiyiyordu. Önü boydan boya açık pembe ipek gömleğinden kıllı göğüsü görünüyordu ve kırlaşan saçlarını daha yeni kırptırmıştı. Yalnız meyvelerini yemek için açtığı ve şehvetle kıvırdığı dudaklarının çevresinde, özenle taranmış sakal ve bıyığı siyah kehribar rengini koruyordu.

— Ne var? N'oluyor? Cevap ver!

— Efendimiz! Efendim saygılarıyla birlikte size bu birkaç armağanı getirmekle görevlendirdi beni.

— İyi! iyi! Efendine teşekkür ettiğimi söyle. Selamı mı da götür!

Bir uşak, vezirin ayağının dibine koyduğu armağanları almaya geldi. Bununla birlikte Sudanlı yerinden hiç kımıldamadı.

— Daha ne istiyorsun! Galiba sana gidebileceğini söyledim.

— Şey... Efendimize başka bir haberim daha var.

— Bunu neden önceden söylemedin? Seni dinliyorum.

— Efendim, kısa bir süreden beri İsfahan'da bulunan bir ziyaretçi, kendini takdim edip saygılarını sunmak amacıyla sizi ziyaret etmek istiyor.

Dirseğinin yardımıyla doğrularak merakını belirten Başvezir:

— Bir ziyaretçi mi? Adı ne? diye sordu.

— Efendimiz beni bağışlasınlar. Belleğim çok zayıfladı... Adı Ali galiba... Hüseyin de olabilir...

— Semerli eşek herif seni! Şu abanoz kafanın içinde hiçbir şey yok mu senin? Yaklaş hadi!

İki büklüm ve çıplak ayak olan Sudanlı korka korka sedire doğru yaklaştı. Nizamülmülk'ün önünde diz çöktü.

Başvezir yeniden bitkin haline döndü.

— Şu ziyaretçi... Genç mi? Yaşlı mı? Uzun mu? Ya da kısa mı? Yüzünü tarif et bana şunun! dedi.

Uşak çekinerek başını kaldırdı, önce vezire bir göz attı, sonra iki huriye baktı ve:

— Adam, efendimden biraz daha uzun. Daha genç ve güçlü görünüyor, dedi.

Başını yine öne eğdi ve konuşmasını sürdürdü:

— Saçları kıvırcık, sakalı kara ve sık sık aşırı derecede öfkeleniyor efendim.

— Ya! Yara izinden söz etmeyi unuttun ama.

Şaşıran Sudanlı başını kaldırdı ve:

— Yara izi mi, Efendimiz? diye sordu.

Vezir ansızın öne doğru eğildi ve öfkeye yakın bir ifadeyle:

— Ne dediğimi pekâlâ duydun sen, kara kurbağasının evladı. Sol yanağı üstünde bulunan yara izi dedim sana. Hakarete uğrayan bir Ermeni'nin hançerinin açtığı yara izi, diye bağırdı.

Uşak yusyuvarlak gözlerini döndüre döndüre:

— Tamam, doğru. Adamın yüzünde bir yara izi var, dedi.

Demek ki Hasan kente gelmişti. Yüce gönüllü şairin çağrısı üzerine gelmişti. Bu haber, sanki bir felaketin geleceğini hissetmiş gibi vezirin keyfini kaçırmıştı. Hiçbir şey belli etmedi ve hafif bir sesle:

— Koş efendine, namaz saatinde hem onu hem de arkadaşını beklediğimi söyle. Sonra hep birlikte yemek yeriz. Haydi, defol karşımdan, diye bağırdı.

Sudanlı elinden geldiğince çabucak ayağa kalktı, başını birçok kez eğerek ve geri geri giderek izin isteyip uzaklaştı.

Nizamülmülk kendi kendine:

— Hasan Sabbah. Şu işe bakın hele! Bizden ne istiyor acaba? dedi.

Parmaklarını şaklatmasıyla birlikte, kıvırcık kızıl saçlı ve yüzü leke içinde bir uşak göründü.

— Buyrun efendimiz, dedi.

— Cafer, şair Ömer Hayyam'ın evinin çevresine göz kulak olacaksın. Konuğunu gözetmeni ve yaptıkları hakkında her akşam bana rapor vermeni istiyorum senden.

— Başüstüne efendimiz.

Uşak emre uyarak çıkıp gitti. Vezir de, endişelerini dağıtmak ve öpüp okşamak amacıyla sedire attığı genç kızlardan birini tutup kendine doğru çekti.

Hasan davetiyeyi aldığı zaman, böylesine beklenmedik bir görüşmeyi düşünmekten duyduğu memnunluğu gizlemekte zorlandı. Bunun nedeni kaba Ebu Ali'yi kucaklayacak olmaktan duyduğu büyük sevinçten ziyade, yeni-

den başlayan bu buluşmaların sonuç verici olduğunu hissetmesiydi. En güzel süsleriyle süslendi, evde şimdiye kadar hiç görmediği bir Ermeni çocuğu sarı ipek türbanını fesine sarmasına yardımcı olurken, yıllardan beri duymadığı bir şarkıyı mırıldandığını hayretler içinde fark etti.

Vezir'in bahçeleri ve konutu, şair Ömer Hayyam'ı ve Sabbah'ın oğlunu uygun bir biçimde karşılamak amacıyla aydınlatılmıştı. Misafirler, ellerinde meşaleler bulunan iki Arap uşak tarafından, yüzü kırmızı lekelerle dolu bir uşağın beklediği büyük konutun basamaklı sekisine kadar götürüldüler. Uşak onları saygıyla selamladı ve peşinden gelmelerini söyledi. Hasan'ın yolu üstünde gördüğü şeyler oldukça şatafatlıydı. Yastık ve duvar kaplamaları özenle işlenmişti, tek ayaklı yuvarlak ve alçak boylu masalar, değerli ağaç oymalarını göz önüne seriyordu. Tabak ve vazo işlemeli ham ipekten dokunmuş halılar, her şey estetik ve aşırı bir özenin değişmeyen beğenisiyle tasarlanmıştı.

Vezir onları, buruşan kumaş kıyafetinin çıkardığı hışırtıyla ve kollarını açarak karşıladı:

— Allah'a şükürler olsun! Çok heyecanlandım! Yeniden bir araya gelmeden önce bu kadar uzun bir süre nasıl bekleyebildik, dedi.

Şairi kucakladı, sonra eliyle kalbini bastırarak, eğilip kucaklaşmaktan büyük bir beceriyle kaçıp kurtulan Hasan'a döndü:

— Aradan hatırlayamayacağımız kadar çok uzun bir zaman mı geçti? diye sordu.

Konuşmasını sürdürerek:

— Altmış altıncı surenin bu ayeti böyle bir güne çok uygun doğrusu. Allah büyüktür ve kullarını her zaman buluşturur, dedi.

Hasan doğruldu. Vezir'in çevresinde uşak ve danışmanlardan oluşan on kişinin bulunduğunu gördü.

Ebu Ali Hasan artık Nizamülmülk olmuştu. Ama yüzü yine çiçek bozuğuydu ve bakışlarındaki ifade de hiç kuşkusuz çok daha kalleşti.

— Ömer, benim yumuşak huylu şairim, seni görünce yeniden neşeleniyorum.

Hayyam da elini kalbinin üstüne koyarak:

— Senin dostluğun da, hayran olduğum ve saygı duyduğum değerli bir armağandır benim için, dedi.

Nizamülmülk hemen:

— Allah'ın seni koruduğunu görüyorum Hasan. Hoş geldin aramıza! Yüce Allah'ın şefaat ve merhametini tazim ve tekvir etmek için hep birlikte dua edelim şimdi dostlarım, dedi.

Uşaklar dışarı fırladılar. Getirdikleri bir seccadeyi önlerine nezaketle serdiler, sonra odadan çıkıp gittiler.

— Sana çok teşekkür ederim Nizam. Yemek gerçekten çok nefis, dedi Ömer.

Harem ağaları tavuk suyuyla pişirilen ve ekmek kabuklarıyla yapılan bir çeşit baharatlı börek olan *javdabayı* verdikten sonra biber, tarhun otu ve naneyle kokulandırılmış ve kızartılmış tavuk etleri getirmiş, daha sonra da Hasan'ın yemeden önce dikkatle incelediği bir eti dilim dilim keserek ikram etmişlerdi. Gencin duraladığının farkına varan vezir, ağzındaki lokmayı çiğnemekten vazgeçti ve sakalının kılları arasına yuvalanan pirinç tanelerini elinin tersiyle temizlemeye çalışarak:

— Peygamber aşkına, neyin var Sabbahoğlu? diye sordu.

— Bu, bahçıvan sucuğu olmasın sakın?

— Bu ülkenin Başvezir'i olduğumu nasıl biliyorsam, bunun bahçıvan sucuğu olduğunu da öyle biliyorum.

Et dilimini parmaklarının ucuyla tutan Hasan.

— Bu can sıkıcı bir şey, dedi.

Nizamülmülk elindeki eti bıraktı, hiçbir şey anlamamış görünen şairin onamasını bekledi. Endişesini gizlemeyerek:

— Neyin can sıkıcı olduğunu öğrenebilir miyiz? diye sordu.

— Can sıkıcı olan şeyin ne olduğunu Peygamberimiz çok güzel açıklamış dostum. "Allah'ın sizlere verdiği gıdalarla, yasak olmayan ve iyi yiyeceklerle beslenin ve iman ettiğiniz aynı Allah'tan korkun," diyor. "Oysa eşek eti, yenmesi caiz olan bir et olarak değerlendirilmemiştir. Yaban eşeği, eşek değil de nedir?

Bundan rahatsız olan Nizam, kendini tutabilmek için büyük çaba harcadı.

— Her şeyden önce eşek eti yemenin bazı ilahiyat okullarında caiz olduğunu öğreneceksin. Öte yandan, sen ne zamandan beri böylesine hırçın biri olup çıktın?

— Ben Müslüman ve Şii mezhebindenim Ebu Ali. Dinimin temel kurallarına saygılıyım. Tıpkı senin gibi. Gerçek bir Müslüman, hatta Şii.

Nizam ayağa kalktı. Kıpkırmızı bir yüzle:

— Böyle şeyler söylemeye nasıl cüret ediyorsun? Üstelik benim evimde hem de? dedi.

Ömer:

— Haydi haydi, benim sevgili, çok sevgili dostlarım. Yalvarırım size, yeniden buluşmalarımızı berbat etmeyin. Hasan, biraz ileri gittiğini kabul et sen de. Hakaret ettiğin için özür dile. Zaman değişti. Artık Nişapur'da değiliz, dedi.

Bunun üstüne Hasan:

— Ebu Ali, beni bağışlamanı istesem hoşuna gider mi? diye sordu.

Efendisine yardım etmek için araya girmek üzere olan uşak yaklaştığı bir sırada gücenen Nizam da:

— Evet... Hoşuma gider, dedi.

— Peki, Vezir Hazretleri bana şefaatlerini bahşetmek lütfunda bulunsunlar ve beni bağışlasınlar öyleyse.

Hasan'ın oldukça ciddi bir tavırla söylediği bu sözler üzerine vezir yeniden yerine otururken:

— Oldu, ben de seni bağışladım, diye mırıldandı.

Konuyu değiştirme girişiminde bulunan Şair:

— Sevgili Nizam, Yüce sultanımızın eşliğinde avdan döndüğün söyleniyor. Bunu bize anlatır mısın? dedi.

— Memnunlukla. Ama günlük tütsülerinin yanında anlatırım.

Haremağaları hemen koştu ve salona geçebilmeleri için davetlilerin önüne yerleştirilmiş olan küçük masaları tutup ortadan kaldırdılar.

Rahat bir sedire yan gelip uzanan konuk, üç çalgıcı sazlarını çalmaya başlarken ve bir saki de hafifçe mayalanmış üzüm suyundan başka bir şey olmayan koyu kırmızı renkli bir içkiyi kristal bardaklara doldururken, geleneksel bir buhurdandan yükselen kokulu buharların etkisiyle çakırkeyif oldular. Bir yandan konuşan ve bu arada tepkilerinden çok korktuğu Sabbahoğlu'na çok az bakan vezir, onlara antilop, gazal ya da yaban eşeği sürülerinin özgürce dolaştığı Zagris Dağları'ndaki avlanmalarını anlattı. Orada, safkan Arap atlarına binen Sultan'la birlikte uşakları tarafından özenle seçilen bir yere gitmişler, sonra Sultan'ın bir işareti üstüne atlı uşaklara, gözleri bağlı, evcilleştirilmiş panteri kafesinden salıverilmesi emderilmiş, böylece yırtıcı hayvanla dehşete kapılmış avları arasında eşitsiz ve acımasız bir savaşa tanık olunmuş. Vezir ayı ve aslan avlamayı sevdiğini, şimdiki doğan yetiştiricilerinden memnun olmadığı için küçük hayvanları avlamaktan çok az hoşlandığını söyledi. Hasan, sol elinin yüzük parmağında iri bir zümrütle süslü bir yüzük bulunan ve bu yüzüğü başparmağının ucuyla çeviren vezire dalgın dalgın bakıyordu.

Uzun süre konuştular. Ömer bu toplantıdan hoşlanmış görünüyordu. Oysa sıcağın ve terin etkisiyle sürmesi gözkapakları boyunca akıp giden Nizamülmülk'ün gerçek duygularını anlayabilmek çok zordu.

Kurnazlığı her zaman olduğu gibi elden bırakmayan Hasan, Rey'deki yaşamının gerçeklerini lehine çevirmişti. Adamların ikisi de bir pirinç samanının çöpüyle dişlerini temizlerlerken onu dinlemiş, sonra vakit epeyce geç olduğu için her biri "Allah'a şükürler olsun" diye mırıldanmış ve birbirleriyle içtenlikle kucaklaşarak çıkıp gitmişlerdi.

Vezir de, çekilip gitmeden önce Hasan'a:

— Yüce Allah sana doğru yolu göstersin! Aramızda bulunmandan çok memnun oldum, demişti.

Bunları söylerken gözleri, yapacağı ilk yanlışla birlikte avının üstüne atılmaya hazırlanan bir yılanın gözlerine dönüşmüştü.

III

Zafer

— Tebrikler sevgili Hasan'ım. Tebrikler!

Ömer, Gonbade Haki'nin kubbesinin yapım planlarını uzun uzun inceledikten sonra böyle bağırmış ve "Yeteneklerin benim için çok değerli," demişti.

Sultan, Cuma Camisi'nin kuzey eyvanını onartmak istediğini bildirmişti. Bunun üstüne Başvezir de İsfahan'ın en ünlü mimarlarına tasarı üstünde çalışmalarını emretmiş, becerikliliğiyle ünlü şaire de, bununla ilişkin biraz fikir yürütmesini telkin etmişti. Caminin bitişiğindeki büyük meydanın -Meydane Sabz- düzenlenmesi ya da güney eyvanının iyileştirilmesi için Hayyam'ın öğütlerine uyulmamış mıydı acaba? Bu kez, dostunun ortaklığı sayesinde sarayın tüm ileri gelenlerinin onayını alacağından kuşkusu yoktu. Hasan ağırbaşlı ifade tarzından ve sert mizacından vazgeçmezken, o huzur içinde ve şakacı mizacını elden bırakmadan çalışıyordu. Ömer ara sıra hiç görünmeden Hasan'ı inceliyor ve yaşamın sunduğu zevklerden yararlanmaktaki güçsüzlüğü karşısında ona acıyordu. Onun bir kadının ya da güzel bir delikanlının vücudu karşısında kendinden geçtiğini, Şiraz bağlarının ürünü nektarla başı dönüp kahkahalar içinde kendini unuttuğunu hiç görmüş müydü? Hayır! Hasan kendine reva gördüğü ve çevresine kabul ettirmeyi düşlediği sert bir töre ahlâkının pençesinde kıvranıyordu.

Dört muhafız çalışma odasına girdiği zaman onlar caminin kubbesinin hatlarını titizlikle çizmeye çalışıyorlardı. Önemli bir ziyaretçinin geldiğini haber vermek için Sudanlı uşak efendisine koştuğu anda, kollarını açıp Ömer'e doğru yönelen Nizamülmülk'e yol açan erler devreye girmişti.

—Sevgili şairim, usulsüz gelişimi bağışla, ama çalışmalarınızla ilgi bilgi almayı çok istiyordum.

Kısa süren bir kucaklaşmadan sonra, vezir Hasan'dan yana döndü ve elini omuzuna attı:

— Bu tasarı üstünde çalıştığını biliyorum Hasan. Yeteneğini yitirip yitirmediğini görelim bakalım, dedi.

Bunun üzerine masadaki elyazmalarını almak için uzandı, ama aynı anda bileğine sımsıkı yapışan bir el ona engel oldu.

— Efendimiz beni bağışlasınlar. Bu taslak çok kaba. Deriden bir gömlek geçirilmesi gerek buna.

Hasan'ın bu davranışı üzerine esen soğuk havayı şair ivedilikle dağıtmaya çalıştı.

— Haydi dostum, haydi. Bunun hiçbir önemi yok. Nizam tasarımın biçimiyle ilgili bilgi almak istiyor bizden. Beceriksizliklerimizi hoşgörür hiç kuşkusuz, dedi.

Hasan, hiçbir şey demeden ansızın planları alan ve durumdan hiç de hoşnut olmayan vezirin sıkkın gözleri karşısında tuttuğu bileğini yavaş yavaş bıraktı. Böylece karamsarlık yerini şaşkınlığa bıraktı. Sonra kolayca gizlenemeyen bir kıskançlığı örtmeye çalışan sararmış bir yüz gördüler ve titrek bir sesin ele verdiği bastırılmış öfke karşısında hayrete düştüler.

— İlginç... çok ilginç! Ama her ayrıntıyı görüp anlayabilmek için zaman gerek!

Bunları söyleyen vezir, muhafızlarına kâğıtları toplamalarını emretti. Şaşkına dönen Ömer, kalemi elinde olduğu halde, bu uygunsuz müdahaleye hiç konuşmadan yardımcı oluyordu.

Sabbahoğlu buna tepki göstermekte gecikmedi:

— Hiç çekinmeden bu şekilde nasıl davranabiliyorsun? diye sordu.

Vezirin karşısına dikilmişti. Bakışları tehdit ediciydi.

— Çekil yolumdan Hasan! Nasıl davranmam gerektiğini bana sen mi öğreteceksin?

Vezir bunları söyledikten sonra yüzünü onun yüzüne yapıştırdı ve:

— Bu kentte yapılan çalışmaları Yüce Sultanımız tarafından kontrol etmekle görevlendirilmiş olduğumu unuttun mu sen yoksa? Dikkatli ol, dikkatli! Bir domuzlan böceği kadar bile gücün yok senin burada. Üzüntü ve öfkelerin beni ilgilendirmez, diye bağırdı.

Artık kendini tutamayan, üstüne atılan ve iki eliyle birden boğazına sarılan Hasan'ı hafifçe yana itti. Bu arada korkuya kapılan Ömer geri çekilirken, muhafızlar da zaptetmekte oldukça zorlandıkları küstahı yakaladılar. Olduğu yerde titreyen Nizam masaya dayandı ve her zamankinden daha çok yardımcı olan Cafer onu kollarından tuttu. Ensesini ova ova:

— Salıverin şunu, salıverin hadi, diye mırıldandı. Askerler verilen emri yerine getirdiler. Vezir de:

— Eğer ortak anılarımızı unutmuş olsaydım, sen çoktan ölmüştün şimdi. Böyle zirzopluklar yapmaya bir daha hiç kalkışma sakın, dedi.

Odadan çıkıp gitmeden önce başını sallayarak verdiği bir emir üstüne, muhafızlar hemen çevresini kuşatıverdiler.

Cafer, öfkesinden kuduran ve düşüncesizce yumruklarını sıkan Hasan'a kin dolu bir göz attı. Büyük bir üzüntüye kapılan ve sedire oturmuş olan Ömer, Rey'e o davet mesajı göndermekle iyi edip etmediğini kendi kendine ilk kez sorup duruyordu.

Aynı akşam Sabbahoğlu kafasından çok daha karanlık ve karmaşık olan İsfahan'ın çıkmaz sokaklarından birine

daldı. Avuncun her türlüsünü pazarlayan bir yere girdi. Hava dumanlı ve çok sıcaktı. Adamlar şarap içiyor, bir yandan da kısa kıkırtılarla karşılık veren kızlara el atıyorlardı. İçeri girdiğinde bodur bir Gürcistanlı tarafından karşılandı. Adam:

— Otur otur! Burada kendi evindesin... Eğer verecek paran varsa elbette... dedi.

Zoraki bir kahkaha attıktan sonra:

— Ne içersin? diye sordu.

Çevresine kuşku dolu bir göz attı. Yapmacık gizemli bir tavırla:

— Nefis Kazvin şarabım var. Rakı içmeyi tercih etmezsen elbette, dedi.

Hasan dalgın dalgın:

— Bana naneli bir çay getir, dedi.

Hayal kırıklığına uğrayan Gürcü:

— Çay mı... Naneli mi... Peki, peki, dedi.

Gidiyormuş gibi yaptı. Sonra:

— Arkadaş ister misin? Nişapur, Astara, Tuş ve Buhara'dan gelen çok güzel kızlarım var. Hepsi daha bu sabah getirildi. Karşılığı altın değerinde güzel mallar bunlar, dedi.

— Nişapur mu dedin?

— Evet, Nişapur ya! Mallarımı görmek ister misin?

Nişapur adını duymasıyla birlikte bir özlem havasına kapılan Hasan, çekingen bir tavırla başını önüne eğdi.

Meyhaneci kısa bir süre ortadan kayboldu. Sonra örtülü, kararsız ve kendini hiç sakınmayan bir yaratıkla birlikte yeniden göründü.

— İşte, yabancı, şu örtünün altına gizlenen hazinelerin güzelliğini tahmin etmeyi sana bırakıyorum. Üstünü başını açmadıkça elbette. Ama para peşin ha...

Hasan kol yeninden çekip aldığı bir altını kaba herifin önüne fırlattı. Adam paraya yiyecekmiş gibi baktı, sonra binbir özür dileyerek teşekkür etti.

Genç kız, incecik örtüsünün altından güzel vücudunu fark eden Sabbahoğlu'nun yanında duruyordu.

— Sen Nişapur'dan geldin demek!

Sonra başını salladı:

— Ben orada öğrenciydim... Ama eskiden, dedi.

Başını kaldırıp ona doğru çeviren Hasan:

— Sen, benim gibi birinin bu akşam burada ne işi olduğunu soruyorsun galiba kendi kendine. Peki öyleyse... Buraya biraz güzellik aramaya, tatlı sözler dinlemeye geldim diyelim. Buna öyle gereksinimim var ki, dedi.

Kıza sarıldı, orasını burasını biraz sıktı, ama kız yüzünü başka yana çevirdi.

— Bir kıza göre yeterince cesur değilsin. Yani... Bir...

Elini tuttu:

— Tuhaf şey! Bana hiç de yabancı gelmiyorsun. Öyle bir his var içimde, dedi.

Kız bir şeyler mırıldandı, Hasan kendi adını duyar gibi oldu. Sonradan bunun olanaksız olduğunu düşündü. Onu öpmek için yüzünü açınca, uykudan uyandığında kısa bir süre gerçekler dünyasını düşler dünyasından ayırtedemeyip nasıl şaşırırsa öylesi bir şaşkınlıkla geri çekildi.

— Ama! Nasıl olabilir? Laleh ha! diye bağırdı.

Nişapur'da, birkaç yıl önce Ömer Hayyam'ın sırsıklam aşık olduğu genç Türkmen kızı Laleh karşısındaydı. Kentin incisi olarak kabul edilen bu kız nasıl olmuş da insan pazarında satılabilmişti?

Kız:

— Hasan, Allah'a şükürler olsun! dedi.

Hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı ve büzülüp ona sığındı.

— Laleh, n'olursun ağlama! Bir kadının ağlamasına hiç dayanamam ben. Onların gözyaşları çileden çıkarır beni.

Genç kız sustu, buğulu simsiyah gözleriyle ona yalvarıp yakardı. Hasan buna dayanamıyacağını biliyordu işte.

— Anlat bana Laleh, anlat. İsfahan'a gelmene talihin nasıl razı olabildi? diye sordu.

Kız, büyüleyici bir ses tonuyla bezenen bir anlatıyı dile getirmeye başladı:

— On iki yaşımdan beri felâketlerden kurtulamıyorum ben. O zaman Aşkabat'ta dokumacılık yapan babamın evinde oturuyordum. Doğa bana daha doğduğum gün çok cömert davranmış, bol bol güzellik vermişti. Birçok erkek dükkâna geldi ya da benimle evlenme isteklerini bildirmeleri için yaşlı adamları aracı olarak gönderdiler. Babam güzelliğimle övünüyordu. Bana dans ve müzik dersleri aldırmıştı. Üstelik ticareti de başarıyordu bir yandan. Bu nedenle işinde ona çok yararlı olabilecek birini arıyordu. Varlığımdan haberdar olan kentin zengin tüccarlarından biri, on kadar ak sakallıyla birlikte bir sabah gelip kendini tanıttı. Bu alışveriş babamın çok hoşuna gitti. Çünkü toplumda hızla yükselmenin yolunu görmüştü. Benim görüşümü bile almadan, dört hafta sonrasında evlenmemize karar verildi. Sözlümü ilk kez gördüğüm zamanı anımsıyorum. Yanağının ortasındaki kocaman yağ urunun çirkinleştirdiği o bunağı karşılamak için rengârenk giysiler giydirerek beni süsleyip püslemişlerdi. Adamlar gider gitmez, beni o adamla evlendirmemesi için babama yalvardım. Bunun hiçbir yararı olmadı. Zavallı annemi de itirazlarımla üzerek, günlerimi ağlaya ağlaya geçiriyordum. Derken, düğün günü gelip çattı. Tam beşyüz kişi güle oynaya ve sevinç içinde felaketimi seyretmeye gelmişti. Aralarında Çarcu ve Karakum sınırlarından gelen dokumacılar bile vardı. Aşkabatlı zenginler çok görkemli armağanlar getirmişlerdi bana. Yıkadılar, kıllarımı yoldular, nişanlımın ta Buhara'dan getirttiği en pahalı kremlere buladılar beni. Gözlerim irileştirildi, ellerime kına sürüldü. Yani güzeldim, ama üzgündüm. Kocamın acımasız saldırıları yüzünden binbir acı çektiğim zifaf gecesinde içimi bir iğrenme duygusu kapladı.

Ben o adamın dördüncü eşiydim. Her gece benimle yatmak istediği için ötekilerini bir yana bırakıverdi. İşte o günden beri adamın verdiği armağanların ve yaptığı iyiliklerin iyi edemediği bir melankoli hastalığına tutuldum ben. Ne şarkı söylemek ne de dans etmek istiyordum artık. Hatta beni koruyan, gülümsetmek için türlü şaklabanlıklar yapan haremağasının karşısında bile buz gibi duruyordum. O zaman aklıma aniden kaçmak geldi işte...

Kızın öyküsünü üzülerek, dikkatle dinleyen Hasan:

— Gidebileceğin bir yer var mıydı? diye sordu.

— Hiçbir şey bilmiyordum. Her şeyden önce bir suç ortağı bulmam gerekiyordu. İşte, o zaman haremağası Obeda geldi aklıma.

— Ama adam canından olabilirdi. Bunu nasıl kabul etti?

— Bu önerimi kuşkusuz hem parayı, hem de beni çok sevdiği için kabul etti. Planımız, Aladağ tepelerini binbir zorlukla aştıktan sonra Meşhed'e ulaşmaktı. Varacağımız yere sıkıntı çekmeden gidebilmemiz için yanımıza yeterince yiyecek öteberi alacak ve katıra binip yola çıkacaktık.

— Meşhed'e gitmekteki niyetin neydi?

— Doğrusunu söylemek gerekirse bunu düşünmüyordum. Yeniden ele geçmemek için uzağa gitmek istiyordum.

Geceleyin yola çıktık. Kocamın içeceklerine, onu derin bir uykuya daldıracağından emin olduğum otlardan yapılmış bir kaşık ilaç koydum. Obeda, evden birkaç metre uzakta iki dişi katırla birlikte beni bekliyordu.

Karşımıza çıkan umuda güvenmeye cesaret edemeyerek tam üç gün boyunca yürüdük.

— Meşhed'e vardınız mı?

Laleh ağlamaya başladı.

— Hayır, Darreh-Gaz'a birkaç kilometre kala, aysız bir gecede açıkta çadır kurarken kocamın emrindeki atlılar tarafından yakalandık. Kaçışımız burada son buldu işte.

— Yeniden Aşkabad'a mı getirildin? Haremağan'a n'oldu?

— Kafasını hemen oracıkta kestiler ve cesedi sel çukuruna atıldı.

— Ya sen? Sana iyi davrandılar demek!

— İyi davrandılar denebilirse. Aşkabad'a kadar süvarilere yem olarak verildim ve orada, esir pazarında satışa sunuldum.

— Nişapur'lu bir tüccar seni böyle satın aldı demek?

— Nişapur'daki yaşamımda, zengin tüccarlara dans ederek ya da senin gibi öğrencilere vücudumu satarak kendimi unutup gittim. Ta ki...

Sustu, başını önüne eğdi.

— Hangi güne kadar? Yalvarırım, devam et!

— Yalnız vücudumu değil, ama kalbimi de verdiğim bir adama rastladığım güne kadar.

İçinde bir kıskançlık duygusunun uyandığını hisseden Hasan şaka yollu:

— Ne talihli bir erkekmiş, dedi.

— Onu görür görmez sevdim ve ben de hemen sevildim.

Bir kadının gizlerini öğrenmenin etkisiyle şaşkına dönen Hasan:

— Daha sonra ne oldu adama? diye sordu.

— Bilmiyorum... Ama bana bu ülkede çok varlıklı ve ünlü biri olduğunu söylediler.

— İş giderek ilginçleşiyor. Adını söyle bana.

— Adını öğrenmeden önce sana şunu söylemem gerek. Adam Nişapur'dan ayrılıp gittikten sonra yemeden içmeden kesildim. Gözüme uyku girmez oldu. Meyhanenin patronu benden memnun değildi ve beni dövüyordu. Birçok kez kaçmayı denedim, bu yüzden de yeniden satıldım. Ama bağışlayıcı yüce Allah, benim yaralı kalbimin sesini duydu ve bu akşam burada sana rastlamamı sağladı.

— Öyle mi? Birbirimize rastlamamız niye Allah'ın bir alâmeti olsun?

— Çünkü o erkek senin şair arkadaşındı.

— Allah aşkına! Hâkim Ömer Hayyam, ha!

Laleh hıçkırıklarla boğulan sesiyle:

— Benim felaketimle nasıl alay edebiliyorsun? dedi.

— Ne felaketi? Laleh, güzelim, Allah'ın mağfiretinin buluşmamızı kolaylaştırdığına ben de inanmaya başladım şimdi.

Gürcü'ye seslendi. O da:

— Soylu yabancı, arzuların emirdir, dedi.

— Bu kızı kaça satarsın bana?

— Kız satılık değil. Onu bana bu sabah bıraktılar ve...

— Ne dediğimi anlamadın sen. Ben onu senden satın almak istiyorum. Kaç para istiyorsan vermeye hazırım.

— Bu kız bana çok pahalıya mal oldu. Çok pahalıya. Hem ben onu yarın bir komutana vereceğime söz verdim.

— Komutana cehenneme kadar yolu olduğunu söylersin. Ne diyorsun sen buna?

Şaşkına dönen kaba adamın gözleri önünde deri bir keseyi çıkarıp salladı.

— Peki, oldu. Sana bu adi kızı verebilirim.

— İşte akıllıca bir davranış.

Meyhaneden çıktılar ve üstü başı lime lime bir çocuğun birkaç kuruşa seve seve bakmaya razı olduğu Hasan'ın safkan Arap atını aldılar. Hasan genç kadının ata binmesine yardım etti ve hayvanın sırtına atlayıp sarayla meyhane arasındaki daracık sokakları dörtnala aştı. Genç adamın kolsuz üstlüğüne sarınan Laleh de hiçbir şey sormadan ona sokulmuştu.

Şairin evinin yakınlarına geldiklerinde bir kapı sundurmasının altından geçtiler ve atından yere atlayan Hasan nöbet tutan iki uşaktan, geri dönüp almaya gelinceye kadar kadına göz kulak olmalarını istedi.

Evin eşiğini geçtiği zaman, salonların birinin çıktılarından gelen bir çalgı sesi dikkatini çekti. Ömer, sedirlere yayılıp oturan, şarap içen ve sohbet eden dostlarını ağırlıyordu. Konukların önünde genç kızlar, iki kör çalgıcının zarb ve kanun seslerine ayak uydurarak kalçalarını çalkalaya çalkalaya dans ediyorlardı.

Görünüşe göre sarhoş olan Hayyam bardağına içki dolduran bir genç kızı, saçlarına yapışarak öpmeye çalışıyordu.

Hasan'ı kapıda görünce, uğultuyu bastırarak haykırdı:

— Hasan! Benim tatlı, iyi kalpli Hasan'ım! Gel, aramıza gel. Şu yeryüzünün nimetlerine bak hele. Bunlar Nizamülmülk'ün bize verdiği armağanlardır. Bana karşı olan dostluğunun bir çeşit kanıtıdır. Gördüğün gibi kötü bir insan değil. Şu sert tavrını bir yana bırak! Gel hadi, gel!

Hasan görülmedik bir biçimde dikkati çeken, açık mor gözleri solgun yüzüne resmedilmiş gibi görünen şaire doğru çok yavaş adımlarla ilerledi.

— Benim sevimli şairim, ben de kötü biri olmadığımı ve sana karşı duyduğum sevgimi bir armağanla kanıtlayabilir miyim? diye sordu.

— Bir armağan mı, ne diyorsun sen?

Ah! Daha önümüzde olan zamandan yararlan
Biz de karışmadan önce toz toprağa,
Tozun altında uyumak, toz içinde toz,
şarapsız, şarkısız, şarkıcısız ve sonsuz!

— Nerede ya şu armağan?

— Almaya hazır mısın?

— Eğer layıksam elbette!

— Onu alıp getirinceye kadar bırak beni de gideyim.

— Git öyleyse Hasan'ım, git öyleyse!

Laleh iç avluların birinde yanan meşalelerin aydınlığında, uşakların arasında bekliyordu. Hasan onu elinden tutup eve doğru sürükledi.

Laleh buranın efendisinin kim olduğunu hâlâ bilmeden ve kendisini zengin bir şehirlinin satın almak üzere olduğunu düşünerek, çevresindeki duvar halılarına ve mobilyalara baktı. Salonun eşiğine geldiklerinde, Hasan genç kızın yüzünü örttü. Bileğinden tuttu ve vezirin sunduğu hurilerin eşliğinde eğlenen konukların bulunduğu odaya girdi. Ömer, hasırının üstünde doğruldu ve gülerek:

— Ama... bir kadın bu! diye bağırdı.

— Sevgili Ömer'im, huysuz kişiliğimi sana bağışlatmak ve bu sabah evimin önünde bulduğum safkan at için sana teşekkür etmek zorundaydım. Bu nedenle sana çiçek gibi bir kadın sunmaya karar verdim. Onu incelediğin zaman, bu yaratığın bu akşam çevrendekilere hiç benzemediğini fark edeceksin.

— Ya, öyle mi? Bunun o kadar büyük ne özelliği var?

— Bunu keşfetmeyi sana bırakıyorum artık.

Hasan ileriye doğru birkaç adım yürüdü, Laleh'i yalnız başına ve titrer bir halde odanın orta yerinde bıraktı.

Çalgıcılar çalmayı sürdürür, kadın ve erkekler hafif hafif mırıldanır ve gülerlerken, tüm gözler genç Türkmen kızına döndü.

— Haydi bakalım, şu hazineye bakın, hazineye!

Ömer zorlukla ayağa kalktı ve hafifçe sendeleyerek, kalbinin duracağını hisseden Laleh'e yaklaştı.

Dişisinin yanındaki köpek gibi koklaya koklaya kızın çevresinde dolaştı. Bu davranışı avare topluluğun gülüp eğlenmesine yol açtı. Sonunda genç kadının önüne eğdiği başını tutup kaldırdı ve yüzünü tamamen örten örtüyü çekip açtı. Güzel ve bildik sevimli bir yüzle karşılaşınca tutuldu ve soluk bir benizle:

— Laleh! Laleh'im! dedi.

Kız da bilincini yitirdi. Çok sevdiği o vücudu kollarının arasına almak için diz çöken şairin ayaklarının dibine yığıldı.

Çalgıcılar çalgı çalmayı kesti ve Hasan'ın bir işareti üzerine konuklar büyük bir sessizlik içinde izin alıp gittiler.

Ömer Hayyam gözyaşları içinde hâlâ kendine gelememiş olan güzel kızla birlikte ayağa kalktı ve Sudanlı uşağın eşliğinde odasına doğru yöneldi. Sabbahoğlu'nun önünde durdu ve büyük bir heyecanla:

— Bana verdiğin bu mutluluk için sana nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum, dedi.

Yeni takvim ya da mimarlığa değin çalışmalarla ilgili toplantılar artık daha sıkça yapılıyordu. Konuşkan Ömer, "Genç bakire Türkmen kızı" Laleh ile yakında evleneceğini bütün yazman ve bilginlere söylemiş, ama genç kızın başından geçen felaketleri anlatmamıştı. Hasan da, el konulan ve sonra vezirin muhafızları tarafından geri getirilen planları inceleme çalışmalarına yeniden başlamıştı. Nizam'ı görmek fırsatı elde edememiş, ama onu ziyaret etmeye kendi kendine söz vermişti. Yazı yazmadığı zamanlar müneccimlik ya da dinsel inanç ve ahkâmın tümüyle ilgili bazı inceleme kitaplarına dalıyor, göz kapakları uykusuzluktan kapanıncaya kadar kendini okumaya veriyordu. Dinle ilgili sorular her zaman ilgisini çekmiş ve babasının Rey'de bulunan dükkânının arkasındaki odada birçok kez coşkulu ve etkileyici konuşmalarıyla bilinmezcileri ve dinsizleri yola getirmeye çalışmış, insanları ikna etmeyi başarmıştı.

Taslaklarını hoşnut görünen Ömer Hayyam'a verdikten sonra, alacakaranlığın canlandırıcı havasından yararlanarak biraz yürüme isteğine kapılmıştı. Şahane aygırını

seyretmek için ahırların önünde durdu, sonra kentin gürültü ve patırtısına karışmak için saray bahçesinin duvarlarının dışına çıkıp gül ve sıcak şekerleme kokularının yayıldığı büyük meydana doğru yürüdü. Baharat, değerli esans ve ılık lokumların satıldığı daracık sokaklara girdi ve bu kokular ona, annesinin kendisini şekerleme ve ballı çöreklere boğduğu çocukluğunu anımsattı.

O akşam dokumacılar çarşısına yönelip kaba Hint kenevirleri ve değerli ipek kumaşlar arasından kendine yol açarak biraz yürüdü. Bu bir izlenim miydi, yoksa önünden giden yabancı birinin gölgesi miydi? Alık alık gezenlerin ve mallarının önünde yalancı çığırtkanlık yapanların arasından geçerken, kendisine ilgi gösteren birilerinin olup olmadığını anlamak için sık sık dönüp arkasına baktı. Çakıllı yollardan yürüyerek ve neredeyse erişilmezmiş gibi görünen tepeleri aşarak Çin, Hindistan ya da Afganistan'dan mal getiren kervancıların uğradığı bir köşe meyhanesine gitti. Bazı dilleri çok az bildiği için, büyük bir çaba harcayarak onlarla biraz laflamaktan hoşlanıyordu.

Saray yolunu tuttuğunda akşam olmuştu. Geçtiği daracık sokakların kalabalığı giderek azalıyordu. Bu sırada yabancı birinin ayak sesiyle irkildi. Gölgeler büyümüş ve köşe bucak tehdit edici bir görünüm almıştı. İzlendiğinden kuşkusu yoktu. Aklına hemen ihtiyatsız davranan birini soymak için geceleyin kente gelen şu soyguncular geldi. Soyulan biri olmaya hiç niyeti yoktu ve bu nedenle hemen iki yolun köşesinde bulunan bir evin duvarının arkasına gizlendi.

Adımlarını sıklaştıran ve avını elden kaçırmış gibi görünen adamın hızlı hızlı soluk alışlarını açık seçik duydu. Ensesine bir çığlıkla dengesini yitirtecek bir yumruk atmak için herifin iyice yanına gelmesini bekledi. Yabancı yere düşünce üstüne atladı ve arkadan gelen yumruklama adamın keskin sesiyle durdu.

— Yapma!... Yapma! Yalvarırım efendim, merhamet et bana.

— Hangi merhametten söz ediyorsun sen? Al sana bir tane daha!

— Yapma, yapma, Sabbahoğlu efendim. Yalvarırım...

Hasan kavgayı hemen kesti ve yarı karanlıkta bu korkusuz adamın yüzünü görmeye çalıştı.

— Adımı nereden biliyorsun terbiyesiz herif? diye sordu.

— Şey... Ben Cafer'im... Efendim Başvezir Nizamülmülk Hazretleri'nin uşağıyım ben!

— Bu saatte beni niye izliyordun? Beni öldürmek ve bu uğursuz suçu bir serserinin üstüne yıkmak için mi?

— Hayır, yanılıyorsun... Yanılıyorsun!

— Üzerimde tıkabasa dolu bir para kesesi olduğunu sanıyordun öyleyse.

— Hayır, diyorum sana, hayır. Emir almıştım.

— Ne emri? Kimden?

Hâlâ yerde yatan ve çok kötü durumda bulunan kızıl suratlı herif sessizliğe gömüldü.

— Konuşacak mısın, yoksa şimdi senin pestilini mi çıkarayım?

— Yo... Yo... Her şeyi anlatacağım sana. Efendimden emir almıştım.

— Efendin bana saldırmanı mı emretmişti?

— Saldırmamı emretmedi. Seni izlememi emretti. Sadece izlememi.

— Niçin? Cevap ver! Niçin?

— Allah seni inandırsın, hiçbir şey bilmiyorum.

— Pekâlâ! Bunu gidip ona soralım öyleyse!

Yüzü kızıl lekelerle bezeli uşağı yakasından tutup yerden kaldırdı ve sarayın yakınlarına kadar İsfahan'ın sokaklarında böylece yürüdü. Orada, vezirin evi önünde nöbet tutan askerler yolu kesti. Hasan:

— Bırakın da geçeyim. Vezire kendi malı olan birini getirdim, dedi.

Nöbetçiler ceketinin yakasından tutularak yerden kaldırılan yabani ve zavallı Cafer'in önünde şaşkın şaşkın bakıştılar. Sonra malikânenin merdivenlerine kadar giden iki adama yol verdiler. Büyük bir korkuya kapılan uşağın inlemelerini duyan birçok uşak dışarı fırladı.

Evindeki karışıklığı merak eden vezir de hemen koşup geldi.

— Ne var? N'oluyor burada? diye sordu.

Meraklıların arasından sıyrılan Hasan:

— Benim efendimiz, benim. Senin olan birini sana geri vermeye geldim, dedi.

Bunun üstüne kıvırcık saçlı, kızıl suratlı uşağı vezirin ayaklarının dibine fırlattı. Cafer yerlere kapandı:

— Bağışla beni iyi kalpli efendim, bağışla beni, dedi.

Kendini tutmakta zorluk çeken Nizam:

— Defol karşımdan içi kararmış sersem, diye bağırdı. Sonra Hasan'a dönerek: Biraz içeri girmek lutfunda bulunur musun? Galiba konuşacak bazı şeylerimiz var seninle, dedi. Hasan başını eğdi, eliyle kalbini bastırarak: Bana da öyle geliyor. Bu nedenle içeri girmeyi memnunlukla kabul ediyorum, dedi.

Kalemle işlenmiş bir buhurdandan yasemin kokularının yükseldiği bir salona geçtiler. Hasan masanın yakınında, vezire karşı bir yere oturdu. Nizam'ın delik deşik yüzünün izleri kandilin aydınlığında daha da belirginleşmişti.

— Sevgili Hasan, konuşmaya başlamak istiyorsan, seni dinlerim.

— Benim isteğimin hiçbir gizli yanı yok. Beni neden izlettin?

Vezir ayağa kalktı, giysisinin geniş kol yenlerini arkaya doğru savurmak için bir harekette bulundu.

— Ömer Hayyam'ın evindeki davranışının övülmeye değer olduğunu mu sanıyorsun? Senin içinde her şeyi yakıp yıkma isteği var. Hatta seni dostları olarak görenlerin evinde bile şiddete başvurmaya zorlayan bir istek bu!

Bunları söylerken bir hıçkırığı bastırıyormuş gibi göründü ve sıkıntılı bir tavır takındı.

— Böyle davrandığım için ne denli pişmanlık duyduğuma Allah tanıktır, ama müdahalede bulunman öyle haksız ve yersiz görünüyordu ki...

— Sana tüm belgeleri göndertmedim mi? Emrettiğim işlerle ilgilenmeye hakkım olduğunu kabul et.

— Tam zamanı... O çalışmayla ilgili düşüncen ne?

Nizam sucuğa benzeyen parmaklarıyla tespihini kavrayarak:

— Elbette çok güzel, diye homurdandı.

Hasan gözlerini hafifçe kırpıştırarak:

— Benim yeteneklerimden kuşku duymuyor musun? diye sordu.

Vezir:

— Elbette duymuyorum, dedi.

— Bu yeteneklerimi Sultan Hazretleri'nin ve senin hizmetine vermeme ne dersin?

Nizam gözlerini fal taşı gibi açtı:

— Zaten aynı şeyi yapmıyor musun? diye sordu.

Bu kez Hasan ayağa kalktı ve yere bakarak birkaç adım yürüdü. Kendi kendine konuşuyormuş gibi bir tavırla:

— Arzularımın aşırı şeyler olmadığını sanıyorum. İtiraf etmeliyim ki, bana Hâkim Ömer Hayyam'ın yetkisinden geçirilmeden bir görev verilmesini isterdim. Üstelik şimdi güzellikle emrime verdiği bir daireden yararlanıyorum, ama yakında bir kadın daha alacak. Haremi çoğalınca, benim de oradan çıkmam gerekecek. Sana eski antlaşmamızı hatırlatmayacağım. Anılarının çok canlı oldu-

ğunu biliyorum. Ama şairin ılımlı ihtirasları benim ihtiraslarım değil. Matematik, müneccimlik ve ilahiyat konularında ne denli üstün olduğumu sen de çok iyi biliyorsun. Bu nedenle yüksek teveccühlerinle yararlılığımı kanıtlamak istiyorum, dedi.

Hem endişelenen hem de pohpohlanan vezir şaşırmıştı. Ne diyeceğini bilemiyordu. Hasan'a yaklaşarak:

— Yarın güneş batmadan az önce beni görmeye gel. Bu arada ben de düşünmek ve sevgili sultanımıza danışmak için gereken zamanı bulabilirim, dedi.

Hasan eğildi, öpmek için vezirin elini tuttu, sonra Nizam'ın çok cana yakın olmayan bir gözle baktığı şu savaş yürüyüşüne benzeyen uzun adımlarla yürüyerek gözden kayboldu.

Ertesi günün akşamı vezirin ikametgâhına giden Hasan'ı, yüzünde dünkü kötü rastlantıyı anımsatan birkaç morartı bulunan çekingen uşak Cafer karşıladı. Onu alıp, iki kişinin birden geldiğini görünce birbirlerinden ayrılan silahlı dev muhafızların koruduğu Nizamülmülk'ün çalışma odasına götürdü. Gömme işlemeli ağır kapıyı, iki kanadını itmeden önce üç kez çaldı.

Nizam minderlere oturmuştu ve nargilesinin sapı elindeydi. Mavimsi bir dumanın çıktığı marpucunu derin bir zevkle nefesliyordu. Hiçbir şey demedi. Kapının iki kanadını eğilerek kapayan Cafer'i geri göndermeden önce, eski okul arkadaşını bir el işaretiyle yanı başına oturmaya çağırdı.

— Hoş geldin, sefalar getirdin Hasan, dedi.

— Seni Allah korusun. Beni onurlandırdığın için sana teşekkür ederim, dedi Hasan da.

Nizam nargilesini bıraktı, bir eliyle de arkadaşının bileğini içtenlikle tuttu. Diğer eliyle de, bardağa çay koymak için kor ateşin üstündeki kızgın çaydanlığı alıp Ha-

san'a uzattı. O da Arap tarzında yaldızlı bardağa birkaç tane nane yaprağı attı, sonra açık mavi renkli örtüye en küçük bir şey sıçratmamak için büyük bir dikkatle davranarak, dumanı tüten demli çayı bardağına döktü.

Uzun uzun konuştular. Devlet işlerinin iyi yürümesinden, kentin güzelleştirilmesi için yapılan yoğun çalışmalardan, Kuzey'deki Türkmen ve Özbek kabilelerinin neden olduğu endişelerden, İmparatorluğun sınırlarına yaklaşan Moğollar'ın yarattığı tehlikeden, yabancı dil öğretimi maskesi altında, Sultan'ın düşmanları hesabına para karşılığında çalışan döneklerden söz ettiler. Yüzlerce kervanın geçtiği bir kentte giderek ağırlaşan vergilerin toplanması konusuna değindiler ve sonunda akıp gittiği yerlerde köprü, ev ve ekinleri sürükleyip götüren Zayendeh Rud Irmağı'nı dizginlemenin bir yolunu bulmayı kararlaştırdılar. Ardından da, konuşmadan önce boğazını temizleyen Nizam:

— Şimdi senin buraya gelmene neden olan şu işi konuşalım. Bizi bilgilerinden yararlandırmayı kabul ediyor musun? diye sordu,

— İnşallah! Her zamankinden daha çok hem de.

Vezir bir an durdu, ağzına bir parça şeker attıktan sonra çayından bir yudum aldı.

Ayağa kalktı, kalemle işlenmiş gümüş bir kutunun bulunduğu alçak bir masaya doğru yöneldi. Küçücük madeni çekmeceyi alıp dostuna uzattı.

— Aç şunu, dedi.

Bunun ne olduğunu çok merak eden Hasan, kapağını açacağı nesneyi almak için ayağa kalktı. Çekmecenin içinde karışık işlemeli yarım bir anahtar vardı.

Nizam kol yeninden anahtarın öbür yarısını çıkardı.

— Bu anahtarla Sultan'ın kitaplığına girebilirsin. İki yarım anahtar ancak birlikte iş görebilir. Ne sen ne de ben bu anahtarın bir parçasıyla kitaplığın kapısını açıp içeri girebiliriz. Beni takip et!

Vezir üç kez ellerini çırptı, ağır kapının kanatları sarsıldı. Cafer göründü, kollarını göğsüne kavuşturmuş emir bekliyordu.

— Bizi kitaplığa götür haydi!

Üzerinde bir av sahnesi resmi bulunan duvar halısının önüne gelmeden önce uzun bir koridordan geçtiler. Uşak, abanoz bir kapıyı örten perdeyi tutup bir yana çekti.

Nizam iki anahtarı dikkatle kilite soktu, sağdan sola çevirdi, kanadı omuzuyla itti. Cafer, iki eliyle birden bastırarak, efendisinin kocaman kapı kanadını açmasına yardımcı oldu ve daha sonra perdeleri bir yana çekmek ve orta yerde bulunan büyük pencereyi açmak için davrandı.

Hasan gözlerine inanamadı. Önünde binlerce yapıt, el yazması ve parşömen vardı. Duvarlara, tavana kadar uzanan raflar konulmuştu. Masalar, levhalar, sıralar ve yazı takımları, her boyuttaki yazıların ve derlemelerin altında kaybolmuştu. Hatta kitaplığın zemini bile sıra sıra ya da üstüste konulmuş belgelerle doluydu. Nişapur'un ünlü kitaplığında bile bu kadar değerli yapıt yoktu. Kitaplığın konuğunu etkilemesinden memnun olan ve onu dalgınlığından çekip kurtaran vezir:

— Sevgili Hasan'ım, senin yerin burası işte! Bu harika şeyleri sana emanet ediyorum. Sen buranın efendisi ve bana bağımlı olacaksın... Yalnız bana. Bu hazinelerden bilgi edinmeyi sana bırakıyorum ve burada neler bulunduğunu öğrendikten sonra, beni yeniden görmeye gel, dedi.

Hasan:

— Benim işim n'olacak burada, diye mırıldandı.

— Bu yapıtların bir dökümünü yapacaksın. Bu iş uzun sürer ve yorucudur, ama gençliğin ve atılganlığınla bu engellerin kesinlikle üstesinden gelebilirsin. Cafer'i sana veriyorum. İlk gözden geçirmeyi bitirip tamamladıktan sonra, bana teslim etmesi için anahtarın yarısını ona ver. Öbür yarısı da sende kalsın...

Birkaç adım uzaklaştı, son bir kez daha döndü:

— Cafer her sabah bu kapıyı açacak. Seni kimsenin rahatsız etmemesi için kapıyı sürgüleyebilirsin. Dışarı çıkmak istediğinde şu ipi çekmen yeter. Uşak hemen gelir, bende ki anahtarın yarısıyla ve senin de yardımınla asma kilidi kapıya takar. Ayrıca, gerekirse gusul aptesti alacağın, soluklanıp dinleneceğin yeri de gösterir sana.

Nizamülmülk geri döndü ve çıkış geçidinde gözden kayboldu. Kısa süre sonra Hasan uşağa döndü ve ona bağımlı olmanın hiç de hoş bir şey olmadığını düşündü. Bununla birlikte, kısa sürede adamın hizmetinden vazgeçmenin bir yolunu bulacağı inancıyla onu iyi karşıladı. Aslında kitaplık müdürlüğü görevi bir yükselişin başlangıcıydı. Bu sayede bir gün şu kaba veziri gölgede bırakıp Sultan'ın vazgeçilmez adamı olabilirdi.

— Söyle bana Cafer, uzun süreden beri mi efendinin hizmetindesin sen?

Geçen gece kendisine kötü davranan adamın böylesine gönül hoşluğuyla konuşması karşısında şaşıran ve sıkılan uşak:

— Efendim beni fark etmek lütfunda bulundu ve hizmetine alıp onurlandırdı. Bir yıl... Aşağı yukarı bir yıldır... Allah -hafifçe eğildi- Sultan Hazretleri'ni korusun! dedi.

— Nerelisin sen? Ailen nerede oturuyor?

Cafer biraz kasıldı, hafifçe öksürdü. Anlaşılan, sıradan kişiliğine gösterilen bu ilgi karşısında duygulanmıştı.

— Biz doğuştan İsfahan bölgesindeniz. Kentin kuzeyine dağlardan geldik. Biz... Biz çobanız... Üç kardeşim hâlâ çobanlık yapıyorlar.

Hasan, söylediği yalanların etkisiyle duyduğu sıkıntıyı gizlemekte zorluk çeken uşağı artık dinlemiyordu. Çünkü adam düpedüz yalan söylüyordu. Şivesi İsfahanlılar'ın şivesi değildi. Daha çok, Nişapur'un da yer aldığı ve ülkenin kuzeyinde bulunan Horasan'dan gelmişe benziyordu.

Bu konunun üstünde fazla durmadan:

— Yerlerinin değiştirilmesi gereken tüm bu kitaplarla sen uğraşacaksın. Okumayı biliyor musun? diye sordu.

— Hayır. Ben okula hiç gitmedim. Ama .... Sayı saymayı biliyorum.

— Öyleyse yazıları okumayı öğrenmen gerekecek.

Hasan, şu kırmızı suratlı uşağın günün birinde vezire ihanet edecek kadar çıkarına düşkün olduğunu düşündü. Bu nedenle tüm kozları elinde bulundurmaya karar verdi.

Odadaki bütün rafları gözden geçirdi. Din ya da felsefe konularını inceleyen Farsça ya da Arapça yazılmış denemelere, İslam öncesi dönemi anlatan metinlere, Zerdüşt'le ilgili yazılara, Ebulkasım Firdevsi'nin ülkenin en büyük destansı anlatısı olan Şehname adlı yapıtının aslına baktı. Tek ayaklı yuvarlak bir masanın üstünde Mani'ye mal edilen ve çok kötü durumda olan parşömenler, Yahudi ve Hıristiyan metinleri ve biraz daha ötede medresede okutulan Rudaki, Daghighi, Faruki ve Manuçeri adlı şairlerin şiirleri de vardı. Hatta Nasser Hüsrev'in belgeleri ile Mobarid ve Katafa'nın renk renk boyalarla süsledikleri Kur'anları bile buldu.

— Sarayın tüm kitapları bunlar mı Cafer?

— Hayır efendim! Allah korusun, çok sevgili Sultanın evlerinde -eğildi- daha çok kitap var. Bu kitaplar dünyanın tüm ülkelerinden gelen kitaplar. Çin'den, Moğolistan'dan, Hindistan'dan, Mısır'dan, Yunanistan'dan gelen kitaplar. Hatta gravürler ve işlemeler bile var. Ben oraya efendimle birlikte gittim.

Hasan kurulmuş bir makine gibi kısa sakalını kaşıdı, çevresindeki yapıtlara son bir kez göz attı, uşağa pencere ve perdeleri kapamasını söyledikten sonra:

— Sevgili Cafer, yarın gün ağardığında buraya gel. Çünkü görevim çok ağır! dedi.

Hasan, haftalardan beri her sabah büyük kitaplığa giriyor ve güneş battığında oradan çıkıyordu. Birkaç uşağın yardımıyla yüzlerce yapıtı büyük bir titizlikle fihriste geçirmişti. Cafer kapıyı açmak için onun gelmesini bekliyor, vezirin ziyaretleriyle ilgili bilgiler veriyor ve akşam efendisine teslim etmesi gereken anahtarın yarısını alıyordu.

Hasan, kendi hizmetine bir evin verilmiş olmasından memnundu. Bu ev kitaplığın yakınında, yalancı çınarların gölgesi altındaydı. Geniş ve çok kullanışlıydı. Damızlık aygırı Tufan'la birlikte bu ev, İran sarayında yavaş yavaş yerini almaya başlayan Hasan için bir gurur kaynağıydı. Şairin şiirlerine vurgun olan Laleh'e duyduğu büyük aşkı işleyen Ömer'i eskisi gibi yine sık sık görmeye gidiyordu. Bu rahat yaşamında dengesini biraz bulmuş olmasına karşın, Sabbahoğlu biraz seyrekleşen öfke krizlerinden yine de kurtulmamıştı. Dogmatik yazıları okumaktan daha büyük bir zevk aldığı için, bedensel zevklere çok az ilgi gösteriyordu. Bununla birlikte, şairin el altından yatağına sokuverdiği bazı hurilerin becerikli okşayışlarıyla, çok ağırbaşlı bu adamı uyandırdıkları oluyordu.

İçinde sıkıntının kımıldamaya başladığı gün gelip çatmıştı. Artık sınıflandırdığı yapıtları tam olarak biliyordu ve görevi birkaç ivedi yazıyla çabucak sınırlamıştı. İşte o zaman vezirin iyiliklerinin ancak ihtirasını boğmaktan ve kendisini yaldızlı bir kafese kapamaktan başka bir işe yaramadığını anladı. Bununla birlikte Cafer'i parayla satın alıp elindeki yarım anahtarın bir eşini yaptırmayı başardığı günden beri oraya keyfince gidip gelmekte özgürdü. Vezire her akşam anahtarını teslim ederken kitaplıktan geliyormuş gibi görünen uşak, artık gün ağarırken kapıyı açmaya gelmiyordu.

Hasan birkaç ay ara verdiği avareliklerine yeniden başlamıştı.

Boyun eğdiği günlük inzivanın etkisiyle daha da sertleşen bir karakterden kurtularak, düşüncelere dalıp giden yalnız bir insana dönüşmüştü. Ömer Hayyam bunun farkındaydı ve endişeleniyordu.

Sabbahoğlu, sarayın sınırları dışındaki kaçamaklarında çok sade giyimiyordu. O zaman alıklarla alık, baldırı çıplaklarla baldırı çıplak oluyor, ağır vergilerin altında ezilenlerin ya da tutuklananların, bölük erleri tarafından nedensiz yere dövülenlerin yakınmalarını dinlemek için köşe meyhanelerinden biride oturmayı seviyordu.

Adamların isyanını benimsiyor, kendini çılgınca düşüncelere kaptırıyordu. O zaman kendisini, ülkesini hainlerden ve Türkler'den kurtaran, hayran olunan, sayılan ve elinde kılıçla kahraman olarak duvarlara resmi yapılmış olarak görüyordu.

Bazen gürültü patırtının etkisiyle kendine geliyor, bronz ve gümüş paraları kaşla göz arasında ceplerine indiren tüccarlara bakıyordu. Her pazarlık bir nargile ve höpürdeterek içilen ağzına kadar dolu bir bardak çay ikramıyla son buluyordu.

Bazen de, *Elhamdulillah, Allah'ın inayetiyle* sözlerinin eşliğinde tek ve uzun bir geğirti duyuluyordu.

IV

Saray

Duvarları yerden tavana kadar çeşitli oymalar süslüyordu. Oyma ağaç çerçeveli, boynuz veya fildişine geçirilmiş aynalar güneşin ya da mumların ışığını yansıtıyor, kocaman salonu gök kubbeye dönüştürüyordu.

Altın ipliklerle işlemeli mavi perdeler en güzel ipekli kumaşlardan yapılmıştı. Kestane renginde, sarı ve beyaz ağaç kaplamalar çiçekli mozayikleri dengeliyordu. Yerlere çok güzel halılar serilmişti.

Bahçeyle karşı karşıya olan evin salonunda değerli ağaçtan, fildişinden yapılmış alçak masalar, ince ipek örtülerle örtülmüş tek ayaklı masalar ve odanın dört bir köşesine uyumlu bir biçimde konulmuş çok renkli yastıklar vardı.

Öbür bölüm taht salonuydu. Orada, Sultan'ın zümrüt, yakut, safir ve elmas kakmalarla bezenmesini istediği işlemeli abanozdan yapılmış tören tahtı hayranlıkla seyredilebilirdi. Dirseklerinin uçları kükreyen dişi aslan başlarıyla süslüydü.

O sabah Melikşah şatafatlı giysilerini giymişti. Bu giysisi mavi ve sarı şeritlerle süslü beyaz ipekli kumaştan yapılmış bir üstlüktü. Şeritler ve bir yakutla tutturulan altın rengindeki sorguçla süslü sarığı birbirlerine çok uygundu.

Ayakları dibinde bulunan Nizamülmülk ve Büyük Divan, hükümdara yıldönümü dileklerini topluca sunuyordu. Başvezir, Hasan Sabbah'ın bir parşömene özenle yazdığı

metni okuyor, bağlılığını göstermek için vücudunu eğerek cümlelerini noktalıyordu.

— Yüce Allah, Haşmetli Sultanımız'a daha bin yıl ömür versin inşallah!

Öteki vezirler de aynı şeyi yineliyorlardı:

— Bin yıl daha ömür versin!

Teni hafifçe sarı, bıyık ve sakalı kara, kaşları karmakarışık ve gözleri küçücük olan Melikşah, devletin durumuyla ilgili raporu büyük bir dikkatle dinliyordu. Hükümdarın dirayeti sayesinde her şey yolundaydı. Vergiler memnunlukla ödeniyordu. Hasat olağanüstüydü. Kentle ilgili çalışmalar, belirlenen takvime göre ilerliyordu. Askerler sınırlarda Moğollar'a ve Afganlar'a karşı birçok zafer kazanmıştı ve en önemli bilimsel araştırmalar da sona ermek üzereydi.

Nizam, söylevini bitirince, sultanın ayaklarına kapanmak ve terliklerini öpmek için birkaç adım ilerledi. Vezirler de sultanın elinin ucuyla başlarına dokunması beklentisiyle aynı şeyi yaptılar.

Hükümdara bağlılık göstermek sırası komutanlara, yüksek din bilginlerine ve bazı yerel yöneticilere geldi. Sultan, tahta oturduğu günden beri ilk kez Farsça kısa bir konuşma yaparak teşekkür etti. Babasının dört yıl önceki ölümünden beri hep anadili olan Türkçe'yle konuşuyor, İran saray erkânına emir ve isteklerini bir tercüman aracılığıyla iletiyordu.

Tahtının basamaklarını ağır ağır indi, bir uşağın elinden küçük bir keseyi aldı, bağlarını beceriksizce çözdü. Keseden birkaç tane altın çıkardı ve onları meclis üyelerine verdi. Sonra her türlü içeceğin, çörek ve böreğin bulunduğu masalara doğru yöneldi. Bir haremağası küçük bir bardağa şarap doldurup hükümdara verdi. Hükümdar onu bir solukta içip ağzını ve sakalını elinin tersiyle sildi. Bu sırada dört tabak sunuldu. Hükümdar bu tabak-

lardaki yiyeceklerden iki hurma, birkaç tuzlu badem, bir incir ve ballı bir çöreği çabucak yiyip yuttu. Parmaklarını da bir Arap uşağın verdiği beze sildi.

Başvezir'e doğru döndü, yaklaşmasını işaret etti.

— Güzel, söylediğin güzel sözler için sana teşekkür ederim Nizam, dedi.

Başvezir duyduğu memnuniyetin etkisiyle gözlerini kapayıp önünde eğildi. Melikşah konuşmasını sürdürdü:

— Hizmetinde olağanüstü birinin bulunduğunu duydum. Üstelik Şair Ömer Hayyam'ın da dostuymuş. Doğru mu bu? diye sordu.

Doğrulmuş olan Nizamülmülk soruyu yanıtlamadan önce hafifçe öksürdü.

— Gerçeğin ta kendisi Sultan'ım, Allah sizi korusun. Sözünü ettiğiniz adam kısa süreden beri benim hizmetinde bulunuyor efendim, dedi.

— Bana onu eskiden beri tanıdığını söylediler. Bu nedenle onu kitaplık müdürlüğüne atamışsın. Öyle mi?

— Doğru, Sultan Hazretleri.

— Adı ne o gencin?

— Hasan, Sultan Hazretleri. Rey'li dürüst tüccar Ali Sabbah'ın oğlu.

— Ah! Çok iyi! Çok iyi! Onu saraya almayı düşünüyor musun?

— Şey... Düşünüyorum Efendimiz. Ama ...Bilgisini ve yararlılığını kanıtladığı zaman. Buna izin verirseniz elbette.

— Kuşkusuz Nizam, kuşkusuz! Öyleyse biraz daha bekleriz.

Hükümdar, peşinde bir sürü nedimeyle birlikte bahçenin özenle bakılan ağaçlı yollarında biraz yürümek için çıkıp gitti. Hasan'ı saraya takdim etmekten hiç hoşlanmayan Nizamülmülk ayaklarının ucuna bakarak karamsar bir yüzle ilerliyordu.

Melikşah yutmadan önce her tanesini dikkatle incelediği bir salkım üzümü tadını çıkara çıkara yiyiyordu. Üzümü yiyip bitirince, parmaklarını limonlu suyla dolu olan ve rengini yansıtan bir tasa soktu. Sonra serinlemek amacıyla ıslak elleriyle sakalını ve yanaklarını sıvazladı.

Başında hükümdarın bulunduğu maiyet alayı ağır ağır ilerliyordu. Bu arada peşinden gelen bir köle çok büyük ve renkli bir sinek kovucuyu sallıyor, başka biri de bir şemsiye taşıyordu. Üç adım gerisinden, önde Başvezir, onun arkasında ellerini göbekleri üzerinde kavuşturmuş, alçak sesle konuşan erkân yürüyordu. Bu sırada bir müzisyenin neyinden nağmeler yükseliyordu.

Birdenbire nereden geldikleri belli olmayan onlarca, sonra yüzlerce erkek ve kadın, çimenleri çiğnemekte hiçbir sakınca görmeden, geçtiği yol kenarında eğilerek Sultan'a saygılarını sunmak için koşuştular.

Muhafızlar çok yaklaşmaktan çekinmeyenleri tartaklayıp kovarak hükümdarın korunmasını sağlıyor ve bu arada tatlı bir söz, hatta bir para elde etmiş olanlar Hükümdar Hazretleri'nin önünde arka arkaya eğildikten ve övgüler yağdırdıktan sonra geri çekiliyorlardı.

Daha uzakta, bir çardağın altında, kentin en iyi rakkaseleri arasından seçilmiş olan birkaç bakire, dümbelek ve zillerin eşliğinde dans ediyordu.

Alacalı bulacalı saydam örtülerinin altından kusursuz vücutlarının hatları görünüyordu.

Vezirin bir işareti üzerine gürültü kesildi ve genç kızlar durdu. Melikşah onlara yaklaştı, en küçükleri olan kumral saçlı bir kız dikkatini çekti. Onu inceden inceye ve ısrarla inceledi. Yüzüklü koca elini uzattı, parmaklarıyla göğüs ve kalçalarına dokunmadan önce, çok solgun ve güzel yüzüne okşar gibi vurdu.

Kıza gülümsedi, küçücük gözleri acayip bir ışıkla parladı. Kız başını önüne eğdi. Hükümdar da çenesini tutup

başını kaldırdı, yine gülümsedi ve mabeyinciye güzeli alıp saraya götürmesini ihtiyatlı bir biçimde işaret etti.

Çalgıcılar yeniden çalmaya koyuldular. Hükümdar ve alayı bir koruluğun çevresinde dönüp sonra da, baştan başa Arap tarzında mozayiklerle bezeli bir malikânenin görkemli odasına girerlerken, dansözler yine dans etmeye başladılar.

Melikşah'ın odasına bitişik olan odada gök mavisi renginde iri gözlü küçük bir kız, hükümdarın yatağını paylaşmaya hazırlanıyordu. Dört kadın onu yıkıyor, bakir ve yarı saydam vücuduna çiçek kokuları sürüyorlardı. Kapı vuruldu. Arap bir haremağası başını içeri uzatıp uyarıda bulundu. Sultan Hazretleri sabırsızlanıyorlardı.

Bazı Zerdüşt incelemelerini okumaya dalmış olan Hasan, kitaplığın kapısına üç kez vurulunca şaşırdı. Biraz sonra yüce efendisi vezirin geleceğini abartılı eğilmeler ve budala gülüşüyle haber vermeye gelen Cafer'in her zamankinden çok daha kaba olan yüzünü gördü.

Şaşkına dönen Sabbahoğlu ayağa kalktı ve yüzünde iyice gizlenemeyen bir sıkıntının izleri bulunan Nizam'ın geldiğini görünce, elini kalbine koyup onu selamladı.

— Bu ani ziyaretinle beni onurlandırmanın nedenini öğrenebilir miyim vezirim? diye sordu.

— Allah onu korusun, şimdi senin adını anan Sultan Hazretleri'nin yanından geliyorum, dedi vezir.

— Türk, nasıl... Benim varlığımdan nasıl haberleri olmuş acaba?

— Saray, gürültüsü, patırtısı ve tecessüsleriyle bir köye benzer. Sultanımız birkaç haftaya kadar saraya takdim edilmeni istiyor, istekleri emirdir ve hazırlanman gerekir.

Hasan pencereye doğru birkaç adım yürüdü. Kendini biraz rahatlamış hissetti. En sonunda sabrının karşılığını alacaktı. Aylardan beri gömülüp gittiği yalnızlıktan kur-

tulacak, yeteneklerini devletin hizmetine sunabilecekti. Buna hazır olduğunu hissediyordu. Daha şimdiden güz mevsimi renklerine bürünen ağaçlara bakarken hafifçe gülümsedi.

Arkasına dönüp bakmadan yüksek sesle:

— İnsanlar ve güzel işler yapanlar, bunun görkemli bir karşılığını alacaklardır, dedi.

Nizam:

— Ne diyorsun? diye sordu.

— Bağışla beni, kendi kendimle konuşuyordum. Ama Sultan Hazretleri'ne ne konuda takdim edileceğim?

— Bir kadın alsan iyi olur.

Vezirin teklifi karşısında allak bullak olan genç:

— Bir kadın mı alsam? Niye? diye sordu.

— Tutumun ve davranışın ulu Sultanımızın dikkatini çekebilir. Bu nedenle doğal eğilimlerini daha iyi açıklasan iyi olur. Üstelik evlenecek yaştasın artık...

— Sorun bu değil. Bir kadın almaya hiç niyetim yok benim. Kadın olarak ilgimi çeken birini de tanımıyorum.

—Ben her şeyi düşündüm.

Nizam odanın köşesine doğru birkaç adım yürüdü, sonra hiç arkasına bakmadan sakalını sıvazlayarak:

— Birkaç yıl önce Horasan'da attan düşerek ölen ağabeyim birçok kez baba olmuştu. Torunları arasında adı Meryem olan bir kız var. Çok güzel bir kız ve daha on üçünde olduğuna göre, alınacak bir yaşta. Onu uzun zamandan beri görmedim. Ama bana bülbül gibi şarkı söylediğini, tavır ve konuşma tarzının çok güzel ve sevimli olduğunu söylediler. Benzeri az bulunan yemekleri yapmasını da biliyormuş. Kısacası senin bu kızı alman gerek, dedi.

Hasan araya girdi:

— Beni iyi dinle Nizam. Ağabeyinin torunu ya da İsfahan'lı bir kadınla evlenmeye niyetim yok benim. Bu kitaplıktaki işle ilgili dileklerine uydum. Neden beni evlen-

dirmeyi düşündüğünü bilmiyorum. Bunun bir nedeni varsa eğer, öğrenmek isterim, dedi.

Vezirin bakışları sertleşti, sesinin tonu daha da bozuldu:

— Sana söylediğim dışında hiçbir neden olmadığına Allah tanıktır. Sabbahoğlu, aklının karışık ve dostluğunun çok az güvenilir olduğu besbelli. Ağabeyimin torunuyla evleneceksin. Bu bir emirdir!

Bunun üstüne kapının kanatlarını kapamak görevini Cafer'e bırakarak bir kumaş hışırtısıyla birlikte çıkıp gözden kayboldu. Çok öfkelenen Hasan, önündeki raflardan birini yana itip devirdi, üstüste konmuş el yazmaları yere saçıldı. Sonra biraz yatışmak umuduyla dostu Ömer Hayyam'a gitti.

— Niçin kızdığını anlamıyorum Hasan. Küçük Meryem işinin senin için bu denli çekilmez olmasının nedeni ne?

— Çünkü bu, beni aylardan beri boyunduruğu altında tutan o köylünün düşüncesi de ondan. Ailesinin bir bireyi olunca, artık kendisine karşı baş kaldırmayacağımı sanıyorsa aldanıyor. Hiçbir şey, özellikle de kadın durduramaz beni.

Hasan, şairin çalışma odasında kafese kapatılmış bir aslan gibi dönüp duruyordu.

— Sana yalvarırım Hasan. Şu sedire geç otur hadi. Sana bazı uğraşılarımdan söz etmem gerek.

Sabbahoğlu hemen durdu. Kocaman yastıklara dayanmış olan Ömer'e göz attı.

— Dinliyorum dostum, seni üzen ne böyle?

— Ona geliyordum ben de şimdi. İsfahan'a geldiğin günden beri çok değiştin sevgili Hasan'ım. Kitaplıkta çalıştığından beri bu değişim büsbütün arttı. Oyunu ve eğlenceyi bir yana bırakarak, günler boyunca kendini okumaya ve incelemeye verdin. Dostlarından kaçtın, boş zamanlarını din bilginleriyle, dörtnala koşan damızlık aygı-

rın Tufan ile paylaştın. Bak, yanakların ne kadar çökmüş ve gözünün çevresindeki halkalar ne denli derinleşmiş. Kısacası, gecelerini acayip düşler ve kâbuslarla geçirdiğini öğrendim. Haykırışlarını duyan uşaklar seni gözleri bulanmış ve yüzün terden sırsıklam bir durumda görmüşler. Seni kıvrandıran üzüntü ne?

Hasan bir sıçrayışta ayağa kalktı:

— Sen de mi hakkımda casusluk yapacaksın? Eğlenmediğim için bana sitem ediyorsun. Ama hiç dua etmeden şarap içen sen, hangi dini uyguluyorsun, bana bunu söyle, dedi.

Bu kez Ömer ayağa kalktı:

— Kendine gel Hasan! Bana bunu nasıl sorabiliyorsun? dedi.

— Cevap ver bana! Sen bir imansız mısın yoksa?

Saygısızlıklardan bıkmış olan Hasan, gümüş bir tepsiyle dumanı tüten bir çaydanlık getiren ve her zamankinden çok daha güzel olan Laleh'i kenara iterek evine gitmek üzere çıktı.

Ertesi gece biraz endişeliydi. Bir saatten beri uyuyordu. Her zaman olduğu gibi kendini yine masa başında gördü. Önünde bir kitap vardı; İranlı peygamber Zerdüşt'ü anlatan bir yapıttı bu. Birdenbire öylesine yoğun bir nurla kuşatıldı ki, çevresindeki nesneleri ayırt etmekte bile zorluk çekti. Yavaş yavaş şiddetini yitirip hafifleyen bu ışığa katlanabilmek için gözlerini kırpmak zorunda kaldı. Şaşkın bir durumda gözlerini ovdu. Bu sırada arkasında birinin bulunduğunu hissetti. Haftalardan beri bu düşü hep görüyor ve aynı sahne durmadan tekrarlanıyordu.

Arkasını dönüyor, sırtındaki eski püskü giysilerine bakınca çoban olduğuna inanacağı iri yarı biriyle karşılaşıyordu. Adam duyulmayan bir şeyler söylüyor, o zaman Hasan ona doğru birkaç adım ilerliyor, başka çağlardan gelen adam bir ışık halesine bürünerek gözden kayboluyordu.

O gece bu düşte bir değişiklik oldu.

Hasan kalktı, adamdan, duyamadığı ve anlayamadığı sözlerini bir daha söylemesini istedi.

İşte o zaman yabancının söylediklerini açık seçik anlayabildi.

— Hasan, Sabbahoğlu Hasan! Kulakların beni duyamıyor daha. Gözlerin de görmüyor beni. Ama benim adıma bir ordu kuracağın gün gelecek ve yine benim adıma halkımızın onuru için savaşacaksın!

Hasan diz çöktü, peygambere doğru kollarını kaldırdı.

— Ey Zerdüşt, büyük efendimiz, bana gerçeğin yolunu göster, dedi.

— Gerçeğe giden yol, iyilik meleği Spenta Menyu ile şeytan Ahra Menyu'nun senin içinde yaptıkları savaşın hakemi olan Ahura Mazda'nın gösterdiği yoldur. Kendini kadınların Tanrısı Apâm Nepat'a ada ve kaderini Kuzey çocuğunun kaderine bağlamayı kabul et. İran'ın evladı, davaya hizmet edeceğin gün çok yakın artık!

Nişan törenleri iki hafta sonra yapıldı. Başvezir, ney, santur ve kemançe sesleriyle şenlenen eğlenceleri kendi konutunda düzenledi.

Hasan'ın çok çekici bulduğu genç kız, tören boyunca annesiyle teyzesinin arasında durdu. Nizamülmülk'le Ömer Hayyam'ın arasında rahatça oturan ve asla şarap içmeyen Sabbahoğlu da, bir ağaçkavunu göbeğini tadını çıkararak yiyiyor, bir yandan da karısı olacak olan gözleri açık mor rengindeki kıza kıskançlıkla bakıyordu.

Açlık çeken karga sürülerinin istila ettiği kenti kışın ilk kırağısı örtmüştü.

Hasan artık kütüphanecilik ve kâtiplik görevleriyle hiç ilgilenmiyor, okumadığı zamanlar, sarayın geçitlerinde telaşlı telaşlı koşuşturan yazmanların ve aylak askerlerin arasında geziniyordu.

Her sabah horozlar öter ötmez, parşömenler, kitaplar ve haritalardan oluşan dünyasına gidiyordu. İsmailîye tarikatı incelemelerinin özenle kaleme alınmış Şii yorumlarıyla kafasını dolduruyor, gücü tükendiği zaman yorgunluktan kıpkırmızı olmuş gözlerle oradan ayrılıyor ve içinde bir kuşkunun uyandığını hissediyordu.

Muhammed'in peygamberi olarak kalmasına karşın, İran'ın evladı Zerdüşt'ün sözleri kalbinde bir umut ışığı yakıyor ve İran topraklarında her zamankinden daha çok aydınlığın gücü olan Ahura Mazda'nın yararlı gücünün vârisi olduğunu daha çok hissediyordu.

Zaman zaman Meryem'i düşünüyor, örtüsünün altından düzgün hatları fark edilen yüzünü hayalinde canlandırmaya çalışıyordu. Kızın gözlerini ve ağzını ancak zifaf yatağında görecekti. Yanında yer alan o dişi varlığa alışabilecek miydi acaba? Yanıtı olmayan bu sorulara bir son vermek üzere, meşalelerin yandığı bir saatte İsfahan'ın sokaklarına dalıp girebilmek için uzun ve kolsuz üstlüğüne sımsıkı sarınıyordu.

Büyük meydanın dört bir yanına yayılan ve çok büyük bir kapalı çarşı olan İsfahan pazarı boşalmaya başlıyordu. Satıcılar güneş battığı sırada kent valisinin emirlerine uygun olarak yerlerinden ayrılmışlardı. Sadece dükkân sahiplerinin hesaplarını yapmalarına, eşyalarını düzenlemelerine, her ucuna asma kilit takılan demir parmaklıklı tahtaların yardımıyla kapadıkları alçak ve yarı karanlık küçücük dükkânları temizlemelerine yetecek kadar izin veriliyordu.

Kazancılar, demirciler, armacılar, kuyumcular, terziler, kunduracılar, fırıncılar, kebapçı ve meyhaneciler sükûnet ve asayişin korunmasıyla yükümlü olan gece bekçisini bekliyorlardı.

Dört yüz metre uzunluğunda ve üç yüz metre genişliğinde, büyük bir çevreyi kaplayan pazarın dört giriş kapısı, anahtarları asesin elinde bulunan kalın demir parmaklıklarla kapatılıyordu. Bekçi, gece olur olmaz, her gün ihtiyatla yinelenen "geç" sözcüğünü söylemeden kimsenin koruma altındaki çarşıya girmesine izin vermiyordu.

O akşam Hasan içeri girmek için henüz açık olan parmaklıklardan yararlanmıştı. Satıcıların her biri günlük gelirlerinin hesabıyla uğraşıyordu ve hiç kimse onu fark etmedi. Gecenin epeyce geç bir saatiydi. Kapalı dükkânların arasına gizlenmek amacıyla kediler gibi içeri giriveren eşkiya için en uygun bir zamandı bu.

Delikanlı adımlarını sıklaştırarak, yarı yarıya boşalmış olan labirentte ilerliyordu. Günün faaliyetinin tek tanığı olan çerçöp, yerlerde sürünüyordu. Bu kapalı çarşıdan niye geçtiğini bilmeyen Hasan, loş ya da ay ışığının hafifçe aydınlattığı geçitlere düşüncesizce dalmak zorunda kaldı. Bakınıyor, bir yere takılıp sendelememek için dikkat ediyordu. Yorulan gözleri ona bir oyun mu oynamıştı, yoksa birkaç adım ötesinde hızla kayboluveren gölgeyi gerçekten mi görmüştü? Başka bir daracık sokağa gireceği sırada ensesine yediği şiddetli bir yumrukla yere düştü. Acının etkisiyle bağırdığını duydu ve kafasını yere çarpmak üzereyken ayağa kalkmaya çalıştı, ama atılan bir tekmenin etkisiyle çenesini yere çarptı ve yığılıp kaldı. Saçlarına hoyratça yapışan bir el başını kaldırmaya çalışırlarken, saman saplarından yapılmış bir meşalenin hafif aydınlığı sayesinde çevresinde üç siluet gördü.

Saçlarından tutan adam yere çömelmişti. Başka biri, bir meşale daha yaktı ve onu yüzüne o denli yaklaştırdı ki, Hasan kör edici ısının derisini yaktığını hissetti.

Keskin bir gülüşme duydu:

— Öldü mü? Hi, hi, hi, öldü mü?

Ses belki de yaşlı bir adamın sesiydi ve şivesinden Azeri asıllı olduğu anlaşılıyordu.

— Daha ölmemiş! Allah'a şükür, soluk alıyor daha!

Elinde meşale olan adam bunları söyledikten sonra yanından uzaklaştı. Bunun sayesinde Hasan saldırganların aydınlanan yüzlerini görebildi.

Çullara bürünmüş olan bu adamlar ihtiyatsız davranan birini beklemek için uzun süreden beri pusuya yatmış olmalıydılar. Meşaleyi tutan adam ona bir hayvan gibi bakıyordu. Alnı daracıktı, gür saçlarını bir iple bağlamıştı.

Üç kişinin en irisi olan ve hiç konuşmayan adam ayağını midesine bastırınca, Hasan'ın umudunu yitirmesine neden oldu. Durmadan sırıtan bu herifin suratı öylesine yıpranmıştı ki, kırışıklıkların derin izleri çökük yüzünde tuhaf şekiller oluşturuyordu. Aniden çömeldi ve paçavralarının kıvrımından bir hançer çıkarıp onun boğazına dayadı.

— Hi, hi, hi! Söyle bakalım yabancı! Allah'ın terk ettiği zavallılara verecek birkaç kuruşun da yok mu? diye sordu.

Adam az daha yaklaştı, Hasan onun soluğunun ve vücudunun iğrenç kokusuyla boğulurken yüzünü buruşturmaktan kendini alamadı.

Hayvan bakışlı suç ortağı:

— Üstünü başını arayacağım şunun, dedi.

Giysilerini hoyrat bir biçimde yokladı ve cebinden yere düşen birkaç kuruşu hemen alıp ötekilerine gösterdi.

Yaşlı adam:

— Hi, hi, hi! Senin gibi bakımlı bir yabancıda daha başka para da vardır. Nereye koydun o paraları? diye sordu.

Hasan hiç konuşmadı. En büyükleri:

— Zaman yitirmeyelim. Gitmemiz gerek hemen. Boğazla şunu, dedi.

Yaşlı herif dudaksız ağzındaki birkaç kırık diş kökünü göstererek kıkır kıkır güldü. Hançerin keskin ağzını hafifçe bastırarak:

— Allah'ın cennetinde bana da bir yer ayır, diye mırıldandı.

Sabbahoğlu ağır ağır kesilen derisinin acısını duyduğu sırada gözlerini yumdu.

Bir uluma sesi duyuldu. Gözlerini açtığında meşalenin birkaç adım öteye sönmüş olarak düştüğünü gördü. Karanlık köşe bucaktan fırlayıveren insanlar eşek sudan gelinceye kadar dövmek için haydutların üstüne çullandılar. Hasan da bir sıçrayışta ayağa kalktı. Tabana kuvvet kaçmaya çalışan en yaşlı adamın yakasına yapıştı.

— Beni boğmak istiyordun ha! Sen gebereceksin şimdi! diye bağırdı.

Öyle şiddetli bir yumruk attı ki, kan içinde kalan adam yere yuvarlandığı zaman bilincini yitirmişti. Yardıma gelen tanımadığı iki kişiden biri hemen bileğini kavradı.

— Bu kadar yeter. Çok ağır bir ders verdin ona. Bırak şunu artık. Ötekilerle uğraşmaya değmez, dedi.

Daracık sokağın görünmesini sağlayan hafif aydınlığa karşın Sabbahoğlu kendisiyle konuşan narin gencin yüz hatlarını görmeye çalışıyor, bu sırada ondan daha büyük olan arkadaşı bir kenarda duruyordu.

— Bizimle birlikte gel sen de. Çarşı kapandı artık. Bekçi başımıza iş açabilir sonra. Dükkânlarımız iki adım ilerde. Başına bir felaket geldiğini bu sayede duyabildik zaten.

Gecenin bu saatinde kapalı olan bir çarşıda başka ne yapabilirlerdi? Ahlaka aykırı bir şeyler mi, yoksa gizli bir toplantı mı söz konusuydu? Hasan sesini çıkarmadan onlara ayak uydurdu.

Oradan biraz uzakta, en küçük bir ışığın bile dışarı sızmadığı bir dükkânın önünde durdular. Adamlardan biri

tahta kapaklardan birine üç kez vurdu. Kuşkulu bir göz göründü, sonra üç ahbabın içeri girmesi için kapı açıldı. Dükkâna ağır çuha, bez ve saten topları yığılmıştı. Hasan kumaş yığınlarını görünce, terziler çarşısında bulunduğunu anladı. Çok iyi düzenlenmiş bir asma kata gidebilmek için birkaç basamak aşağı indiler. Her duvara göz okşayan halılar asılmıştı ve üzerinde bir çaydanlığın tüttüğü geleneksel bir kürsünün çevresine rahat yastıklar atılmıştı.

Bir gaz lambasının yaygın ışığı, ellerinde birer bardak çay bulunan dört kişinin yüzlerini aydınlatıyordu.

En genç olanı Hasan'a arkadaşlarını tanıttı.

— İşte benim dostlarım: Yusuf, Adi, Hâkim, Naim ve demin bize serserileri nasıl yendiğini gösteren Hüseyin. Benim adım da Rahman, dedi.

Rahman yirmi yaşlarındaydı, belki daha genç de olabilirdi. Narin boyluydu, çok canlı bir görünüşe sahipti. Hasan'ın hemen hoşuna giden bakışı açık ve içtenlikliydi. Eliyle kalbini bastırarak:

— Rahman, Hüseyin... Sizlere nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum. Size hayatımı borçluyum. Ben Rey asıllı, Sabbah'ın oğlu Hasan'ım, dedi.

Rahman, arkadaşlarının pek de cana yakın olmayan bakışları karşısında konuğuna oturmasını rica etti.

— Yaralısın Hasan. Kesilen boğazını temizlemek için biraz soğuk su ister misin? diye sordu.

— Teşekkür ederim, ama görüyorsun işte, yaram o kadar ağır değil.

Daha sonra çevresindekilere bakarak:

— Dükkânlarda kimsenin bulunabileceğini sanmıyordum, dedi.

— Gerçekten de bu saatte kimse bulunmaz. Bizler kentin öbür ucunda oturuyoruz. Ama akşamları bir araya gelmek istediğimizde, en güvenli yer olan burada toplanıyoruz.

— Toplantınızın gizli mi yapılması gerek?

Adamlar bakışlarıyla birbirlerini yoklayarak kımıldamaya başladılar. Yabancı çok ilginç biriydi.

Hurma kurusu kemiren, kızılımsı sakallı, iri yarı bir adam olan Hâkim:

— Bu iş seni ilgilendirmez Sabbahoğlu, dedi.

— Bağışlayın beni. Sizi hiç kırmak istemiyordum. Ama bazı arkadaşlarımız İran topraklarının peygamberi, o şerefli Zerdüşt'ün kudretini övmek için toplanıyorlar da, ondan sordum.

Rahman yavaş yavaş ilerledi:

— Ey Hasan, eğer bu sözlerinle bizim de Zerdüşt yanlısı olduğumuzu ima etmek istiyorsan söyleyeyim: Bizler hiç de Zerdüşt yanlısı değiliz. Biz... -durdu, endişeli topluluğa bir göz attı- Biz İsmailîye mezhebindeniz.

Bir gürültü oldu, bundan hoşnut olmayan çömezler öfkeli öfkeli söylendiler ve Hâkim, Rahman'a dönerek:

— Tüm peygamberler aşkına. Aklını mı kaçırdın sen? Nizamülmülk hesabına casusluk yapıp yapmadığını bile bilmediğin bir yabancıya güvenip sırrını nasıl açıyorsun? dedi.

Rahman:

— Hasan'a güvenebileceğimi hissettiğim için hiç çekinmeden konuşuyorum, dedi.

Hasan:

— Beni dinleyin! Rica ederim, beni dinleyin! Az önce Rahman beni ölümden kurtardı. Bundan böyle ben ona hep iyilik borçluyum, dedi.

Bir an sustu, dinleyicilerine dikkatle baktı, sonra konuşmasını sürdürdü:

— Size gerçeği söyleyeyim. Ben birkaç kez vezirin huzuruna çıkma fırsatı buldum. Yani onu tanıyorum. Zorba ve kalleş olduğu doğru. Hepimiz onun uyguladığı baskıyı ve haksız vergi toplanmasını emrettiğini biliyoruz.

Ruhunu Türkler'e, hatta şeytana satmış. Ama her şey değişebilir. Eğer bana biraz güvenebilirseniz elbette.

Çocuk yüzlü, seyrek sakallı bir genç olan Naim:

— Ey Sabbahoğlu, her şey nasıl değişebilir? Ne yapmayı düşünüyorsun? diye sordu.

— Nizamülmülk'ü devirmeyi, yerine geçmeyi ve Selçuklular'ın egemenliğine son vermeyi düşünüyorum.

Daracık sokaktan geçmekte olan bekçinin köpeğinin havlamasıyla birlikte bir sessizlik oldu.

Yusuf kısık bir sesle:

— Sen ya delisin ya da gerçeği söylüyorsun Sabbahoğlu. Ama tüm saygın insanların adına söyleyeyim ki sözlerinle dehşete kapıldım ve kendi kendime, seni buraya getirmekle Rahman'ın iyi edip etmediğini düşünüyorum, dedi.

Hasan şimdi oturuyor, adamların meraklı bakışları karşısında susuyordu. Rahman ona bir bardak çay vermişti. Sarımsı çayına gözlerini dikerek kendi kendine konuşuyormuş gibi:

— Birkaç yıl kadar önce Rey'de yaşarken Allah'ın bana bir lütfu olan, ömür boyunca anımsayacağım babamın müşterilerinden birini görmüştüm. Adam, Ernis Zarrah adına konuşuyor ve sizin çok sevdiğiniz Mısırlı Batınilerin öğretisini öğretiyordu, dedi.

İsmailîye yandaşları şaşkınlıkla ve dikkatle birbirlerine baktılar.

— Tarikatın bütün eski sırlarını biliyordu. Onunla geceler boyunca tartışıyorduk. Kuşkusuz bana öğretilen dogmaları kabul etmiyordu, ama sözleri beni büyük ölçüde etkiliyordu. Bir süre sonra hastalandım. Ateşler içinde yanıp tutuştum ve aklım gerçek vahiylere açıldı. O zaman bu adamın doğru söylediği kanısına vardım. Ama kader beni Nizamülmülk'e götüren başka yollara sürükledi.

Kıvrık parmaklarıyla yüzüğünün kehribar taşını okşayan Hâkim:

— Sen kuşkusuz dürüst bir insansın Sabbahoğlu. Tüm gerçeği bilmen gerek. Tanıdığın adam hiç durmaksızın bize zulmediyor. Sultan'ın casusları, nerede olursak olalım bizi kovuşturtuyor. Altınlarımızı, malımızı mülkümüzü gaspediyor. Yakalanınca, inancını inkâr etmek ve zorbaların tutsağı olmak zorunda olan bir İsmailîye yandaşına rahat ve huzur yok artık burada, istilacı tarafından çiğnenen özsaygımız nerede? dedi.

Adamlar onun düşüncelerini paylaşıyorlardı. Yastıklara gömülen Yusuf konuşmasını sürdürdü:

— Hâkim'in sözlerini onaylamadan edemem. Böylece benim dürüst bir tüccar olduğumu sen de anladın Hasan. Karıma ve çocuklarıma bakabilmek için çok sıkı çalışıyorum ve çalışma hakkı elde edebilmek için Yahudiler'in vermek zorunda oldukları vergi kadar harç ödemek zorunda kalıyorum. Buna karşı çıktığımız zaman, ilk önce Şii mezhebinden olan kardeşlerimiz tarafından itilip kakılıyoruz. Onlar ne yazık ki kendilerini adadıkları şu Sünni Türkler'den bile daha adaletsiz davranıyorlar bize karşı.

Naim, saraydakilere karşı duyduğu nefreti göstermek için yere doğru tükürürken, Adi, Hâkim, Hüseyin ve Rahman başlarını sallayarak onu onayladıklarını gösterdiler.

Kartal burunlu ufak tefek bir adam olan Adi, işaretparmağını Hasan'a uzattı ve:

— Kurtuluşumuzun senin elinde olduğunu söylüyorsun. Bu daha uzun süre beklemek zorunda kalacağız demektir, dedi.

— Sultan'ın güvenini kazanabilmem için gerekli olan süre kadar bekleyeceksiniz. Ama bu da sizlere bağlı.

Adamların yüzlerinde şaşkınlık izleri belirdi. Hâkim:

— Hangi konuda bize bağlı? Açıkla şunu, dedi.

Kısa süren bir sessizlikten sonra Hasan, kürsünün üzerinde duran çay bardağına gözlerini dikerek konuşmaya başladı:

— Melikşah beş güne kadar Nain'e, belki oradan da Yezd'e gidecek. İsfahan'da bir ay bulunmayacak ve vezirin de iki hafta süreyle ona eşlik edeceğini biliyorum. Böylece bir plan yapma, hatta harekete geçme zamanını bile bulabiliriz.

Sessizlik ağırlaştı ve taş kesilen müritlerin arasından yalnız Rahman tepki gösterdi.

— İsmaîl aşkına, ciddi mi konuşuyorsun sen? diye sordu.

— Şaka yapıyormuş gibi bir halim var mı benim?

— Beş basit tüccarın yardımıyla iktidarı devirmeyi mi düşünüyorsun?

— Etkili olmak sayıya bağlı değildir. Güvenilir ve değerli adamlar bulamaz mıyız yani?

— Elbette bulabiliriz. Ama çok az zamanımız var ve...

— Eyleme geçmek için önümüzde yirmi gün var. Eğer, yarından tezi yok, çalışmaya başlarsak bu yeterli bir süredir.

— Tam bir çılgınlık bu, dedi Adi. Size asla katılmam. Kafam hiç güzel değil, ama onu yine de kaybetmek istemiyorum.

Hasan:

— Öyleyse sen kendi yolunda git. Alçaklara hiç yer yok burada, dedi.

Rahman surat asan Adi'nin önünde durarak:

— Haklı. Her Allah'ın günü uğradığımız adaletsizliklerden yakınıyoruz. Azmimizi göstermenin ve bunca kötülüğe son verme olanağını elde ettiğimiz şu anda yan çizmeyelim, cesur olalım, dedi.

Adamlar birbirlerine danıştılar, odayı fısıldaşmalar kapladı.

Hâkim kızılımsı sakalını sıvazladıktan sonra:

— Çok cüretkâr bir tasarı bu. Tehlikesi de büyük. Ama ben senden yanayım, dedi.

Yusuf, Adi, Naim ve Hüseyin de hep birlikte:

— Biz de, dediler.

Beş kişinin arasında en kararsızı olan Adi:

— Ama... Başarma şansımız var mı? Sonra ne yapmamız gerek? diye sordu.

Hasan bir çay daha aldı, bir parça şekeri diline koymadan önce:

— Otuza yakın adam ve silah bulmamız gerek, dedi.

Yusuf:

— Otuz kişi sarayın muhafızlarıyla nasıl başa çıkabilir? diye sordu.

— Sultan ordusunun büyük bir bölümü orada olmayacak. Üstelik muhafızlar da, gezisi boyunca Başvezir'i koruyorlar. O zaman bize de, teslim olması uzun sürmeyecek olan sarayı koruyan askerleri etkisiz duruma getirmek kalıyor. Adam sayısı, uygulayacağımız stratejiye göre daha önemsiz. Çok adamımız olduğu izlenimini vermemiz gerek. Bize karşı koymak cüretinde bulunanları yok ederiz. Geriye kalanlar bizim davamıza katılırlar. Askerlerin çoğunun haftalardan beri maaşlarını almadıklarını duydum.

Rahman:

— Ne yapacağımızı nasıl bileceğiz? diye sordu.

— Yarın akşam yine burada buluşalım. Ben bir plan getirecek ve talimatımı da vereceğim.

Ürküntü ve coşku arasında bocalayan fesat arkadaşları toplantı yerinden ayrılırken güneş doğmak üzereydi.

Günlerce Hâkim'de, Yusuf ve Naim'de toplandılar. Ardından Hasan, on iki gün sonrasına saptadıkları eylemde yardımcısı durumuna gelen Rahman'la buluşup görüşmekle yetindi. Silah kullanmakta büyük bir beceri

sahibi olan İsmailîlerden ve ücretli askerlerden otuz kişi seçilmişti. Rahman'ın dükkânında çeşitli silahlar depolanmış, planlar incelenmiş ve Hasan Sabbah'ın varlığını hiçbir biçimde öğrenmemeleri gereken bir grup adamın sorumluluğunu beş tüccar üzerlerine almıştı.

Saraya baskın sırasında bir kenarda durmak için gerekli önlemleri almış olan Hasan, olaya en son evresinde müdahale edecekti. Geceleri uykusuz kalmış, sayesinde İran İmparatorluğu'nu yöneteceği bu "Hükümet darbesinin her ayrıntısını tekrar tekrar gözden geçirmişti. Düşlerinde bir daha peygamber Zerdüşt'ü görmemiş ve bunu, kafasının tasarıyla çok meşgul olmasına bağlamıştı. Uzun uzun dua etmiş, Cafer de, onun araştırma ve incelemeleri sırasında görülemez bir gücü hayranlıkla seyrettiğini sık sık görmüştü. Yüz hatları derinleşmiş, Ömer ve yakınları da onun anlaşılmaz bir hastalığın kurbanı olduğunu düşünmüşlerdi.

Öngörülen günün sabahında içinde benzersiz bir heyecanın durmadan arttığını hisseden Hasan, çıkıp ahırlara gitti. Saray sakindi ve neşeyle konuşan muhafızları görünce, belki birkaç saat sonra onların hayatta olmayacağını düşünerek üzüldü. Tufan'a binip kentin kapılarına yönelerek, çöle dalmak üzere hayvanı dörtnala sürdü. Onu bir toz bulutu içinde gören kervancılar ve köylüler, içinde bir ihtiras ve kudret ateşinin yandığından kuşku duymuyorlardı.

Birkaç saat sonra, kapanacağı çalışma odasına geçmek için saray bahçesine döndü.

Hasırının üstüne uzanmış olan Hasan, gece bastırmadan az önce saraydan gelen ilk çığlıklarla daldığı derin düşüncelerden kurtuldu. Boğazı düğümlendi ve gözlerini yummadan önce tespihini eline aldı. Birkaç metre kadar ötede insanlar dövüşüyor, kırılan cam şangırtılarını ulumalar izliyordu.

Odasının kapısı üç kez şiddetle çalındı. Uşağının sesini duydu.

— Efendim! Efendim! Çabuk gelin! Katliamı duymuyor musunuz?

Hasan bir sıçrayışta ayağa kalktı ve Esat'ın arkasında, saray danışmanlarından biri olan El-Mustafa'yı gördü.

— Başımıza bir felâket geldi, Sabbahoğlu. Bizi öldürmek için onlarca hain içeri girdi.

Hasan ürkmüş gibi göründü:

— Allah bizleri korusun. Kim onlar? diye sordu.

Peşinde hüngür hüngür ağlayan bir haremağası bulunan El-Mustafa:

— Bildiğimize göre imam İsmaîl adına hareket ediyorlarmış. Sultan'ın yakınlarını, yüksek rütbeli kişileri ve haremdeki kadınları başka yere götürmeyi emretmek gerek. Gel, beni takip et! dedi.

Hasan, kitaplığa koşup yağmayı önlemek için kapıyı sürmelerini uşaklara emrettikten sonra danışmana ayak uydurdu.

Hızlı yürümekten soluk soluğa kalan El-Mustafa:

— Ben gidip yedek muhafızlara baskına müdahale etmelerini emredeceğim, dedi.

Sabbahoğlu böyle bir olasılığı düşünmemiş olmanın şaşkınlığıyla:

— Yedek muhafızlar mı? diye sordu.

— Evet, bereket versin takviye kuvvetlerimiz var.

Giderek daha çok endişeye kapılan Hasan:

— Takviye kuvvetleriniz yeterli olabilir mi? dedi.

— Hiç korkma, ne kadar çok olurlarsa olsunlar o köpeklerin hakkından gelirler.

Bir çıkış geçitinin kıvrıntısında bakışları sanrılanan Hasan, kol yeninden uzun bir hançer çıkardı ve sol koluyla El-Mustafa'yı hareket edemez duruma getirirken, sağ eliyle de boğazını kesti.

Adamın ayakları dibine cansız düştüğünü görünce bir kararsızlık geçirdi. Giysileri kan içinde olduğu halde, ilk kata çıkan galeriye ulaşmak ve baskının ne durumda olduğunu görmek için bomboş olan uzun bir koridora daldı.

Gördüğü manzara korkunçtu. Cesetler kan gölü içinde yatıyor, mozaik kubbenin altından iniltiler yükseliyordu. Sarayın güney bölümünden gelen çarpışma seslerini duydu. Hareketsiz ve eli kolu kopmuş cesetlerin üstünden atlayıp merdivenden aşağı indi. Bir adamın cesedi üstünden atlarken tökezledi. Sonsuza dek donup kalan parmağını kehribar taşı düşen bir yüzüğün süslediği Hâkim'i tanıyınca, kalbi duracak gibi oldu. Başkaldıranlardan birinin gelip baskının gidişatıyla ilgili kendisine bilgi vereceğini düşünerek mermer merdivenlerden yine yukarı çıktı. Çalışma odasına gitmek için koridora daldı, sonra kalbinin heyecandan duracağı duygusuyla koşmaya başladı. El-Mustafa'nın cesedini görür görmez ters yönde gelen bir adamın ayak seslerini duydu. Bunun, El-Mustafa'nın katilinin kim olduğunu hemen tahmin edebilecek olan Esat ya da sarayın danışmanı olmasından korktu. Heyecanla yeniden hançerine yapıştı ve canını sıkan tanığı öldürmeye hazırlandı.

Adam:

— Ulu imamımız İsmaîl'e şükürler olsun! En sonunda seni bulabildim Hasan! Her yerde seni arayıp duruyordum, dedi.

— Rahman, Allah'a şükür! Yaralanmamışın sen!

— Ne yazık ki yaralanmayan yalnız benim. Yenildik. Kaçmamız gerek.

Hayalinin yıkıldığını görüp bunu kabul etmeye karar veremeyen Sabbahoğlu:

— Ama... Bu olanaksız bir şey! diye mırıldandı.

— Kısa bir süre sonra muhafızlar sarayın kontrolünü yeniden ele geçirecekler, inan bana, selametimiz kaçmaktadır.

Hasan danışmanın ölüsüne baktı ve bu cinayeti hiçbir zaman haklı gösteremeyeceğini düşündü. O zaman aklına bir şey geldi işte. Hançerini Rahman'a uzattı ve:

— Al kullan bunu! dedi.

— Aklını mı yitiriyorsun sen yoksa?

— Ne diyorsam, hiçbir şey sormadan yap. Öldürmeyecek şekilde yarala beni!

Genç İsmailî hançeri aldı, acıdan bağırmamazlık edemeyen dostunun koluna sapladı.

— N'olur, devam et!

Rahman titreyen eliyle tehlikeli olmayan yerleri delik deşik etti. Acıya dayanamayan Hasan yere yığıldı. Bilincini yitirdiği sırada öteki kaçıp gitti.

Hasan o sabah uyanınca, Nizamülmülk, Cafer ve Esat'ın yakınında tartıştıklarını gördü. İki uşak yerlere kapanmıştı. Kafası gülle gibi ağırdı ve vücudu ağrıyordu. Yatağında boş yere doğrulmaya çalıştı.

Diğerleri yanına yaklaşırken, Esat memnun bir şekilde:

— Bakın, bakın, efendim kendine geliyor, kendine geliyor! diye bağırdı.

Vezir, alçak gönüllülük gösteren bir sesle:

— Kendini nasıl hissediyorsun dostum? diye sordu.

— Ben... Ben kendimi hiç iyi hissetmiyorum.

— Allah'ın şefaati sayesinde hayatta kalman mucize!

Efendisinin kınayıcı bir bakışla susturduğu Cafer:

— Mucize ha! dedi.

Hasan zayıf bir sesle:

— Ne... Tam tamına neler olup bitti? diye sordu.

— Nasıl? Hiçbir şey anımsamıyor musun sen? Benim yokluğumdan, Allah korusun, Sultanımızın da bulunmayışından yararlanan hainler iktidarı ele geçirme girişiminde bulundular. Ama bereket versin yedek muhafız kuvvetleri köpekleri yok ettiler.

— Ne... Ne zamandan beri bu durumdayım ben?

— Uşağının söylediğine göre dört günden beri.

Çok heyecanlı olan Esat:

— Doğru, efendim. Dört günden beri ateşler içinde yanıyor ve sayıklıyorsunuz. Ama size özenle baktığım için kurtuldunuz. Verdiğim ilaçlar bitki özleri...

Nizam:

— Kıs çeneni karakurbağası suratlı herif. Senin efendin ölüm derecesinde yara almamış da ondan kurtuldu. Hepsi bu, diye bağırdı.

Esat eğildi, ama bakışlarında vezire karşı bir hınç vardı.

— Kim... Kimdi bu hainler? diye sordu.

— Öğrendiğimize göre İsmailîler'miş ve mutlaka saraydaki yandaşlarından yardım görmüşlerdir.

— Bunu nereden biliyorsun sen?

— Sarayın dışındaki bir insanın bilemeyeceği gizli kapılardan içeri girip muhafızları etkisiz duruma getirmek için çok iyi hesap yapmışlar. Ama takviye güçlerinin varlığından haberleri olmadan harekete geçmişler ve bu da onların sonunu getirmiş.

Hasan doğrulmaya çalışırken homurtuyla:

— Hayatta kalanlar yakalandı mı? diye sordu.

Nizam, uzun kol yenlerini arkasına savurarak:

— Allah'ın sayesinde yakalandılar. Yalnız önemli olan biri var. O da ayaklanmanın elebaşlarından biriymiş, dedi.

— Bunun doğru olduğunu neye dayanarak söylüyorsun?

— Askerlerimizin tanıklıklarına dayanarak söylüyorum. Adamı bu sabah hayal meyal gördüm. Daha dün akşam geldim ben. Konuşmayı reddediyor. Ama gardiyanlar onu ikna etmeyi bilirler.

Endişeye kapılan Hasan yatağında kımıldadı ve ağrının etkisiyle yüzünü buruşturdu. Nizam, delik deşik yüzünü ona doğru yaklaştırdı:

— Neye üzülüyorsun dostum? Hiç kaygılanma sen. Bir araştırma yapılmasını emrettim. O köpeğe, adamlarımıza nasıl davrandıysa öyle davranacağız, dedi.

Sabbahoğlu uyuyacakmış gibi göründü. Nizam da, Cafer'le birlikte çıkıp gitmeden önce Esat'a:

— Uyandığı zaman yarın sabah kendisini ziyaret edeceğimi söyle, dedi.

Kitaplık müdürünün ayağa kalkmak için büyük bir çaba harcadığını gören Esat:

— Efendim! Efendim! Çok ihtiyatsız davranıyorsunuz, diye bağırdı.

— Yaşamımın geri kalan bölümünü yatakta geçirecek değilim herhalde.

İki büklüm olan, hareket eder etmez bağırsaklarının yırtılıyormuş gibi olduğunu hisseden Hasan, küçücük adımlar atarak yürüyordu. Kapı çalındı. Benzi her zaman olduğundan çok daha solgun olan Ömer Hayyam'la birlikte Sudanlı uşağın geldiğini gördü. Şair:

— Seni bu durumda görmekten çok memnun oldum! Daha birkaç gün önce ölümle pençeleşiyordun. Şimdiyse ayağa kalktın bile işte! Dur da seni kucaklayayım! dedi.

Hasan:

— Ben Nizam'ı bekliyordum, sen çıkageldin. Ama senin gelmene daha çok memnun olduğumu itiraf edeyim.

— Öylesine korkunç oldu ki! Çok korktum doğrusu, çok!

— Böyle olaylar karşısında korkmamış olmakla kim övünebilir?

— Kim yaraladı seni?

— Ben... Yüzünü göremedim.

— Sonun, birlikte olduğun şu zavallı El-Mustafa gibi olabilirdi, Allah'ın sayesinde kurtuldun.

— Bu olup bitenler hakkında konuşmak istemiyorum.

— Anlıyorum Hasan, anlıyorum. Sana çok değeri olmayan bir armağan vermeye geldim. Benden bir hatıra olarak onu saklamanı istiyorum.

Şair ona kırmızı akik taşlı, oymalı bir yüzük verdi. Hasan, Hâkim'in parmağının korkunç görüntüsünü anımsatan bu mücevheri görünce ürperdi. Yüzüğü parmağına taktı.

— Bu davranışına çok duygulandım kardeşim Ömer, dedi.

Vezirin daha da kabalaşmış olan Cafer'le birlikte gelmesi üzerine konuşması yarıda kaldı.

Nizam kollarını açarak:

— Ne mutluluk bu! Dostumuz ayağa kalkmış bile. Sen doğanın bir kudretisin Hasan, diye bağırdı.

Hasan taş gibi dururken, vezir güldü, arkasından Hayyam da güldü.

— Seninle şu tutsağımız hakkında konuşmaya gelmiştim. Ama ayağa kalkabildiğine göre, onu birlikte ziyaret etmemizin daha uygun olacağını sanıyorum.

— Adamı niye görmemi istiyorsun?

— Belki onunla karşılaşmış olduğunu anımsarsın. El-Mustafa'yla senin saldırıya uğradığınız bölümden çıkarken ele geçmiş de...

Şair araya girdi:

— Sevgili Nizam, bu ziyareti bir iki gün sonra yapsanız daha iyi olmaz mı? Dostumuzun sağlığına daha tam kavuşmamış olması nedeniyle böyle bir ziyaretin onu yoracağını sanıyorum, dedi.

Hasan:

— Olmaz, beklemek hiçbir şeyi değiştirmez. Adamı şimdi gidip görmem daha uygun olur. Geliyorum Nizam, dedi.

Saray müştemilatının bulunduğu saray bahçesinin batı bölümüne gitmek için delikanlının evinden çıktılar. Me-

şalelerle aydınlatılmış bir yeraltı yoluna varmadan önce bir sürü merdivenden aşağı indiler. Sert bir küf kokusu ve soğuk bir nemle karşılaştılar.

Hasan, Esat'ın yardımıyla zorlukla yürüyebiliyordu. Çıkış geçitinin sonunda silahlı dört kişi nöbet tutuyordu. Vezirin bir işareti üzerine, birbirlerine asma kilitlerle bağlanmış olan demir parmaklıklar açtılar. Az ötede, bir örtüye sarınmış olan ve elinde birtakım anahtar bulunan yaşlı bir adam bir başka demir parmaklığa doğru birkaç adım yürüdü. Orada, zindanın bir köşesinde kan içinde bir adam büzülmüş oturuyordu.

Aç birkaç farenin kaçıştığı odaya girdiler. Alaca karanlık ve gördüğü işkencenin yara bere izleri yerinden kımıldamayan adamın tanınmasını zorlaştırıyordu. Vezir bir ere, meşalesiyle adamı aydınlatmasını emretti, Hasan da gücünün birdenbire tükendiğini hissetti. Karşısındaki adam hayatını kurtaran, suç ortağı ve dostu Rahman'dı.

Nizam döndü ve:

— Bu kokuşmuş hayvan leşini tanıyor musun? diye sordu.

Bu soruyu yanıtlayamayacak kadar heyecanlanan Sabbahoğlu başını olumsuz anlamda salladı.

— N'oluyor sana? Uzmanlarımızın çalışmalarından etkilenmişsin galiba, dedi.

— Hiç etkilenmedim... Ama...

Yüzü şiş ve gözleri bulanık olan Rahman çevresinde olup bitenlerle ilgilenmiyor, zindanın zeminine bakıyordu.

Vezir tutsağa doğru eğildi ve:

— Ne zaman konuşmaya karar vereceksin? diye bağırdı.

Yine hiç sonu gelmeyen bir sessizlikle karşılaşınca öyle şiddetli bir tokat attı ki, adam kafasını duvara çarptı ve bu çarpmanın gürültüsünü herkes duydu.

Yanındakilere geri çekilmelerini işaret eden Hasan:

— Bırakın da onu konuşturmayı bir de ben deneyeyim, dedi.

Yaralıya, dikkatini çekmeye çalışarak yaklaştı. Onun bakışlarında suç ortaklığı ve umutsuzluk hissettiği bir ışık görünce, sözlerini kimsenin duyamıyacağı bir biçimde yere eğildi ve:

— Dayan dostum, dayan. Ben seni yakında buradan çıkaracağım, dedi.

Nizam zindanın öbür ucundan:

— N'oldu? Ne diyor? diye bağırdı.

— Hiçbir şey demiyor. Konuşamıyacak kadar hasta adam. Biraz kendine gelmesini beklemek gerek.

Bunun üstüne Hasan, Esat'ın koluna girdi ve yaşlı adam tükürerek demir parmaklıkları yeniden kapadıktan sonra bu iğrenç yerden hep birlikte çıkıp gittiler.

V

Sultan

Hasan yaraları iyileştiği sırada, bir sabah kendisine büyük bir acı veren bir haber aldı. Babası ölmüştü, babası Ali Sabbah, Rey kentinin güney kapısına bakan çölün bir ucunda gömüldükten üç hafta sonra bundan haberi olmuştu. Kuzeye doğru giden bir kervanla annesine biraz para gönderdi ve ona, Başvezir'in ailesinden olan genç bir kızla evleneceğini de bildirdi. Erkekleri peşine düşürecek kadar güzel olduğu için gözü gibi sakındığı kızkardeşi Masume hakkında bilgi sordu. Ona okuma yazma öğretmiş, kimseyle sözlenmesini istememişti. Nakış işleme ve resim yapmada biraz yetenekli olduğunu kanıtlayan bu öğrencisiyle övünüyor, "O büyük bir adamla evlenecek," diyordu.

İpek ve kadife bir yastığa oturduğu, çevresinde Nizamülmülk ile Ömer Hayyam'ın bulunduğu bir sırada onu düşünmüştü. Vezir, hâlâ bilinmeyen bir suç ortağının muhafız ve gardiyanların içeceklerine uyuşturucu bir ilâç koyması sayesinde tutuklunun esrarengiz bir biçimde kaçtığını öğrendiği günden beri çok üzgündü. Başka bir salonda, annesiyle halasının arasında oturan Meryem bekliyordu.

Dizlerinin üstünde yazı takımı bulunan bir kadı evlilik aktini yazmaya hazırlanırken, dini görevini de yerine getiriyordu. Nikâh töreninde ayrıca iki yeminli tanık da bulunuyordu.

Uşaklar, genç kızın gelişiyle ilgili hazırlıkları yapmak için üç günden beri Hasan'ın evinde koşturup durmuşlardı. Pencerelere ipekli kumaşlar asılmış, yerlere değerli Nain halıları serilmişti. Vezir de, bu yeni dekorun küçük yeğenine layık bir dekor olup olmadığını görmeye gelmiş, tek ayaklı yuvarlak masanın üstüne Yezd'den getirtilen gümüş bir semaver koymuştu. Sabbahoğlu, uygun bir çeyiz isteyen ailenin isteğini yerine getirebilecek nitelikte çok az şeye sahipti. Ama Nizam öyle hareket etti ki, aile verilen mihirden memnun kaldı.

Sarayın öbür ucunda bulunan küçük bir evde yaşlı kadınlar Meryem'i düğününe hazırlamışlardı. Dört kadın, kızı ılık ve sabunlu bir suda keseleyip yıkamışlardı. Bu, narin boylu ve göğüsleri dimdik duran genç sözlünün arındırılma işlemiydi. Ovularak yıkandı, sonra kurulandı ve vücudunun hiçbir noktası ihmal edilmedi. Kılları titizlikle temizlendi, çok değerli merhem ve kokulara bulandı. Beline kadar uzayan siyah saçları fildişi iki tarakla tarandı. Her bir saç örgüsüne amber ve misk sürüldü. Bu hazırlıklar tam dört saat sürmüştü. Yanakları düzgünle pembeleşen kız, sürme sürüldüğü zaman gözlerini hiç kırpmadı. Dudakları boyandı, el ve ayak tırnakları kınalandı.

Hasan da alışılmışın dışında uzun uzun yıkandıktan sonra, Ömer Hayyam'ın verdiği kokuları süründü. Esat giyinmesine yardımcı olurken saçlarını, sakal ve bıyığını özenle taradı. Bu vesileyle tepesinde bir sorguç bulunan ve pandantifle süslü ilk sarığını başına geçirdi.

Vezirin ve davetlilerinin bulunduğu salona dikkati çeken bir biçimde girdi.

Bitişikteki odada altın ve gül rengi giysiler giymiş olan nişanlısı sıkılganlıkla büyük bir aynaya bakıyor, bu sırada kadı, kızın ailesine damadın vermeyi önerdiği mihirin tutarını bilmek isteyenlerin kulaklarına fısıldıyor, bu da şaşkınlık mırıldanmalarının yükselmesine neden oluyordu.

İki salonu birbirine bağlayan kapı açık bırakılmıştı. Nikâh görevlisi imam Kuran'dan birkaç ayet okudu ve iki tanık, nikâhla ilgili olarak 'Evlenmeyi gerçekten istiyorlar mı? Kendi arzularıyla mı evleniyorlar? Hiçbir baskı söz konusu olmadan mı hareket ediyorlar?' gibi geleneksel soruları sorduktan sonra, iki gencin rızasını aldı. Hasan ve Meryem bu soruları üç kez onadılar. Dümbelek ve ney sesleri arasında tanıklar defteri imzaladı, yardımcılarıyla birlikte kadı çıkıp gitti. Yirmi bir yaşındaki Hasan artık evlenmişti ve bununla ne övünüyordu ne de memnundu.

Dansözler güveye ve davetlilere pirinç, tuz, pudra şekeri, un, fasulye, şekerlemeler, altın ve gümüş paralar attılar.

Meryem göründüğü zaman, ev şarkı ve övgü sesleriyle çınladı. Birden herkes sustu ve o zaman tören çok görkemli hale geldi. Genç kız küçücük adımlarla ilerledi ve siyah kehribar rengindeki uzun saçlı başına portakal ve yasemin çiçeklerinden yapılmış bir taç koydu. Sabbahoğlu, vezirin bir işareti üstüne güzel kızın ipek örtüsünü yüzünden çekti ve alnına sıkıladı. Hasan yaşamını paylaşacak olan kızın yüzünü ilk kez gördüğü sırada salonda bir uğultu koptu. Gelini elinden tutup yanına oturttu. Tüm gözlerin üstüne çevrilmesinden korkan kız oraya buraya ürkünç gözlerle bakıyordu.

Şarkıcı topluluğu evlilik şarkısı söyledi ve bu sırada bazı erkekler halk dansları sundular. Nizamülmülk düğün armağanlarının verilmesi dolayısıyla söz aldı.

Genci omuzlarından tuttu ve ona:

— Sana ve genç eşine mutluluklar diliyorum! Yüce Allah evliliğinizin mürüvvetini göstererek mübarek kılsın ve sizi bu dünyanın tehlikelerinden korusun. Beni babanız olarak kabul edin. Evim size sonsuza dek açıktır! dedi.

Toplulukta bulunanların büyük bir coşkuyla alkışlamasından cesaret alan vezir, genç evlileri alınlarından öptü. Hayyam da onlara tomar tomar parşömen verdi ve:

— Dostum Hasan, işte sana, rakamlara karşı büyük bir tutkusu olan senin gibi birini ilgilendirecek yazılar, dedi.

İki erkek içtenlikle kucaklaştılar.

— Evimin kapısı ve kalbim sana her zaman açıktır. Bunu hiç unutma sakın!

Bir saat boyunca genç çifti zarb ve dümbelek eşliğinde kutladılar. Son davetli de onları kutladıktan sonra, büyük bir sofranın hazırlandığı yandaki salona doğru yöneldiler.

Her masa şekerden yapılmış çiçeklerle süslenmişti ve üzerlerinde, fırınlanmış badem, tuzlu antep fıstığı, meyveli pasta ve doğu eyaletlerinden gelen, içi çöreklerle dolu işlemeli tabaklar vardı. Meryem, kendisine hayran olan ve cıvıldaşan kadınlarla kuşatılmıştı. Gelinin annesi keskin bağırışlarıyla, durmak bilmeyen bu ses karmaşasına egemen durumdaydı. Hasan, kentin saygın kişileri olan askerlerle, devlet memurlarıyla, tüccar ya da Müslüman nedimlerle tanışıyordu. Düğüne davet edilen birkaç Yahudi, Hasan'a, yaşamının huzur ve sükûn içinde geçmesini dileyerek içinde değerli mücevherler bulunan bir çekmece sunmuşlardı.

İşte bu kabul sırasında Sabbahoğlu saraydaki dedikodulardan haberdar oldu: Genç erkeklere karşı düşkünlüğü sır olmayan Melikşah, bakır rengindeki yüzü ve tertemiz gülüşüyle nefsini çeken Hindistanlı bir genci lütuflarına garketmek için, Sami olan Etiyopyalı sevgilisini terk etmişti. Konu çok ilgi görmüş gibi görünüyor ve herkes buna kendi yorumunu ekliyordu.

Gün sona eriyordu. Vezir ve yakınları gitmişlerdi. Davetliler de birer birer kraliyet bahçesinden ayrılıyor, askerler konaklama yerlerine dönüyorlardı. Yalnız birkaç aile yakını içmeyi sürdürüyor, gülüşmelerin duyulduğu konuşma sırasında coşuyorlardı. Görünüşte sarhoş olan Ömer, kendisini zorlukla ayakta tutmaya çalışan iki kambur yaratığın yardımıyla evine dönmek için hareketlendi. Dışarı çıkmadan önce durdu, sendeleyerek ve çevresine bakarak:

— Selam sana iyi ve kötü günlerin dostu Hasan. Mutlu ol ve genç karını sev. Ama benim karım nerede? Armağan niyetine senin için yazdığım şu şiiri dinle, dedi.

Vücudumun uyuduğu mezardan
Keskin bir şarap kokusu çıkıncaya
Mezarlığın hemen yakınından geçen çakırkeyf insanlar
Sarhoşluktan ölüp düşünceye kadar içeceğim.

Sabbahoğlu'nun gün boyunca ilk kez gülümsemesine neden olan bir hıçkırığın kurbanı olarak, gece karanlığında gözden kayboldu.

Evde on kadar kadın vardı. Bazıları çay hazırlıyor, bazıları da verilen hediyeleri düzenliyorlardı. Bodrum katında genç evlilerin yıkanmaları için su ısıtılmıştı.

Meryem'in annesi eğilmiş zifaf yatağına bakıyordu. Keten yatak çarşaflarına çiçekler konmuştu ve yerde bir çanak dolusu ılık su ve katlanmış çamaşırla birlikte parfüm şişeleri vardı.

Kadın keyifle kıkırdayarak, kapı aralığında gözden kaybolan genç kızların gitmeleri için el çırptı.

Sonra Hasan'a doğru dönerek:

— Sabbahoğlu Hasan, -hafifçe eğildi- kızımı sana emanet ediyorum. Babasının beni onurlandırdığı gibi sen de onu onurlandır ve saygı göster. Yüce Allah seni tebcil etsin ve korusun, dedi.

Bu kez kızına döndü ve:

— Meryem, çocuğum, kocanı onurlandır ve ona saygı göster. Benim babana yaptığım gibi sen de ona kendini ada, dedi.

Kısa bir sessizlikten sonra kısık bir sesle:

— Beni burada istiyor musunuz? diye sordu.

Hasan bir işaretle buna gerek olmadığını anlattı. Kadın yeniden eğildi ve çıkıp gitti.

Sabbahoğlu hiç kımıldamayan ve kendisini olacaklara bırakan bu kızdan sıkıldığını hissediyordu.

— Yıkanmak... Yıkanmak ister misin? diye sordu.

Meryem saygılı bir tavırla eğildi sadece. Bunun üstüne Hasan da:

— Git hadi, ben seni burada bekliyorum, dedi.

Kız gusulhaneye inen merdivenlerden sevimli bir tarzda aşağı indi.

Hasan onun onuruna değiştirilen evini gezip dolaştı.

Kemerini gevşetti, derin derin soludu, gömleğiyle şıpıtıklanı çıkardı.

Hafif bir su çalkantısı dikkatini çekti. Çıplak olan, sabunlanan ve bol bol kokular sürünen gelinin bulunduğu odaya doğru yöneldi. Hiç görünmeden kızı gözetledi, sonra duyduğu heyecan yüzünden kalbinin hızlı hızlı çarptığını hissetti. Yatağına girdi, yanan mumların tavanda oluşturduğu oynak gölgelere uzun uzun baktı.

Dalga dalga gelen bir parfüm kokusuyla uyuşukluğundan kurtuldu, kapı pervazında ayakta duran Meryem'i gördü. Siyah bir örtüye sarınmıştı, yüzü yarı gölge içindeydi.

Hasan ona sıcacık yatağına, yanına gelmesini işaret etti ve az sonra kızın giysilerini üstünden çıkarıp attı. O genç ve sıkı vücudunu parmaklarıyla şöyle bir inceledi. Her yanını şehvetli öpücüklere boğdu. Meryem zevkten mi ya da korkudan mı nedir, hafif hafif inliyordu. Hasan mumu söndürdü, sonra genç kızın üstüne atladı. Uzun bir çığlık gecenin sessizliğini bozdu. Arkasından sonu gelmeyen bir hırıltı duyuldu. Daha sonra da odaya bir sessizlik çöktü.

Sarayda artık sadece, Başvezir'in emriyle birçok kişinin tutuklandığı hükümet darbesinden söz ediliyordu. Bazı İsmailîlerle ilişkide bulunduklarından kuşku duyulan tüm kâtipler, devlet memurları, askerler ve nedimler uzun uzun sorguya çekilmişlerdi.

Bunların arasında bulunan ve rutubetli zindanlarda kokuşup çürüyen ya da Sultan'ın emrinde çalışan "uzmanların" kötü muamelelerine dayanamayarak yaşamlarını yitirenler hiçbir zaman geri dönmemişlerdi.

Hasan, bu işte parmağı olduğunu kanıtlamayı başaramayan Nizam'ın uzun süreden beri kendisinden kuşkulandığını hissediyor, Ebulfazl ve suç ortaklarının yardımıyla bir kurnazlık sayesinde zindandan kurtardığı Rahman'ı düşünüyor ve o genç İsmailî'nin Hindistan'ın bir bölgesinde rahat ve misilleme tehlikesinden uzakta yaşadığını biliyordu.

İsfahan Sarayı'na gelişinden on iki ay sonra, Nizamülmülk'ün, bilinmeyen bir hastalığını bahane ederek zaman kazanmaya çalışırken, sabrı tükenen ve kendisini görmek isteyen Sultan, Hasan'ın huzuruna getirilmesini emretti. Vezirin ivedilikle görüşmek istediğini Hasan'a, soluk soluğa koşarak gelen Cafer iletti. İkisi birden kitaplığın ağır kapısını kapadılar ve öfkeli mizacını gizleyemediği besbelli olan gergin durumdaki Nizamülmülk'ün malikânesine yöneldiler.

Hasan alaycı bir tavırla:

— Sevgili vezirimin nesi var? Onuruna mı dokundular ya da hazımsızlık mı çekiyorsun? diye sordu.

Gönül okşayıcı görünmeye hiç niyetli olmayan Nizam:

— Yalvarırım sana! Beni çileden çıkarmak için yaptığın bu tarz konuşmaları kes, dedi.

Arkasına bağladığı ellerindeki tespihi sinirli sinirli çekerek, odada geniş adımlarla bir aşağı bir yukarı dolaşıyordu.

— Hasan... Ben... -hafifçe öksürdü- Ben, sevgili hükümdarımızla görüşüp tanışman için zamanın uygun olduğunu sanıyorum.

Hasan alaycı gülüşünün yerini ciddi bir belirtiye bıraktığını hissetti. Doğruldu ve:

— Başvezir'im, bilmiyorum ama bu senin hoşuna gitmiyor galiba, dedi.

— Aldanıyorsun Sabbahoğlu, ben bununla övünüyorum. Sen benim dostum değil misin?

Yapmacık görünen içtenlikli bir harekette bulundu. Ondan daha dürüst davranmayan Hasan da:

— Bizi karşı karşıya getiren tüm bu anlaşmazlıklardan sonra barışmamızın bir yolu da bu galiba, dedi. Başvezir ikiyüzlülükle:

— Hangi anlaşmazlık dostum? Bu görüşmeyi sağlamam hiç de kolay olmadı. -Sesi yumuşadı- Senin meziyetlerin artık bir sır olmaktan çıktı. Bu nedenle ben de, hükümdarımızın bu görüşmeyi bahşetmesi için çok çalıştım.

— Teşekkür ederim Başvezir!

— Memnun oldum! Küçük yeğenimin kocasının, dolayısıyla ailemin bir bireyinin hükümdarımıza takdim edilmesi mantıklı bir davranış değil midir?

— Ne zaman kabul edilmek onuruna kavuşacağım?

— Üç güne kadar dostum. Terziler bu fırsata yakışır bir giysi dikene kadar bekleyeceksin.

Hasan memnun oldu ve Nizam'ın yalanlarına pek kanmamış olarak odasına döndü. Bu görüşmeyi sadece hükümdarın iradesine borçlu olduğunu biliyordu ve vezirin belki de kötü bir oyun oynamaya hazırlandığını düşünerek endişelenmeye başladı.

Beş metreden daha yüksek kakmalı kapıya iki kez vuruldu. Tokmak ve menteşeler som altındandı. İnce marangoz işi kapılar göz kamaştıran bir ışık dalgasına açıldı. Hasan ve Nizamülmülk, gün ortasında dinlenmeyi alışkanlık haline getirmiş olan hükümdarın kendilerini kabul etmesini bekliyorlardı. Gusül apteslerini, duaların ve öğle sonrası kabullerin ardından kısa süreli dinlenme anınsa hükümdarın güzel bir gencle yatağını paylaştığı da oluyordu.

İlk olarak Başvezir huzura çıkıyor ve bundan yararlanarak Melikşah Hazretleri'ne yabancı görevlileri, yerli sanatçıları ya da gayretli ve değerli devlet memurlarını takdim ediyordu.

— Allah yüce hükümdarımızı tebcil etsin. Allah yüce varlığınızı korusun ve iyiliklerini sizden esirgemesin!

İki büklüm durumda Sultan'ın ayakları dibine doğru giden Nizamülmülk, Sabbahoğlu'na arkasından gelmesini belli etmeden işaret etti.

Sultan çok belirgin bir Türk şivesiyle:

— Kalk Nizamülmülk, himayende bulunan kimseyi tanıştır bakalım benimle, dedi.

— Çok sevgili Sultanım, uzun yıllardan beri tanıdığım kâtip ve kütüphana sorumlusu Hasan Sabbah'ı izninizle size takdim edeyim, dedi.

Vezir bunları söylerken bir yandan da, içerinin dekorunu, danışmanları ve kentin duvarlarındaki resimlerde söz götürmez bir tarzda kayırılan Türk'ü gözetlemeye dalmış olan genci arkasından itiyordu.

Böylesine genç bir güzelliğin karşısında duyduğu heyecanı ancak burnundan gelen sesi ve şehvet dolu bakışlarıyla gizleyebilen hükümdar:

— Yaklaş bana Hasan, yaklaş! dedi.

Hasan Sabbah, siyah kehribar rengindeki gözlerinin ifadesini daha da derinleştiren mavi ipekten bir başlık giymişti.

— Bana hasta olduğunu söylemişlerdi. Şimdi iyi misin?

Hasan hükümdarın bu kaçamaklı sözlerini anlamamış gibi görünen vezire soru niteliğinde bir göz attıktan sonra:

— Allah, sizin sağlığınızı korumasını dilediğim gibi benim sağlığımı da koruyor Sultan Hazretleri, dedi.

— Bana ayrıca Ömer Hayyam'ın okul arkadaşı olduğunu, çok uzun zamandan beri Başvezirimiz'i de tanıdığını söylediler. Doğru mu bu?

— Sultan Hazretleri, doğru söylüyorlar efendim. Ben, gerçekten Başvezirimiz'in ve Şair Ömer Hayyam'ın Nişapur'daki öğrenimleri gibi bir öğrenim görmenin çok büyük onuruna sahip oldum.

— Matematik ve bilim dallarında kendini gösterdiğin, yabancı dil ve dinler konusunda parlak bir öğrenci olduğun da doğru mu?

— Sultan Hazretleri beni onurlandırıyorlar. Elini kalbine götürüp saygıyla eğildi. Ben çok şey öğrenmek isteyen, sıradan bir öğrenci oldum efendim.

Melikşah kel kafasını var gücüyle kaşımak için başından sarığını çıkardı, sonra satenle kaplanmış sarığını başına yeniden geçirdi.

— Bizim sevgili Peygamberimizi bile tanımayan dinlerle niye ilgileniyorsun? diye sordu.

Hasan, şairin verdiği yüzüğün kırmızı akik taşına gözlerini dikti.

— Kur'an'ı ve "Muhammed, adamlarınızdan hiçbirinin babası değildir. Fakat o, Allah'ın Resulü ve peygamberlerin sonuncusudur," gibi surelerin görkemliliğinin farkına varabilmek için, Mesihleri'yle birlikte öteki dinleri de incelemek gerek, dedi.

Bildiği birkaç şeyi göstermekten gurur duyan hükümdar:

— Demin söylediğin otuz üçüncü surenin otuz sekizinci ayetidir ve bu ayet "Allah her şeyi bilendir" sözleriyle son bulur, dedi.

— Doğru, Sultan Hazretleri! Allah her şeyi bilir ve ben bir fani olarak, çok az şey biliyorum. İşte bu nedenle imansız ve kâfirlere selametin ancak Kur'an'a uyma ve Allah'ı saymakla sağlanabileceğini göstermek için dinleri incelemeyi sürdürmem gerekiyor.

Sultan sakalını sıvazladı, gencin verdiği yanıtın içeride bulunan danışmanlarını ve nedimlerini nasıl etkilediğine baktı. Salonu mırıldanma sesleri kapladı ve Melikşah.

— Kendini yabancı dinleri incelemeye adaman tehlikeli değil mi? diye sordu.

— Tehlikeli mi dediniz, Sultan Hazretleri?

— Evet, tehlikeli! İnsan, zamansız bir din değiştirmeyle sonuçlanabilecek bir tehlikeyle karşı karşıya kalamaz mı?

— Şu Filistinli İsa'nın öğretisine uyacak bir kişi, Allah'ın lütfuna da mazhar olamaz. O kışkırtıcının sözlerine kapılıyorsa eğer, demek ki kendisi de Müslüman olmaya ve Peygamberimizin adını anmaya lâyık olmayan bir isyan kışkırtıcısıdır.

— Bizi rahatsız eden şu mezhep topluluklarına ne demeli ya?

— Mezhep toplulukları mı, Sultan Hazretleri?

— Yolunu şaşırmış bir İslam adına hareket eden şu topluluklar... Benim yokluğumda sarayı ateşe ve kana bulayan şu İsmailîler gibi...

Bu uyarıdan endişelenen Hasan sararıp, önüne baktı.

— Ben de... Ben de o baskının kurbanı oldum Sultan Hazretleri, dedi.

Tam bu anda, Sultan'ın arkasında duran danışmanlardan biri yaklaştı ve kulağına bir şeyler fısıldadı. Adam tekrar gidip yerine oturdu, Melikşah da:

— Doğru, sen de bunun kurbanı oldun, dedi.

Gence gözlerini dikti, düşünceli bir hal aldı ve:

— Sen yeni evlendin, değil mi? dedi.

Nizamülmülk araya girdi hemen:

— Doğru efendimiz. Sabbahoğlu, benim ağabeyimin, bir kocanın bir kadından istediği her şeyi verebilen çok güzel küçük kızıyla evlendi, dedi.

— Bunu açıklaman güzel bir şey vezir, ama ben o sorumu sana sormadım.

Tasalanan ve yüzünü ekşiten Nizam:

— Sultan Hazretleri küstahlığımı bağışlamak lütfunda bulunsunlar efendim, dedi.

Sultan, Türk sultanın kendi evliliğiyle neden ilgilendiğini hiç anlamayan Hasan'a döndü. O da:

— Ben, bana her şeyini veren genç bir kadınla evlendim efendimiz, dedi.

— Memnun musun bari?

— Sultan Hazretleri gerçeği söylememe izin verirlerse, bir kadınla birleşmenin insanı hangi konuda mutlu edebileceğini anlamıyorum.

Salonda gülüşmelerden ve hoşnutsuzluk seslerinden oluşan bir uğultu yükseldi. Hükümdar kahkahalarla güldü.

— Ha, ha, ha! Aramızda bulunmandan hoşlandım. Yakında yine görüşürüz, dedi.

Bunun üzerine topluluğu elinin tersiyle başından savdı. Herkes geri geri giderek, Allah'ın yardımlarını dileyerek ve duygusuz bir sultana övgüler yağdırarak salondan ayrıldı.

Yazın yakıcı sıcağı, suları çok alçalan Zayendeh Rud Irmağı'nı yürüyerek geçen hayvan ve insanları bitkin düşürüyordu. Meryem hamileydi ve ev işlerinde ona yardım eden, şekerlemeler getiren ziyaretçileri kabul eden annesi saatlerce yanından ayrılmıyordu. Hasan zamanının çoğunu kitaplıkta, çalışma odasında ya da İsfahan sokaklarında geçiriyor, eve uğradığında da eşinin bir yerlere gitmemiş olmasını istiyordu. Hatta bir kez şişman bir haremağası ve tıknefes bir eşek yüzünden pazardan eve geç dönen karısını terslemişti. Kocasının öfke ve şiddet bunalımları Meryem'in umurunda değildi. Ona tutkundu ve gündüz sevgisini gösteremiyorsa bile, akşam mumu söndürdükten sonra onu şehvet dünyasına alıp götüreceğini iyi biliyordu. Onunla konuşmak, dertlerini ve sevinçlerini paylaşmak, sevdiğini söylemek istiyordu, ama verdiği emirleri sessizce yerine getirmeyi, yemek yapmayı, banyoyu hazırlamayı, giysileri temizlemeyi, halıları silkmeyi yeğliyor, Hasan da, eve döndüğünde tüm bu yaptıklarını alaycı bir gülüşle göz-

den geçiriyordu. Kuşkulu bir ziyaretçinin izini mi arıyordu ya da ahlaka aykırı bazı zevklerin etkisiyle genç kadını kuşku altında bırakmaya mı çalışıyordu? Geçirdiği bunalımlara karşın, suskunluğunda olduğu kadar coşkunluğunda da çok az erkek ve kadının dayanabileceği bir çekiciliği olan Sabbahoğlu'nu anlamak çok zordu. Kendisine karşı ister hayranlık duyulsun, ister nefret edilsin, konuştuğu insanlarda keskin duygular uyandırıyordu.

Hasan, çocuğun doğduğu ve ebenin ağzından Meryem'in kendisine bir erkek evlat verdiğini öğrendiği zaman kollarını gökyüzüne açtı ve çevresinde döne döne:

— Yüce Allah'a şükürler olsun! Allah'a şükürler olsun! Şefaat ve mağfiretiyle bir oğlan çocuğu isteğimi kabul etti. Adı Peygamberimizin adı olsun, dedi.

Ebe beşikten birkaç adım ötede kötü ruhları kovmak için bir ateş yakmıştı. Kırk gün boyunca kirli olduğu düşünülen Meryem'in evin eşiğinden dışarı adımını atmaması ve kaynakları, dereleri, ırmakları kurutabileceği için kirli suyu çevredeki tepelere dökmemesi gerekti.

Efendisine haberi Esat gelip iletti. Sultan Melikşah Hazretleri'nin bir habercisi onunla görüşmek istiyordu.

Hasan, sert yüzlü haberciyi kabul etmek için okuduğu kitabı elinden bıraktı.

— Allah onu korusun, Sultan Hazretleri sizi görmek istiyor. Güneş batmadan sizi malikânelerinde bekliyor.

— Emirlerine uygun olarak, geleceğimi Sultan Hazretleri'ne söyle!

Adam topukları üstünde döndü ve Sabbahoğlu düşünceli bir durumda pencereye yaklaştı. Hükümdarın önceden bilinemeyen bu apansız dileğinden Nizam'ın belki de haberi yoktu. Hafif hafif esen rüzgârın etkisiyle titreyen yalancı çınar ağaçlarına bakan Hasan, İsfahan'a geldiği

günden beri giriştiği büyük satranç oyununda bu vuruşun zaferi kazanmasını belirleyeceğini anladı.

Hükümdarın çevresinde birkaç danışman ve haremağası vardı. Bunlar da Melihşah'ın konuğunu kabul etmek için seçmiş olduğu odada koşturup duruyorlardı. Hasan, sırma işlemeli bir gömlek giyen ve başına yaldızlı sarığını geçirmiş olan Türk'ün önünde saygıyla eğildi.

— Hasan... Hasan... Baba oldun ha! Gururlu musun?

— Bir oğlan babası olmanın sevinci ancak huzurunuzda bulunmaktan duyduğum onurla kıyaslanabilir Sultanım.

— İyi... iyi... Benimle birlikte bir bardak çay içip hafif bir kahvaltı eder misin?

— Allah Sultan Hazretleri'mi korusun ve bana bahşetmek lütfunda bulundukları bu mutluluğa karşı ondan iyiliklerini esirgemesin.

Danışmanlardan biri gence bir sedir gösterdi. Bir haremağası, üstünde çaydanlık ve şekerlemeler bulunan tek ayaklı masaları sedirin çevresine yerleştirmeye çalışıyordu.

Hükümdar, uşağın verdiği bardağı ince uzun eliyle tutan nazik tavırlı ve büyüleyici bakışlı konuğuna dikkatle bakıyordu.

— Anadilimi konuşabildiğini söylediler. Doğru mu bu?

— Konuşmam sırasında elimde olmayarak yapabileceğim yanlışları Sultan Hazretleri bağışlamak lütfunda bulunurlarsa, bu görüşmeyi büyük bir zevkle Türkçe sürdürebilirim efendim.

Sultan başını belli belirsiz sallayarak Sabbahoğlu'nun Türkçe konuşmasından memnun olacağını belirti ve onun Selçuklular'ın dilini çok iyi bildiğini herkes gördü. Hükümdarın kaba kaba esneyerek ve sakalını kaşıyarak sorduğu en değişik soruları bile hiç şaşmadan yanıtlıyordu Hasan.

Melikşah birden kalkmak istediğini bildirdi. Dört haremağası hemen harekete geçti ve onu, azarlanmadan ayağa kaldırmakta epeyce zorlandılar. Türk yaklaşmasını işaret

ettiğinde, Hasan çoktan kalkmış bulunuyordu. Hükümdarın iyiliklerini reddetmesi gerektiğini anımsayınca, kendisini kıvrandıran ve üzen tedirginlikleri hiç belli etmedi. Sarayın bir görevlisine bile böylesine teklifsizce davranmasına alışık olmayan danışmanların gizlemedikleri şaşkınlıkları karşısında Sultan elini içtenlikle gencin omuzuna attı.

— Hasan, seni görmekten ve seninle konuşmaktan çok memnun oluyorum. Akıllısın, çok akıllısın. Sen Başvezirim'in verdiği görevden çok daha büyüğüne layıksın. Seni vezir yapacağım, ama her şeyin bir zamanı var.

İki elini birden ağzına götürerek danışmanlarından biri olan Musa El-Hâkim'e seslendi:

— Dinle benim sadık Musam. Hasan'ın büyük danışman derecesine yükseltilmesini ve vezirlerimin toplantılarına katılabilmesini istiyorum. Ona olan güvenim tam ve bundan da pişmanlık duymayacağımdan hiç kuşkum yok. Hükümetime, yakında bu göreve atanacağını ve birkaç güne kadar yapılacak olan toplantılara katılacağını bildir, dedi.

Musa El-Hâkim başını saygıyla öne eğdi:

— Her şeyi Hükümdarımız'ın iradesi doğrultusunda yapacağım efendim, dedi.

Sonra içinde yoğun bir sevinç ateşinin yandığını hisseden Hasan'ın bulunduğu yere döndü:

— Allah'ın inayeti üzerinde olsun, çok sevgili hükümdarımızı memnun ettiğin için seni kutlarım, dedi. Hasan önünde saygıyla eğildi:

— Hükümdarın bana duymak lütfunda bulundukları güvene layık olmaya çalışacağım, dedi.

Sultan'ın elini öptü, adam zevkten ürperdi ve engelleyemediği bir hareketle, titreyen parmakları gencin güzel yanağını okşadı.

O günün akşamı nakışlarından birini tamamlarken aniden odasına giren kocası, güçlü kollarıyla kendisini kaldırıp gülerek fır fır dönmeye başlayınca Meryem bir sevinç

çığlığı attı. Hasan karısını yatağına fırlattı ve onunla sonsuz bir arzuyla sevişti. Evden çıkmaya hazırlanırken, Meryem onu çok sevdiğini söyleme isteği duydu.

— Hasan, kocacığım!

Hasan birden döndü, genç kadına yırtıcı ve acımasız gözleriyle baktı.

— N'oluyorsun be kadın? diye bağırdı. Meryem başını sessizce önüne eğdi. Kocası evden şimşek gibi çıkıp gitti.

Nizamülmülk, peşinde muhafızı ve maiyetine yetişebilmek için sıkı adımlarla yürüyen Cafer olduğu halde, geniş adımlarla yeri eze eze ilerliyordu. Haberi Musa El-Hâkim'den öğrenmişti ve şu coşkun Sabbah'ın amacına ulaşmış olduğunu düşünüyor, ama hiç renk vermiyordu. Büyük Meclis'te belki de karışıklık çıkarmaya ve bozgunculuk yapmaya çalışacak olan böyle dalkavuk ve kurnaz birine Sultan nasıl güvenebilirdi? Geç olmadan bu kararından dönmesi için hükümdarı uyarmak göreviydi.

Melikşah'ın malikânesini koruyan erler, asık suratlı, öfkeli görünüşlü Başvezir'in büyük salonun kapısından içeri girdiğini görünce hemen toz oldular. Nizam, Sultan'ın önünde saygıyla eğildi. Şaşkına dönen hükümdar kalın dudaklarını aralayınca, tadını çıkara çıkara ve şapır şupur yediği et parçasını ağzından düşürdü.

— Bu usulsüz ziyaretimi Sultan Hazretleri bağışlasınlar, ama hemen huzura kabul edilmeyi istiyorum, dedi.

Nizam'ın yanma gelen Musa El-Hâkim kulağına:

— Umarım ziyaretinizin nedeni çok keyifsiz olan yüce Sultanımızı kızdırmayacak kadar önemlidir, diye fısıldadı.

Yemek yerken rahatsız edilmesine çok kızan Sultan:

— Neler oluyor? diye sordu.

— Araya girmenin amacı bir tehlikeyle karşı karşıya bulunan yüce Sultanımızı uyarmaktır.

— Bana suikast mı yapmak istiyorlar?

— Tam olarak değil, Sultan Hazretleri.

— Anlat öyleyse Başvezir. Sana karşı öfkelenmemi istemiyorsan sözlerinin inandırıcı olmasına dikkat et.

Nizam Padişah'a yaklaştı:

— Hasan'ın Büyük Meclis'e atanacağını öğrendim de...

— Tamam! Sonra?

— Eğer Sultan Hazretleri bu konudaki görüşümü bildirmeme izin verirlerse, bunun bir hata olduğunu söyleyeceğim.

Sultan yemeğini yarıda kesti, parmaklarını bir uşağın tuttuğu içi su dolu tasa doğru uzattı. Ellerini ve sakalını kuruladıktan sonra, yemeğinden arta kalanların kaldırılmasını işaret etti ve Başvezir'i yanına oturmaya çağırdı. Cafer, endişe belirten yüz ifadesinden vazgeçmeyen efendisinin rahat etmesi için başında bekledi.

Melikşah anadiliyle konuşarak, ulurcasına bazı emirler verdi ve toplulukta bulunanların çoğu çıkıp gittiler. Musa El-Hâkim görüşmede hazır bulunmak için kaygısızca Sultan'ın arkasında duruyordu.

— Demek ki benim kararımı onaylamıyorsun Başvezir! Ben sadece, seni buraya bir hata yaptığımı bildirmeye iten küstahlığın sağlam kanıtlara dayanmasını istiyorum.

— Hasan güvenilemeyecek bir gençtir efendim. Ben onu, tahmin edilemeyen kişilik yapısıyla birçok tuhaflıklar yapabileceğini bilecek kadar iyi tanıyorum. Bu nedenle, can sıkıntısına neden olabilecek bu atamayı düşünmesi için Sultan Hazretleri'ne başvurmakta sakınca görmedim.

— El-Sabbah'la ben uzun uzadıya konuştum. Akıllı ve cesur bir adam. İyi bir danışman olabilir. Sen de onu zaten bu nedenle küçük yeğenine koca olarak seçmedin mi?

Canı sıkılan Nizam uzun uzun soludu, tavana baktı:

— Bir kadını idare edecek kocayı seçmekle, devletin danışmanını seçmek ayrı ayrı şeylerdir Sultan'ım. Sonra bu adamın... olmadığını da biliyoruz... dedi.

— Ne olmadığını? Devam et vezir!

— Casuslarımla birlikte şu hükümet darbesine katılıp katılmadığından da emin değiliz.

— Neler söylüyorsun sen? Sarayı savunayım derken az daha canından olacaktı. Bu durumda hükümet darbesine nasıl katılmış olabilir? Aklını mı yitirdin sen yoksa?

— Akıllı. Çok akıllı. Ama kurnaz ve sebatkâr. Aynı zamanda şeytanca planlar da yapabilir.

— Peygamber aşkına, ağzından çıkan sözlere dikkat et!

— Ben sadece Sultan Hazretleri'ne Sabbahoğlu'na güvenmemelerini söylemek istiyorum.

— Başvezir, sana güvenim var benim, bununla birlikte kararımı değiştirmeyeceğimi de bil. Hasan Sabbah bilgelerin gelecek toplantısında büyük danışmanlığa atanacak. Musa El-Hâkim, seninle birlikte başkanlık edeceğimiz o toplantının hazırlıklarını yapmakla görevlidir.

Nizamülmülk, biraz daha yetki verilen Hasan'ın zaferine yardımcı olmak zorunda kalacağı bu beklenmedik başarısızlık karşısındaki duygusunu hiç belli etmedi. Gözleriyle El-Hâkim'e danıştı. O da, hükümdar görmeden kaşlarını kaldırarak sultanın kararlarına karşı çıkmanın zor olduğunu anlattı.

Başvezir muhafızına ve Cafer'e hazır olmalarını işaret etti. Saygıyla eğilerek Melikşah'a:

— Arzularınız emirdir Sultanım. Yalnız Zatı Şahaneleri'ne genç Sabbah'a hiç güvenmemelerini tavsiye edeceğim ve doğruluğundan bir kuşku duyulması durumunda müdahalede bulunmak üzere her zaman emrinizde olacağım efendim, dedi.

Mayasıllı dirseğini kaşımak için gömleğinin kolunu yukarı çeken Sultan:

— İyi, iyi... diye mırıldandı.

Hasan ertesi gün şair Hayyam'ı görmek isteği duydu. Onu bir gökyüzü haritasını incelerken buldu.

— Seni yeniden görmek ne büyük mutluluk dostum Hasan! Neler getirdin bana bakalım?

— Firdevsi'nin Şehname adlı yapıtının bir kopyasını getirdim. Onu okumaktan hoşlanacağını düşündüm.

Çok değerli tezhipli bir derleme olan yapıtı iki eliyle alan Ömer:

— Ne de güzel düşünmüşsün. Otur da konuşalım biraz, dedi. Dostunun sükûnet içinde olması, onun yakında Büyük Meclis'e atanacağını duymuş olan şairin dikkatini çekti.

— İran Hükümdarlığı'ndaki bu yükselişini kutlarım kardeşim. Sen bir bilgesin, bir bilge olarak da, bilgelerin meclisinde yer alacaksın, dedi ve rubailerinden birini daha okudu:

Ruhun hafifse eğer
Var olan yaşamını ziyan etme,
Yaşamının geri kalan bölümü
Değerli tek servettir.

— Bunun bilincindeydim dostum. Ama görüyorsun işte. Türk, ülkenin yönetiminde çok titiz. Bayağı bir savaşçı olan babasının aksine, devletin harcamaları ve gelirleriyle ilgili tutanak ve bilgi istemekle geçiriyor tüm zamanını. Edindiğim kesin izlenimlere göre, danışmanlar ve vezirler raporlarını yazmayı sürüncemede bırakıyor, yapmaları gereken görevlerin çokluğu karşısında tahminlerde bulunmayı yeğliyorlar. Bu hesaplara açıklık getirmekte yararlı olabilirim belki de.

— İhtiyatlı ol Hasan. Yeteneklerin tartışma götürmezse de, henüz bilmediğin bir konuyla uğraşacaksın. Çabaların sana sevgiden çok düşmanlık kazandıracaktır, ihtiraslarını dizginlesen iyi olur, çünkü...

Sabbahoğlu, şairin sözlerini bitirmesine izin vermedi.

— Haydi, haydi. Kes bu dersi artık, dedi.

Bakışları daha da kararda, sözlerinin akışı şiddetlendi:

— Kendini Nizam mı sanıyorsun sen de yoksa? Ben artık nasıl hareket etmesi gerektiği anımsatılacak bir yeniyetme değilim. Ne yapacağımı, hangi yolda sebat etmem gerektiğini biliyorum. Sultan beni devlet işlerine seçmesiyle, bugüne kadar hemen hemen hiç yanılmadığımı göstermiş olmuyor mu?

— Doğru dostum! Ben seni kırmak amacıyla bir şey söylemedim. Sadece dikkatli olmanı istiyordum.

— Kokuşmaya karşı mı?

Ömer bir sıçrayışta ayağa kalktı, bardağına şarap doldurdu.

— Böyle bir şey demedim. Üstelik senin doğruluktan ayrılmayan biri olduğunu çok iyi biliyorum...

— Evet, öyleyim. Benden çok daha az dürüst olan şu kaba Başvezir'i rahatsız eden de bu zaten.

— Nitekim bunun da kanıtlanması gerek. Nizamülmülk'e saldırırsan, tüm vezirlere saldırmış olursun!

— Her şeyin zamanı var. Bu sözler tamı tamına hükümdarın sözleri. Şimdilik yararlılığımı göstermek zorundayım.

Sudanlı uşak, yemek hazır olduğu ve Laleh kocasının gelmesini çok beklediği için Ömer Hayyam'ı alıp götürmeye geldi. Sabbahoğlu izin aldı, ama evine dönecek yerde Tufan'ına atladı. Yakışıklı süvariye duyduğu aşk nedeniyle, gece olur olmaz kapandığı harem dairesinin bir penceresinden büyük bir beceriyle gizlice dışarı çıkan Zeynep adlı genç kızla kısa bir süreden beri sık sık buluştuğu İsfahan'ın merkezine doğru gitti.

VI

Kaçış

1077 yılının Mart ayı sonundaki yeni yıl kutlamaları çok görkemli olmuştu. Doğa her zamankinden daha çabuk uyanmıştı ve ırmakların suları tarlalara büyük bir coşkuyla yayılan verimli balçık ve çamurları sürükleyip götürüyordu.

Hükümdarlık aylardan beri ilk kez, kuzeydeki komşularına ve yabancı bir hükümdara boyun eğmeyen, ona karşı her zaman düşmanlık hisleri besleyen doğudaki yerli aşiretlerle barış içinde yaşıyordu. Çeşitli aşiret reisleriyle uzlaşma sağlanmış ve Melikşah, Başvezir'in öğütlerini dikkate alarak onlara bazı haklar tanımıştı.

İşte o sabah, Yezd bölgesindeki nüfuzu çok iyi bilinen Abbas adlı bir şeyh halkın gözü önünde asılacaktı. Kökeninde bir belirsizlik vardı. Bu nedenle bazen Müslüman, bazen de Zerdüşt yanlısı olduğu düşünülüyordu. Büyük meydanda binlerce insan toplanmıştı. Bunların arasında birçok yerel yönetici de bulunuyordu. Onlar da idam cezasının infazında hazır bulunmak için gelmişlerdi. Dükkânlar kapatılmıştı ve Nizamülmülk, gecele yapılan bir kerevetin üzerinde kurulan Sultan'ın yanı başında üstünlük taslıyordu. Ayağa kalktı, yanına silahlı iki muhafız alarak halka bir konuşma yaptı:

— Allah'ın her zaman korumasını istediğimiz kudretli ve çok sevgili Şahımızın adına kent halkına bildiririm ki, burada bulunan aşiret ve köy ileri gelenleri yüce hüküm-

darımızın önerdiği şartları ve önerileri kabul etmiş, buna karşılık, Allah korusun, çok sevgili hükümdarımız da onların silahlarını muhafaza etmelerine ve ürünlerini kentte satmalarına izin vermiştir. Çok saygın reisler de savaş durumunda askeri birliklerin topraklarından geçmesini, yüce hükümdarımızın ordularına köy ve dağlarımızı savunmak amacıyla yenilmez bir milis kuvveti kurmak için at, deve ve gençlerinin en güçlü olanlarını vermeyi kabul etmişlerdi, dedi.

Güçlü sesi ve dikkat kesilen seyircileri gösteren işaret parmağı toplulukta belli belirsiz bir kaygının doğmasına neden oldu.

— Yalnız biri, çok şefaatli Sultanımızın gerçeğe ve akla uygun sözlerini dinlemeye yanaşmadı. Yalnız biri, yüce sultanımıza karşı iğrenç iftiralarda bulunmak cüretini gösterdi. Yalnız biri...

Vezirin sesine yumruklarını havaya kaldıran, askerlerin kuşattığı demir bir kafese doğru taş atan kızgın bir kalabalığın homurtusu karışıyordu. Nizamülmülk kollarını havaya kaldırdı, herkesin susmasını istedi. Ama bunu hiç kimse dinlemedi. Halk, "Öldürülsün, asılsın" diye avaz avaz bağırıyordu. Gürültünün üstesinden gelmeye gücü yetmeyen vezir, Şah'a doğru döndü:

— Sultan Hazretleri, halk çok öfkeli. Onları ancak siz susturabilirsiniz, dedi.

Sesini çıkarmayan ve hiç kımıldamayan Sultan elini kaldırdı ve bu, mağrur gözlerle tepeden baktığı insan gelgitini sakinleştirmeye yetti. Daha sonra vezire işaret etti, o da askerlere:

— Mahkûm getirilsin, dedi.

Altı muhafız, kafesi tribünün önüne getirdi, içinden zincire vurulmuş, kan revan içindeki bir adamı çıkardı, sonra onu yere attı.

Hükümdar:

— Asılsın! diye bağırdığı zaman yeniden bir uğultu yükseldi.

Tutuklu saçlarından tutuldu, caminin önünde kurulu bir darağacına doğru sürüklendi. Boynuna bir ip dolanıp hemen asıldı. Kalabalığın "yaşasın" naraları arasında, ölmeden önce birkaç saniye debelendi. Herkes dümbeleklerin sesine uyarak neşeyle bağırıp çağırdı, sonra Başvezir elini kaldırarak onlardan susmalarını istedi.

— Hükümdarımıza, Allah korusun, ihanet edenlerin sonu budur işte. Yüce Sultanımızın sözünü dinlemeyenlerin başına bu gelir işte. Yalan yoluna sapanların başına bu gelir işte, dedi. Kalabalık uludu:

— Çok sevgili hükümdarımıza Allah uzun ömürler versin! Yaşasın Şahlar Şahı Melikşah! Ülkemizin düşmanlarına ölüm!

Başvezir, kalabalığın şikâyetlerini anlıyordu. Ara sıra bir haininin kellesini sunup hükümdarı karşılarına çıkartarak, onları memnun etmesini çok iyi biliyordu.

Dört delikanlı tribüne fırladı. Sultan'ın başıyla bir işareti üzerine yerdeki torbaları alıp hemen açtılar, bronz ve gümüş paraları kalabalığa attılar. Bu da tehlikeli bir saldırıya neden oldu. Yere düşüp gözden kaybolan bir maden parçasını bulabilmek için toz toprak yutmaktan çekinmeyen uyruklarına hor gören gözlerle baktı, sonra üç beş kuruş için birbirlerini öldürmeyi kendilerine bırakarak usulca oradan uzaklaştı.

Hasan Sabbah, saray koridorlarının ve çalışma odalarının gediklisi olmuştu. Zaman bulur bulmaz İsfahan'a gitmeyi, cesur bir kız olan Zeynep'le gizli aşk buluşmalarını ve Ebulfazl'ı ziyaret etmeyi hiç ihmal etmiyordu. Ebulfazl ona Hindistan'da, Agra yakınlarında rahat bir yaşamı olan Rahman hakkında haberler veriyordu.

Sabbahoğlu'nun, danışman olduğu günden beri ülkenin mali durumunu gözden geçirmek gibi bir hakkı vardı. Bu da devlet hazinesinden para çekme alışkanlığı olan Nizamülmülk'ün özgürlüğünü kısıtlıyordu. Sultan, görevinde yardımcı olmak amacıyla kendisine fildişi kakmalı, abanozdan yapılmış bir çörkü vermişti. Matematik dalında uzman biri olduğundan, bu çörkünün bilmediği hiçbir yanı yoktu.

Hükümdarın bazen ülkenin topraklarından birinin gelirlerini, kuzeydeki illerin içme suyu kaynaklarını, çay ya da pirinç ürünüyle ilgili tahminlerin hesaplanmasını istediği oluyordu. Hasan, verilen süre dolmadan araştırmalarının sonucunu bildiriyor, bu da Türk'ün alışılan kötü huyunu göstermesine engel oluyordu. Hükümdar, Sabbahoğlu'nun bilgelerin meclisine atanmasının ardından, yararlılığını gösterdikten sonra kendisinden huzura kabul edilmeyi bahşetmesini isteyeceğini beklemişti:

— Yaklaş El-Sabbah, yaklaş!

Musa El-Hâkim'in cesaret verici ve Nizamülmülk'ün pek de cana yakın olmayan bakışları karşısında, öpülmesi amacıyla yüzüklü elini uzatan Sultan'ın ayaklarının dibine saygıyla eğildi.

— Senden çok memnun olduğumuzu ve güvendiğimizi kanıtlamak için, sana bir armağan vermek isterim.

— Sultan Hazretleri'nin bana verdikleri en büyük armağan, benden memnun olmaları ve bana güvenmeleridir.

— Bana huzur veren sözler söylemeyi biliyorsun. Haydi Hasan, ne istiyorsan söyle, isteğinin yerine getirilmesi için gerekeni yapacağım.

Hükümdarın bu beklenmedik hevesinden hoşlanan Hasan ilk önce, kurnaz bir tavırla hiç durmadan şıpıtıklarının ucuna bakan Başvezir'i sarsabilecek olan töreye aykırı bir istekte bulunmayı düşündü. Çok daha büyük bir buluşu ona bırakarak bu düşüncesinden vazgeçti. Bu sırada aklına birden, satranç tahtası istemek gibi gülünç

bir düşünce geldi. Musa El-Hâkim bir uşağa oyun masasında bulunan, altın ve fildişi kakmalı abanoz bir satranç tahtasını getirmesini işaret etti:

Şaşkına dönen Melikşah, şahların, vezirlerin, atların, fillerin, kulelerin ve piyonların konduğu işlemeli iki kutuya bakıyordu.

— Sultan Hazretleri bu satranç tahtasını elleriyle tutmak lütfunda bulunsunlar!

Kaygılanan uşak, Rey'linin bu beklenmedik davranışı karşısında şaşkınlığını gizleyemeyen, gözlerinde bir onama işareti arayan Türk'ün kendisine uzatılan ince marangoz işi satranç tahtasını almasını bekliyordu.

Sultan satranç tahtasını dizlerinin üstüne koydu ve sosise benzeyen parmaklarıyla tuttu.

— Sana böylesine acayiplikler yaptırtan düşünce nedir genç dostum? diye sordu.

— Sultanımız bunun ne olduğunu şimdi anlayacaklar. Cebinden birkaç buğday tanesi çıkardı ve bunlardan birinin çok büyük bir dikkatle hükümdarın karnının yağlı kıvrımlarının yarı yarıya örttüğü ilk siyah karenin üstüne koydu. İki buğday tanesini de, çevresi şaşkın vezir ve danışmanlarla sarılmış olan hükümdara göz ucuyla bakarak beyaz haneye yerleştirdi. Sabbahoğlu buğday tanelerini koymayı sürdürdü ve bunları hanelere yerleştirirken sayılarını iki katına çıkardı. Sultan gürültüyle içini çekti:

— Bu kadar yeter! Bana ne anlatmaya çalışıyorsun? diye sordu.

— Sultanımız bana ne istediğimi sordular, efendim, isteğim şu işte: Hükümdarımızın bana bu satranç tahtasında bulunan ve her sefer ikiye katlanan buğday taneleri kadar buğday vermesini istiyorum.

Sultanın çevresindekiler çok geçmeden buna tepki gösterdiler. Bu tuhaf istek karşısında hoşutsuzluk belirtmek yerine, şaşkınlığa düşmüşlerdi. Biraz öfkelenen Sultan:

— Eğer çuvallar dolusu buğday istiyorsan, çuvallar dolusu buğday alacaksın! Kaç çuval istiyorsun? diye sordu!

— Sultan Hazretleri söylememe izin verirlerse, ülkedeki buğday tarlalarının, imparatorluğun kentlerindeki mahzen ya da ambarlarda yığılı olan buğdayların da buna yetmeyeceğini söyleyeceğim.

— Yeter, El-Sabbah. Sabrım tükeniyor artık. Bana neyi kanıtlamak istiyorsun sen?

Hasan alışılmadık sükûnetini sürdürerek cebinden çörkünü çıkardı ve topluluğa her hanedeki buğday tanelerini ikişer ikişer arttırarak, birinci sırada yüz yirmi sekiz, ikinci sıranın sonunda otuz iki bin, üçüncü sırada da sekiz milyon buğday tanesi elde edildiğini açıkladı. Böylece, dördüncü sıradan sonra rakamın iki milyara ulaştığını ve son sıraya gelince yirmi sıfırlı bir sayıyı bulduğunu söyledi.

— Rakamları çok beğendiğini görüyorum, El-Sabbah...

—Rakamlar küçüklüğümden beri beni hep büyülemiştir Sultan Hazretleri. Birkaç yüzyıl önce onları biz bulduk. Başka uluslar da bundan yararlandılar...

Canı sıkılan Melikşah dinliyordu.

— Hükümdarımız, müneccimlik, cebir, tıp ve daha başka bilim dalları bundan yararlanmıştır. Sayılar benim için bir sır değildir, Başvezir için de değil zaten.

Hasan yüzünde öfke izleri bulunan Nizamülmülk'e doğru bir göz attı, çörkünü yerine koydu.

— Sultan Hazretleri'nin dileklerimden birini yerine getirmek istemesinden onur duydum, ama Sultanımız izin verirlerse, ikinci surenin iki yüz altmış üçüncü ayetinden esinleneceğim: "Mallarını Allah yolunda harcayanların hali, her başakta yüz tane olmak üzere, yedi başak bitiren tek bir tane gibidir. Allah dilediğine kat kat verir. Allah cömerttir ve âlimdir."

Böylece Sultan Hazretleri'nın bana verebileceği en büyük armağan, devletin hesaplarını gözetlemek konusunda

kendisine yardımcı olmaktaki kararlılığıma güvenmeleri ve devletin gelirlerinden bir bölümünü hiç kimsenin aşıramayacağı konusunda bana inanmalarıdır.

— Ne demek istiyorsun El-Sabbah? Vezirlerimin arasında benim iyiliğimi kötüye kullanan, inancı zayıf olanlar mı var yoksa?

Toplulukta bulunan bazı kişilerin bakışlarında öfke ve kaygı izleri vardı. Bu Hasan'ın dikkatini çekti.

— Bu konuda hiçbir delilim yok, Sultan Hazretleri. Ama buna göz kulak olmak hakkının verilmesini dilerim.

Sultan satranç tahtasının ve buğday tanelerinin sıkıntısından kurtuldu, sorguçlu sarığını düzelterek:

— Ne tuhaf insansın sen, El-Sabbah! Devlet hazinelerini özel olarak gözetlemeye tenezzül etmeyen rahmetli babam Alpaslan, kendisine ihanet etmek için zenginleşen aşağılık kişiler tarafından bazen kötüye kullanıldı. Onun hatalarını tekrarlamayı hiç istemiyorum. Böylece, maddi çıkarlara çok az önem verdiğini, dürüstlük ve inanç konusundaki hassasiyetini de göstermiş oldun. Seni, istediğin gibi davranmakta özgür bırakmaya, her hafta sadece hesap ve gözlemlerinle ilgili bana bilgi vermeye yetinmekle beni ikna etmiş oldun. Haydi, bugünlük bu kadar yeter, dedi.

Danışman ve vezirler sıraya girip hükümdarın elini öptüler. Bu arada haremağaları tahtadan yapılmış tavanlı tahtı hazırlıyorlardı. Ayrıca on iki uşak da, hükümdarın rahatça yerine yerleşmesine yardımcı olduktan sonra tahtı taşıma emri almıştı.

Bu görüşmeden sonra, gizli hesapları olanlar saray koridorlarında bir araya gelmişlerdi. Herkes Sabbah'ın cüretini konuşuyor, kimileri ondan hayranlıkla, kimileri de küçümsemeyle söz ediyorlardı. Hasan olup bitene aldırmadan bu dedikoducuların yanından geçerken, koluna biri yapıştı:

— Kendinle gurur duyuyor musun Hasan?

Bu soruyu dudakları arasında acı bir gülümseme gezinen Nizamülmülk, dikkat kesilen vezirlerin önünde onu küçük düşürmenin gizli umuduyla sormuştu.

— Bırak kolumu Başvezir! Sana şu anda açıklayacağım hiçbir şey yok, ama görevim gerektirdiğinde, her şeyi memnunlukla bildiririm.

Uzaklaştı, ama Nizam bu kez de omuzuna yapıştı.

— Ne yapmayı düşünüyorsun, Sabbahoğlu? Hainleri ve kokuşmuşları ortaya çıkarmak amacıyla her birimizle ilgili bir araştırma yapmak mı istiyorsun? Ne tür bir mücadeleye girişeceksin? Kime karşı yürüteceksin bu mücadeleyi?

Hasan muhatabının koluna sıkıca yapıştı ve onu omuzundan çekti.

— Korktuğun nedir senin Ebu Ali? Merhum Alpaslan'la oğlu Melikşah'ın değer verdiği Nizamülmülk'ün bayağı bir madrabazdan başka bir şey olmadığının anlaşılmasından mı çekiniyorsun yoksa? dedi.

Başvezir, Hasan'ı bileğinden tuttu ve kimsenin bulunmadığı çalışma odasına kadar sürükledi, sonra onu duvara yapıştırdı.

— Sen hükümdarın güvenine layık olmayan bir hamamböceğisin Hasan Sabbah, diye bağırdı.

Delikanlı, vezirin çenesine bir kafa atarak onu birkaç metre öteye savurdu, arkasından boğazına sarıldı. Cafer koştu, Hasan midesine dirseğiyle vurarak saldırgandan kurtuldu. Acıdan kıvranan kızılsaçlı herifin soluğu kesildi, sonra dengesini yitirip yere yığıldı. Çenesini ovarak yavaş yavaş ayağa kalkan Nizamülmülk, Sabbahoğlu'na bir daha saldırdı ve yediği bir yumrukla bilincini yitirdi.

Soluk soluğa kalan Sabbahoğlu, odadan çıkıp gideceği sırada kavga sahnesini duygusuzca seyreden Musa El-Hâkim'i kapı eşiğinde gördü. Uzun uzun bakıştılar, sonra

danışmanı yol vermek zorunda bırakarak oradan uzaklaştı. El-Hâkim tanık olduğu küfürlü kavgadan kimeye söz etmekten çekinerek, Başvezir'le uşağının kendilerine gelmelerine yardım etti.

Hasan, Sultan'ın kendisine yazıcılık ve kâtiplik görevlerini bahşetmesinden beri, günün aydınlık zamanlarını durumu kavramak için elle yazılmış hesapları araştırmakla geçiriyordu. Bu yüzden de sarayın çalışma odalarından birine yerleşmişti. Nedimlerin ona karşı tavırları değişmişti. Bazıları onu selamlamaktan kaçınıyor, ama bazıları da onunla konuşmaktan hoşlanıyorlardı. Saldırının ve yediği yumrukların etkisinden kurtulup yeni yeni kendini toparlamış olan Nizamülmülk, genci görmezlikten gelmeye karar vermişti ve onun tavrındaki bu değişikliğe anlam veremeyenler soru sormadan edemiyorlardı. Daha çok çekinen ve korkan Cafer günün birinde kaderin zoruyla efendisini değiştirmeye mecbur olabileceğini düşünerek, Sabbahoğlu görünür görünmez önünde saygıyla eğiliyordu.

Meryem de kocasını çok az görüyordu. Adam eve uğradığı zaman da, yüzü annesinin güzel yüzüne benzeyen oğlunu sormakla yetiniyordu.

Hasan dostlarının akşam davetlerine gitmiyordu. Bunların arasında en sadık dostu olan ve tepkileri karşısında her zaman şaşkına dönen Ömer de vardı. Hasan bu kokuşmuşluk ve çürümüşlükle savaşmaya niçin karar vermişti? Bundan ne kazanacağını düşünüyordu ve planları nelerdi? Yanıtsız kalan, şairi şaşkınlık içinde bırakan bunca soru, kendisinin siyasetten ve iktidar işlerinden uzak kalmakta ne denli haklı olduğunu doğruluyordu.

Hasan'a haberi veren, kâtiplerinden biri olan Yusuf'tu. Avani adında İsfahan'lı bir genç, saray mallarının el altından satıldığından söz edildiğini duymuştu. Sabba-

hoğlu bu konuda daha çok bilgi almak istediğinden, adamın hemen bulunup getirilmesini emretti Yusuf'a.

— Eğer efendimiz izin verirlerse, kendilerine İsfahan'da buluşmamız önerisinde bulunacağım. Çünkü bu satıcının, bu duvarların arasında bizi ilgilendiren bir işten söz edecek kadar cesur olduğunu sanmıyorum, dedi Yusuf.

— Haklısın Yusuf! Gece bastırmadan önce şu Avani'yle istediği yerde buluşmamızı sağlamak için ne gerekiyorsa yap!

Yusuf, çadır bezinden yapılmış kaftanını düzeltti ve kapı aralığında gözden kayboldu.

Hasan ürünlerin vergi olarak halktan toplanması sırasında birçok danışman ve vezirin hırsızlık yaptığını biliyordu. Hiç kuşkusuz bu hileli zenginleşmeden yararlanan sadece Nizamülmülk değildi. Gözlerini kaleminin ucuna diken Sabbahoğlu, Horasanlı'nın sürgüne gönderilmesini, hatta mahkûm edilmesini düşünmekten hoşlanıyordu. Böylece adam hiç istemediği halde görevini ona terk edecek, bu sayede kendisi Başvezir olacaktı. Nitekim işlemeli tahtadan yapılmış küçük masaların üstüne serilmiş uzun parşömenlere yazılı rakamları toplamaya çalışan yazıcılardan birinin dikkatini çekerek:

— Hayal kurmayalım! Yapılması gereken çok iş var daha! demişti.

Yusuf, soluk soluğa ve öğrendiklerinden memnun bir durumda yeniden görünmüştü. Avani, gece bastırdıktan sonra Zayendeh Rud Irmağı'nın kıyılarında yapılan alışverişle ilgili birçok ayrıntıyı bildirmeye hazırdı. Kendisiyle görüşecek kişiyi eski kentin meyhanelerinden birinde bekleyecekti.

— Söyle bana Yusuf, şu Avani denen adam güvenimize layık biri mi?

— Hiç kuşkusuz efendimiz. Kayınbiraderimin amcaoğlunun yanında çalışıyor, kendisinden bir şikâyetleri yok.

Sabbahoğlu, güneş yavaş yavaş kızgınlığını yitirip ufukta kaybolan kor halindeki dev bir topa dönüşürken, çevredeki insanların dikkatini çekmemeye çalışarak danışmanıyla birlikte İsfahan'ın eski mahallelerine doğru yöneldi.

Yol boyunca, geceyi geçirmek için daracık tozlu sokakların kenarında kıvrılan dilencilere, evlerine ulaşmakta acele eden tüccar ve işsiz güçsüz insanlara rastladılar. Kervancılar yıkıntı halindeki evlerin önünde çadırlarını kuruyor, ölgün alevlerin üstünde yemeklerini pişiriyorlardı. İki adam bir kahvenin önüne vardılar. Kahve öylesine güvensiz görünüyordu ki, Hasan kaftanının kıvrımlarına sakladığı kamasını yoklamak zorunda kaldı. Mutfaktan yükselen ve hiç de iç açıcı olmayan kokularla, nargile dumanlarıyla dolu olan kahveye girdiler. Hasan'la Yusuf loş köşelere göz gezdirirken, kel kafalı ve çekik gözlü şişman biri onların yanına geldi.

— Avani adında birinin beklediği beyler siz misiniz?

— Nerede? diye sordu Yusuf. Bu sırada Hasan da, pek güvenli olmayan bu yerlerin sahibi ve muhtemelen Moğol kökenli olan adama dik dik bakıyordu.

Adam, daha küçük ve daha da karanlık olan başka bir odayı asıl salondan ayıran perdeyi açtıktan sonra:

— Beni takip edin, dedi.

Ürkek bir yeniyetme, bir köşeye oturmuştu. Ziyaretçileri görünce yavaş yavaş ayağa kalktı. Sağ eliyle kalbini bastırdıktan sonra, oturmaya davet ettiği reisin önünde saygıyla eğildi. Yusuf gençle konuşurken, Hasan da kolsuz üstlüğünü sırtından çıkarıp yere attı.

— Bizi ilgilendiren neler biliyorsun? diye sordu.

— Avani kendisine uğursuzluk getirebilecek birçok şey gördü. Bu nedenle, açıklayacağı sırların sonucunda başına hiçbir felâketin gelmeyeceğinden emin olmak istiyor.

Hasan, şıngırtısı umut kapılarını açan bir para kesesini çıkarıp salladı:

— İşte, düşmanları savuşturacak her şey burada. Konuş bakalım, dedi.

Genç, Zayendeh Rud Irmağı kıyılarında dolaşırken, suların üstünde yüzüyormuş gibi görünen ışıkların dikkatini nasıl çektiğini anlattı. Ne olduğunu öğrenmek için gizlice oraya sokulmuş ve bunların, sayısız bez denklerinin yığılı olduğu sallardaki insanların taşıdıkları meşalelerden başka bir şey olmadığını görmüştü.

Salcılar malı Yahudi mahallesine götürmeden önce her şeyi sağlama alırken, diğer adamlar alçak sesle emirler veriyorlarmış.

Hasan gencin sözünü kesti:

— Yahudi mahallesi mi? diye sordu.

— Evet. Gerçekte Avani adamların Yahudiye'ye doğru yol aldıklarını çok iyi gördü. Hatta Yahudiler'in madrabazlarla kendi dilleriyle konuştuklarını bile duydu.

— Adamların yüzünü gördün mü? Adlarını duydun mu?

— Hava çok karanlıktı. Avani de çok uzaktaydı. Ama...

Yusuf ve Hasan birlikte:

— Ama ne? diye bağırdılar.

— Ama Avani birinin adının söylendiğini işitti.

— Hangi ad bu? Konuşacak mısın, yoksa sözcüklerini ağzından biz mi alalım?

Cümleleri kurmakta ilginç bir tarzı olan genç bacaklarını altına kıvırdı ve çekine çekine gırtlağını temizledi.

— Birinin adının Cafer Bahari olduğunu duydum, dedi.

Şaşkına dönen Yusuf, kendisine hiç de yabancı gelmeyen bu adın kimi anımsatabileceğini araştırıyormuş gibi görünen Sabbahoğlu'na soru dolu gözlerle baktı. Sonra yeniyetmeye doğru döndü:

— Bize verebileceğin bilgilerin hepsi bu kadar mı? diye sordu.

— Avani bütün bildiklerini söyledi.

Hasan sanki söz vermiş gibi, adamın önüne bronz ve gümüş paralarla dolu olan kesesini attı, üstlüğünü aldı ve danışmanıyla birlikte kahveden çıktı. Yolda yürürken, uyuklayan bazı kervancılar arasından kaba saba biri başını kaldırdı, kendisini rahatsız eden yabancıları homurdanarak uyardı. Ayın ışığı sayesinde adamın saçını ayırt edebilen Hasan birden sıçradı ve arkadaşının üstlüğünün kıvrımlarından birine yapışarak durdu.

— Allah'ın sayesinde Yusuf. Ben Cafer Bahari'nin kim olduğunu biliyorum, dedi.

— Allah'a şükürler olsun, demek buldunuz efendimiz. Kimmiş o?

— Cafer Bahari, Nizamülmülk'ün uşağından başkası değil. Eğer Cafer bu madrabazlıklara bulaşmışsa, efendisinin de bulaşmış olma olasılığı vardır.

— Ama efendimiz, Başvezir ne gibi işler çevirerek zenginleşmiş olabilir?

— Bunu Zayendeh Rud Irmağı'nın kıyılarına, hatta Avani'nin tekneleri gördüğü yere giderek öğreneceğiz.

— Ama gideceğiniz yer kentin öbür yanında, Efendimiz.

— Zaman kaybetmeden gidip atımı alalım. Bu iş çok önemli ve her dakika da çok değerli.

Sarayın ahırlarına uğradılar ve Tufan'ın sırtına atladıktan sonra dörtnala giderek, iki kıyıyı birbirine bağlayan köprünün öte yanına geçtiler.

— Bakın, efendim... Orada... Işıklar...

Safkan atı bir ağacın gövdesine bağladıktan sonra görünmemeye dikkat ederek, yollarına yaya devam ettiler. Tırmanarak kıyıya yaklaştılar, katırların sırtından aldıkları yükleri sallara yerleştiren adamların geliş gidişlerini daha iyi görebilmek için durdular.

Sabbahoğlu, sakalı yumuşak otların arasına karışan Yusuf'a:

— Bunlar sarayın buğday ve arpaları, diye mırıldandı.

Suları burada daha sakin akan, kentin iki yakası arasında kolay bir geçiş sağlayan Zayendeh Rud'un yamaçları çevresinde telaşlı telaşlı koşuşturan insanların siluetleri, saman saplarından yapılmış meşalelerin ışığında pek az fark edilebiliyordu.

Şaşkınlığa uğrayan Yusuf:

— Yahudiye Yahudileri'ne sultanın mallarını satıyorlar. Düşünün efendimiz, çok sevgili hükümdarımız bunu öğrenecek olursa ne kadar öfkeleneceğini bir düşünün, dedi.

— İleri süreceğimiz suçlamanın delillerini de götürüp ona vermek zorundayız.

Rahatsız bir durumda olan, bu yüzden dirseklerine dayanarak kalkmak zorunda kalan Hasan'ın danışmanı:

— Ama nasıl yapacağız bunu? diye sordu.

Sabbahoğlu:

— En iyi delil canlı olmalı, dedi.

Hasan yamacı yeniden tırmandı, böyle şeylere alışkın olmadığı için zorlanan Yusuf da arkasından geldi.

Daha iyi gözetleme olanağı sağlayan bir yere çıktılar ve arkadan gelen birinin çiğnediği otların hışırtısını açık seçik duydular. Onların varlığından habersiz olan adamın Yusuf'un çelmesine takılıp sendelemesine kadar nefeslerini tuttular. Sonra üstüne atılıp ağzını kapattılar. Irmağı geçleri kuşkulandırmadan onu karanlığa doğru sürüklediler.

Adam sonunda debelenmekten vazgeçti ve sımsıkı bağlanan bir kukla gibi atın üstüne yerleştirilmesine ses çıkarmadı. İki arkadaş heyecan ve memnunluktan kaynaklanan sessizlik içinde tutsaklarıyla birlikte saraya vardılar.

Şivesinden Yahudi olduğu besbelli olan yabancı, kapatıldığı hücrenin duvarlarına baktı, sonra diz çöküp demir parmaklığın öte yanındaki gardiyanlara yalvardı:

— Yalvarırım, beylerim, bırakın da çıkayım buradan. Benim gibi sıradan biri, neyin suçlusu olabilir?

Yusuf:

— Bunu bize tam da sen söyleyeceksin işte, dedi.

Hasan da:

— Gecenin o saatinde genellikle bomboş olan o yerde ne yapıyordun? diye sordu.

Yusuf araya girdi:

— Birkaç fersah ötede bulunan köprüden niye geçmiyorsun? diye sordu.

Hasan da arkasından:

— Oraya yüzerek mi geçmeye niyetliydin yoksa? dedi. Adam başını ellerinin arasına aldı, birkaç kez hıçkırdı.

Hasan:

— Gün ağarıncaya kadar önünde daha birkaç saatin var. Belki bu süre içinde dilin biraz çözülür, dedi.

Yusuf da onu onayladı. Gardiyanlara, tutsağa kimsenin yaklaşmasına izin vermemelerini emretti.

Yatağına uzanan Sabbahoğlu bir türlü uyuyamıyordu. Sıçramalarla sarsılan Meryem de, bir düşün etkisiyle çırpınıp duruyor, alnı ter içinde kalıyordu.

Hasan, gün ağarır ağarmaz evinin eşiğinde bekleyen kâtibiyle buluştu ve hep birlikte saray hücrelerinin bulunduğu yönde yürümeye başladılar. Tutsak onların ayaklarına kapandı:

— Efendilerim, yalvarırım size, acıyın bana. Size bildiklerimi söylemeye razıyım. Ama lütfen, karımın ve çocuklarımın yanına gitmeme izin verin, diye bağırdı.

— Adın ne senin? diye sordu Hasan.

— Benim adım Şaul. Yahudiye'de kundura tamircisiyim.

— Rud Irmağı'ndaki bu madrabazlığın başı kim?

— Şemuel. Beni almaya gelen tanıdığım bir terzi. Ben çok kararsızdım. Ama bize verilen ödül çok çekiciydi.

— Malı sağlayanlar kim?

— İranlılar ve Türkler. Ama size adlarını söyleyemem.

Yusuf tehdit edici bir tavırla adama yaklaştı:

— Söyle bana Şaul, her şeyi anımsamana yardım etmemi ister misin? diye sordu.

— Bağışlayın efendim, bağışlayın. Efendisi adına hareket eden Bahari adında biri. Ama efendisinin adının ne olduğunu bilmiyorum.

Yahudi'nin itirafından memnun olan Hasan ve Yusuf birbirlerine baktılar.

— Ne yapacaksınız beni? İşkence mi edeceksiniz bana?

— Bunları herkesin önünde söylemeye hazır mısın?

— Eğer tanıklığımın bedeli serbest bırakılmamsa, elbette söylerim, efendim.

— Biraz daha sabret öyleyse, seni az sonra buradan çıkartacağız.

Bu iğrenç yerden çıkarlarken, kendisini orada bırakmamaları için yalvaran Şaul'un feryatlarını duydular.

Hasan:

— Adamımızın ağzı çok sıkı. Ama hükümdarın huzurunda onu konuşturmak zor olmayacak, dedi.

Sabbahoğlu, bu görüşmenin yapıldığı sabah danışmanlarından birinin aracılığıyla, öğleden sonra genci kabul etmeye razı olan padişahtan olağanüstü bir ziyaret lütfu elde etmişti. El-Hâkim, efendisinden daha heyecanlı olan Yusuf'un kâtiplere emir yağdırdığı çalışma odasına girdi.

Hasan artık sultanın mülkiyetinde bulunmadığı besbelli olan tahıl çuvallarıyla ilgili belgeleri araştırıyordu.

— Anlat bakalım Sabbahoğlu, çok sevgili hükümdarımıza açıklamaya hazırlandığın şu haber ne?

— Şu anda onu size söyleyemem. Ama saraya çarpacak olan yıldırım yalnız içerdekileri sarsmakla kalmayacak.

— Dikkatli ol Hasan. Elinden beslenmeye alışmış olsa bile, sırtını kaplana hiçbir zaman dönme.

Yüzünde tuhaf bir ifade olan Musa El-Hâkim her zaman yaptığı gibi sessizce odadan çıkıp gitti.

İkinci ziyaretçi olarak, iki muhafızı ve Cafer'le birlikte Nizamülmülk geldi.

— Ne duydum biliyor musun Hasan? Bazı açıklamalarda bulunacakmışsın. Öyle mi? diye sordu.

Başvezir'in bu hayasızlığı, hesaplarını yapmayı sürdüren gencin hiç hoşuna gitmedi.

— Çok doğru bilgi edinmişsin Başvezir. Çok sevgili hükümdarımızla birlikte sen de araştırmalarımızın sonucunu öğreneceksin, dedi.

— Bak sen şuna hele! Sonuç dediğinde şey de neymiş?

— Çevrendekilerin hayran oldukları o sabrını yitirdin mi yoksa?

— Allah'ın şefaatinin aksine o sabrın da elbet sınırları vardır ve ben, uzun süreden beri bu sınırları aşmış olmandan kaygılanıyorum.

Elindeki parşömen tomarını yere koyan Hasan:

— Neden çekinmem gerek? Acımasız öfkenden mi? diye sordu.

Nizam ters yüz geri dönmüş bulunuyordu, ama kapı eşiğini geçmeden önce döndü ve sertleşen bir sesle:

— Yalnız bu araştırmalarının sonuçlarının hayalindeki sonuçlar olmasından kork, dedi.

Öğle uykusu saatinde çalışma odasından dışarı çıkmayan Hasan, uşağı Esat'ın solgun ve sıkıntılı bir yüzle cezaevi gardiyanlarından biriyle geldiğini gördü.

Bir felaket olduğunu sezen Sabbahoğlu:

— N'oluyor? diye bağırdı.

— Şey... Efendimiz... Yahudi tutuklu...

— Ne var? N'oldu Yahudi'ye?

— Bulundu efendimiz, ölü... Boğulmuş bulundu...

— Ne? Ne diyorsun sen? Ben emir vermiştim. Biz gittikten sonra kim geldi oraya?

Hasan'ın yakasına yapışıp şiddetle sarstığı asker:

— Ben kimseyi görmedim, efendimiz... Bir parça ekmek verildiği saatte... yaşlı adam demir parmaklığı açtı... sonra... bizi çağırdı... ve... diye kekeledi.

Hasan adamı bıraktı, sonra yalancı çınar ağaçlarının sükunetiyle karşılaştığı pencereye doğru birkaç adım yürüdü. Başını ellerinin arasına aldı ve kendisine ihanet edenlere karşı içinde bir kin duygusunun yükseldiğini hissetti. Onların kim olduklarını bilmese bile, suçlu oldukları açıktı. Bununla birlikte, sultana yaptıkları kötülükleri kanıtlaması olanaksızdı. Bahşedilen huzura kabul edilme lütfunu daha erkene aldırmaya karar verdi ve başarısızlıklarını bildirmek amacıyla, buna çok kızacak olan sultanın sarayına doğru hızla. Taht salonundan çıkan ve dudaklarında belli belirsiz bir gülümseme olan Başvezir'le karşılaştı.

— Hasan, sevgili Hasan'ım, neyin var? Bu sabah, olduğundan çok daha heyecanlı görünüyorsun. Birileri seninle kavga etmeye mi çalıştı yoksa?

— Kazandığın zafer geçici bir zafer, Başvezir. Çünkü seni mahcup etmeyi başaracağım!

— Sözlerinden hiçbir anlam çıkaramıyorum. Tehlikeli oyunlara katılıyorsun. Hayatından olabilirsin.

— Beni tehdit mi ediyorsun, Başvezir? Bir saat önce boğdurtarak öldürtdüğün şu zavallı Yahudi'ye yaptığını bana da mı yapmak niyetindesin?

— Neden söz ediyorsun sen? Hasta mısın, şarabı fazla mı kaçırdın yoksa?

— Ebu Ali! İşgal ettiğin mevkiin ölçüsünde bir tiksinti uyandırıyorsun bende. Beni katletmek isteseydin suçlu olduğuna tanıklık edecek birkaç dürüst insan bulunurdu pekâlâ!

— Boynuzlattığın bir kocanın kılıcıyla yok olmadıkça elbette. Ali Tehrani'yi tanıyor musun sen?

Hasan bu soruyu yanıtlamadı, gözlerini muhatabının gözlerine dikti sadece.

— Sen onu çok iyi tanıyorsun Hasan. Ali Tehrani, en genç karısını kullandığın şu adam işte! Bu yaptığını öğrenmekten memnun olur mu acaba?

Sabbahoğlu Başvezir'in yüzüne tükürdü. O da sükûnetini hiç bozmadı, çıkıp gitmeden önce yüzünü sildi.

Sultan'ın göstereceği tepki, önceden sezilen bir tepkiydi. Bu başarısızlığı bir hakaret olarak kabul etti ve Hasan Sabbah'tan, meclisin gelecek toplantısı sırasında araştırmalarıyla ilgili bilgiler sunmaya hazır olmasını istedi. Tasarıları hakkında kimseye bir şey söylememeye karar veren Sabbahoğlu, Nizamülmülk'ü kokuşmuşlukla suçlamak için tüm delilleri toplayacağına kendi kendine yemin etti.

Haberi başmabeyinci verdi:

— Çok sevgili yüce hükümdarımız, devletimizin güneşi, halkımızın velinimeti, çok ulu Melikşah, Allah korusun, teşrif ediyorlar!

Meclis üyeleri iki sıra halinde hükümdarın içeri girmesini bekliyorlardı.

Hükümdar kısa kısa adımlarla yürüyor, önünde saygıyla eğilen nedimler yakut ve safir işlemeli şıpıtıklarını gönüllerince, uzun uzun seyretmek olanağını buluyorlardı. Törenin baş yöneticisinin bir emri üstüne herkes ayağa kalktı, sonra, Sultan rahat yastıklara otururken, tümünden aynı biçimde hareket etmeleri rica edildi. Çalgıcılar setarlarıyla eski şarkılar çalarken ve dansözler kalçalarını kıvırıp uzun bembeyaz kollarını oynatırken, uşaklar yiyecek ve içecek getirdiler. Bu sırada Hasan, yanı başına oturmuş olan baş seyis ve avcı başıyla biraz sohbet etti, şerbet ve meyve ikramından sonra işlemeli bir havluyla birlikte geleneksel el yıkama tasının getirildiğini görünce sıkıntıdan kurtuldu.

Tören yöneticisinin bir işareti üstüne meclis üyeleri bir pirinç sapıyla dişlerini temizlemekte olan Sultan Melik-

şah'ın çevresine oturdular. Sessiz salonda bir geğirti koptu ve herkes bir ağızdan "Elhamdülillah" diye bağırdı.

Sultan hazretleri iyice doymuştu ve şimdi dirsekleriyle, üstünde sırma işlemeli bir örtü bulunan alçak masaya dayanmıştı.

— Memnun olmadığımı bilmenizi istiyorum. Beni üzen bir konu hakkında konuşmak için sizi buraya, hep birlikte yemek yemeye çağırdım, dedi.

Melikşah, maiyetini ve hükümdarlarının alışılmadık bir sesle konuşmasından etkilenen vezirlerini dikkatle gözetlemek için doğruldu.

— Rahmetli babam Alpaslan'ın yaptığı gibi sizlere karşı iyi ve eli açık davrandığımı sanıyorum, dedi.

Başmabeyinci:

— Ey yüce sultanımız, iyi ve lütufkâr davrandığınız doğrudur, dedi.

Meclis hep birden:

— Allah sizi korusun ve dileklerinizi yerine getirsin, diye bağırdı.

Hükümdar susmaları için elini havaya kaldırdı.

— Bazı danışmanlarımın, devlet hazinesinin durumu ve lütufkârlığımı çekinmeden kötüye kullanan kullarımın davranışları hakkında verdikleri kötü bilgiler nedeniyle üzgünüm, dedi.

Mırıldanmalar oldu, hükümdarın sesi daha da sertleşti:

— Üzülmemin nedeni sadece aranızda aç gözlü ve vicdansız kişilerin bulunduğunu öğrenmiş olmam değil. Ben, toplanan gelir makbuzlarının üstünde oynandığını, harçların uygulanmadığını ve bazı illerde kasaların bomboş olduğunu da biliyorum. Askerlerin maaşlarının verilmediğini, komutanların mağrur ve kibirli davrandıklarını da duydum. Bunların son bulması gerek.

Mırıldanmalar daha da arttı.

— Susun! Dürüst danışmanların düşüncelerini dikkate alarak imparatorluğun mali durumu hakkında bir araştırma yapılmasını emrettim. Borçlarımız kadar gelirlerimizin tutarını, tahıllarımızın ve ticaretimizin ne durumda olduğunu en küçük ayrıntısına kadar öğrenmek istiyorum. İhtiyat akçelerimizin durumunu da... Bunların tümünün yanıtlanmasını istiyorum. Çok çabuk yanıtlanmasını hem de.

Bunları dinleyenler, Musa El-Hâkim'in kulağına bir şeyler fısıldadığı hükümdarın sözlerini alçak sesle yorumladılar. Sultan elini bir daha havaya kaldırdı.

— Dileğime bir yanıt almam için ne kadar bir süre gerekli? Bu konuda senin bir düşüncen var mı Başvezir? Nizamülmülk, Sabbahoğlu'na cana kıyıcı bir göz attı ve ayağa kalkıp sultanın önünde saygıyla eğildikten sonra soruyu yanıtladı:

— Yüce hükümdarımız, uzun ve titiz bir çalışmanın söz konusu olduğunu ve bu meclisin üyelerine danışmam gerektiğini elbette anlayacaklardır, dedi.

— Bu mevkiye basiretli ve ferasetli olduğun için getirildin Başvezir. Bana önereceğin süreyi bildirmeni bekliyorum.

— Çok yüce sultanım, gereken çalışmalar on iki ayı bulur sanıyorum. Bilginlerden, matematikçilerden, devlet memurlarından ve iktisatçılardan yararlanırsak eğer. Bu da her ilin yöneticilerinin özel görevlilerinin kontrolü altında yapılmalı elbette.

Hükümdar taş kesildi. Kurulmuş bir makine gibi sakalını sıvazlıyor, bir yandan da soru yöneltilmesinden çekinen vezirlerin her birine dikdik bakıyordu. Nitekim korkulan soru gelmekte gecikmedi. Sultan, yüzüklü işaret parmağını ülkenin harcamalarını kontrol etmekle yükümlü olan vezirlerden birine uzattı.

— Sen ne diyorsun bu işe? diye sordu.

— Yüce sultanımız, Nizamülmülk'ün verdiği sürenin bu raporun hazırlanmasında gerekli olduğunu düşünüyorum.

Öteki vezirler de bunu onarken Sultan'ın gözleri Hasan'ın gözleriyle karşılaştı. Yüzü birden aydınlandı:

— Rakamlarla oynamadaki ustalığı herkesçe bildiği danışman El-Sabbah da aynı düşüncede mi acaba? diye sordu.

Tüm gözler ayağa kalkan gence döndü.

— Eğer Yüce sultanımız benim düşüncemi öğrenmek istiyorlarsa, hemen bildiririm.

— Seni dinliyorum! Konuş!

— Benim düşüncem, Nizamülmülk'ün ve burada bulunan vezirlerin düşüncelerinden farklı efendim.

Salonda yeniden mırıldanmalar oldu.

— Sultan Hazretleri eğer izin verirlerse, devletin mali durumunun iki aydan daha az bir sürede anlaşılabileceğini büyük bir saygıyla ileri süreceğim.

Yoğunlaşan uğultu arasında Hasan, "Deli bu", "Ne küstahlık" ya da "Bunu söylemeye cüret ettiğin için özür dile Sabbah" gibi sözler söylendiğini duydu.

Bu arada yeniden doğrulan hükümdar:

— Yaklaş Hasan, haydi. Gel buraya. Şu söylediklerini tekrar et bakalım, dedi.

Sabbah şaşkına dönen dinleyicilerin önünde tahta yaklaştı, gözlerini hükümdarın gözlerine dikti.

— Sultan Hazretleri'ne sonsuz bir saygıyla, iki aydan daha az bir sürede isteklerinin yerine getirilebileceğini teyid ederim, dedi.

— Hükümdarın işini alaya alanların başına neler geleceğini biliyor musun?

— Benim amacım alay etmek değil, Sultan Hazretleri. Ben sadece hesabımı yaptım. Hükümdarlıktaki iktisatçıların, devlet memurlarının ve matematikçilerin raporlarını vermeleri, benim de, danışmanlarımın ve yazıcılarımın yardımlarıyla, imparatorluğun mali durumunun tutanağını hazırlayabilmem için bize altı haftadan daha az bir süre gerek.

Başvezir şaşkına dönen topluluğu tanık göstererek:

— Olanaksız bir şey bu! Ne küstahlık! diye bağırdı.

Padişah:

— Susun! diye gürledi.

Sonra taş kesilen topluluğun derin sessizliği içinde ayağa kalktı.

— Tamam, Hasan El-Sabbah, devletin mali durumuyla ilgili raporu hazırlayıp yazman için sana kırk günlük bir süre veriyorum. Bu görevinde sana kâtipler ve gerekli uzmanlar yardım edecekler. Kırk gün sonra bu toplulukla birlikte ben de, yine burada araştırmalarının sonuçlarını bildirmeni bekliyor olacağız. Benimle alay ettiğin ve bu işin üstesinden gelemediğin anlaşılırsa, o zaman hükümdarlarını kötüye kullanmaya yeltenenlerin başına gelenlerin senin başına da geleceğini bilmelisin. Kısacası asılırsın.

— Sultan Hazretleri bana bir kez daha güvenlerini bahşetsinler. Bu önemli görevi vermekle beni mutlu ettikleri için kendilerine teşekkür ediyorum ve böyle bir lütufta bulunduklarına pişman olmamaları için elimden geleni yapacağımı bildiririm.

Sudanlı bir tutsağın havaya salladığı sinek kovucunun gürültüsüne karışan sessizliğin içinde hükümdar eliyle çevresindekilerin çıkıp gitmelerini işaret etti. Hasan da, aşırı bir iktidar isteğiyle yanıp tutuştuğunu görenlerin pek de cana yakın olmayan bakışları arasında yalnız başına evine döndü. Pek nadir uzlaşıcı davranırdı. Hatta ilişkilerinde hoş ve nazik biri de değildi. Tepkileri önceden bilinemeyen, coşkun ve dürüst bir insan olarak nam salmıştı. Ömer Hayyam yanına geldi.

— Hasan! Benim iyi yürekli Hasan'ım! Dostum benim! Çok zor bir işi yüklendin. Herkese niçin böyle çılgınca meydan okudun? diye sordu.

Vezirler ve nedimler gülüşerek ve fısıldaşarak önlerinden giderlerken, Hasan elini şairin omuzuna attı.

— Başaracağım Ömer. Bu işi nasıl yapacağımı düşünmeden meydan okumadım ben. Benim yazıcılarım ve kâtiplerim güvenilir, yetenekli insanlar. Kırk gün içinde her şey bitmiş olacak, dedi.

— Allah yardımcın olsun! Ama kaderin hiç de imrenilecek gibi değil!

— Ne diyorsun sen? Kırk gün sonra zaferi kazanacağım ve herkes hayran olacak bana.

— Ne yazık ki öyle değil dostum. Bu işi başardığın zaman Başvezir, danışmanları ve maliyecileri senin amansız düşmanın olacaklar. Eğer bu işi başaramazsan, o zaman zaten mahvolacaksın.

Sabbahoğlu hiçbir şey demedi ve hızlı hızlı yürüyerek gözden kaybolmadan önce arkadaşının başını tutup alnına değdirmekle yetindi.

Meryem yatak odasının bir köşesine oturmuş, bebeğini emziriyordu. Hasan kapı aralığında durdu, annesiyle çocuğunu görünce ilk kez yüreği sızladı. Kocasını karşısında gören karısı da hemen memelerini örttü.

Hasan gülümseyerek:

— Doğa sana çok güzel nitelikler vermiş. Onlardan yararlanabilecek olan yalnız bebek midir? diye sordu.

Meryem yanaklarının kıpkırmızı olduğunu hissetti.

Hasan:

— Uşağımı görmedin mi? dedi.

Uşak öbür odadan:

— Buradayım efendim, diye seslendi.

— Dinle Esat. Yitirecek zamanım olmadığı için yemeğimi çok çabuk yiyeceğim. Çalışmaya başlamam gerek.

Hasan, eşi tarafından özenle ve ustaca hazırlanmış olan hardallı bir dilim ceylan etini yiyip bitirdi. Bu sırada evin avlusundan bazı sesler geldi.

Neler olduğunu öğrenmesi için Esat'ı gönderdi. Uşak korku içinde geri döndü.

— Orada efendimle konuşmak isteyen adamlar var, dedi. Sabbahoğlu, Meryem'e eliyle geri çekilmesini işaret ettikten sonra:

— Ne istiyorlarmış benden? diye sordu.

— Sizi... öldürmeye geldiklerini söylüyorlar. Sabbah ayağa kalkarken:

— Başka bir şey istemiyorlar, ha! diye bağırdı.

— Yalvarırım efendim, sakın dışarı çıkmayın. Hepsi silahlı, muhafızlar da onları zaptetmekte zorlanıyorlar.

— Eğer beni gerçekten öldürmek isteselerdi şimdiye kadar çoktan ölmüş olurdum.

Kapı eşiğine gittiğinde tanımadığı birinin:

— Sonunda geldin işte, Hasan Sabbah! Gel de bir koyun gibi karnını deşeyim senin, zararlı böcek! diye bağırdığını duydu.

Muhafızlara adamı bırakmalarını ve kendisine göndermelerini emretti. Yabancı adam, ellerinde birer hançer bulunan dört arkadaşının eşliğinde geldi.

— Evimde karışıklık çıkarmaya cüret ettin. Kimsin sen?

— Hakaretine maruz kalmış Ali Tehrani'yim ben. En genç karımı baştan çıkartarak evime huzursuzluk getirdin sen!

— Neler saçmalıyorsun sen? Ben senin karını tanımıyorum.

— Ben de senin onu çok iyi tanıdığını söylüyorum. Zeynep adını hiç duymadın mı?

— Hayır... Burada bu adı hiç duymadığımı itiraf ederim.

— İtiraf ediyorsun bir de ha, iblis!

— Evet. Zeynep adında bir kuzinim olduğunu itiraf ederim. Ama Rey'de oturuyor o.

— Seni gebertmeden önce daha uzun süre benimle alay mı edeceksin be?

— Dinle Ali Tehrani, böyle bir düşünceyi kafana kimin soktuğunu bilmiyorum. Ben, Allah'ın iradesiyle bana bir oğlan çocuğu doğuran çok güzel bir kızla evlendim. Senin Zeynep'inin de şüphesiz emsalsiz meziyetleri vardır, ama ben bir kadın daha alacak olsaydım, genç bir kız alırdım.

Tehrani suratını asarken evin muhafızları gülmeye başladılar.

— Böylesine saçma bir haberi kim verdi sana?

Adam dişlerini sıka sıka:

— Tanımadığım bir adam. Zenci saçlı ve suratı lekeli biri. Ah! Şu herifi bir bulursam yok mu ya! Vallahi onu hemen öbür dünyaya postalarım, dedi.

Sabbahoğlu herifin Cafer olduğunu anlamıştı. Demek ki Nizamülmülk kendisine bir darbe daha indirme girişiminde bulunmuştu. Ondan bir kat daha çok kuşkulanması gerekiyordu.

— Haydi, haydi! Güzel karına git de, günahını bağışla. İşlemediği günahını...

— Artık çok geç. Ben onu, gün ağarır ağarmaz satılığa çıkaracak olan bir satıcıya verdim.

Adamlar geldikleri gibi geri döndüler. Hasan'ın bir tek düşüncesi vardı. Güneş doğar doğmaz uşağını pazar yerine gönderecek, genç kadını satın alacak ve onu bir süre Ebulfazl'ın evinde konuk edecekti.

Hasan haftalar boyunca yazıcı ve sekreterleriyle birlikte saraydaki odasında hiç durmadan çalıştı. Sabah erkenden odasına kapanıyor, raporları, belgeleri, tasarıları, tüm il yöneticilerinin gönderdiği harcama listelerini, aynı zamanda maliyeden ve ticaretten de sorumlu olan vezirin yazdığı notları tekrar tekrar okuyordu. Ülkedeki büyük illerin defterlerini tutmakla görevli olan memurların gön-

derdikleri sütunlar dolusu rakamları tek tek gözden geçirdi. Toplamaları, çıkarmaları denetledi ve tahılları, sarayın emriyle yapılan harcamaları, komşu ülkelerle yapılan ticaretten elde edilen kazançları, ödünç para veren Yahudi ya da Kafkasyalı tefecilere olan borç ve alacakların dökümünü yaptı. Devletin bankası durumunda olan binanın koruma altındaki salonlarında muhafaza edilen altın ve mücevherlerden oluşan ihtiyat akçelerini de görmek istedi.

Kısacası Başmabeyinci'den, Başvezir'den ve Tören Başamiri'nden, imparatorluğun malı olarak kabul edilen, Sultan'da bulunan mücevher ve sanat yapıtlarının çok açık ve kesin bir listesinin yapılmasını istedi. Böyle isteklerden rahatsız oldukları halde, sözü geçenlerin her biri kendilerinden istenen şeyi yerine getirdi. Görevlerinde ne denli verimli olduklarını ve yakınmalarını daha iyi anlayabilmek amacıyla birçok köylü, yarıcı, esnaf, tüccar, bankacı, kervancı, asker, din adamı ve aşiret reisiyle görüştü ve onları dinledi.

Çok etkili bir çalışmanın otuz sekizinci gününde sekreter ve yazıcıların sözcüsü gelerek, işin bittiğini haber verdi.

Sevincini gizlemek istemeyen Sabbahoğlu, eski dinginlik ve sükûnetine kavuşabilmek için bir günlüğüne dinlenmeye çekildi. Sarayın koridorlarında amaçsızca dolaşması, karşılaştığı yazıcı, danışman ve vezirlerin soru niteliğindeki mırıldanmalarına neden oldu. Herkes, şu otuz dokuzuncu günde görevini başarıp başaramadığını merak ediyor, ona sorular soruyordu. Hasan bu sorulara, "Yarın taht salonunda öğrenirsiniz," demekle yetiniyordu ve bu tutumuyla, daha çok şey öğrenmesi için sadık uşağı Cafer'i görevlendiren Nizamülmülk'ü fazlasıyla meraklandırıyordu.

Hava kararmaya başladığı sırada Hasan, Sultan ve meclis huzurunda yapacağı açıklamasında yararlanacağı kâğıtlarını düzenlemek için son bir kez daha çalışma odasına gitti.

Kâğıtlarını toparlayıp düzenleyerek bir rafa koydu, sonra oradan ayrıldı.

Sarayın uzun koridorlarından geçerken birden bir kuşkuya kapıldı. Ya biri yaptığı işi geceleyin baltalamayı kafasına koyduysa? Çalışma odasının kapısının iyice kapalı olup olmadığını denetlemek için geri döndü, bir muhafızla karşılaştı ve ondan gece uyanık davranacağı konusunda güvence aldı.

Rahatlamış olarak evine döndü.

Bir saat sonra muhafız, bulunduğu katın batısından geliyormuş gibi görünen bir gürültü duydu. Başka bir askerle buluştu, gürültünün kuşkulu bir serseri tarafından çıkarılıp çıkarılmadığını anlamaya gitti. Bu sırada karanlığın içinden iki kişi süzüldü ve Hasan'la yardımcılarının uzun süre çalışmalarından elde edilen raporun bulunduğu yere doğru yöneldi. Adamlardan biri bir mum yakmıştı ve bu mum kıvırcık saçlarını aydınlatıyordu. Ötekinin elinde bir yığın anahtar vardı. Bu anahtarları teker teker denedikten sonra, kapalı olan kapının nihayet açıldığını büyük bir sevinçle gördü ve patavatsız herifler karanlık çalışına odasına daldılar.

Melikşah, büyük bir sabırsızlıkla beklenen raporu dinlemek için vezirleriyle danışmanlarını taht salonuna çağırmıştı.

Hasan'a döndü ve:

— Öğrendiğime göre verdiğin sözü tutmuşsun El-Sabbah. Araştırmalarının sonucunu bir an önce öğrenmek istiyorum. Bundan böyle sevinecek miyim, yoksa tasalanacak mıyım? diye sordu.

— Sultan Hazretleri, imparatorluğun hazinesini iyileştirmek için çalışmamız gerektiğini söyleyeceğim. Tefecilerden borç almadan bir savaşa girişmemiz ya da önemli işler yapmamız çok zor olur bu durumda.

Hükümdar bir işaretiyle Hasan'ı susturdu:

— İyi, iyi! Seni dinliyoruz Hasan El-Sabbah! dedi.

Sabbahoğlu saygıyla eğildi ve emri yerine getirdi. Çılgınca yapılan savurganlıklardan, beklenmedik para çıkışlarından, kuraklığın ve soygunların neden olduğu zararlardan, bazı vezir ve nedimlerin yolsuzluklarından, kısacası kentin tüccarlarının hileli yoldan zenginleşmesini sağlayan dalavere ve kokuşmuşluklardan söz etti. Hükümdar sakalın sıvazlayarak bunları dinlemeye katlanıyor ve çevresine kuşkulu gözlerle bakıyordu.

Hasan hiç şaşmadan raporunu okumayı sürdürürken bir sözcüğün üstünde duraksadı ve onu ağız kalabalığı yaparak başka türlü ifade etmeye girişti, arta kalan sayfaları saydı, sonra okumaya ara verdi.

Salonda durumu öğrenmek isteyen mırıldanmalar oldu ve hükümdar da:

— N'oldu sana El-Sabbah? Haydi, devam et, dedi.

— Sultan Hazretleri beni bağışlasınlar. Devam edemeyeceğim efendim.

— Öyle mi? Niye devam edemeyeceksin ya?

— Çünkü... bu kâğıtlar değiştirilmiş... Hatta bazıları kaybolmuş.

Gülüşmeler oldu, çok öfkelenen hükümdarın sabrı tükeniyordu.

— Ne ima etmek istiyorsun sen? diye sordu.

— Sultan Hazretleri'ne kesin olarak şunu söylemek istiyorum: İşimi baltalamak için geceleyin çalışma odama girmişler.

Hasan, yakışıksız tepkiler üstüne hükümdarına son bir ricada bulunmanın iyi olacağı inancıyla:

— Sultan Hazretleri bana bir saat, sadece bir saat daha bahşetmek lütfunda bulunurlarsa, raporumu bir düzene koyacağıma ant içerim, dedi.

Kendinden geçen hükümdar ayağa kalktı:

— Bana hakaret etmeni sürdürmen için sana bir saat, bir dakika değil, bir saniye bile veremem, diye bağırdı.

Sultan Melikşah'a, görülmemiş bir uğultu içinde bir şeyler söylemek için Nizamülmülk de ayağa kalkmıştı:

— Beceremeyeceği bir işi yapabileceğini söyleyerek devletimizin Nur'unu küçük düşürmek cüretinde bulunduğu, kırk gün boyunca halkın yaşayışını altüst ettiği, tarafınızdan verilmiş görevi kötüye kullandığı için bu adamın derhal tutuklanması emrini buyurmanızı istiyorum, dedi.

Türk:

— İstediğini kabul ettim Başvezir, dedi.

Sabbahoğlu kaçmasını engellemeye çalışan nedimlerin elinden sıyrılırken Nizam da:

— Muhafızlar! Tutuklayın şu adamı! diye uludu.

Hasan en yakın pencereye doğru sıçradı, dışarı atlamadan önce yumruğunu sıkarak:

— Bana sürdüğün bu lekeyi sana temizleteceğim. Bundan böyle, sen, Ebu Ali ve sen Melikşah, bu dünyada artık rahat edemeyeceksiniz. İkinizi de mahvedeceğime Allah ve Peygamberimiz adına yemin ederim, diye haykırdı.

Bu sözler üzerine dudaklarını tuhaf bir gülüşle sarkıtarak başparmağını bir bıçak gibi yavaşça sağdan sola boğazına sürttü. Muhafızlar ve nedimler pencereye ulaştıklarında Hasan alacakaranlığın içine dalıp çoktan gözden kaybolmuştu.

İkinci Bölüm

KAHİRE

I

Bekleyiş

Filika, tahta bir köprüye palamarlanmıştı ve buğday çuvallarının altında iki büklüm olan adamlar gayrete gelmek için Sultan Hazretleri'nin adını anarak gidip geliyorlardı.

Filikanın kenarına oturan Hasan onları sessizce seyrediyordu. Nil nehrinin büyüklüğü gözlerini kamaştırıyor ve nehirdeki trafiğe hayran oluyordu. Zayendeh Rud ve teknelerinden şimdi çok uzaktaydı.

İsfahan'dan, saraydan ve entrikalardan da uzakta bulunuyordu. Tatlı Meryem'den ve çocuğundan, Hayyam'dan ve İran'dan da uzaktaydı.

Melikşah'ın sarayına geldikten otuz ay sonra yine yalnız kalmıştı. Yollarda başıboş dolaşmış, askerlerden kaçmış ve "İlhamı rabbani"ye kavuşmuştu.

1078 yılının Ağustos ayı sonlarında, kendinden önce Bağdat, Şam ve Halep'ten gelen ünü sayesinde Kahire'de görkemli bir kabul görmüştü. Türkler ve İranlılar tarafından kovuşturulduktan sonra, hiç sevmediği, ama derin bilgili bir insan ve bazı gizleri bilmekte tartışma götürmez bir yeteneğin sahibi olduğunu anlayan Araplar'ın yanında bir sığınak bulmuştu.

Hasan, büyük ırmağın kıyısında huzur ve rahat arıyordu. Oraya okumaya ve derin düşüncelere dalmaya geliyordu. Bitip tükenmek bilmeyen sorularına bir yanıt alabilmek için çırpınan insanlarla karşılaşmadan önce yepyeni bir güç kazanıyordu.

İsfahan'dan kaçtığı gece soluğu tükeninceye kadar koşmuştu. Çok çevikti ve hızlı koştuğu için peşinden gelen erlerle arayı rahatça açmıştı. Çarşıdan az ötede, üstüne yerleşmeye karar verdiği pamuk balyalarının yanında durmuştu. Ağaran günün ilk kırağısı ve müezzinin okuduğu ezan onu uykuda yakalamıştı. Soğuktan uyuşmuş, açlıktan güçsüz düşmüştü. Duvarların dibinden süzülerek, sokağa çıkan ilk işsiz güçsüz insanlarla karşılaşmaktan sakınıp Ebulfazl'ın evine kadar gitmesini sağlayan daracık sokaklara dalmıştı. Kapı üç kez çalındıktan sonra aralanmış ve ev sahibi görünmüştü.

— Gir! Çabuk gir dostum! Başına neler geldiğini biliyorum. Seni alıp götürmek için evime hiç kimse gelemez.

Sabahın sıcacık çayı çoktan hazırdı ve ikisine de çörekler ikram edildi. Dumanı tüten çayların höpürtüsüyle kesilen sessizliği Ebulfazl bozdu. İkinci çayını içtikten sonra bardağı usulca önündeki alçak masanın üstüne koydu ve elinin tersiyle ağzını sildi, başını hiç kaldırmadan:

— Geleceğini biliyordum, ama daha erken gelmeni bekliyordum. Sultan Hazretleri'nin adamlarına kendini unutturmaya yetecek kadar bir süre burada kalırsın. Sonra ne yapacağımızı düşünürüz, dedi.

Hasan'ı bir salkımsöğüdün dalları arasına gizlenmiş olan yapının bulunduğu bahçenin dibine götürdü. Ebulfazl oraya kitaplığını yerleştirmiş, ayrıca Kabala işaretlerinin bulunduğu bir dünya haritasıyla, bir de ipek kumaşlar üzerine çizilmiş planlar koymuştu.

— Çalışırken buraya kapanmayı seviyorum. Burası bana huzur ve dinginlik veriyor. Sen de kaldığın sürece canın istediği zaman burada okur ve düşünürsün.

Perdeyle örtülü olan odanın bir köşesini göstererek:

— Senin için oraya bir yatak ve yeterince yiyecek koydurdum, dedi

Delikanlıya doğru gülümseyerek başını kaldırdı:

—Geleceğini biliyordum. Şu yerdeki mahzen kapağına bak. Üstündeki halı sayesinde hiç görünmüyor. İstenmeyen kişilerin buraları araştırmaya gelmeleri halinde bu mahzenden yararlanabilirsin. Oldu. Akşama kadar seni yalnız başına bırakıyorum. Allah seni korusun!

Sabbahoğlu başını eğerken ellerini kavuşturdu:

— Cenabıhak sana iyilikler ihsan etsin. Bu yaptıkların için sana şükrediyoruz Ebulfazl, dedi.

— Esir pazarından satın alınan şu Zeynep'i görmek ister misin?

— Hayır dostum... Ona burada olduğumu söyleme sakın!

Bunun üzerine ev sahibinin verdiği anahtarla kapıyı kapadı, derin bir uykuya dalmak için hasırına yatıp uzandı. Ev sahibi ancak güneş batarken döndü. Eli kolu yiyecek ve soğuk içeceklerle doluydu.

— Dinlenme yararlı oldu mu? Görüyorsun, yemeğimizi kendim alıp getiriyorum. Bu odaya uşaklarımın bile girmesini istemiyorum, dedi.

Yemeklerini hiç konuşmadan iştahla yediler. İlk olarak Ebulfazl konuştu:

— Sultan ve Başvezir seni çok sıkı bir biçimde aratıyorlar galiba. Karakollar takviye edilmiş, kentin çıkış kapılarını gözeten komutanlara da kılık kıyafetin bildirilmiş. Hatta seni yakalayana büyük bir ödül bile vereceklermiş.

Hasan ağzındaki lokmayı artık çiğnemiyor, susuyor, başka bilgiler alma beklentisiyle muhatabına bakıyordu.

Bu arada sıkıntıya uğramış gibi görünen ve sözlerini yarıda kesen Zerdüşt müridi Ebulfazl yeniden konuşmaya başlamadan önce muhatabına gizlice bir göz attı.

— Seni ortadan kaldırmak için emir verildiği söyleniyor, dedi.

Hiç konuşmadan yemeklerini yemeyi sürdürdüler. Bir armutu ikiye bölüp paylaştılar, üstüne de birer bardak soğuk şurup içtiler. Sonra Hasan söz alarak:

— Beni koruma altına aldığın için sana teşekkür ederim dostum, ama akşam olunca gideceğimi bilmeni istiyorum. Ailenle seni tehlikeye atamam. Kentten çıkmanın bir yolunu bulurum ben, dedi.

— Bir sürü nöbetçi ve karakol var. Nasıl başa çıkarsın onlarla? İsfahan'da şimdiden düşüncesizce tehlikeye atılman asla ihtiyatlı bir davranış olmaz. Birkaç gün daha bekle ve...

Sabbahoğlu sözünü yarıda kesti:

— Kararımı verdim ben. Saray muhafızlarının uyanıklığı kısa sürede gevşemez. Yakında senin evini de ararlar ve tutuklanmanı haklı gösterecek suç delilleri bulurlar. Gitmem gerek benim, dedi.

Ebulfazl olacağa boyun eğmiş olduğu anlamına gelen bir hareketle omuz silkti.

— Eğer gitmek istiyorsan buna karşı gelemem. Gitmene üzülürüm elbette, ama aldığın kararı inşallah iyice düşünerek almışsındır! dedi.

Hasan'ın, askerlerin nöbet değiştikleri ve dikkatlerinin dağıldığı an olan akşam namazından sonra kentten çıkması uygun görüldü. Ebulfazl bir plan ve haritadan yararlanarak gence izlemesi gereken yolu gösterdi. Yolların ve kervanların uzağından geçecek, üç gün boyunca Nain adlı küçük kentin yönünde, gündoğusuna doğru yürüyecek, oraya varınca kundura tamircisi olan Yadollah adlı biri tarafından ağırlanacaktı. Bu adam Ebulfazl'ın eşinin kuzeniydi ve medrese yakınlarında bir yerde ticaretle uğraşıyordu. Orada iki gün boyunca dinlenebilir, sonra çölün sınırlarında bulunan Yezd'e varmak için hep gündoğusu yönüne doğru yürüyüşünü sürdürebilirdi.

Cuma Camisi'nin gölgesinde demir eşya satıcılığı yapan Vojdan-Ali'ye bir pusula yazacaktı. Bu adam da onu, kaderinin çizdiği yolda yürümesi için kendine gelinceye kadar evinde konuk edecekti. Birbirlerinden ayrılmadan önce uzun uzun kucaklaştılar. Hasan artık kendini her zamankinden daha çok yalnız hissediyordu. Öldürülmeye kalkılması durumunda kendini savunabilmek için yanında bir bıçaktan başka bir şey yoktu.

Irmağa tam bir saatte varabildi. Titreyen her yaprağa ve puslu ayın altından geçen en küçük bir gölgeye bile dikkat ederek yamacı tırmandı. Çok sıkı önlemler alarak soyundu, öteberisini kemeriyle sardı ve bu küçücük çıkını başının üstüne koydu. Zayendeh Rud'a dalmak için serin sulara yavaş yavaş girdi. Kendini akıntıya bıraktı, arasıra da bacaklarının yardımıyla ilerledi. Ağaç dallarının yandığı ve çevresinde askerlerin ısındığı büyük bir ateşin yanından geçti. Gece öylesine soğuktu ki, dişlerini takırdatarak ve çok büyük bir çaba harcadıktan sonra ırmağın öte yanına ulaşmayı başardı. İsfahan'ın doğu bölümünde yükselen ve ordunun eski bir Ateş Tapınağı'na bir gözcü karakolu yerleştirdiği tepelerin çevresinden dolaşarak kaçmayı sürdürdü. Güneş ufukta göründüğü zaman tehlikeden uzaklaşmış bulunuyordu.

Ufukta en küçük bir hareket görür görmez saklanmakta hiçbir kararsızlık göstermeyerek, kervanlarla karşılaşmaktan kaçınıyordu. Öğleye doğru kertenkele ve yılanların çıktığı bir kayalığın gölgesine oturup dinlenmeye karar verdi. Kısa bir dinlenmeye dalmadan önce bir iki tane çörek ve biraz da üzüm yedi. Bir sırtlanın hırıltısıyla uyandı ve taş atarak onu yanından uzaklaştırdı.

Hasan, Ebulfazl'ın verdiği yiyecekleri yiyip bitirmişti. Develerin taze mayıslarını, atların dışkılarını ve hâlâ tüten kor ateşleri gözetleyerek, doğuya giden bir kervanı

epeyce uzaktan izliyordu. Büyük bir olasılıkla Hindistan'a ya da Uzak Doğu'ya giden son atlılardan bir saat uzakta olduğunu biliyordu.

Açlıktan kıvrandığı için Bedevilerin yemeklerinden arta kalan bir tavuk parçası ya da yarıyarıya kemirilmiş bir koyun kemiği aramaya koyuldu. Tahminlerine göre Nain'e bir günlük yolu vardı.

O gece bir türlü uyuyamadı. Keten pamuk karışımı bir örtüye sarındı, sırtını bir kayaya dayadı, yüksek mevki sahibi biriyken kara listeye alınmasına neden olan olayları düşündü ve bu durumdan nasıl ders alması gerektiğini anlamaya çalıştı. Aklı oraya buraya gitti, sonra sanki tanrısal bir emel kendisini vücudundan çekip almış gibi birden hafiflediğini hissetti. Havalarda uçarken yukarıdan o kayaya dayanmış olan bitkin vücudunu gördü. Bir düş olduğu duygusuna hiç kapılmıyor, aksine, uyanık olduğunu ve dilediği gibi kanat çırpmasını engelleyen bir et yükünden kurtulduğunu hissediyordu. Tam bir ruha dönüşmüş olarak ufukta görkemli bir biçimde yükselen bir dağın tepesine bakmakta olduğunu hayretle gördü ve birden oraya gitme isteği duydu. Kayalık yüzeyleri aşarak bu isteğini yerine getirdi.

Sonra vücuduna dönmek zamanının geldiğini hissetti ve uyuyan vücuduna girdi. Aynı anda gözlerini açtı ve yanı başında, bir yerlerde görmüş olduğunu hissettiği halde hiç tanımadığı birini gördü. Çok eski bir zamandan gelmiş gibi görünen ve yoksulca giyinmiş olan bu adam Sabbahoğlu'na şunları söyledi:

— Ey Sabbahoğlu, savaşta ruhunu ilk safa çağır. Bizler gerçek inananların oku ve mızrağı değil miyiz? Artık insanlığı örten o kara örtünün arkasında daha uzun bir süre kalamazsın, nuru aramayan insanlara karanlıkları delip geçen sabah ışığı ol. Ey Hasan, dostum benim, ırkımızın atası olan beni arıyorsan, sen de bizlerden biriysen ve sonsuza

doğru giden yolda tüm çağların ve dünyaların en temizi olan bizlerle birlikte gitmek istiyorsan eğer, her şeyini yitirdiğini sanan sen, sakın yakınma, pişmanlık duyma artık. Çünkü sen seçildin, şanlı bir talihin var, yakında sana güç verecek insanlara rastlayacaksın. Gizlerin gizini öğrenecek ve bunu elde etmeyi başardığında, dünyada her türlü Zenginlik ve Oluş'un hiçbir değeri olmadığını göreceksin.

Yaşlı kâhin geldiği gibi esrarengiz bir biçimde ortadan kayboldu. Hasan arkasından toz bulutu kaldırarak gözden kaybolan kervanı görmek için ufku taradı. Gözlerini ovdu, uyuklayıp uyuklamadığını anlamak için bileğini ve baldırını çimdikledi. Çok güçsüz olduğunu hissediyordu, vücudu felç olmuş gibiydi. Zorlukla ayağa kalktı, taşların arasından bulup çıkardığı düz ve yayvan bir taşın tozunu toprağını temizledi. İki büklüm oturdu. Bıçağının ucuyla taşın üstüne Zerdüşt'ün mümini olduğunu sandığı adamın okuduğu metinde aklından hiç çıkmayan "İnsan-Tanrı, Peygamberlerin Peygamberi, Allah'a giden yolu bilen Zerdüşt bana böyle dedi" sözlerini büyük bir titizlikle kazıyarak yazdı. Bu işi bitirdikten sonra taşı bir beze sardı ve pılıpırtısının arasına koydu. Akşam olurken Nain kentinin ilk minarelerini görmek için doğuya doğru yeniden yola çıktı. Yolunu aydınlattığı için Allah'a şükretti.

Kasabanın merkezinde ticaretle uğraşan ve Ebulfazl'ın yeğeni olan kundura tamircisinin küçücük dükkânını bulmakta hiç zorluk çekmedi. Adam yerinde yoktu. Birkaç saat sonra geleceğini öğrenince, az ötede bulunan medresenin bahçesindeki çınarın gölgesinde onu beklemeye karar verdi. Kendisine çok uzun gelen bir süre sonra, dükkâna girmeye hazırlanan toz toprak içinde birini gördü ve adamın Yadollah olduğunu düşündü. Ayağa kalktı, kunduracıya belli belirsiz elini salladı. Adam durdu, ne yapacağına karar veremedi, sonra yanına geldi. Sabbahoğlu da ona buruş buruş olan pusulayı gösterdi.

— Sen kundura tamircisi Yadollah mısın? diye sordu.

Yabancı evet anlamında başını salladı.

— Beni İsfahan'daki kuzenin Ebulfazl yolladı. Bu mesajı da o gönderdi, dedi.

Adam hiç belli etmeden sağa sola bir göz attı, kuzeninin yazısını büyük bir titizlikle söküp okuduktan sonra koruması gereken insana kuşkulu kuşkulu baktı ve kısık bir sesle:

— Arkamdan gel, dedi.

Görünüşte çok az konuşan biri olan Yadollah, alçak ve yarı aydınlık bir kemerle örtülü bir geçite girmek için genci karmakarışık, daracık yollardan ve bahçelerden geçirdi. Daha sonra bir evin taşlığına çıktılar. Taşlığın havasını ve sararmakta olan çimenliği, oluklardan akarak sulayan ve bahçenin ortasında yer alan bir fıskiye serinletiyordu.

— Karım, çocuklarım, üç kardeşim ve aileleriyle birlikte oturduğumuz evimize hoş geldin.

Yakıcı bir güneşin aydınlığıyla gözleri kamaşan Hasan, çok sade biçimde döşenmiş olan odadaki alacakaranlığa alışmakta güçlük çekti.

Saçları ışıldayan, yanaklarında düzensiz bir iki tel sakal bulunan bir yeniyetme onları karşılamaya gelirken, yüzü örtülü bir kadın yandaki odaya kaçtı.

— İşte, oğlum. Benim gibi onun adı'da Yadollah. Sonra çocuğa döndü:

— Koş, kadınlara haber ver. Konuğumuza yatak hazırlamalarını söyle, dedi.

Genç hemen gözden kayboldu.

— Beni kabul edip yardımda bulunduğun için sana bütün kalbimle teşekkür ederim Yadollah. Gün ağarır ağarmaz yola çıkmak zorunda olduğum için evinde yalnız bir gece kalacağım.

— Canın nasıl isterse öyle yap Hasan, kuzenimin dostları benim evimde her zaman iyi kabul görürler.

Sabbahoğlu akşam yemeği sırasında Yadollah'ın kardeşleriyle konuşmaktan büyük bir zevk aldı. Bunlardan biri dülger, öteki çömlekçi, en genci ise resim yapma yeteneği olan ve kentteki bir minyatürcünün yanında çalışan biriydi.

Kadınların özenle hazırladığı yemekleri sofraya getiren ve aşağı yukarı evlenecek yaşta olan genç kız, İsfahanlı yakışıklı yabancıdan gözlerini ayıramıyordu. Bu da dülger olan babasının çok öfkelenmesine neden oldu.

— Hadi, kuş beyinli Hatice, çabuk ol ve yaptığına dikkat et. Yemeği döktüğünü görmüyor musun? diye bağırdı.

Sabbahoğlu pembe renkli bir örtünün gizlediği bu şeytanlığın farkına varmış ve ev işlerine alışkın bir genç kızda çok az görülen bu beceriksizlik hoşuna gitmişti.

Zerdüşt yanlıların burada İsfahan'da olduğundan daha rahat ettiklerini ima edercesine anlatan Yadollah, Nain'deki yaşamdan da söz etti. Hasan, kaçışına ve gideceği yere hiç değinmeden, anlatılanları dikkatle dinledi. Gece olunca evdekilerin tümü odalarına çekildiler. Hasan, Yadollah'ın kardeşi ya da kuzeni olup olmadığını bilmediği başka bir oğlanın odasında kaldı. Dinlendirici bir uykuya dalacağı sırada içerde yabancı birinin varlığını hissetti. Tanımadığı bu insana uyanık olduğunu hissetirebilecek hiçbir harekette bulunmadı. İki çocuğun ağır ağır, düzenli olarak soluduklarını duyunca, uyuduklarından kuşkusu kalmadı ve gölgenin yaklaşmasına ses çıkarmadı. Yere eğildiği anda, odaya usulsüz girenin koluna yapıştı ve onu yere düşürdü. Evin sessizliğin bozulmaması için de eliyle ağzını kapadı.

Saldırganın boyunun kısa, saçlarının ipek gibi parlak ve uzun olduğunu görünce çok şaşırdı.

— Hatice? Sen misin Hatice? diye sordu.

— Ay! Evet, evet! Benim ya! Canımı yakıyorsun ama!

Hasan kızın kolunu bıraktı, sesine sert bir hava vererek:

— Ne işin var senin burada maymun? dedi.

— Susssss! Yeğenlerimi uyandıracaksın şimdi. Seninle sadece konuşmak istiyorum ben.

— Allah korusun, eğer baban yatağımda olduğunu bilse ikimizin de canını çıkarır. Bunu biliyor musun sen? Bana açmak istediğin o çok önemli gizin ne?

Genç kız örtülerini düzeltti, Sabbahoğlu da onun geniş, kabarık alnını seyredecek zaman bulabildi.

Kız, yere oturan ve böylesine büyük bir cüret karşısında meraka kapılan Hasan'ın önünde diz çöktü.

— Beni dinle efendim, çok nazik bir durumda olduğunu sanıyorum, dedi.

— Bu iş bir kadını ilgilendirmez. Hele hele genç bir kızı hiç ilgilendirmez. Eğer kafamın atmasını istemiyorsan hemen kalkıp git buradan.

Mırıldanmaların şiddetlenmesi, hasırın üzerinde gürültü patırtıyla dönen en genç oğlanın uykusundan uyanmasına neden olmuştu sanki.

— Öfkelenmeden önce beni dinle! Senin kaçtığını ve gün ağarır ağarmaz yeniden yola çıkacağını biliyorum. Seni, yalnız benim bildiğim yollardan götürerek askerlerden kaçmana yardımcı olabilirim.

— Bak sen şuna hele! Bu yardımına karşılık kaç para istiyorsun benden?

— Senin için önemli bir para değil, ama benim için çok çok önemli. Paha biçilmez bir şey. Beni de birlikte götüreceksin.

Hasan, neredeyse odada bulunanları uyandıracak şekilde bir kahkaha atmaktan kendini alamadı.

— Susssss! Niye gülüyorsun? Hiçbir şey vaat etmeyen bu yaşamdan ayrılıp dünyanın güzelliklerini keşfetmeye gitmek istememde gülünecek ne var? Biricik şansım sensin... Yalvarırım sana! Haydi...

— Hay Allah kahretsin! Senin gibi bir dişi şeytana ilk kez rastlıyorum. Ne yazık ki yalnız başıma gitmem ve şansını denemek için başka bir yabancının gelmesini beklemen gerekecek!

Hatice birden gencin göğsünü yumruklamaya başladı, o da bunu zorlanmadan engelledi.

— Hey, sakin ol, dişi kaplan seni! Tasarılarını babana anlatmamı istemiyorsan hemen odana git yat, hadi.

Alacakaranlıkta birden ayağa kalktı, başını örten tülü açtıktan sonra:

— Bu yaptığından pişman olacaksın. Evet, beni dinlemediğine çok pişman olacaksın. Bir gün bana ihtiyacın olacak, dedi.

Satranç bezeli döşemenin üstünde tülünü sürüye sürüye yürüdü ve arkasına dönüp bakmadan kapıdan çıkarak sessizce gözden kayboldu. Hasan evin sabah huzurunu ve kuşkusuz kendisini gözlemekte olan Hatice'yi ardında bırakarak artık yola çıkma saatinin geldiğini öten kuş seslerinden anladı. Yadollah bir torba dolusu yiyecek verdi ve onu Yezd'e hareket edecek olan bir kervanın başında bulunan bir arkadaşı'na emanet etti. Hasan hiç düşünmeden adının Maşallah olduğunu ve kundura tamircisinin eşiyle kuzen olduklarını söyledi.

İki gün iki gece boyunca bir düzine deveye, yirmiye yakın erkek ve kadına ayak uydurarak ilerledi. Bazen dağlarda otlayan bir koyun sürüsüne ya da güneyden gelen, Afgan, Türk ya da kuzey İran pazarlarında satılacak olan tutsaklar alayına rastladı. Üçüncü gün askerler kervanı durdurdu. Birlik Kirman'dan geliyor ve başkente gidiyordu. Askerler bir ateşin çevresine oturdular, en küçük bir tehlike karşısında tabana kuvvet kaçmaya hazır olan hükümdarın eski danışmanı bir kenarda dururken, tüccarların yemeğine ortak oldular. Beşinci gün Yezd kenti ufukta göründü. Engebeli bir dağ çemberinin sarp yalıyarla-

rından, keçi yollarından ve yırtıcı hayvanların arasından geçmek gerekmişti. Kentin girişinde silahlı üç kişi nöbet tutuyordu. Taşınan malları inceden inceye kontrol ettiler. Kervan başından birkaç bronz para aldıktan sonra kafilenin kentin batı yakasına geçmesine izin verdiler. Hasan ortalıktan hemen kayboldu ve demir eşya satan Vojdan-Ali adında birini aramaya gitti. Yarım saat sonra adam konuğuyla birlikte çayını yudumluyordu.

— Söyle bana Hasan Sabbah, Ebulfazl nasıl? diye sordu.

— Allah'ın sayesinde çok iyi! Bana çok yardım etti ve onun sayesinde bugün hayattayım.

Demir satıcısı yabancı gencin verdiği ve arkadaşının İsfahan'dan gönderdiği pusulaya bir daha baktı.

— Ebulfazl haksızlıklarla çok mücadele etti ve bizim Zerdüşt tarikatı bilgisine sahip olanların arasında bulunuyor, dedikten sonra gözlerini Hasan'a çevirdi:

— Yezd'de, halkın yarısı Zerdüşt'ün temel kurallarına bağlıdır. Bu da senin gibi Kur'an'a inanmış olanlarla uyum halinde yaşamamızı engellemiyor, diye ekledi.

Sabbahoğlu başını salladı. Bunun nedeni, uğradığı hakaretin acısıyla hâlâ kıvranması ve geleneksel İslam inancını unutmuş kafasında öç alma duygusundan başka bir şeyin bulunmamasıydı. İsmailîler'in öğretisini kendisine anlatan Erniş Zarrab, Hindistan'a gitmeye zorlayan Rahman ve onu korumak için tehlikeleri göze almaktan çekinmeyen Ebulfazl ve diğer dostları hayalinde yeniden canlanıyordu.

Acaba Zerdüşt'ü açlığın, susuzluğun ya da yorgunluğun etkisiyle mi, yoksa gerçekten de başka bir yol gösteren kutsal bir işaret nedeniyle mi dinlemişti? Bunu bilmiyordu.

Bir hafta süreyle Yezd'de kalmaya karar verdi ve Vojdan Ali'ye günlük işlerinde yardım etti. Demir çubukları bükmeyi öğrenmesi, demir döven çekiçlerin sağır edici gürültüsüne katlanması gerekti. Akşam zar zor uykuya dalmadan önce, çölde duyduğu ve düz taşın üzerine yaz-

dığı mesajı bir daha okudu. Onu bir parşömen üstüne yazmaya karar verdi. Bu amaçla bir parça parşömen satın aldı ve güneşte kurutmadan önce onu özenle yıkadı, sonra kutsal öğretinin her sözcüğünü yeniden yazdı.

Kentten ayrılmadan önce ev sahibine içtenlikle teşekkür etti ve ona, aslını açıklamadığı taşı verdi. Adam ağzını bir karış açtı, taşı uzun uzun inceledikten sonra muhatabına şaşkın gözlerle baktı.

— Sen kimsin Sabbahoğlu? diye mırıldandı.

Genç, elini omuzuna attı:

— Sana çok şey borçlu olan biriyim Vojdan-Ali, dedi.

Hasan saçını, sakalını ve bıyıklarını tarayıp düzeltti, daha genç bir görünüme kavuştu. Çevik adımlarla yürüyordu ve bakışlarında tuhaf bir pırıltı vardı. Kentin kapısından geçeceği sırada görünüşte âmâ olan ve işsiz güçsüzlerden sadaka isteyen, giysileri lime lime yaşlı biriyle karşılaştı. Gözlerinin feri sönmüş olan adamın önünde nedenini anlamadan durdu, tasına para attı.

— Sağ ol, soylu yabancı! Çıktığın uzun yolculukta Cenabıhak sana rehber olsun.

— Kentten ayrıldığımı nereden biliyorsun sen?

— Yalnız kalbin görebildiği gerçekler vardır.

— Nedir o gerçekler babacığım?

— İnsan evrensel bilgiye yöneldiği zaman sükûnete kavuşur. Aslanlı Dağı biliyor musun?

— Aslanlı Dağı mı? Yo, bilmiyorum. Ben...

Yaşlı adam sözünü kesti:

— Aslanlı Dağı kuzeyde. Oraya huzur içinde git. Seni bekliyorlar, dedi.

Bunları söyledikten sonra başka yolculara döndü. Onlardan da zorlarcasına para ya da bir parça ekmek dilendi. Yoluna devam eden, gizemli davranışı ve sözlerini merak eden, sık sık dönüp arkasına bakan Sabbahoğlu'yla bir daha hiç ilgilenmedi.

Yamacı tırmanırken çok yorulduğu için bir kayanın üstüne oturmuş dinleniyordu. Öylesine bitip tükenmişti ki, karmakarışık olan aklı yüzünden duygularını yanlış algılıyor ve kendisini, sanki önünde yükselen dağların sert yamaçlarından yüze çıkan yoğun bir sis ortasında yürüyormuş gibi hissediyordu. Kafasında Ebulfazl'ın sözünü yineliyordu: "Kendilerini bu dünyanın hâkimi sanan şu cüce adamların ne erdemi ne de aklı vardır."

Bunu anlayabilmek için onurundan özveride bulunmuştu ve şimdi ruhunu güçlendiren bu kinden olabildiğince yararlanması gerekti.

Toz toprak içindeydi ve halsiz düşmüştü. Kendisini karşılamaya gelen birini gördü. Adam çevresine bakındı, kayalıklardan oluşan bu çölde yine de hiçbir hayat izi göremedi. Çok yaşlı görünmesine karşın çevik adımlarla ilerliyordu. Hasan'a birkaç metre kadar yaklaşınca kollarını açtı ve gülümseyerek:

— Hoşgeldin Sabbahoğlu, en sonunda geldin işte, dedi.

Geldiğini nasıl görmüştü ve bu haberi ona bu kadar çabuk nasıl ulaştırmışlardı?

Hasan her tehlikeyi göze alarak:

— Beni karşılayış tarzına teşekkür ederim yabancı. Adın ne senin? diye sordu.

— Adımın önemi yok! En sonunda Bilgi Tarikatı'na kabul edilme zamanın geldiği için, seni bilgelerin beklediği tapınağın girişine götürmekle görevli olan biriyim.

Hasan, çıplak ayaklı kılavuzunun peşinden dağın tepesine doğru yeniden yürümeye başladı. Sonunda bir mağaranın girişi açık seçik göründü. Daracık bir keçi yolu boyunca hiç konuşmadan oraya doğru ilerlediler.

Adam ona, kaygan ve ıslak duvarlarında yanan meşalelerin asılı olduğu mağaraya girmesini rica etti. Birkaç metre kadar yürüdü. Bembeyaz ve uzun sakallı birinin önünde durdu. Adam:

— Hoş geldin kardeşim! Melun istilacıların boyunduruğu altında inleyen kentten gelen sen misin? diye sordu.

Hasan başını eğdi:

— Karanlıklardan gelen Aydınlıklar'ın oğlu, Allah sana dirlik düzenlik versin! Peygamberimiz Zerdüşt tarafından esinlendirilen seni, kutsal sayılar adına selamlarım. Dünya gözünde ne Son ne de Sonsuzluk olsun. Tapınağa dönüşen Sevgi olsun sadece. Arkamdan gel!

İsfahan'dayken ona, aşırı uçta yer alan bu tarikattan söz etmişlerdi. Onların en büyük emelleri, İslam'ın yok olup gitmesi ve yerine bir İran hükümdarlığının kurulması temeline dayanıyordu. Arîlerin kurtarıcısı Şaoşyant'ın geri dönüşü hazırlıklarını yaparken Zerdüşt'ü övüyorlar, Tarikat'ın şövalye denen üyeleri de, zorbanın elinden ülkeyi kurtarmak amacıyla bir İran ordusu kurmaya çalışıyordu.

Pek az aydınlık olan uzun galerileri dolaştıktan sonra ikisi birlikte yay, ok ve kalkanlarla donanmış dört tane iri yarı muhafızın koruduğu bir kapının önüne vardı. Hasan'ın, çok tuhaf bir topluluğun beklediği yuvarlak ve büyük bir odaya girmesine izin verdiler. Orta yerdeki masanın çevresinde bulunan bazı insanlar, bin yıllık taçlarla altın maskelerin yanyana bulunduğu eski İran kıyafetlerine göre giyinmişlerdi. Reisleriymiş gibi görünen biri ziyaretçiye yaklaştı:

— Hasan Sabbah! Adın bir Arap adı olduğu halde İran yurdunun ve Ahura Mazda'nın sevgili evladısın sen. Birtakım uygun alametlerle çevrili olduğun için, biz seni daha böyle biri olmadan önce tanımıştık. Coşkun karakterin, aşırı öfken ve ülkene karşı olan inancın seni seçmede işimizi kolaylaştırdı. Halkımızın onurunu kurtarmak sana düşüyor artık. Biz biliyoruz, Şaoşyant'ın tahta çıkışını hazırlayacak olan adam sensin, dedi.

Bir an sustu, topluluktaki insanlara baktı ve:

— Çok büyük tehlikelerle karşı karşıyasın. Bu nedenle, eğer istersen burada, Zerdüşt'ün mesajında bulunan gerçek Bilgi'ye törenle alınırsın, dedikten sonra kalktı ve sözlerine şunları ekledi:

"Şunu hiç unutma. Muhammed Araplar'ın, Musa Yahudiler'in, İsa da Hıristiyanlar'ın peygamberi oldular. Ama yalnız Zerdüşt tek ve gerçek peygamberdir."

Hasan kalbinin yerinden fırlıyacakmış gibi çarptığını hissediyordu. Çok heyecanlıydı. Bu gizli tarikata törenle kabul edilmesinin kaderiyle bağlantılı olduğunu biliyordu. Reisin arkasından, İran İmparatorluğu'nun şanına bezenmiş olan bitişikteki odaya gitti. Bir sunakta yanan günlükten yükselen buharların arasında kanatlı aslanlar ve kabartmalar fark ediliyordu. Kırmızı ve siyah giysiler giymiş olan yedi kişi, odanın ortasına çizilen bir dairenin merkezinde yer alması emredilen gence dikkatle bakıyorlardı. İşte, sunağın üstüne konulan ekmek ve şarabın paylaşıldığı sihirli ayin töreni böylece gerçekleşti. Hasan'ın çevresine altın bir hançerle dairelere, üçgenlere ve haçlara benzeyen gizemli birtakım işaretler çizildi.

Bu tören ne kadar sürmüştü? Genç bunu bilmiyordu. Önemini daha kavrayamamış olduğu bu ayine kabul sahnelerinin etkisiyle olduğu kadar, yaptığı uzun seyahatin etkisiyle de yorgun düşmüştü. Kendisine verilen hücrenin ıslak zemine serilmiş hasırın üzerine yığılıp kaldı. Heyecan ve uykunun etkisiyle, kendini kıvrandıran açlığı da unuttu.

Tam bir ay boyunca, yabancısı olduğu, birbirini izleyen acı ve coşkuya uyum sağlayarak yaşayacaktı. Gece ya da gündüz, hangi satte olursa olsun gelip onu alıyorlar, gözlerini bağladıktan sonra günlük kokan, zamanı bilinemeyecek kadar eski çağlardan çıkıp gelen insanlar tarafından sorgulandığı, Bilgi'nin dua ve kutsal hareketlerinin öğretildiği yerlere götürüyorlardı. Hiç yiyecek vermiyor-

lardı ve bu oruç yavaşlayan düşüncelerinin akışını hızlandırsa bile, gücünü yitirmesine neden oluyor, zayıf düşen bacakları vücudunu kaldırmakta zorlanıyordu.

Hasırının yanına oturmuş, ne kadar zaman geçtiğini hesaplayamıyor, artık kesinlikle açlık ve susuzluk çekmediği için, yüzlerce kez duyduğu ve tek gıdasına dönüşen şu cümleleri değişmeyen bir sesle söylüyordu:

— Kutsal sözü anımsamamız için Ahura Mazda'yı anmayı taparcasına seviyoruz. Kutsal sözü incelemek için Ahura Mazda'nın zekâsını taparcasına övüyoruz. Kutsal sözü açıklamak için Ahura Mazda'nın dilini seviyoruz.

Kimdi? Adını anımsıyor muydu? Meryem'in ve oğlunun hayallerini görmeye çalışıyor, ama görür gibi olduğu bu hayaller belleğinin karanlıklarında yitip gidiyordu.

Beklenen ve bir görev verilecek olan başka birine dönüştüğünü hissediyordu.

O sabah, her zaman olduğu gibi onu yine alıp götürmeye geldiler, ama bu kez gözlerini bağlamadılar. Muhafızı gülümsedi ve onun bu gülüşünü yakında serbest bırakılacağını gösteren bir işaret olarak yorumladı. Şimdiye kadar hiç görmediği bir yere götürüldü. Altın, kristal ve gümüş süslemelerin etkisiyle kamaşan gözlerini kırpmak zorunda kaldı. Gördükleri, hücresinin karanlığıyla alabildiğine çelişiyordu. Topluluğun ortasında azametle salınan, kırmızı giysiler giyen, başında bir taç bulunan, elinde bir hükümdarlık asası olan reis, ilerlemesini işaret etti. İki muhafızın yardım ettiği genç, tarikatla ilgili sorular yönelten altın maskeli adamın ayaklarına kapandı. Adam sorularına dilediği yanıtları aldıktan sonra, Sabbahoğlu'nun paçavraya dönmüş giysilerini çekip üstünden aldı ve ona, belinde kırmızı kuşak bulunan beyaz bir giysi giydirdi.

Bir görevli, getirdiği bir kâseyi reise verdi. O da eline bir meşale alıp kâsenin üzerine tuttu ve kâseden alevler yükseldi:

— Ateşimiz hiçbir zaman sönmemeli. Bizler, Allah'ın bekçileriyiz, İran'ın ölümsüz mesajını getiriyoruz. Gelin kardeşlerim, tapınağı koruyalım, dedi.

Uzun süreden beri ilk gerçek yemeğini yiyebilmesine iki muhafızı yardımcı oldular. Bir dilim ekmeği ve birkaç tane üzümü yemeye çalışırken herkes ona baktı. Kısa bir süre sonra reis yüzünden altın maskesini çıkardı ve dinleyicilere bakarak:

— Sabbahoğlu Hasan bizim kardeşimiz oldu şimdi. Tarikatımızın en önemli gizlerini biliyor artık, dedi.

Daha sonra sade yemeğinden elini çeken gence dönerek:

— Hazır mısın Hasan? diye sordu.

— Evet, hazırım efendimiz.

Reis getirttiği bir parşömen tomarını aldı ve özenle açtı.

— Tüm Asya bir efendi bekliyor! Bu efendi, tahta oturup hüküm sürmeyecek, ama kendine bağlı olanların yardımıyla her yerde hazır ve nazır olacak, insanların geçip gittikleri yerde terör ve ölüm kol gezmeli. Senin görevin bu işte Sabbahoğlu, dedi.

Hasan buna layık olabilmek için kalan gücünün yitip tükenmemesine çalışıyordu. Yaşlı adam:

— Sen Görülmeyenin Prensi olacaksın! Tarikatımızın çatısı altında İran müneccimlerinin dinini ihya etmekten başka bir amacımız olmadığını gördün, istilacıları korkudan titretmek, ulusumuzun manevi ve savaşçı dindarlar tarikatını yeniden ortaya çıkarmak istiyoruz.

Her zaman burada olacağız. Terk edildiğini sandığın an müminler ordusunun harekete geçtiğini göreceksin, diye ekledi.

Reis parşömenini yere koydu ve Hasan'a baktı:

— Şimdi kendini dünyaya meydan okuyacak kadar güçlü hissediyor musun? diye sordu.

Aniden güçlenen genç, sarsılmaz bir inançla yanıtladı:

— Dünyanın en gizli ve en korkunç ordusunu kuracağım efendimiz. Adım Doğu'daki her şeyi korkudan titretecek. Bir ordu, daha iyisi bir hanedan kuracağım, dedi.

— Sabbahoğlu Hasan, kaderinin yolu Mısır'dan geçecek. Orada, başka gizler keşfedecek ve otların gizemli sanatını öğreneceksin. Bu otlardan biri, Doğu'nun tüm palalarından daha güçlü silahın olacak. Senin hareketin sayesinde Doğu'nun tüm bilgileri yeniden canlanacak. Biz, Arap prenslerinin, Türkler'in ve Mogollar'ın, eski geleneklerimizi ayaklar altına alan herkesin korkudan titremesini istiyoruz. Hıristiyanlar'la birleş, onlar bizim dostumuz. Araplar'a ve Türkler'e karşı olan mücadelemizde müttefiklerimiz. Bizim Zerdüşt'ümüz ve senin Muhammed'in seni korusun!

Hasan Aslanlı Dağı'ndan aşağı indiği zaman, insan zorla uyandıktan sonra kendini ne denli sersemlemiş hissederse öylesine sersemlemiş hissediyordu. Kayalıklı kütlenin dışında hava çok soğuktu ve kar bundan dört hafta önce, tepeye çıkmak için yararlandığı keçi yolunu kapamıştı. Bir yolun dönemecinde mağaraya kadar kendine kılavuzluk yapan bekçiyi gördü. O geçerken adam ayaklarına kapandı.

— Yolun açık olsun efendim ve Cenabıhak rehberin olsun, dedi.

Hasan teşekkür etti ve kuzeye giden yolu sordu. Yaşlı adam kolunu kaldırdı, uçsuz bucaksız ovayı gösterdi:

— İhtiyatlı ol Sabbahoğlu, çünkü büyük tehlikelerle karşı karşıyasın. Allah seni korusun! dedi.

Üşüyen Hasan adımlarını sıklaştırdı. Bir çöreği yediği sırada uzakta bir kervan gördü. İki buçuk yüzyıl önce ölen imam Rıza'nın kız kardeşi Fatemeh'i anmak amacıyla ülkenin kuzeyindeki Kum tapınağına gitmekte olan hacılara yetişti. Kutsal kente girdiğinde kış mevsimi gelmek üzereydi. Bu kentten 1075 yılı baharında geçmiş olduğu-

nu anımsadı. O günlerde Ömer Hayyam da onu İsfahan'a, yanına çağırmıştı. Bunu düşününce parmağındaki kırmızı akik yüzüğe baktı ve kendini kimsenin beklemediği Rey'e varmadan önce, Kum'da üç gece kalmaya karar verdi.

Hasan filikanın gürültüsüyle dalgınlığından kurtuldu. Üç kişi kıyıya çıktı, halatları çözdüler, tekne yavaş yavaş uzaklaştı. Ufukta gözden kayboluncaya kadar ona baktı. Horasan'da öğrenciyken yaşadıklarını anımsatan huzur dolu anları bahşeden Cenabıhak'ka şükretti. O zamanlar gök kubbenin sonsuzluğunu saatlerce incelemek için evinin damına çıkardı.

Bunların tümü ona şimdi çok uzak şeylermiş gibi geliyordu.

II

Sürgün

1078 yılı Ağustos ayının bir ikindi saatinde Hasan Sabbah ve arkadaşları Mısır'ın sınırlarına varabildiler. Kentlerden kasabalara kadar çok iyi karşılandılar. Herkes gencin elini tutmak ya da ayağını öpmek için çaba harcadı.

— Hoş geldin, ey Sabbahoğlu! Bizlere kadar gelmen için sana rehberlik eden Allah'a şükürler olsun, dediler.

Genç İranlı'ya bağlı olanlar, giderek büyüyen ve içinden geçtiği ülkelerdeki kadar yoksul görünen kalabalığı bir yana itiyor ve ziyaretçinin onuruna yineledikleri sözleri tekrarlıyorlardı.

Hasan, Rey'e gittiği sırada, Kum'a yakın bir kasabada biraz dinlenmiş ve orada Sabbah adında İsfahanlı bir hainin tutuklandığını öğrenmişti. Adama, başka hainlerle birlikte, halkın gözü önünde işkence etmeye hazırlanıyorlardı. Genç, korkusunu aşan bir meraka kapıldı ve kendisine benzemek gibi "kötü bir talihsizliğin" kurbanı olan adamın yüzünü görmek istedi.

İlahiyat okulunun önünde dört tane darağacı kurulmuştu. Tahrik olmuş gürültücü kalabalığın sabrı tükeniyordu.

Sete bir görevli çıktı ve:

— Allah kalleşleri ve hainleri cezalandırır. Bu aşağılık beş insan, ülkemize ve çok sevgili sultanımıza karşı fesat çevirdiler, diye uludu.

Çok kötü bir uğultu koptu ve düşmanca bağrışmalar oldu.

— Hainlere ölüm!

— Bu adamların dördü Hükümdarımız'ı öldürtmek istedi, beşincisi de Başvezirimiz'i öldürmeye yemin etti. Bu yaptıklarını hayatlarıyla ödemeliler!

Hoşnutsuzluk sesleri daha da arttı. Elleri kolları kalın zincirlere vurulan mahkûmların ilk dördünü askerler saçlarından tutup tartaklayarak darağacına sürüklediler.

Boyunlarına birer ip sarıldı, sonra korkunç kalabalığın arasından, elinde bir Kur'an bulunan bir hoca çıktı ve zavallılara:

— Pişman olduğunuzu söyleyin! Suçunuzu itiraf edin! Allah kullarına şefaat eder ve acır, size cennetin kapılarını açar! diye bağırdı.

Sanıklardan biri hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı ve:

— Acıyın... acıyın! Ben Sultan'ı hiç görmedim... Acıyın bana! diye haykırdı.

Kalabalık gülmeye başladı ve adama birkaç taş atıldı. Komutan kılıcını sallayarak, askerlere, seyircilerin acı alayları arasında ölüp ahirete gitmeden önce birkaç saniye debelenen hainlerin ayakları altındaki kapakların açılmasını sağlayan kaldıraçları çalıştırma zamanının geldiğini bildirdi.

Sıra yirmi yaşlarında olması gereken beşinci mahkûma geldi. İnce, uzun boylu biriydi. Çok iyi taranmış bir sakalı vardı ve pamuklu kumaştan dikilmiş bir kaftan giymişti. Saçları siyah ve kıvırcıktı. Etkili gözleriyle, sessizleşen kalabalığa tepeden şöyle bir bakıp geçti. Hasan kalabalığın arasında birinin yanındakine:

— Bu, sarayın eski danışmanı Sabbahoğlu, dediğini duydu.

Şaşırmıştı, hiçbir şey yapamıyor, sadece o suçsuz adama bakıyordu. Görevli mahpusa doğru üç adım yürüdü ve:

— Hasan Sabbah, sevgili Hükümdarımız'ı ve Başvezir-i'ni ölümle tehdit ettin sen. Onların iyilik ve yardımlarını inkâr ettin. Allah da seni bağışlayamaz, dedi.

Hasan bağırmak, bütün bunların korkunç bir hata olduğunu haykırmak istedi. Ama böyle davranmasının olanaksız olduğunu biliyordu.

Diş kökleri meydanda olan tek gözlü biri öfkeli öfkeli:

— Bu orospu çocuğunun kafasını kesin! Evet, hiç gecikmeden kellesini uçurun, diye bağırdı. Sabbahoğlu kendini tutamadı:

— Sen bu adamı tanıyor musun? diye sordu. Tek gözlü pis pis güldü:

— Askerin ne dediğini duymadın mı sen? Hükümdarımızı öldürmek isteyen bir hain bu, dedi.

— Evet, duydum. Askerin söylediklerini duydum. Ama, sen onu tanıyor musun?

— Ben mi? Tanımıyorum! Ama İsfahan'da rastladığı bir demirci onu hemen tanımış ve tutuklanmasını sağlamış.

— Anasını tanıyor musun?

— Hayır! Sen ne biçim soru soruyorsun be!

— Anasını hiç tanımadığına göre kadının orospu olduğunu nereden biliyorsun?

— Ben bir şey biliyorum yabancı. Saçma sapan soruların yüzünden biraz sonra kafamın atacağını biliyorum. Herif öfkeli öfkeli bağırıp çağıran kalabalığın arasına katılmak için yanından uzaklaştı.

Komutan, mahkûma bir kütüğün önünde diz çökmesini emretti. Adamın kafası bir kütüğün üstüne yatırıldı ve elinde kılıç olan bir asker kalabalığa sessizce bakan genç yaklaştı.

Bu sırada asker keskin kılıcını mahkûmun boynu üstüne kaldırmıştı. Görevlinin bir işaretiyle kılıcını hızla aşağı doğ-

ru salladı. Hiçbir suçu olmayan mahkûmun kafası bir ıslık sesiyle birlikte kesilip setin üzerine yuvarlandı. Hasan Sabbah artık resmen ölmüştü. Bunu düşününce ıslanan boğazını eliyle tuttu, tükürüğünü zorlukla yuttu ve ordan ayrıldı.

O gece bir kez daha gözünü uyku tutmadı. Üşüyordu ve gürül gürül yanan ateş de pek işe yaramıyordu.

Kafası vurulan gencin vücudu gözünün önüne geliyordu. Yorgunluktan kıpkırmızı olan gözlerinden yaşlar boşandı. Toz toprak içindeki yanaklarına süzülen bu tuzlu sıvıyı elleriyle beceriksizce kuruladı ve yüzünde esmerimsi izlerin belirmesine neden oldu. Ağırlaşan gözkapaklarını kapamayı denedi, kırmızı, mavi, sarı renkli bir anafor tarafından hortumlandığını gördü. Acı çeken et kitlesinin mengenesine tutsak olmuş ruhtan kurtulan bedeni hafifleşerek yok oldu. Ona yeni doğan bir çocukmuş gibi bakan, yuvadan çıkan bir kartal yavrusu gibi eğlendiren şu başa çıkılmaz doğanın sunduğu her ürpertiyi, her kokuyu ve her duyumu fark ediyordu. Bu kadar hafif, böylesine etkilenemez, yeryüzü besinlerine ve gereçlerine artık bağımlı olmaktan kurtulmuş olduğuna değil, üstün bir ruha dönüştüğünden her türlü engeli aşabileceği için seviniyordu. Renkli bir sarmal onu içine doğru çekti. Gözlerini açtığı zaman Peygamberlerin Peygamberi, İnsan-Tanrı Zerdüşt'ü yanı başında gördü.

— Hasan, sana Alemlerin sırrından daha küçük bir sır vereyim, ister misin? O delikanlı, celladın kılıcı altında niye ağzını açıp bir şey söylemedi? Bu soruyu hiç kendine sordun mu?

Başını sadece eğmekle yetinen Hasan muhatabına baktı.

— Adam doğuştan dilsizdi. Ama kini yüzünden hiçbir şey görmeyen cellat, onun itirafta bulunmayı kabul etmediğini sandı. Sonsuzlukların başlangıcından beri gök cisimlerine yazılan kaderin seni bir kez daha korumak için onun ölümünü öngörmüştü. Her zaman Allah'ın peşinde

olduğu için, günlerden birinde testimi onun kaynağından doldurabildim. Göklerde aradığımı yeryüzünde buldum. Kutsal lütuf ve peygamberlik yeteneğinden yoksun bırakıldım ve yakışık almaz bu sorunu da ben çözümledim. Kurtarıcı'yı, Diriltici'yi, çağları açacak Olan'ı bildirmeye geldim. Sen de onun habercisi olacaksın.

Sabbahoğlu gözlerinin yaşla dolduğunu hissetti ve yerlere kapanarak İnsan-Tanrı'ya şunları söyledi:

— Ey Efendimiz, çöllerde öylesine yalnızım ki! Yırtıcı hayvanlar ve iblislerden başka bir şey görmüyorum. Yurdumun insanları da beni artık hiç tanımıyorlar. Yetkin bir insanla buluşmak istiyorum. Ben yeni bir insanlık hazırlamak istiyorum, ama dünyada biri sesini yükseltecek mi? Bana bir rehber gerek. Sen Zerdüşt, ulu ata, zamanın efendisi, tanrısallığın bağrını toplayıp birleştiren sen, bana iktidar ve güç verecek misin? Ben hem din adamı hem de savaşçı olacak mıyım? Çünkü benim savaşım, insanın göklerdeki savaşıdır. İnsanseverliği insana kadar götürmek ve onu "denizlerin en yüksek dalgalarına" kadar ulaştırmak istiyorum.

Hıçkıra hıçkıra ağlarken başını kuma gömmüştü. Omuzuna yavaşça bir elin dokunduğunu hissetti. Bu el Peygamber'inkinden başkası olamazdı. Kuşkuları dağıldı, kalbi sevgiyle dolup taştı, başını kaldırdığı zaman, adam gözden kaybolmuştu. Örtüsüne sarındı ve aşınmanın etkisiyle oyulan kayalığın içindeki yuvasında uykuya daldı.

Ertesi gün, Rey'den geçecek olan bir kervana katılmıştı. Kırağı, sabah erkenden develerin tüylerini ve kuzeydeki dağlardan kopup gelen şiddetli rüzgârlara dayanabilmek için iki büklüm ilerleyen adamların sakallarını ağartmıştı. Hasan örtüsünü omuzuna vurmuş, ayaklarını çaputla sarmıştı. Yürürken dua ediyor, bu yolculuğu annesinin evine kadar sürdürecek gücü kendisine vermesi için

Cenabıhak'ka ve peygamberlerine yalvarıyordu. Kafasını Zerdüşt'ün sözleriyle dolduruyordu: "...Sen seçildin... Şerefli bir fırsattır bu! Yakında sana güç katacak insanlara rastlayacaksın... Gizlerin Gizi'ni öğreneceksin..."

Evren'in yaratıcısı Allah'a yüksek sesle yalvarıyor, ıslık çalan acımasız rüzgâr dualarını alıp götürüyordu.

Aile ocağının kapısına çok zayıflamış bir durumda vardı. Kanadını aralamadan önce kapıya dört beş kez vurmak zorunda kaldı. Annesi, örtüsünün altından kuşku dolu tek gözüyle baktı.

— Ne istiyorsun yabancı? Ben, kocası ve oğlu için ağlayan zavallı bir kadınım. Yoluna git haydi, dedi.

Genç, ayağıyla engellediği ahşap kapı kanadını itti.

— Dur anne! Benim ben! Oğlun Hasan! dedi.

Yaşlı kadın bir an duraksadı:

— Oğlum öldü. Öldürdüler oğlumu. Defol git şurdan haydi, dedi.

— Bana bak anne, bana bak hele. Beni hiç tanımadın mı? Ben senin soluduğun şu havadan bile daha canlıyım.

Dul kadın geri çekildi. Hasan önünde eğildi, öpmek için elini tuttu. Annesi:

— Hasan, diye mırıldandı. Seni buraya hangi mucize gönderdi? diye sordu.

— Mucizeyi bazen haksızlık yaratır anne! dedi Hasan.

Kadın oğlunu tutup içeri soktu. Odaya, gürül gürül yanan bir ateşten hoş bir sıcaklık yayılıyor, köşedeki çaydanlığın buharı tütüyordu.

Hasan örtüsünü ve sarığını çıkarıp attı. Soğuktan donan elleriyle çaydanlığı kavradı ve sessizce koşuşturan annesinin solgun yüzüne baktı.

— Kardeşlerim nerede? Kız kardeşim Masume nerede? diye sordu.

Annesi soruyu yanıtlarken dönüp oğluna bakmadı.

— Zaman çok değişti, dedi.

Çaydanlığın yanı başına oturmuştu. Sessizce bir bardak çay içti. Karşısında bulunan oğluna doğru başını kaldırıp baktı.

— Birkaç gün önce buraya bir adam geldi. Adının Muhteşem olduğunu söyledi. Güneyden geliyormuş, idam fermanlarının yerine getirildiği gün Kum'dan geçiyormuş. Kervanında bulunan biri ailemizi tanıyormuş. Tanımadığım bu adam Rey'e gelince buraya uğrayıp, kafanın kesildiğini bana haber verdi. Hükümdar ve Başvezir'e ihanet etmiş olduğunu söyledi, dedi.

Sıcak çayından büyük bir yudum daha içti ve konuşmasını sürdürdü:

— İnsanlar çok kötü ve hoşgörüsüz. Geçen gün bahçeye taş attılar. Kuyuculuk yapan kuzenimiz de benimle selamı sabahı kesti, dedi.

Hasan aklı ellerindeki derin çatlaklara takılıp kaldı ve yaşlı kadının gözlerinin içine bakarak:

— Ben hiç kimseye ihanet etmedim anne, dedi. Ülkemin çıkarlarını korumak için hainleri ele verdim. Ama...

— Ama sen bir fil sürüsünün karşısında sıçan yavrusundan başka bir şey değildin. Sen hiç değişmeyecek misin oğlum?

Annesinin bu sözlerinden sonra derin bir sessizlik oldu ve kız kardeşini sorup araştırmak isteyen Hasan yeniden sessizliği bozdu:

— Masume nerede anne? Sorumu niye yanıtlamadın?

— Kız kardeşin evlendi. Senin istediğin gibi bir soyluyla değil de, Rey'li dürüst bir tüccarla evlendi. Habibullah'ın kuzeniyle.

— Nasıl davranıyor kardeşime?

— Bildiğime göre sızlanacak bir şeyi yokmuş.

— Ya kardeşlerim?

— En genç olanı Rey'den ayrıldı. Kazvin'de küçük bir dükkân açmak isteyen bir tüccarla birlikte gitti. Aldığım haberlere göre iyiymiş, çok çalışıyor ve para kazanıyormuş. Öteki asker oldu. Şah Abdul Azim'in kışlasında.

Hasan sesini çıkarmadan başını salladı. Annesi yeniden konuşmaya başladı:

— Ya sen oğlum? Demek evlendin ha. Karın ve çocuğun nerede? diye sordu.

Canı sıkılan Hasan, İsfahan'daki evinde mum gibi erimekte olan Meryem'den söz etti.

Yaşlı kadın:

— Zavallı kız, dedi. Ya oğlun? Yiğit biri mi bari? diye sordu.

En sonunda gülümseyen Hasan:

— Aynı yaştayken babasının olduğu kadar yiğit anne. Meryem bir çocuk daha bekliyor. Bana bir oğlan daha doğurması için dua ediyorum, dedi.

Annesi:

— İnşallah oğlum. Gece oldu. Gün ağarırken kalkmamız gerek. Minderini al da, eskiden yaptığın gibi onu şuraya koyup git, dedi.

Eski alışkanlıklarına dönmekten duygulanan Hasan, küçük odanın kapının karşısına düşen bir köşede uzandı. En küçük bir gürültünün dikkatini çekebileceği hafif bir uykuya daldı.

Rey'de, baba ocağında bulunduğu şu anda artık çok dikkatli davranmak zorundaydı.

Resmen ölmüştü. Öyleyse hiç kimsenin dul annesinin evine girip çıktığını görmemesi gerekirdi. Kendine başka bir yer bulmalıydı ve birden, gitmesi için Ebulfazl'ın salık verdiği yeri anımsadı. Ertesi gün hemen oraya gitmeye karar verdi. Tasası dağıldı ve tuhaf bir düş gördü.

Işıktan bir aylayla çevrili atlıların geldiğini fark etti. Atlar şaha kalktı ve adamlardan birine:

— Nereden geliyorsunuz? diye sordu.

— Yok olan bir ülkeden geliyoruz ve doğacak olan bir ülkeye doğru gidiyoruz. Sen, yalnız adam, yürü daha, yürü! Amacına ulaşmaktan uzaksın henüz ve on ikinci saat de çok yakın artık.

Daha fazla şey öğrenmeye çalışırken, atlılar bir toz bulutu içinde gözden kayboldular.

Hasan Sabbah Rey'e döneli on günden fazla olmuştu. Yaşlı annesi yiyecek öteberi almaya gittiği zaman, onu görmezlikten gelen konu komşunun dikkatini çekmekten korktuğu için evden dışarı çıkamamıştı. Gürültü patırtıyla gevezelik ederek dört kişilik bir asker grubunun geçtiği daracık sokağa bakan çatı penceresinden gelip geçen işsiz güçsüzleri gözetliyor, kanıtlarını desteklemek için bir kukla gibi elini kolunu oynatıp demirciyle konuşan su satıcısına bakıyordu. Bahçe kapısının önünde küçücük çocuğunu kollarıyla sımsıkı tutan zayıf bir kadın gölgesi vardı. Çıkınını ayakları dibine koymuş, hiç kımıldamadan evi gözlüyordu. Demek ki Meryem İsfahan'dan ayrılmayı başarmıştı! Ama Ali Sabbah'ın dul eşinin evinde ne işi vardı? Hasan, sıkı önlemler alarak kapıyı açtı ve kimse tarafından görülmediği kanısına varınca çok çabuk ve gizlice işaret ederek, kadını içeri çağırdı. Kadın, sanki hortlak görmüşcesine gözlerini faltaşı gibi açtı, ama hiçbir şey söylemedi. Sabbahoğlu, yanakları soğuktan moraran ve çekingen adımlarla yürüyen çocuğa heyecan dolu gözlerle baktı, sonra eşine dönerek:

— Niye geldin buraya hanım? diye sordu.

Meryem eğildi, yükünü bir köşeye koydu, ama hiçbir şey demedi. Örtüsü omuzlarına düşmüş, siyah kehribar rengindeki uzun ve ipek gibi yumuşak saçları meydana çıkmıştı. Çatlayan ve moraran dudakları sımsıkı kapalıydı. Ürküntülü ve yalvaran gözleri gencin sorularıyla karşılaşmaktan kaçınıyordu.

— Ocağın önüne otur da, ateşte ısın biraz!

Çocuğunu kucağına aldı, göğsüne bastırdı. Bu sırada kocası, evlendikleri günden beri ilk kez ona buharı tüten bir bardak çay veriyordu. Bunun dışında ona, çocuğuyla paylaştığı bir çörek de verdi ve sorusunu yineledi:

— Neden buraya geldin? Buraya gelmeni kim söyledi sana?

Kadın güçlükle duyulabilen bir sesle:

— Annem beni evden kovdu, dedi.

— Niye kovdu?

Meryem başını önüne eğdi.

— Dedi ki... Sultan'a ve amcama hakaret etmişsin... Bir köpekten başka bir şey değilmişsin. Ben de ağladım ve karşı çıktım. Bunun üstüne annem de bana, "Sen de köpekten başka bir şey değilsin! Git buradan," dedi.

Hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı:

— Kiminle geldin buraya?

— Kuzeye doğru giden bir kervanla geldim. Kuzenim beni kervancıbaşına emanet etti. Yol çok uzun ve yorucuydu. Çok üşüdük. Çocuğum az kalsın ölüyordu.

Hasan eşyaların arasında emekleyen küçük çocuğa bakıyordu. Sonra o güne kadar hiç yapmadığı ve Meryem'i şaşırtan bir harekette bulundu.

Eliyle kadının karnını yokladı:

— Bebeğin kımıldadığını hissediyorum. Güçlü kuvvetli bir oğlan olacak, dedi.

Kadının karşısına çömeldi, yüzünü tuttu ve:

— Ayrıldığım günden beri sarayda neler söylüyorlar hakkımda? diye mırıldandı.

— Bilmiyorum, annem izin vermediği için evden dışarı çıkamıyordum. Bağırıp çağırıyor, döl döşüyle birlikte rezil ve mutsuz olduklarını söylüyordu.

— Dostlarımı hiç gördün mü? Uşağıma n'oldu?

— Gittiğinin ertesi günü Esat görevinden ayrıldı. Yalnız Ömer ve Laleh yanıma gelip ağladılar.

Hasan ayağa kalktı, sinirli sinirli odada dolaştı, parmağındaki kırmızı akik taşına baktı ve onu sol eline geçirdi.

— İşte karım ve oğlum, anne. Sana gelmek için uzun bir yolculuk yapmışlar, dedi.

Yaşlı kadın çocuğunu yeniden kucağına alan Meryem'e soğuk bir tarzda:

— Ayağa kalk kızım, dedi.

Sonra gaz lambasını yakın tuttu ve annesiyle çocuğun yüzlerini inceledi:

— Eğer burada kalmalarını istiyorsan, hoş geldiler sefalar getirdiler. İstemiyorsan, bu gece kalırlar ve yarın gün ağarırken çıkıp giderler oğlum, dedi.

— Bu kadın oğluma hamile anne. Seninle birlikte kalsınlar. Meryem günlük işlerinde sana yardım eder.

Kadın hiçbir şey demeden odadan çıktı, bu da oğlunun isteğini kabul ettiğini gösteriyordu.

Biraz sonra hepsi bir araya geldi ve ocağın yanındaki hasırın üzerinde uyuyan küçük Muhammed'i seyrederek yemek yediler.

Kapı iki kez çalındı. Hasan sakınarak pencereye doğru eğildi, ama hiçbir şey göremedi. Öğleden sonrasının aydınlığı yerini canlı cansız her şeyi örten akşamın alacakaranlığına bırakmıştı. Kar yağışı durmuştu ve duvarların dibinden bazı gölgeler kayıp geçiyordu. Hasan en sonunda hiç kımıldamadan bu soğuk havada kapının açılmasını bekleyen iki kişiyi fark etti. Meryem'e uzaktan:

— Çık da şunlara ne istediklerini sor bakalım. Dikkatli ol ve benim burada olduğumu sakın söyleme, diye seslendi.

Genç kadın başını örttü ve yünden bir şala sarındı. Kapıyı açtığı zaman odaya dondurucu bir soğuk girdi. Geri döndüğünde morarmış dudaklarıyla bir şeyler mırıldandı.

— Gelenler iki erkek. Seni görmek istiyorlar. Öldüğünü söyledim, diye kekeledi.

— Asker mi adamlar?

Hasan endişelenmişti. Türkler'in hesabına çalışan adamların gelmiş olmasından çekinerek, çok daha dikkatli davranmayı yeğliyordu.

— Sana adlarını söylediler mi? diye sordu.

— Biri arkadaşın olduğunu söyledi. Adı Ra... Rahman'dı galiba.

— Allahım'a ve Peygamberi'ne şükürler olsun! Rahman ha! İçeri al, çabuk içeri al şunu!

Kısa bir süre sonra, gaz lambası sayesinde bıyıkları ve kaşları kırağıdan görünmeyen İsmaili'yi görebildi.

İki arkadaş sıkı sıkıya kucaklaştılar.

— İsmail sayesinde seni gördüğüme çok sevindim dostum, kardeşim Hasan!

— Rahman, inanamıyorum! Burada olduğumu nasıl öğrendin?

— İsfahan'dan kaçtığın günden beri hep seni düşündüm. Buraya doğru uzun bir yolculuğa çıktığını Ebulfazl'dan duydum. Hindistan'daki hocalarımdan biri Aslanlı Dağı'nda senin yanındaymış. Kum'da ölmeyeceğini, sana bir şey olmayacağını biliyorduk.

— Nasıl olur bu dostum?

— Hocaların söylediğine göre, ölümün yıldızlara yazılmamış daha.

— Sen Hindistan'dan mı geliyorsun?

— Hayır, Bağdat'tan geliyorum. Dur da sana arkadaşımı tanıtayım, işte Mümin.

Mümin'in çileli bir yüzü vardı. Teni balmumu gibi sarıydı ve çenesinin ucundaki sakalı simsiyahtı. Gözlerinde acı belirtileri göze çarpıyordu ve durmadan oynattığı, ahtapotun kollarına benzeyen kemikli ellerinin parmakları yüzükle doluydu.

Hasan, karısı çayı hazırlayana kadar ısınmalarını söyledi. Mümin hep susuyor, bundan endişelenmeye başlayan Sabbahoğlu'na dik dik bakıyordu.

— Mümin bir dava arkadaşımızdır.

Sonunda Mümin de ağzını açarak ölgün ve tekdüze bir sesle konuştu.

— Uzun yıllardan beri Iraklı İsmailîler'in reisi Şeyh Abdel Malik Attaş'la birlikte çalışıyorum. Selçuklu zorbaya karşı gösterdiğin büyük cesaretten söz edildiğini duymuş. Ben, Aslan Dağı Şövalyeleri tarafından tarikata törenle kabul edildiğini biliyorum. Bu tarikatın mücadelesi bizimkine çok yakın bir mücadele, dedi.

Ellerini kavuşturdu, kurulmuş bir makine gibi diliyle dudaklarını yaladı ve konuşmasını kaldığı yerden sürdürdü:

— Ey Hasan, bundan böyle sen benden daha yüksek bir mevkidesin. Derin bilgin nedeniyle davamız için gereksinim duyduğumuz çok değerli bir insansın. Bundan dolayı, eğer istersen, davamıza katılabilirsin. Hem de etkin olarak.

Hasan, hiçbir şey söylemeyen Rahman'a bir göz attı, sonra sert ve katı yüzlü adama:

— Ne demek istiyorsun sen, Mümin? diye sordu.

— İran'da şimdilik geleceğin parlak değil. Senin varlığının yararını ve değerini büsbütün arttıracak bir ülke var. Senin gibi insanlara gereksinimi olan bir ülke.

Bu sözler ona, gözden düşmesine neden olan hainin söylemiş olduğu başka sözleri anımsattı.

— Sen de mi mahvetmek amacıyla beni övüyorsun? dedi.

Rahman araya girdi:

— Hasan, Mümin güvenimize layık olan akıllı bir dostumuzdur, dedi.

— Bağışla beni.

Mümin elini kaldırdı, hiç kırılmadığını işaret etti.

— Birkaç güne kadar hocam Rey'e gelecek. Seninle görüşecek ve sonra o parlak geleceğinizi anlatacak. Ama dua ederek ve murakabeye vararak ona hazırlanman gerek. Davaya bağlı olan topluluğu yönetecek bilgiye sahipsin sen!

Şeyh Attaş'ın, çok yaşlı olmasına karşın, hemen hemen gençliğe özgü bir yürek temizliğiyle ışıl ışıl yanan yuvarlak bir yüzü vardı. Gözlerinin aşırı ölçüde hareketli olması ona köşeye sıkıştırılmış küçük bir hayvan havası veriyordu. On kadar müridi Hasan'ın evinde yere oturmuştu ve ayakta duran Abdel Malik Attaş, ayaklarına kapanan Sabbahoğlu'na bakıyordu.

— Kalk Hasan, kalk! Gel yanı başıma otur!

Rahman, Şeyh'in sorularını yanıtlayan dostuna bakıyordu. Hasan artık İsfahan'dakinden bambaşka bir insan olmuştu. Belki de gözlerinde parlayan tuhaf bir ışığın etkisiyle yüzü ciddileşmiş, çok daha büyüleyici bir hale gelmişti. Esinlenmiş olmaktan daha çok kıyıcı mı görünüyordu acaba? Kurnaz olmaktan çok, acayip düşünceleri olan birine mi benziyordu? Bu ruhsal yetenekleriyle herkes ilgileniyordu, Şeyh de bunlardan biriydi.

— Kutsal sözü öğretmeye hazır olduğunu hissediyor musun Sabbahoğlu?

Hasan diz çöktü:

— Yalvarırım sana, beni İsmailî tarikatının vaizi yap! Ben de o zaman elimden geldiğince ve Allah'ın yardımıyla o kutsal sözü, aynı zamanda Aslanlı Dağı'ndaki hocaların mesajını çevreme duyuracağım, dedi.

Iraklı İsmailîler'in biri elini sevecenlikle omuzuna attı:

— Çevremizde dolaşan düşmana meydan okumak gerektiği için görevin kolay olmayacak. Allah'ın ömrüne bahşettiği her gün boyunca uyanık olman, bazen sana istemeyerek zarar verebilecek en yakınlarını bile inkâr etmen gerekecek, dedi.

Hasan tam bir hafta boyunca Şeyh'le değişik yerlerde buluştu, konuştu, okudu ve dua etti.

— Alçakgönüllü ol. O zaman iyi bir vaiz olursun. Bundan böyle senin burada yapacak hiçbir işin yok artık. Biliyorsun, yolun gösterildi. Bu yol, Aslanlı Dağ'da seni seçti. Kahire'ye gitmen gerek. Uzun olacağa benzeyen yolculuğun boyunca rastladığın herkesle konuş. Onlara duymaları gereken gerçeği söyle ve İsmail adına müminleri bir araya topla.

Günler, haftalar geçip gitti. Hasan kendine ilham edilen kutsal sözü inanç ve sebatla vaaz etmek için yolculuğu boyunca sık sık durdu.

Çok değişmişti ve yüzündeki çizgiler güzelliğinin belirtilerini hiç bozmadığı gibi, gözlerini biraz gizemlendirdiği bile söylenebilirdi. Azerbeycan'a vardığında 1078 yılının ilk günleriydi. Urmiye Gölü yakınlarındaki bir İsmailî cemaati tarafından ağırlandı. Yollarda ilerlemesini engelleyen kar yüzünden bir aya yakın bir süre orada kaldı. Uzak ülkelerdeki bu gezisi sırasında bir mümin topluluğu da yürüyerek ya da eşek sırtında peşinden gelmişti. Yaşlı biriyle bir bebeğin öldüğünü duymuş ve yaşamında ilk kez ölülerle ilgili bir görevi yerine getirmişti. Öylesine büyük coşkulu ve ateşli bir konuşma yapmıştı ki, bazı dinleyicileri diz çökmüş, ötekiler de ayaklarına kapanmışlardı. Hasan Sabbah'ın ünü gideceği yerlere çoğunlukla kendinden önce gidiyor, saygın İsmailî tarikatı ileri gelenleri onu hemen hemen insanüstü niteliklerle donatıyorlardı. Halep'te onlara, uyaran ve dikkatli olmaya çağıran bir konuşma yaptı:

— Dostlarım, kardeşlerim, Türk hâlâ güçlü ve kendi şükür tarzının dışında, başkalarının Cenabıhak'ka şükür edebileceğini kabul etmiyor. Sünniler bizimkileri işkence edip öldürdüler. Hatta köylerde bazı kadınlarımıza eziyet etmekten ve çocuklarımızı kılıçtan geçirmekten çekinme-

diler. Yabancı zorbanın egemenliğine karşı mücadele etmek için birleşmeliyiz. Kardeşlerimize tehlikeyi bildirin. Onları silahlandırın. Dinsize ve istilacıya karşı direnin. Size zafer ve gerçeği vaat ediyorum.

İsfahan'da Hasan'a rastladıklarını, onun dipdiri olduğunu ve İsmailî tarikatının öğretilerini vaaz ettiğini söyleyen bazı kişilere kimse aldırmıyordu. Devlet hazinesi hemen hemen bomboştu ve İmparatorluğu'nun sınırlarını tehdit eden düşmanları yüzünden Sultan ve Başvezir'i, uzun süreden beri ölü olduğunu düşündükleri adamı unutmuşlardı.

Hasan ve müminleri baharın son günlerinde Kutsal Toprak'tan geçtiler. Akra'da biraz dinlenmeye karar verdiler. Orada, kızgın güneşin altında ışıl ışıl parlayan Akdeniz'in masmavi ve sonsuz büyüklüğünü seyredecek zaman buldular. Kayseriye ve Aşkelon kıyı boyundan giderek, yıldızlı bir gökyüzü altında çadır kurdukları Gazze'ye kadar uzandılar. Hasan yol arkadaşlarına samanyolunun bazı gizlerini açıkladı. O sırada, şimdiye kadar hiç görmediği, ateşin çevresinde toplanan topluluktan ayrı duran biri sözünü kesti.

— Sen İsmail tarikatının vaizi Hasan Sabbah mısın? diye sordu.

— Evet, benim, dedi Hasan. Ne istiyorsun?

Adam yaklaştı. Ateşten yükselen alevler onun kestane rengindeki dağınık saç lülelerinin çevrelediği toz toprak içindeki yüzünü aydınlattı.

— Ben sana katılmak istiyorum, dedi.

— Yaklaş! Nereden geliyorsun sen?

— Ben Hamadan doğumluyum. Haftalardan beri seni arıyorum.

— Otur bakalım, şu sade yemeğimizi sen de bizimle paylaş, haydi.

— Sağ ol efendim. Tarikatımız senin bilgilerinle nurlanmaktan başka bir şey beklemiyordu. Yolculuğun sonuna kadar bu nedenle sana eşlik ettim işte. Şimdi istediğimizi elde etmiş bulunuyoruz artık.

— Bunu nereden biliyorsun dostum?

— Geçip gittiğim köylerde hep senden söz ediyorlar ve tarikatın ileri gelenleri dualarında seni unutmuyorlar. Mısır'ın sınırlarına çabucak varabilmen için Cenabıhak'ın seni korumasını istiyorlar.

Sabbahoğlu yabancı adamın kolunu tuttu, sonra ayağa kalktı, bir kayalığa dayanıp düşünmek için birkaç adım geri çekildi. Kutsal bilgiyi elde etmesini sağladığı için Allah'a şükrediyor, mukadderatını kazasız belasız yerine getirmesini sağlayacak gücü kendisinden esirgememesini diliyordu. Düşlerinde sık sık Zerdüşt'ün iyilikçi ve koruyucu varlığını hissediyor ve Zerdüşt, verdiği mesajlarla, uzun ve yorucu yoluna devam edebilmesi için onu yüreklendiriyordu.

Üç gün sonra, Mısır topraklarına ayak basacağı sırada, Aslanlı Dağ'ın Şeyhi'nin sözlerinin kulaklarında çınladığını hissetti: "Başka gizler keşfedeceksin. Otların tuhaf sanatını öğreneceksin."

Boğucu sıcağın etkisiyle ufukta maviliğini yitiren bir gökle karışan bu sonsuz ve tertemiz çölün karşısında sessizce durdu.

III

Rekabet

Mısır'a varır varmaz, Kahire'deki locanın en büyüğü ve İsmailîye tarikatı ileri gelenlerinin hazır bulunduğu Şerif Tahar Kavmi'nin çadırındaki eğlenceler, konuşmalar, karşılıklı verilen armağanlar, şatafatlı yemekler birbirini izledi.

Şimdiye kadar kimsenin görmediği, ama aylardır sözü edilen yirmi iki yaşındaki şu İranlı genç *dâi** Sabbahoğlu'nu karşılamak için gelen yirmi kadar başka dâi, iki yüz kişiden oluşan silahlı bir süvari birliğinin koruması altındaydı.

Hasan Arapça'yı öğrenmiş, ama bu dili çok az konuşmuştu. Kur'an'ı okuyordu, ama tüm sözcüklerini ve inceliklerini anlamıyordu. Yalnız Bağdat ve Şam'daki konaklamalardan sonra bu dilde büyük bir gelişme sağlamış, Mısır'a gelince de, bazen tercüman aracılığına bile gereksinim duymayacak kadar öğrenmişti.

İçine girdiği yeni dünya onu büyülüyor ve gözlerini kamaştırıyordu. Gerçekte dört yüzyıl önce İran'ı Arap çapulcular, sonra Türk askeri birlikleri istila etmiş, bunlar ülkeye kendi kültür ve uygarlıklarını da sokmuşlardı. Ama İran ve Mısır halkını birbirinden ayıran pek çok şey vardı. Bunlardan bazıları temizlenip süslenme, besin, cami ve evlerin mimari tarzı ve âyin usülleriyle ilgiliydi.

*Mezhep propagandacısı, dua eden, davet eden -yay. n.

Hasan, Maliye Nazırı şeyhin oğlu Tahar'ın topluluğundan ayrılmıyordu. Farsça tek bir sözcük bilmeyen Mısırlı genç, derdini işaret yardımıyla ve zorlukla anlatıyordu. Birbirlerini anlamadıkları zaman, karşılıklı konuşmaları genellikle bir kahkahayla noktalanıyordu.

Hasan'ın giyimindeki sadelik, arkadaşının görkemli giysileriyle tezat oluşturuyordu. Boynundan mücevherler sarkıyor, parmaklarında yüzükler ışıldıyordu. Safkan atına gelince, onun eyeri de bolca altın ve gümüşle süslenmişti.

Nil'i gemiyle geçmişlerdi. Hasan, kırk kişiyle birlikte at ve eşya da alabilecek büyüklükteki bu görkemli gemiye hayran olmuştu. Mısır'ın İran'a oranla çok ileride ve gelişmiş olduğunu kabul etmek zorundaydı.

Karşısındaki kent, batıya ve güneye doğru alabildiğine yayılıyordu. Her sokağın köşesinde bir çarşı, her evin dibinde küçük bir dükkân vardı. Her mahallede bir cami yükseliyor, yüksek sesle ve anlamlı işaretler yaparak konuşan binlerce insan çeşitli yönlere gidip geliyordu. Orada burada, kulakları sağır eden bir gürültü patırtı içinde yığınla meyve, sebze, hayvan iskeleti, sinekten görünmeyen balıklar, şekerlemeler, kumaşlar, aletler, mücevherler satılıyordu. İsfahan'da olduğu gibi askerler gidip geliyor, çocuklar koşuyor ve başıboş köpekler atılan taşlardan kaçıp kurtuluyordu.

Kente giren alay boyunca, kendiliğinden bir onur alayı oluşmuştu hemen. Hasan, "Allah Büyüktür," "Bize Hoşgeldiniz" sözleriyle selamlanıyordu. Kahire, şimdiye kadar gördüğü ya da hayal ettiği kentlerden daha büyük görünüyordu. Bahçeler ve pınarlar İran'dakilerden daha küçük gibiydi, ağaçlar ve bitkiler de daha azdı. Hasan, kentin anayollarında sayılamayacak kadar çok hayvan görünce şaşkınlığa uğradı. Yüzlerce deve, fil, at, inek ve o güne kadar hiç görmediği hayvan türleri vardı. Bunlar ya serbestti ya da kafeslerdeydi. Bunların dışında ayılar, maymunlar, ço-

cukların değneklerle tahrik ettikleri aslan ve kaplanlar da vardı. Dev bir yılandan korkan Hasan'ın atı hemen kenara sıçradı. Tahar katıla katıla güldü ve koruduğunu göstermek için elini sevecenlikle onun omuzuna koydu.

Aynı anda, elinde bir güğüm olan birinin ağzından büyük bir alev yükseldi. Hasan korkudan sıçradı.

—Bir büyücüydü bu! Burada çok büyücü vardı.

Biraz daha ötede başka biri boynuna doladığı bir yılanın ağzını öpmeye çalışıyor, bir yerde de, yassı kafalı bir hayvan, flüt sesini duyar duymaz çömleğinden dışarı çıkıyordu. Böyle bir sahneyi İsfahan'da da görmüştü. Gürültü korkunçtu ve toz olmayan yer yoktu. Bu toz bulutlar halinde havaya yükseliyor, sonra yere iniyor, her şeyi kestane, aşıboyası rengine, beje ve griye boyuyordu. Duyduğu kokular Hasan'ın bilmediği kokulardı. Ekmek fırını kokusuyla, kavrulmuş badem kokusunu, daha uzakta pişirilen şiş kebabıyla, işlenen ağaç kokusunu birbirinden ayırt edebiliyordu.

Sonra her şey sakinleşti. Bir saat sonra anayollar açıldı, toz azaldı, bağırıp çağırmalar hafifledi, evler daha seyrekleşti, günün aydınlığı daha da arttı. Alay batıya doğru ilerlerken evler daha şatafatlı olmaya, camiler daha güzelleşmeye, asker sayısı daha da çoğalmaya başladı.

Tahar arkadaşına:

— Karşıda gördüğün babamın evi. Neredeyse geliyoruz. Burada kendi evindesin, dedi.

Orası cennet gibi bir yerdi. Kuşlar ötüyor, ağaçlar ve çiçekler göz alabildiğine uzayıp yayılıyor, başları açık genç kızlar zıplayıp sıçrıyorlardı.

Evin girişinde, omuzlarında birer yay ve ellerinde birer mızrak bulunan Sudanlı dört muhafız vardı. Bunlar sarı bir üstlük giymiş, ayaklarına da deri sandallar geçirmişlerdi. Yakıcı güneşin altında, büyük firavunlar döneminde bir sanatçının siyaha boyadığı yontular gibi hiç kımıldamadan duruyorlardı.

Malikâneye açılan büyük kapının önündeki görevliler hazır durumdaydı. Kâtipler, uşaklar, bahçıvanlar, koruculardan başka, haremağaları, müneccimler, çalgıcılar, sanatçılar ve bilginler de oradaydı.

— Çok yaşlı olan babam şu saatte dinleniyor. Bu yüzden evimizde seni ben ağırlıyorum. Babamla akşama görüşeceksiniz, dedi Tahar.

Hasan dostunun yanı başında atıyla ilerlerken, topluluğun geri kalan bölümü davul sesleriyle arkalarından yürüyordu. Bahçe çok büyükmüş gibi görünüyordu. Sultan Alpaslan'ın sarayında uzun yıllar çalışmış olan bir bahçıvan düzenlemişti burayı. Çiçekler, koruluklar, havuzlar, kuş kafesleri, çardaklar, küçük kanallar ve evcil hayvanlar bahçeye dinlendirici ve ahenkli bir görünüm veriyordu. Bir an Hayyam'la Başvezir'in evleri arasında gezindiğini sandı.

Hasan, pencereleri bahçeye bakan dört odalı bir eve yerleştirildi. Nil Irmağı'nın önünden göz alabildiğine akıp gittiğini görünce çok şaşırdı.

— Burada çok büyük bir adanın üstünde bulunuyoruz. Irmak iki kola ayrılıyor. Öte yanda yine çöl başlıyor. Libya'ya kadar yayılıp giden bir çöl.

Emrine, durmadan hareket eden, karşısında saygıyla eğilerek gidip gelen ona yakın uşak verilmişti. Tahar her şeyi düşünmüştü. Yaşlı biri tercümanlık yapıyor, ona buna görevlerinde yardımcı oluyordu. Bu adam bir zamanlar küçük bir gemiye binerek İran Körfezi'ni dolaşmış, inci ve mercan toplamıştı. On yıl sonunda Mısır'a, ayrıldığı günkü kadar yoksul dönmüştü. Bununla birlikte, Aden, Umman, Linge, Buşehr, Bahreyn, Basra ve uğradığı diğer limanlardan Sabbahoğlu'na coşkuyla söz ediyordu.

— Avrupa'dan gelen Hıristiyanlar'a bile rastladım. Çok uzun boylu insanlardı. Tenleri ve saçları açık, gözleri de maviydi. Allah'a bizden başka türlü dua ediyorlardı.

— Boyunlarına bir haç taktıkları doğru mu?

— Evet, hepsi takmıyor ama. Bazılarının giysilerine tutturulmuş bir haç var, bazılarınınki de bir maden parçası üstüne çizilmiş. Elleriyle önce alınlarına, sonra kalplerine ve omuzlarına dokunuyorlar. Çok tuhaf bir şey bu.

Hasan hiç kuşkusuz Bağdat, Şam, hatta Filistin'de Hıristiyanlar'ın çok yakınında bulunmuş, ama bunun hiç farkında olmamıştı. Aslanlı Dağ'daki Şeyh'in sözlerini anımsıyordu: "Onlar, bizim Araplar'a ve Türkler'e karşı sürdürdüğümüz mücadele de dostumuz ve müttefikimizdir."

Bahçede yavaş yavaş yürüyerek geziniyordu. Bu "Eyyamıbahur" saatinde herkes dinleniyordu. Güneş en yüksek noktasındaydı ve en iyisi büyük ağaçların gölgesinde yürümekti. Hasan, uzun yolculuğun yorgunluğundan sonra kendini toparlamak için bir türlü uyuyamamış, kısa bir süre hasırının üstüne uzanmıştı. Kafasında hayaller itişip kakışıyordu. İsfahan'dan ivedilikle yola çıktığından beri pek çok olay meydan gelmiş, kafası daha rahatlamıştı. Şimdi zengin bir ülkedeydi ve çok önemli şeyler olacaktı. Onları hemen görmek ve yaşamak istiyordu.

Hiç gürültü etmeden odasından dışarı süzüldü. Güneyden kuzeye doğru akıp giden büyük ırmağın yönünde yürüdü. Ufukta bir tek gemi bile yoktu ve hiç rüzgâr esmiyordu. Her yere sessizlik egemendi. Kuşlar bile uyuyordu.

Yamaçtan aşağı indi. Kimsenin olmadığını görünce orada soyundu, suya doğru ilerledi. Mutluydu. Ilık suyun vücuduna temasından çok hoşlandı. Başının üstünden bir iki bulut geçerken gözlerini yumdu, sırtüstü kendini sulara bıraktı. Hafif bir çıtırtı sesiyle dalgınlığından kurtuldu. Kıyıya baktı. Yaşlı adam oradaydı. Giysilerinin yanına oturmuştu. Şeytanlıkla dolu gözleriyle ona bakıyordu.

— Çok uzaklaşma. Irmakta yalnız başınasın. Burada tek gözüyle uyuyan timsahlar var. Genellikle görünmezler ya da daha sonra görünürler. En iyisi dikkatli olmak gerek!

Uşak biraz sonra Sabbahoğlu'nu alıp evine doğru götürdü.

— Efendimiz seni güneş batarken kabul edecek. Ailesi ve dostlarıyla tanıştıracak, dedi.

Hasan odasına girince, onuruna alınan meyve ve yazlık giysilerle karşılaştı. Ev sahibi ayrıca bir çekmece dolusu mücevher de getirtmişti.

Gözlerine inanamıyordu. Bu giysiler İsfahan'a geldiğinde Ömer Hayyam'ın verdiği birkaç giysiden çok daha fazlaydı. Sedirlere, yatak ve minderlerin üstüne büyük bir özenle üstlükler, fularlar, mendiller, şerit ve kurdeleler konmuştu. Bunların tümü pırıl pırıl renkli, çok değerli kumaşlardan kesilip biçilmişti. İpekliler, kadifeler, el işlemeleri, sırmalı ipek kumaşlar, Keşmir ketenleri, İran işi gümüş ve altın iplikler, koyun sahtiyanı ve hatta değerli kürklerden yapılmış atkıları da vardı.

Alçak masanın üstünde duran, çeşitli renklerdeki taşlarla kaplanmış ve değerli bir ağaçtan yapılmış olan çekmece, süs iğneleri, gerdanlıklar, çok ince işlenmiş yakut, zümrüt, safir ve firuzelerle bezenmiş bileziklerle doluydu. Hasan, önündeki bunca güzelliği Melikşah'tan başka hiç kimsede görmemişti. Kaymak taşından yapılmış bir kutuda, bazıları siyah olan amber ve inci kolyeler vardı. Bu hazineyi parmaklarının ucuyla yoklamak ve gerçek olup olmadıklarını anlamak için elini sakınarak uzattı. Bugüne kadar hiç takı takmamıştı ve ev sahibinin hatırına bu huyundan vazgeçecek değildi. En ince ipekliler ve en değerli kumaşlardan bile sıkılıyordu. Ama burada başka ne yapabilirdi? En iyi biçimde kesilip biçilen ve binbir özenle işlenen bu giysiler birbirinden güzeldi.

Bir sesle dalgınlığından kurtuldu:

— Bunları hiç kimse giymedi. Bu giysiler senin için getirildi. Babamı ve dostlarını selamlamak için bunları giymeye tenezzül etmekle tümümüzü onurlandırmış olacaksın.

Hasan, Şerif Tahar'ı selamladı, olayın yüceliğine yakışır bir biçimde davranacağına söz verdi.

— Elimden geleni yapacağım. Bugüne kadar buna benzer kadın süs ve takıları hiç görmedim. Harika bir şey. Ama ne giyeceğimi, ne takacağımı bilemiyorum.

Şerif de başka bir şey beklemiyordu. Dostuna yaklaştı, birkaç üstlüğü elledi, pantolonların yerini değiştirdi, kemerleri tutup kaldırdı ve en sonunda:

— Sana bunlar gerek. Ben de aynı giysileri giyiyorum. Bizi görenler ikiz kardeş olduğumuzu sanacaklar, dedi.

Kahkahalarla güldüler. Giysi ipekliydi ve pembe, açık sarı, açık yeşil ve firuze renkleri tam bir uyum halindeydi. Kemeri kadifedendi, kumaşına mücevherler dikilmişti. Pembe, küçük bir elmasın bulunduğu sarığının tepesinde tavus kuşu tüyünden yapılmış bir sorguç vardı.

Tahar hiç değişmeyen güleç yüzüyle:

— Kulaklarına bu küpeleri takmanı, sarığının önüne de şu süs iğnesini iliştirmeni salık veririm. Şu bilezik çok güzel. Şu inci gerdanlıklar sana ülkeni anımsatır. Çünkü bunlar İran kıyılarının yakınındaki sıcak sulardan çıkıyor. Tak bunları, tak, dedi.

Hasan özenle ve ağır ağır giyindi. Kumaşlar öyle inceydi ki, onları yırtmaktan çekiniyordu. Üstlüğünü hiç zorlanmadan sırtına giyiverdi. Şalvarı o kadar hafifti ki sanki onu hiç giymemiş gibi bir duyguya kapıldı. Sarığı bir parşömen kağıdı ağırlığındaydı. Şıpıtıkları İran'da olduğu gibi iple değil, tabanı ince köseleden ve üstü de küçük mücevher kakmalı kumaştan yapılmıştı.

Mücevher çekmecesinin önünde biraz duraksadı. Dostu bazı mücevherleri takmasını önermişti. Hasan onları çok göz alıcı buldu ve sarığına, ülkesinin zenginliklerini anımsatan firuzeden yapılmış bir çiçek takmayı yeğledi. Kulaklarına küpe, boynuna gerdanlık ve bileğine bilezik takmadı.

Odanın iki penceresi arasında bulunan aynanın önünden birkaç kez geçip gitti. Kendini tanıyamadı. Yüz çizgileri derinleşmiş, gözlerinin altında siyah halkalar belirmiş, teni de kararmıştı. Bunlar, aylarca süren o uzun gezinin ve uyuyamamanın belirtileriydi. Amacına doğru yaklaştıkça bir o kadar da dinlenemiyordu. Yezd yakınlarındaki dağdan ayrıldığı zamanki kadar zayıftı. Az yemek yer ve az uyurken, günün ve gecenin her saatinde ata binerken, yürürken, yıkanırken ya da bir el yazmasını okurken, daha çok dua etme alışkanlığı edinmişti.

— Nerede olursan ol, Ahura Mazda'dan dile. Şefaatini ve yardımını iste! Ona hizmet et!

Yaşlı Şeyh'in tatlı ve ölçülü sesi onu batının kapılarına kadar izlemişti.

Şerif İbni El-Thami'nin malikânesi İsfahan'daki Selçuklu hükümdarının sarayı kadar değerliydi. İçerideki her şey altın rengindeydi ve pırıl pırıl parlıyordu. Hasan'ın kabul edildiği, duvarlarında incecik kesilmiş birçok küçük aynanın bulunan salon, tıpkı dev bir güneş gibi binlerce ışığa boğulmuştu.

Ortada, bir kerevetin üstüne yerleştirilen koltuğa ev sahibi oturmuştu. Adam, çiçek hastalığı yüzünden yüzü delik deşik olan cüce ve biçimsiz bir cine benziyordu. Dişleri sapsarıydı ve küçücük gözleri yuvalarına iyice gömülmüştü. Burnu kaba, dudakları etliydi. Beyaz sakalı ve saçları, geçmiş zamanın felaket izlerinin bulunduğu sert yüzünü çerçeveliyordu. Siyah ipek giysisine mücevherler serpilmişti. Sarığı öylesine doluydu ki bir semavere benziyordu. Maliye Nazırı ayağa kalktı ve konuğunun bulunduğu yöne doğru iki basamak aşağı indi. Ona kollarını açtı, uzunca bir süre kucaklaştılar. Ev sahibi, Halife'den sonra İsmailîye tarikatının en önemli ve hükümdarlığın en güçlü kişisiydi. Ünü, gittiği yere kendisinden önce ge-

len Hasan'ı karşılamakla ve onu evine yerleştirmekle çok daha büyük bir saygınlık kazanmıştı. Genç İranlı'nın ailesine ve yakınlarına resmi olarak takdim edilmesi, tüm mücevherleri ve simgeleriyle süslenip püslenmesine vesile olan olağanüstü bir fırsattı.

Tahar, tören giysilerini giymiş, en değerli takılarını takmıştı. İbni El-Thami'nin, oğlunu ve davetlisini götürdüğü odanın bir köşesine minderler konmuştu. Otuza yakın insan, kardeşler, üvey kardeşler, kuzenler, bacanaklar, yeğenler, evlilik akrabaları ve dostları gelip önlerinde saygıyla eğildiler.

Çok düzgün Farsça konuşan ve tercümanlık görevi yapan üç kişiyle karşılaşması Hasan için bir sürpriz oldu. Yolculuğu, sağlığı ve yerleşmesiyle ilgili nezaket sözlerinden sonra yaşlı adam ona, hükümdar razı olur olmaz saraya takdim edilmesi için gerekli her şeyin düzenlenmiş olduğunu bildirdi.

Herkes yerine oturduğu zaman uşaklar yemekleri getirdiler. Hasan yemekleri çok beğendi: Dişi sülünler ve beç tavukları, çöl gazalları, antiloplar, tuhaf kokulu sebzeler, rezeneler, yaprak dolmaları ve dünyanın öbür ucundan gelen kavunlar, karpuzlar, muzlar ve hurmalar. İsfahan'ın şatafatıyla ortak bir nokta da vardı: Herkes ağzını elinin tersiyle ya da giysisinin yeniyle siliyor, yemek biter bitmez de neşeyle geğiriyordu. İnsanın memnunluğunu belirmek için bu şekilde davranması karşısında her zaman şaşkına dönen Hasan, yemekte bulunmaktan duyulan zevki belirtmek amacıyla herkesin içinde yapılan ve ev sahibine nezaket gösterisi sayılan bu gösterilerin hiç olmamasından yanaydı.

İki saat süren yemek, ara sıra şairler tarafından okunan şişirler, ara sıra da renkli tüllere sarınmış ve yaptıkları hareketlere göre bazen vücut hatları, bazen göğüsleri, bazen de kusursuz bacakları görünen sanatçıların büyüle-

yici danslarıyla kesildi. Çalgıcılar ve hayvan eğitimcileri de göründü. Yaşlı Nazır bu eğlencelerden çok memnun olmuş görünüyordu. Sonra eliyle yaptığı bir işaret üstüne herkes ortadan kayboldu.

İbni El-Thami yorulmuştu. İyi geceler dileyerek Hasan'dan izin alıp gitti. Oğlu Tahar bahçede birkaç adım yanına yaklaştı, ertesi gün onu bir av partisine davet etti. Şenliklerden sonra kendine gelmek için ertesi günü derin derin düşünmeye ayırmayı yeğleyen İranlı bu çağrıyı geri çevirdi.

İki genç kucaklaşıp ayrıldılar. Hasan, ırmağın dirsek yaptığı yerden çok ötelere uzanıp giden bahçede uzun bir süre yürüdü. Suda yansıyan ayı seyretmek için zaman zaman durdu. Bir sandala çarpan bir balığın gürültüsüyle titreyip ürperdi. Gözetlenmek için değil de, olası bir tehlikeye karşı korumak amacıyla izlendiğini biliyordu. Hafif bir rüzgâr esmeye başlamıştı ve büyük kavak ağaçlarını sallıyordu. Buna benzer anları Hayyam'ın evinin arkasından akıp giden Zayendeh Rud Irmağı boyunca da yaşamıştı. Ama orada gecenin güzel kokuları çok daha büyüleyiciydi. Görkemli olmasına karşın, insanın başını döndüren ve sözle anlatılamayan o kokular yoktu burada.

Bahçenin güneyinde gidip gelen filikaları saatlerce seyretmişti. Şeyh'in malikânesinin dışına kadar süren gezintisi boyunca üç gölge gizlice ona ayak uydurmuş, ama Hasan bunun farkına varmamıştı. İsfahan ya da Rey'de toz topraktan başka bir şey bilmeyen insanların aksine, suyun sağladığı zenginliklerden yararlanarak yaşayan bir ulus ve başka bir dünyayla karşılaşmıştı. Bunların İran halkıyla bir tek ortak noktaları vardı: Her yandan duyulan konuşmalar, bağırıp çağırmalar ve emirlerdi bunlar. Çocuklar üstlerine çamur sıçrata sıçrata suda koşuyor, ayaklarını ırmağa sokup çömelen örtülü kadınlar çamaşırlarını yıkıyorlardı.

Bir bardak su bile içmeden bütün gün oruç tutmuş, Aslanlı Dağ'ın acı deneyimiyle daha dayanıklı biri olup çıkmış, bir gün önceki o bol yemek gücünü azaltmıştı. Güneş yavaş yavaş batıyordu. Günler kısalıyordu. Ağaçların bazı yaprakları şimdiden sararmış ve portakal rengine bürünmüştü. Eve dönmeye karar verdi.

Akşam olunca, günde bir kez yediği yemeğini Tahar'la baş başa yedi. Genç Mısırlı, yerleşimi ve sağlığıyla ilgili basmakalıp nezaket sözlerinden sonra ona Halife'den söz etti:

— İran tahtında oturan Selçuklu hükümdarı kadar güçlü ve genç biriyle karşılaşacağını sanma, dedi.

— Yaşlı mı? Rahatsız mı?

— Genç biri olmadığı kesin, ama hâlâ ava gidiyor, ırmakta yıkanıyor ve ara sıra da genç kadınlarla yatıp kalkıyor. Her zaman sağlıklı olmadığını söylemek istiyorum daha çok.

— Hastalığı ne?

Tahar kısa bir an duraksadı ve:

— Anlaşılacağı gibi gerçekten hasta değil, daha çok biraz beyni sulanmış. Bazen saçmaladığı oluyor.

Hasan bunun üstünde durmadı ve edepli bir tavırla önüne baktı. Demek ki halife deliydi. Nazır'ın oğlu konuşmasını sürdürerek:

— Sarayda olup bitenleri sana bildirmek zorundayım. Ama rica ediyorum, bu gizleri kimseye söyleme. Öteki ileri gelenlerle tanışmadan önce bunları öğrenmen çok iyi olur.

Halife Mustansır, Mısır'ın yüzyıllardan beri gördüğü hükümdarların en büyüğü olan Halife Hâkim'in torunudur. Hâkim, akıllı ve keskin görüşlü biriydi. Uzun süre saltanat sürdü ve dürüstçe savaştı. Komutanların koruması altına girmeyi kabul eden Bağdat'taki Abbasi hükümdarlarının aksine, Türkler'in boyunduruğu altına girmeyi hiçbir zaman kabul etmedi. Hâkim, Abbasiler'in

yağmacı olduklarını ve senin ülkenle Afganistan'ın paha biçilmez hazinelerini almakta Selçuklu hükümdarlarına yardımcı oldukları inancındaydı. Ağır bir hastalığa yakalanmış olmasına ve bazen bunaklıktan ileri gelen bunalımlar geçirmesine karşın, Allah ruhunu şad etsin, ülkeme çok büyük hizmetlerde bulundu. Sanatı, mimarlığı, daha çok elindeki avucundakini kaptıranlara yapılan yardımları, ordunun yenileştirilmesini, suyun getirilmesini hep ona borçluyuz. Nur içinde yatsın!

Bir süre durdu, bir hurma yedi ve ülkenin tarihini anlatmaya başladı. Çok sevilen hükümdar otuzuna varmadan, tıpkı babası gibi hastalanmıştı, görevinden alınması gerekiyordu. Tahar'ın ailesi, halifelere kuşaklar boyunca dürüstlük ve özveriyle hizmet etmiş, babası üç hükümdar görmüştü. Şimdiki hükümdar da onun deneylerinden yararlanıyordu. Mustansır babasının yerine geçtiğinde bu göreve hazır değildi ve eğitimini daha bitirmemişti. Üstelik çok da gençti. Tahar'ın babası, Hâkim'in akli dengesinin bozuk olduğunu, kendi kendine konuştuğunu, baş ağrıları çektiğini çabucak fark etmişti. Bir gün bundan kaygılanmış ve ağzını aramak cüretinde bulunmuştu. Hükümdarın soruya verdiği yanıt açık ve kesindi: "Büyük babamı dinliyorum. Onunla konuşuyorum!" Bu durum sarayda ve yakınlarında büyük bir üzüntü yaratmıştı. Bunun üstüne o hastalıktan söz etmemeye karar verilmiş, ama giz iyi saklanamamıştı. İsmailî'ye tarikatının lideri bunu Allah'ın bir alameti olarak değerlendirmişti ve hükümdarın görevini elinden almak istiyordu. Her şey çocuklarının tamamen sağlıklı olduğunu gösterdiğine göre El-Thami onu korumayı, yanında bulunmayı ve soyuna yardımcı olmayı arzu ediyordu. Halife ülkeyi yönetebilecek durumda değildi ve düşmanlarını çok sevindiren bu durum karşısında güçlü birini bulmak gerekmiş, komutanlığa El-Jayuş seçilmişti.

Tahar, Hasan'a, kudretli ordu başkomutanının portresini çiziverdi:

— Kafkasya dağlarında Hıristiyan olarak doğmuş. Hiçbirimize benzemiyor. Uzun boylu, narin, saçları çok siyah, ama gözleri mavi, büyüleyici bir mavi bu, teni hemen hemen beyaz, hiç sakalı yok, yalnız bıyığı var. Akrabaları ve ailesiyle ilgili hiçbir şey bilinmiyor, ama Kahire'de bulunan ve Suriye'den gelen bazı Ermeniler, onun gerçek adının Bedressi olduğunu, Şam'lı zengin bir tüccarın kölesi olarak hayata atıldığını doğruladılar.

Akıllı biri olduğu için efendisinin güvenini kazanmayı becermiş, işleriyle uğraşmış ve tam bir yönetici olduğunu kanıtlamıştı. Azat edilmiş, okuyup yazmayı öğrenmiş, öncelikle Farsça ve Türkçe olmak üzere, yabancı dillerle ilgilenmiş, çarpışmalarda cesaret göstererek savaş sanatını öğrenmiş, otuz yaşında Şam valisi olmuştu. 'Güzellik yıldızı' anlamına gelen Bedr El-Cemali adını orada almış ya da bu ad ona orada verilmişti. "Sen de göreceksin, çok güzel bir adam. Bu onun inkâr edilemez bir niteliği. Din değiştirdi, İsmailîye tarikatına girdi. Şimdi imanımızın en ateşli yandaşlarından biri olduğunu söyleyebilirim. Türkler ve Abbasiler'le sınır anlaşmazlıkları olan ordumuzun iyi bir strateji uzmanına gereksinimi olduğu için, Halife Mustansır Şam valisini çağırdı ve ona orduların başkomutanı olmayı önerdi. Bedr de, Halife'nin evine kapandı, üç gün düşündükten sonra öneriyi kabul ettiğini bildirdi."

— Tüm Mısırlılar tarafından iyi karşılandı mı?

— O, Halife'nin askerlerine ve komutanlarına emreden bir yabancıydı elbette. Ama özellikle de Türkler'in düşmanıydı ve havanın gergin olduğu o dönemde önemli olanda buydu. Emir olunca El-Jayuş adını aldı, onur ve lütuflara garkedildi, çabucak zengin oldu ve eski ordu komutanları olan olası rakipleri en sonunda bu durumu hiçbir şey demeden kabullenmek zorunda kaldılar. Araların-

da Hâkim'e hizmet etmiş olan ve Arapça'yı yabancı bir şiveyle konuşan, bazı sözcükleri hâlâ Türkçe söyleyen eski komutanlar bulunduğu için, bazı emirler istemeye istemeye buna boyun eğdiler.

— Sonra ne oldu?

— Şeytan ve kurnaz bir adam olduğundan, konuşup pohpohlamak için tüm savaş komutanlarını çağırdı. Komutanların hiçbiri gelmemezlik etmedi. Onların onuruna üç gün süren bir eğlence düzenledi ve üçüncü günün akşamı, herkesin yemek yediği ve yorgun düştüğü bir sırada Şam'dan getirdiği, elinin altındaki bir çeşit muhafız olan adamlara tümünün boynunun vurdurulmasını emretti. Bu Şölen bir kan deryasıyla son buldu. Şölenin tanıkları olan kadınlar, sanatçılar, uşaklar kılıçtan geçirildiler ve günümüzde onlardan hayatta hiç kimse kalmadı.

— Halife buna ne dedi?

— Şaşkınlık anı geçince, büyük babasının kendisini bir kez daha uykusunda ziyaret ettiğini, ulusun selameti için bu katliamı onayladığını söyledi ve sonra yeni emirine iltifatta bulundu. O günden beri komutanların arasında başkaldıran olmayışı, vezirler arasında çatışmalar ve Halife'nin danışmanları arasında kıskançlıklar görülmemesi dikkate değer bir şey. Bazı törenler vesilesiyle zaman zaman görünen Halife yavaş yavaş çalışma hayatından çekildi ve devletin dizginlerini El-Jayuş'un eline teslim etti. Ülkemize gelen huzuru, özellikle Akdeniz havzasındaki öteki ülkelerle yapılan ticarette sağlanan parlak ekonomik gelişmeyi, tüm yurttaşların hayatındaki iyileşmeyi, artık yoksul kimse kalmayışını ona borçlu olduğumuzu söylemeliyiz.

Hasan, son söylenenlerle ilgili olarak karamsar olmaktan kurtulamadı. Bunun nedeni, Rey ve İsfahan'da olduğu gibi Şam ve Bağdat'ta tanık olduğu yoksulluk ve sefaleti bir gün önce Kahire'nin daracık sokaklarında da gör-

mesi, bu afetin dünya var olalı beri ortadan kaldırılamamış olmasıydı.

— Halife'nin çocuklarını anlat bana. Kaç çocuğu var?

— Sekiz çocuğu var. Bunların üçü kız. Ama en çok sevileni ve en küçükleri olan oğlu üç yıl önce attan düşerek öldü. Onun babasına benzediğini herkes fark etmişti. Kendi kendine konuşuyor, yemeğin ortasında durup dururken gülüyor, sultanın davetlileri önünde soyunup vücudunu göstermekten hoşlanıyordu. Çok iyi bir biniciydi, ama o gün kuyruğundan tuttuğu ata ters binmeye kalkıştı. Hayvan gemi azıya alıp, çöle doğru fırladı ve geceleyin yalnız başına geri döndü. Genç prensin cesedi üç gün sonra bulundu. Düşme sonucu kafatası parçalanmış, vücudunu yırtıcı hayvanlar yarı yarıya yemişti. Bu olayı Halife'den gizlemek zorunda kaldık ve Emir de, bu işin içinden her zamanki becerikliği sayesinde çıkmasını bildi. Mustansır, o günden beri bir yas alameti olarak mücevher takmıyor ve tırnaklarını kesmiyor. Aradan yıllar geçmiş olmasına karşın oğlunun ölümüne hâlâ çok üzülüyor. Yemek yerken ya da uyurken onun adını söylüyor ve gözyaşlarına boğuluyor.

Hasan elini dostunun omuzuna attı ve babası İran'da hükümdarken Melikşah'ın başına da aynı şeyin geldiğini anlattı. Büyük oğlu kırk yaşındayken ırmakta boğulmuştu. Bu facianın ertesi günü prens eski alışkanlıklarına dönmüştü. "Boğulan bir çocuk, ailesine felâket getirir. Kötü bir asker ve değersiz bir sultan olacaktı. Çabucak başka bir çocuk yap sen." Ona bunları söyleyen babasıydı. Bu korkunç olaydan bir yıl sonra Alpaslan'ın bir torunu, bir süre sonra da bir başka torunu olmuştu.

— Ömer Hayyam bana, onun çocuğunun ölümüne hiç ağlamadığını, bundan bir daha kimseye söz etmediğini söyledi.

— Tarihçilerin yazdığı kadar korkunç biri bu.

— Haklısın! Ailesinin bireylerine olduğu gibi, kendisine hizmet edenlere karşı da sert, otoriter ve haşin davranıyor. Korkunç bir adam. Benim yerime yoksul bir adamı öldürttü. Sonradan gerçeği öğrenince çılgına döndüğünü öğrendim. Nedimlerine, "O herifi yakalayın! Onu canlı istiyorum. Onu kendi elimle paramparça edeceğim," demiş. Gaspedici hangisi? Senin hükümdarın mı yoksa İran tahtında oturan mı? Bilemiyorum!

Günler huzur içinde geçiyordu. Her sabah aynı uşaklar gelip Hasan'ı uyandırıyor, tepsilerle meyveler, soğuk içecekler getiriyor ve banyosunu hazırlıyorlardı.

Tahar zaman bulunca dostunu selamlamaya geliyor, onu bir av partisine, sandalla gezintiye, at ya da hecin devesi yarışına katılmaya çağırıyordu. Ama zamanını derin düşünceye ve metinler yazmaya ayırmayı yeğleyen İranlı bu çağrıları çoğu zaman geri çeviriyordu. Bilim yuvasına gidiyor, orada saatlerce bilim ve dinle ilgili kitaplar okuyordu. Bu arada İranlı Razi ve İbnî Sina gibi seçkin kişilerin yapıtlarının Arapça'ya çevirilmiş olduğunu hayretle görmüş, bundan büyük bir memnunluk duymuştu.

Hasan bazen akşama kadar saygın din adamları ve orada bulunan müritlerle tartışıyordu. Söz konusu bilim yuvası Sabbahoğlu'nun evinden birkaç yüz metre kadar ilerideydi. İki katlı, özel bir dekoru olmayan, sade, hatta biraz sıkıcı bir görünüşü olan bir yapıydı bu. Çevresinde dört havuz, gül ve leylak kümeleri ve dört bir köşesinde mavi yeşil yapraklarıyla havayı serinleten dört tane büyük kavak ağacı vardı. Çok az bulunan türden bazı ağaçları Hindistan'da bulunan ve Himalaya dağlarında yaşayan İsmailîye tarikatından biri getirip vermişti. Yolculuk boyunca bu ağaçların canlılıklarını korumuş olması bir mucizeydi. Tarikata bağlı olanlar bu nedenle ağaçların gövdelerini sevip okşuyorlardı.

Hasan, İran'ı, Horasan'daki gençliğini, İsfahan'ın bahçelerini anımsatan bu uzun ve güçlü ağaçların titrek dalları altına oturup düşünmeyi seviyordu.

Bilim yuvası aynı zamanda bir tapınma ve dua etme yeri, içindeki binlerce kitap sayesinde bir inceleme ve araştırma, batını bilgileri öğrenme merkeziydi. Hasan sabah akşam oraya gidiyor ve sessizce müminlerin arasına karışıyordu. Ama tanınır tanınmaz insanlar hemen çevresinde toplanıyor, verdiği bilgileri dinliyorlardı. Onlara kutsal sözü ulaştırıyor, metinleri kanısına göre yorumluyor, öğütler veriyor ve sorular yöneltiyordu. Müminlerden biri ne zaman söz almaya kalkacak olsa, onu hemen yanına oturmaya çağırıyor ve söylediklerini dinliyordu. Bir elini sevecenlikle omuzuna atıyor, bazen hava kararıncaya kadar sürüp giden bir konuşma başlıyordu.

Bununla birlikte Hasan, araştırmalarını daha da derinleştirmek, insanların nasıl yaşayıp çalıştıklarını görmek, onları incelemek istiyordu. Bu dileğini Tahar'a iletti,

— Ben, İsfahan'da yaptığım gibi burada da senin kentine gidip gelmek istiyorum, dedi.

— Yalnız olmaz. Sana adamlarımın eşlik etmeleri gerek. Çok dikkatli olmak zorundasın. Bazı kötü niyetli kişilerle karşılaşabilirsin. Bunların arasında Melikşah ya da Başvezir'in özel görevlileri, dinimizin düşmanları, kısacası bağnazlar bulunabilir.

Böylece bazı günler, öğleden sonrası olup güneş henüz yakıcılaşmadan ve kent sabahın ilk serinliğinde uyuklarken, Hasan üç kılavuzuyla birlikte en karanlık, en engebeli anayolları dolaşıyor, bazı insanlarla konuşuyor, kendisini dinlemek isteyene öğütlerde bulunuyordu. Bazıları ondan söz edildiğini duymuş, başkaları ise onu yeni tanıyordu. Bazı evler ona kapılarını açıyor, bazıları inat edercesine açmıyordu.

— Şurada bir Yahudi, burada bir Hıristiyan yaşıyor. Şu da bir Ermeni işte...

Hasan ırmağın kollarının çok ötelerine uzanan kentteki uzun yürüyüşleri sırasında daha çok kendini buluyor, Rey ya da İsfahan ile arasında ortak noktalar yakalamaya çalışıyordu. İlk gördüğü ve şaşırmasına neden olan bir şey de, burada insan tiplerinin çok karmaşık olmasıydı. Kahire'de her ırktan insanlar bulunuyordu ve İran'da, Hindistan'dan ya da Pamir'den, Arabistan ya da Kafkasya'dan gelen kervancıların dışında böyle bir şey yoktu. Burada herkes yerleşikti ve tümünün de saçları kıvırcıktı. Daha ötelerde, kumral, ince burunlu, ince dudaklı, gözleri bazen mavi ve yeşil olan insanlar da vardı. Gözleri çekik, elmacık kemikleri çıkık olan, yüzleri bakır renginde ve saçları yağlı işçilere de rastlanıyordu. Bunlar buraya Asya'daki uzak yaylarından gelmişlerdi. Yüzlerinde çirkin sivilceler bulunan kızılımsı, gözleri açık renkli, gaga burunlu ve beyaz tenli, düz ve kısa saçlı olanlar da çoktu. Bu insanlar bir tek ortak noktada birleşiyordu: Tümü Arapça konuşuyordu ve müezzin ezan okuduktan sonra büyük bir çoğunluğu başkalarıyla birlikte namaz kılıp dua ediyordu.

Pazar ve dükkânlarda, İran'da satışa sunulan ürünlerin yanı sıra, Hasan'ın hiç görmedikleri de vardı. Bu ürünleri, okuduğu sayısız kitaplar sayesinde biliyordu. Ev sahibinin evinde gördüğü yeni birkaç yemek bir yana bırakılırsa, cevizin, kabuklu hayvanların ve enginarın nasıl yendiğini de öğrenmek zorunda kalmıştı. Buluşları merakını büsbütün arttırdığı için her zaman daha çok şey öğrenmek istiyor, çok soru soruyordu. Bu da, karşılarında sorunlarıyla ilgilenen, yemeklerini paylaşan ve onlarla konuşan birini gören halkı memnun ediyordu. Hasan, çarşılarda yaptığı bu gezilerinde çok sade giyiniyordu. Ama en sade giysileri bile Tahar'ın terzileri tarafından en iyi kumaşlardan biçip dikil-

mişti. Bu durum, özellikle de üç kılavuzun ve muhafız görevi gören otuz adamın kendisine arkadan eşlik etmesi, bunlara bir de gidiş gelişlerini izleyen Tahar'ın özel adamlarının eklenmesi, göze çarpmamasını olanaksız kılıyordu.

Hasan'ı en çok şaşırtan şeylerden biri de, büyük bir kalabalığın olmasıydı. İsfahan'da yüzlerce kişiden oluşan kalabalık burada, meydanlar uygun olur olmaz binlerce kişiye yükseliyordu. Evler genellikle iki katlı, bazen de çok katlıydı. Tüm pencerelerden ve balkonlardan çamaşırlar sarkıyor ve insanlar bağırıyordu. Daracık sokaklarda yol bulmak çok zordu. Eşek ve dişi katırlar ağır yükleriyle buralardan geçerken çok zorlanıyorlardı. Bu aşırı kalabalık, sükunete alışık olan Sabbahoğlu'nu ilk günler korkutmuştu. Ev sahibinin malikânesinin bulunduğu sınırın dışına çıkıp son büyük kapıdan geçer geçmez, toz ve gürültü saldırısına uğradığını hissediyordu. Bu toz daha çok bir çeşit ince ve kızıl topraktan oluşuyor ve insanın tenine yapışıyordu. Akşam olunca yıkanarak temizleniyor, rahatlama sağlayan bu yıkanma sırasında genellikle kendinden geçiyordu.

Akıp giden günlerde zamanını daha çok, İbni El-Thami ve ailesine karşı olan görevlerini ihmal etmeden inceleme yaparak, bilim yuvasında kitap okuyarak, birçok mahallesini ve gizini bilmediği bu kentte uzun geziler yaparak geçiriyordu. Dostu Tahar'ı üzmemek için, çölde şahin avına gittiğinde bazen ona eşlik ediyor, Nil'in derin sularında yüzmek için gemiyle geziye çıkıyor ya da hayran olduğu piramitlere doğru atla gidiyordu. Sfenksleri çok merak ediyordu, ama bu tapınma onu hiç ilgilendirmiyordu. Bununla birlikte, bu dev yapıtlar ve bu harikaları düşünüp tasarlamış olan mimarlara hayranlık duyuyordu.

Hasan bir gün derin derin düşünürken çığlıklar duydu ve bu çığlıkları uzun, düzensiz bir hareketlenme izledi. Uzaktan bir alayın ayak seslerini fark etti. Sarayın saygın bir insanına herkesin yol vermesi için emirler verildi.

İbni El-Thami ve İsmailîye tarikatının bazı saygın kişileriyle birlikte bulunan Hasan, tüm Mısır'ın en çok çekindiği, Halife'nin önemli, hatta delicesine yetkiler verdiği bilinen adamını görmek için sabırsızlıkla bekliyordu.

Gürültü patırtı yaklaştı ve Bedr El-Cemali göründü. Önünde büyük kalkanlarını göğüslerine dayayan ve ellerinde birer kılıç olan dört kişi vardı. Tahar'ın betimlediği kadar gösterişli bir insandı Cemali. Hasan bunun hemen etkisinde kaldı ve onun yanı sıra gidenlerin hayranlığını nasıl kazanabildiğini anladı. Kol ve bacaklarının sağlamlığı, altın kaplama bir dişin ışıldadığı sert ve katı yüzüyle tam uyum halindeydi. Bembeyaz bir gülüşün gezindiği ağızda harika bir mücevhere benzeyen bu diş, zümrüt bakışlarında yansıyan zekâ ve kan dökücülüğünün ölgün ışığını daha da güçlendiriyordu.

Ordu başkomutanını izleyen askerlerin on beş kadarı birden durdu ve El-Jayuş yerinden hiç kımıldamayan Hasan'a doğru ilerledi.

Yerlere kadar eğilerek:

— Bu ülkeye ve aramıza hoş geldin, dedi.

Hasan da saygıyla eğildi, dik dik bakan adamın yüzünden gözlerini ayırmadan:

— Bahçede benimle birlikte biraz yürümeyi kabul eder misin? Bazı konularda seninle konuşmak istiyorum, dedi.

— Olur, nasıl istersen.

— Sağ ol!

Kıta yeniden harekete geçti. İbni El-Thami ve İsmailîye tarikatının ileri gelenleri de onlarla birlikte gitmeye hazırlandı, ama El-Jayuş bir işaretle, Sabbahoğlu'nun yanı başında yalnız yürümek istediğini anlattı. Kutsal bir el tarafından yapılmış gibi görünen koruluklara ve iki yanı ağaçlıklı yollara doğru yöneldiler.

— Hizmetine verilen şeylerden memnun musun?

— Çok memnunum, teşekkür ederim. Büyük bir içtenlikle ve bu insanların tümünün sarsılmaz iyi niyetiyle karşılandım. Allah'a şükürler olsun.

— Bilim yuvasına alındığını ve orada gündüzleri, bazen de geceler boyu uzun süre kaldığını biliyorum. Gördüğün öğrenimden memnun musun?

Hasan hem hoca hem de öğrenci olduğu, hem ders verdiği hem de ders aldığı bu bilim yuvasının artık en ücra köşesini bile biliyordu. Bodrum katında son derslerin verildiği bir salon vardı. Kurban kesilen sunağın altında, bu salonu Halife'nin sarayına bağlayan bir yeraltı geçiti bulmuştu. Bunu emire söylemenin yerinde bir şey olacağını sandı. Adamın yüzünün karardığını gördü.

— Sana saygımız başka, ama söylemem gereken bazı gerçeklerin olduğunu da öğren. Bu saraydaki güç ve kudretimi bilmiyor değilsin. Bu güç ve kudretimden, Halife'yi kendine karşı bile korumak için yararlanmak zorundayım.

Hasan hiçbir şey demedi, ama muhatabını bakışlarıyla yokladı.

— Kentimizi varlığınla onurlandırdığın günden beri bunu konuklarından öğrenmiş olduğunu sanırım. Allah selamet versin, Halife hep kafasıyla uğraşıyor. Bildiğin gibi büyük babasının ruhunun kendisini ziyaret ettiğini söylüyor. Bazen aklını yitiriyor. Ben de, bu nedenle görevini artık yerine getiremeyecek duruma düşmesi halinde yönetimde meydana gelecek boşluğu doldurmak amacıyla bazı hazırlıklar yapmak zorunda kaldım. Bu saraydaki yaşam düzenini, bazı yapıların düzenlenmesinde olduğu gibi, hep ben düşünüp tasarladım. Bütün bunları, burada var olan huzuru bozabilecek tehlikeyi önlemek için yaptım.

Emir doğrulanmaktan nefret ediyordu, Hasan da onun bu yanını anlamakta biraz geç kalmıştı. Ondan zaten hiç hoşlanmamış, konuşma tarzına da sinirlenmişti.

El-Jayuş:

— Ne olursa olsun, bir gün Halife'nin yerine birinin geçeceğini düşünmek gerek. Eğer durumu daha kötüleşecek olursa, o gün çok uzak olmayabilir, dedi.

Hasan bu sözlerde gizlenen tüm kurnazlıkları kavramıştı. Halife'nin ölümünden sonra boşalacak yeriyle ilgili olarak Ermeni'nin bazı düşünceleri vardı elbette.

— Allah selamet versin, bana söylediklerine göre Halife Mustansır'ın iki oğlu varmış, dedi.

— Doğru, iki oğlu hayatta. Prens Nizar ve Mustavili, Allah ikisini de tebcil etsin.

— Halife'nin yerine geçecek olanın sorunlar yaratmaması gerek öyleyse.

Komutan bu sözler üstüne durdu. Gözleri her zamankinden daha çok karardı. Hasan'a doğru döndü ve kendini tutamayarak:

— Bu sorunlar seni ilgilendirmez, Sevgili Üstad. Gerçek, şöyle böyle kavranacak kadar basit değil, dedi. Daha sonra da:

— Bu ülke ordularının başkomutanı olarak ulusumuzun geleceği için uygun ve yararlı kararları almak bana ve aynı zamanda hükümetteki bazı vezirlere düşer, dedi. Bunları söylerken saygıyla eğilmişti.

Sonra yeniden eğildi, ama bu kez daha kısa konuştu:

— Muhterem Üstad, artık gitmem gerek. Bu konuşma çok yararlı oldu. Sağ ol!

Bahçedeki askerlerden birine seslendi. Zırhlı birlik hemen koşar adım göründü. Sabbah, bir koruluğun dirsek yaptığı yerde komutanın adamlarıyla birlikte gözden kaybolduğunu gördü.

Tuhaf bir duyguya kapılmıştı. Bu adamın içinde yepyeni bir Nizamülmülk uyukluyordu. Bir düşman mıydı? Henüz düşman değildi, ama ileride pekala rakip olabilirdi.

IV

Esrar

Haftalar hiçbir dert olmaksızın geçip gidiyordu. Hasan zamanını bilim yuvasında, kitaplıkta ve Nil vadisinde küçük geziler yaparak geçiriyordu.

Şu 1078 yılı güzünde hava çok nemli olmasına karşın henüz tam soğumamıştı. Hasan, Kahire'nin üç uygarlığın karışımından doğan bin bir yüzünü görmüştü. Bunlar, tüm gençliği boyunca etkisinde kaldığı Doğu, okuduğu birçok kitaptan öğrendiği ve heyecan duyduğu Batı ve tanımadığı, ama hayret etmesine neden olan Afrika'ydı.

Bazen Bedr El-Cemali'yle karşılaşıyor, ama kısaca ve ihtiyatla selamlaşıyorlardı. İkisi de birbirini beğenmiyor, Ermeni'nin gururlu ve kibirli tavrı İranlı'yı sinirlendirmekten geri kalmıyordu. Çok ender olarak konuşuyorlardı ve bu konuşmalar da, tedbirli davranmakla ilgili öğütler ve Halife'nin malikânesinde yakında bir toplantının yapılacağı olasılığıyla sınırlıydı.

Mustansır'ın bir aydan beri yatağından çıkmadığını, kentten geçen bazı Yunan hekimlerin, yaptıkları muayenede, derin bunalımlar geçirdiğini, mizacında ani değişmeler olduğunu, dinlenme ve perhiz gerektiren yoğun bitkinlik ve anormal heyecanlanma durumları gördüklerini Tahar'dan öğrenmişti. Hükümdarın sağlığı öylesine düzensizdi ki bundan böyle her şey olabilirdi, iki oğlu çoğu zaman başucundan ayrılmıyordu.

Hasan gerçeğin kendisinden gizlendiğini hissediyordu. Bunun nedeni, Maliye Nazırı'nın oğlunun bile Mustansır'ın genel sağlık durumu ve olası halefi konusunda konuşurken çok ihtiyatlı davranmasıydı. Dostu olmasına, aralarında birçok ortak nokta ve ilişki bulunmasına karşın, Tahar onun isteklerini yanıtlamakta kararsız davranıyordu. Ordu başkomutanından yana olmanın, ona karşı çıkmaktansa, gelecekle ilgili görüşlerini kabul etmenin daha iyi olacağı düşüncesindeydi Tahar.

Melikşah'ın eski kitaplık memuru burada bir yabancıydı kuşkusuz. Bu nedenle de, ona hükümdarının deli olduğunu söylemek bir Kahireli için utanç vericiydi. Nitekim Hasan da bu konuya çok az değiniyordu.

En önemsiz yer değiştirmelerin bile dikkatle gözlendiğini ve bunların hemen üst makamlara bildirildiğini biliyordu. Tedbirli olmak için ev sahiplerine niyetleri ve ziyaretleri konusunda bilgi veriyor ve bazen bir camiye, bir kitaplığa, bir ilahiyat okuluna ya da eski eserleri görmeye giderken gezi programlarına titizlikle uymaya çalışıyordu. İki büyük tutkusu vardı. Bunlardan biri Halife Aziz'in bundan yüz yıl önce kurduğu büyük kitaplık, ikincisi de Mustansır'ın büyük babası Hâkim'in oğlu tarafından kurulan ve biraz daha yeni olan kitaplıktı. Bu iki kitaplıkta çok değerli yapıtlar vardı. Bunlar eski Kahire'de bulunuyor, her gün yüzlerce araştırmacının, düşünürün, bilim adamının, çevirmenlerin ve kentten gelip geçmekte olanların akınına uğruyordu. Kitaplıkta bir milyon altı yüz bin yapıt yer almıştı. Bunların yirmi binden fazlası geziyle, coğrafyayla, ulusların tarihiyle, on sekiz bini felsefeyle ve altı bin beş yüzü de matematik bilimiyle ilgiliydi. Büyük kitaplık, çok büyük ipek bir beze çizilmiş olan iki yarım küre haritasıyla ünlüydü. Bu haritada kıtalar, ülkeler, denizler, ırmaklar, yollar, dağlar, kutsal kentler ve başka yerleşim yerleri altın yaldızlı harflerle gösterilmişti. Hasan

bu dev sanat yapıtının önünde saatlerce duruyor, yerleri ezberliyor, Atina ve Hindistan arasındaki harita bilgisini belleğine yerleştiriyordu. Bilimle ilgili yapıtlar ve astronomi araçları, gökyüzü küreleri, eski Mısır parşömenleri ve Tabaki, Rudaki, Firdevsi'nin yazdığı şiirler, mimarlık tasarıları... Silahlı muhafızların gece gündüz koruduğu salonlar bunlarla dolup taşıyordu. Bundan dört yüz yıl önce ölen Ebul-Abbas Muhammed bin Yezid El-Müberred ve Cafer bin-Attiya Hatafa'nın Kur'an yazmalarını da incelemiş ve Gıyaseddin Razavi'nin çok beğendiği "Otların Kitabı" adlı yapıtını Farsça'ya çevirmişti. İbni Miskeveyh'in yazdığı "Yaşam Kuralları" adlı yapıtını, iyi bir Müslümanın ahlak kurallarına uymadığı için eleştirdi.

Dostu Tahar'dan öğrendiğine göre, Halife Aziz yirmi yıl süren hükümdarlığı boyunca yayınlanan tüm kitapları çok büyük paralar vererek satın almıştı. İslam dünyasındaki ajanlar ve özel görevliler ona yalnız elyazması kitapları toplayıp göndermekle kalmamış, mektuplar ya da imzalı resimler de iletmişlerdi.

Daha küçük olan ikinci kitaplıkta aşağı yukarı altı yüz bin belge vardı. Halife Hâkim'in kurmak istediği ve "Bilgi Sarayı" adını verdiği bu kitaplıkta iki tane de yer küresi de vardı. Bunlardan, gümüşten ve paha biçilemeyecek kadar değerli olanını Bermekî Halid tasarlamıştı. Bakırdan yapılmış olanı ise bir Kürt prensinindi. Tüm yapıtların konusu sadece bilim, din ve felsefeydi. Hasan Kahire'ye geldiği zaman kitaplık kapalıydı, ama iki yardımcısının eşliğinde olmak koşuluyla oraya istediği gibi girip çıkma izni almıştı. Kısa zamanda tartışmalara, daha sonra da çatışmalara dönüşen ağız dalaşları yüzünden Mısır hükümeti burayı uzun yıllar boyunca kapatmak zorunda kalmıştı. Gerçekten de bazı yapıtlar, din bilginlerinin değerlendirmelerine göre küfür doluydu. Bazıları aşk, ötekiler de yabancı dinler konusunda çok hoşgörülüydü. Ha-

san bazı kitapların sayfalarının koparıldığını, bazılarına çok zarar verildiğini, resimlerin yırtılmış olduğunu, cümlelerin okunmaması için karalandığını görmüştü.

Tahar bu konuda da ona bazı bilgiler vermişti:

— Babam bana, Frenkçe ve Latince yazılmış bazı şiirlerin insanı ahlaksızlığa ittiğini, Peygamberimiz'e saldırdığını ve bir Müslüman'ın dayanamayacağı biçimde onu şeytan ya da iblis olarak simgelediğini söylemişti. Dönemin din işlerinden sorumlu olan yetkili kişileri de Halife'ye, bu yapıtların yakılmasını rica etmişti. Ama Hâkim, insanın yarattığı şeylerin yok edilemeyeceğini bahane ederek bunu kabul etmemişti. Kısacası tüm salonları kapamak zorunlu olmuştu.

Bunlar elli yıldan beri kapalıydı ve elli yıl daha kapalı kalabilirlerdi. El-Jayuş'un emriyle Hasan'ın girdiği gibi, oraya yalnızca ayrıcalıklı kişiler girebiliyordu.

Hasan, Mısır'a geldiğinden beri çok değişmişti. Alnında çizgiler oluşmuş, dalgın gözlerinin çevresinde kırışıklıklar belirmişti.

Sultan'ın elinden kurtulup İsfahan'dan kaçtığından beri nice yolları aşmıştı. Çok acı çekmiş, ama çok şey de öğrenmiş, Meryem'le birlikte oğulları Muhammed ve Hüseyin'in gelmesiyle rahata kavuşmuştu. Bilim yuvasında her gün saatlerce okumanın, düşünmenin etkisiyle olgunlaştığını hissediyordu. Değerini anlamakta gecikmeyen yüksek hukuk bilginlerinin arasında kişiliğinden kaynaklanan zekâ ve çekiciliğini gösteriyordu.

Bazı konuşmaların arasında kıskançlık belirtilerinin bulunduğunu fark etmiş, ama tarikatın lideri ve Halife sayesinde yıkılmamıştı. Seviliyor, beğeniliyor, sayılıyor, geçici olduğunu düşündüğü bu ayrıcalık ve onuru hiçbir zaman kötüye kullanmıyordu.

Akşam yemeklerinden sonra İbni El-Tahar'in evinin yanındaki bahçede biraz geziniyordu. Nereye giderse git-

sin, hiçbir zaman yalnız olduğunu hissetmiyordu. Bu izlenime kapılmasının nedeni onu korumakla görevli olan uşaklar mıydı, yoksa Bedr El-Cemali'nin adamları mıydı? Çocuklarıyla birlikte kırlarda olduğu zaman bile gözetlendiğini hissediyor, hiç memnun olmadığı halde bu durumu hoş karşılıyordu.

Serinlikle birlikte toprağın kokuları havaya yayıldığında kafası huzura kavuşuyordu. Akşam karanlığında birbirine karışan yasemin, leylak ve portakal çiçeği kokularını çocukluğunda da duymuştu. O zamanlar mutluydu ve bahşettiği lütufları için Allah'a şükrediyordu.

Bir akşam mavi dağ servilerinin gölgesinde kurulmuş olan ve mal sahibinin en değerli yapıtlarını koyduğunu duyduğu bir çadıra yaklaştı. Her yer sakindi ve vücudunu bir ürperti yalayıp geçti.

Pencereleri süsleyen dörtgen biçimindeki camlardan içeri bakarak, hep kapalı olan bu yerin görünüşüyle ilgili bir şeyler ayırt edip görmeye çalıştı.

Büyük yastıklara yan gelip uzanmış ve hiç hareket etmemeleri nedeniyle insanda ölmüş olabilecekleri hissi uyandıran birtakım insan karartıları görünce çok şaşırdı. Aynı anda kapı açıldı, tanımakta güçlük çektiği Tahar dışarı çıktı.

Yüzü balmumu gibi sapsarıydı, gözleri bulanıktı, bir çılgınlığın pençesine düşmüş gibi görünüyordu. Hemen ters yüz geri döndü, ama onu görmüş olan Tahar:

— Sabbahoğlu, nereye gidiyorsun dostum? Buraya gel, buraya. Hiç korkma! Gel de seni burada eğlenen sadık arkadaşlar topluluğuna götüreyim, dedi.

Hasan, Şam demirinden yapılmış uzun bir kılıcın konduğu eşikten geçmesini isteyen genç Şerife doğru kararsız adımlarla ilerledi.

Kılıcın üstünden içgüdüsüyle atladı ve cesaret verici çığlıklarla karşılandı. Bu adamlar burada ne yapıyorlardı? Yüzleri niye güleç ve mutlulukla doluydu? Şu adam, kolla-

rını çarmıhlayarak, odadan uçuyormuş gibi niye geçiyordu? Şu da, gözlerini görünmeyen bir varlığa dikerek ve vücudu sarsıla sarsıla niye tanrılarla konuşuyordu acaba?

Hasan bu soruların yanıtlarını bulmakta gecikmedi. Tahar ona içinde renksiz bir sıvının bulunduğu bir kupayı uzatmıştı bile.

— İç Hasan, iç hadi şunu! Tüm güçlerin sana verildiği şu dünyalara gel, bize katıl sen de. Bu sihirli içki sayesinde bir ağaç, bir kuş, at ya da yılan olabilirsin, dedi. Tahar kupasını kutsal bir piyale gibi sallıyor, sanki aklını yitirmiş gibi gürültülü gürültülü gülüyordu.

— İç Hasan, iç Sabbahoğlu, iç! Ruhundan olmadan sen de Allah'ın cennetine gel! diye bağırıyordu.

Haşhaş!

Esrar gizemli otların bir karışımıydı ve onu çok kullanan Halife Hâkim'in yaşamına mal olduğu biliniyordu. Hint kenevirinin kaynatılmasıyla elde edilen ve hükümdarı çılgına çeviren bu esrar yasaklanmış, ölümünden yarım yüzyıl sonra bile bu yasak kaldırılmamıştı.

Esrar... gizemli otlar... Dağ'ın Şeyhi'nin sözleri... "Doğu'nun tüm palalarından daha güçlü ve kudretli..." Hasan, bu etkili zehirin tasarılarının gerçekleşmesinde yararlı olabileceğini anladı. Ama bu nasıl, ne biçimde olacaktı? Bunu daha öğrenmesi gerekiyordu.

Acayip topluluğu inceledikten sonra, gülerek kendi çevresinde dönen Tahar'ın elinden bardağı aldı.

Bir süre içkiye baktı ve bardağı ağzına götüreceği anda birinin mırıldandığını açık seçik duydu:

— İçme Hasan, içme. Sen hâlâ iç huzuruna ve bilgeliğine kavuşmadın mı?

Çevresine bakındı, ama karşısında bu sözleri fısıldamış olabilecek hiç kimseyi göremedi. Bardağı yine ağzına götürdü, ama aynı sesi bir daha duydu.

— Olmaz Hasan, olmaz. Bu içkiyi içmenin sana hiçbir yararı yok. Sen o mutlulukları yapmacık yollara başvurmadan yaşayabilirsin. Sen daha çok o sıvının yapıldığı büyüleyici formülü öğrenmeye çalış. Şunlara bak! Daha hayatın başında olan ve şimdiden kendini tutamayan şu gençlere bak hele!

Hasan sonunda soğuk ve sert bir hareketle bardağı Şerife uzattı, o da içindekini hemen içiverdi.

O ses artık çekilmez bir hale gelmişti. Hasan onu duymamak için elleriyle kulaklarını sıkı sıkı tıkadı. Ama sesi bu kez daha açık seçik duydu.

— Görevini unutma! Bu otlar başarıya ulaşmanda büyük bir rol oynayacak. Onların sayesinde kendini tutamayan askerlerin saygın efendisi olacaksın.

Uyuşturucunun etkisiyle bu adamların kuklalara dönüştüğü ve herhangi bir emri yerine getirmesi için Tahar'ı ikna etmenin kolay bir şey olduğu açıktı.

Bu acayip buluş Hasan'ı korkutmaktan çok büyülemişti. Hiç istemediği halde, içinin derinliklerinden gelen bir sesin askerleri ölünceye dek canla başla özveride bulunan sadık insanlara dönüştürebilecek bir maddenin hazırlık çalışmalarına başlaması gerektiğini fısıldadığını duydu. Tüm orduların en büyük sorunu askerlerin hükümdarlarına karşı olan bağlılık sorunu ve kaçaklar değil de neydi?

Bu düşüncelerinden ürktü ve kendi kendine esrar yuvasına bir daha gelmeye söz vererek, çoğu uykuya dalmış olan gençlerden izin alıp çıktı.

Ertesi gün Tahar'ı bir çardakta otururken gördü. Astronomiyle ilgili bir kitap okuyordu. Gürültü etmeden yanına yaklaştı.

— Hasan, yanıma gel kardeşim. Seni görmeyeli en azından üç gün oldu. Hasta mıydın?

Şaşkınlığını atan Hasan:

— Hayır, hasta değilim dostum. Ama bilim yuvasında çok çalıştım. Hatta bazen geç saatlere kadar çalıştığım oldu. Seni ihmal ettiğim için beni bağışla. Ne olursa olsun, seni ve babanı unutmadığımı bil. Sizler benim düşünce ve dualarımın her zaman en başında bulunan insanlarsınız, dedi.

— Bunu biliyorum, ben de senin ve yakınların için dua ediyorum. Allah'ın iyiliği üzerine olsun!

Biraz daha konuştular, sonra bir uşak geldi ve Şerife, babasının kendisini çağırdığını bildirdi.

— Haydi, sonra yine görüşürüz. Güzel bir gün geçirmeni dilerim.

Sonra bir tentenin arkasında gözden kayboldu. Anlaşılan Tahar hiçbir şeyi anımsamıyordu. Bir gün önceki akşam ne esrar içtiğini ne de konuğuna içmeyi önerdiğini hatırlıyordu. Her sabah olduğu gibi yine dinlenmiş, keyifli, nazik ve güleç görünüyordu. Kendine gelmiş, önceki gecenin karşılama usüllerini, duaları, okuyup üflemeleri, ayin danslarını, yerdeki kılıcı, bazılarının inlemelerini, bazılarının esenlik duygularını tamamen unutmuştu. Düş sona ermiş, esrarın etkisi geçip gitmişti.

Kendisine bir gün sonsuz bir güç ve kudret sağlayacak olan büyüleyici otla ilgili metinler bulmakta sabırsızlanan Hasan, Kahire locasındaki tüm elyazmalarını günlerce arayıp taradı. Halife Hâkim bunu ölesiye dek içmiş, ama hiçbir belgede ölümünün gerçek nedenleri açıkça belirtilmemişti. Hasan'ın bir an önce bulmak istediği bu sıvının içeriği hakkında da bir bilgi yoktu.

Kuşku uyandırmamak ve El-Jayuş'un da dikkatini çekmemek için bu konuda kimseye açılamıyordu. Esrar, Hâkim'in ölümünden beri yasaklanmıştı. Bu yasak aradan geçen yıllarda biraz gevşetilmiş olsa bile, devletin casusları hâlâ iş başındaydı ve idam cezası yürürlükte olduğu için, yasağa uymayıp esrar içenler şiddetle cezalandırılıyordu.

Bu yasak elbette devletin ileri gelenlerini ve sarayla içli dışlı olanları ilgilendirmiyordu. Ama esrar içmeye alışmış olanlardan çok ölçülü davranmaları ve büyüleyici, sağlık verici bu içkiyi ancak bir eğlence ya da şehvet arttırıcı ilaç olarak kullanmaları isteniyordu.

Bu gizemli bitki İran'da bilinmiyordu. Bazı gezginler ve tarihçiler anlatılarında insanı güç ve kudret sahibi yapan bir otun övgüsünü yapmış olsalar bile, yerel yetkililer sarhoşların kafasında ve karanlık şairlerin beyninde meydana gelen bu garip şeylere inanmakta çok ihtiyatlı davranıyorlardı. Melikşah sık sık:

— Hiçbir şey keskin bir kılıç kadar değerli değildir, diyordu. Nizamülmülk ta yerlere kadar eğilerek bunun doğruluğunu kabulleniyordu.

Bununla birlikte Ömer Hayyam, bir yandan birkaç bardak kırmızı Şiraz şarabı içer, bir yandan da nargilesini fokurdatırken duyduğu zevki Hasan'dan gizlememiş ve:

— İşte bu anlarda esinleniyorum ben. En güzel kadınları bu anlarda görüyorum ve başka güçlerin vücuduma nüfuz ettiklerini de bu anlarda hissediyorum, demişti.

Sabbah, içki ve nargile içmeyi hiçbir zaman kabul etmemişti, ama bu hafif sarhoşluk anlarında insanın kendini başka türlü hisedebileceğini anlıyordu. İsfahan'ın daracık ve karanlık sokaklarında sarhoşlar hiç eksik değildi ve gizlice çalışan genelevlerde her türlü iksirle birlikte gül, leylak ve ayçiçeği esans ve yağından yapılan şehvet uyarıcı karışımlar satılıyordu. Bunlar şarap ve rakıyla karıştırılınca kafalar dönüyor, bünyesi en sağlam olan içiciler bile bunun etkisine dayanamıyordu. Birbiri ardından yere yığılıyor ve karga tulumba dışarı atılıyorlardı.

Ama esrar hiç yoktu.

Hasan kendisine bağlı olanlarla birlikte Güney'de üç kez geziye çıkmış, Krallar Vadisi'ni görmek ve insanların

yüzyıllar önce yaptığı güzellikleri seyretmek için geniş, büyük sandallara binerek Nil yoluyla oraya gitmiş, Tahar onlara hiç katılmamıştı. Karnak ve Luksor onu büyülemiş, ama daha gizemli ve dinsel bulduğu için Teb'i hepsinden çok beğenmişti.

Burayı Asuriler'in ve özellikle Kambuziya'nın Perslerinin nasıl yağmaladıklarını anımsamıştı. İskender ordularının Persepolis'i yakmış olmalarına üzüldüğü gibi buna da üzülmüştü. Komutanlardan ve özellikle fütuhat bahanesiyle her şeyi yağmalayan, şiddete başvuran ve ellerine düşenleri kılıçtan geçiren asker eskilerinden nefret ediyordu. Bunu konuyu Sultan'ın ordularını elinde bulunduran Nizamülmülk'le de tartışmış, ama Başvezir onun bu sözlerini beğenmemişti. Kum'da halkın gözü önünde yapılan maskaralıkları ve vezirin yetkisine sahip olan bir görevlinin emriyle zavallı insanların canavarca idam edildiklerini de anımsamıştı.

Teb yağmalanıp yıkılmaktan kurtulmuştu. Hasan, zamana ve toz toprağa gömülüp kalan, hiçbir insanın bulunmadığı ve gizemlerle dolu olan yollarda sessizce dolaşmayı seviyordu. Kahire'de olduğu gibi İsfahan'da okuduğu kitaplarda da, bu kentin dünyanın merkezi ve her türlü bilginin ve birçok inancın buluştuğu, tarih, din ve hayallerin karıştığı şu Güney'in Doğu'sunun simgesi olduğunu okumuştu. Burada en büyük düşünürler ders vermiş, fatihler burayı istila etmiş, sanatçılar da övmüştü.

Irmağın akıntısı boyunca giden sandalın önüne oturuyor ve saatlerce düşünüyordu. Aslanlı Dağ'da söylenen sözleri anımsıyor, kaderinin öngürdüğü şeyin yurdundan uzak olan bu topraklarda gerçekleşeceğini biliyordu. Burada bir ordu kuracak, güçlü rakiplere karşı koyacak, en kuşkucu olanları burada imana getirecek ve düşüncelerini başarıyla gerçekleştirecekti. Girişimi çok büyüktü ve engeller sonsuzdu; dünya kadar da düşmanı olacaktı.

Hiçbir şeyden korkmuyordu, ama bazen görevinin büyüklüğü karşısında güvenini yitirdiği oluyordu. Mısır'da geçirdiği bunca aydan sonra ne kuracağı ordu için gerekli adamları bulabilmiş ne de ordunun tabanını oluşturacak kişilere ulaşabilmişti. Bilim yuvasında bulunan, gelenek ve topraklarına çok bağlı olan tarikatın saygın kişilerinden başka, yaşlı olanlar bir yana bırakılırsa, sapkın mezheplilere ve Selçuklular'a karşı savaşmak için hiçbir genç arkasından gelmeye hazır değildi. Buraya geldiği ilk haftalar içinde bunun farkına varmıştı. Tarikattan olsa bile, yabancı bir ülkedeki düşmana meydan okumayı bir Mısırlı nasıl kabul edebilirdi? Bir Arap, Hasan'ın vaazlarının ve öğütlerinin etkisinde kalmış olsa bile, Türkler'i kovmak amacıyla İran'a gitmek için zamanını ve hayatını nasıl verebilirdi? Gerçekte El-Jayuş'un orduları Türkler'le savaşıyordu, ama bu savaş Filistin'deydi ve orayla sınırlıydı. Hasan, aynı dinden olmalarına karşın Araplar'ın özellikle İranlılar'ı beğenmediklerini biliyordu. Dilleri, kültürleri ve gelenekleri başkaydı. Öyleyse ülkesinden böylesine uzaklara ne diye gönderilmişti? Acaba şu büyüleyici bitki, insanı çıldırtan şu ot için mi gönderilmişti sadece? Bazen bundan kuşku duyuyordu.

Söz konusu bitkinin etkilerini Tahar ve arkadaşlarında görmüştü, ama kısa süren bu şaşkınlık ve uyuklama onu şimdilik hiç memnun etmemişti. Bu ilacın etkisinin insanlara göre değiştiğini, bazen beklenmedik tepkilere yol açtığını biliyordu. Bu esrime de, kuşkusuz daha dayanıksız olan mezhep müritlerinin birbirini tutmayan hareketlerinde, sağduyuya aykırı olan sözlerinde kesinlikle farklı, ne olduğunu başkalarının anlayamadıkları ve tüm gizi çözebilecek bir şeyler vardı.

Kararını vermişti: Kahire'ye döner dönmez, esrar içenlerin neler hissettiklerini anlamaya çalışmak için Tahar'ın

tekkesine davetini kabul edecekti. Gerçekte çok ihtiyatlı davrandı ve hiçbir aşırılığa kaçmadı. Ötekilerin aradığı ruhsal güce o uzun zamandan beri sahip bulunuyordu ve kendisini başkalarından daha güçlü hissetmesi için hiçbir hileye, hiçbir yapmacık düzene gereksinimi yoktu. Ama o bitkinin etkilerini kesinlikle öğrenmesi gerekiyordu ve bunun sonucunda da, karşısındakilerden isteyeceği tüm yararlı şeylerin neler olduğunu anlamış olacaktı. İlkelerini bir yana iterek esrar içmeye razı oldu. Uyuşturucunun sağladığı zevkin etkisiyle daha şimdiden kendinden geçmiş olan Tahar:

— Bundan böyle sen de bizden biri oldun kardeşim... Haydi, kendi usulünce iç şunu. Mutlu ol, başka dünyalara uçup git. Her şeyi unut, dedi.

Hasan'ın her şeyi unutmaya hiç niyeti yoktu. Esrarını sıvı olarak çok az miktarda içti ve ona sadece dudaklarını değdirmekle yetindi. Biraz ekşi olmasına karşın, tadının fena olmadığını söyledi. Ötekilerse küçük parçalara böldükleri tabletlerini meyve suyuyla yutuyorlardı. Başları bir bezle örtülü olanlar ise bunu kaselerin içinden sıcak sıcak içiyor ve mutluluktan bağırıyorlardı. Hasan bardağından uyuşturucuyu yudum yudum içerken, çevresindekileri de gözetliyordu. Hiç kimse onunla ilgilenmiyordu. Her biri gerçekdışı dünyasındaydı. Bazıları zevkten uluyor, bazıları şehvetten mırıldanıyor, bir kadın ya da genç bir erkek isteyen ötekiler minderlerinde kıvranıyordu.

Tahar da kendinden geçmişti. Hasan ona bakıyor, ama o onu görmüyordu. Hiç kımıldamıyor, sakin görünüyordu. Hep aynı durumda kaldı. Dirseklerini minderlere dayamış, bacaklarını altına kıvırmış, düşlerinde yitip gitmişti. Hiçbir şey duymuyordu. Tamamen yok olmuştu. Hasan, dostunun yaşadığı bir tür felç karşısında büyülenmişti. Ona elini salladı, ama Tahar bir şeyler soruyor ve tanımıyormuş gibi gözlerini kocaman açarak ona baktı.

— Benimle gel Tahar. Kalk haydi, gel!

Tahar kalkmaya çalıştı, tekrar minderlerinin üstüne düştü. Kalkmayı yeniden denedi, Hasan da ona yardım etti.

— Peşimden gel, biraz yürüyelim seninle, dedi.

Genç Mısırlı, kurulmuş bir makine gibi İranlı dostunun peşinden gitti. Belli bir amaçları olmadan salonun dibine doğru küçük adımlarla yürüdüler. Yerlerde sürünen esrar çekenlere çarpmamaya çalışarak sütunların, heykellerin ve içerdeki küçük bir havuzun çevresini dolaştılar. Daha sonra da serin geceye daldılar. Hasan birden üşüdü, Tahar hiçbir şey hissetmedi. Çok ince giysiler giymişti, ama serin havada vücudu ürpermedi bile.

— Dur Tahar, dur!

Arkadaşı hiçbir şey sormadan durdu.

— Kollarını aç... yavaş yavaş... Öyle dur... Artık hiç kımıldama!

Tahar hiçbir şey demedi, uzun süre kolları açık kaldı.

— Öyle yürü, kolların açık yürü, açık!

Gecenin içinde kollarını indirmeden dosdoğru önüne doğru yürüdü.

— Şimdi dur, bana doğru gel!

Tahar yarım bir dönüş yaptı, arkadaşına doğru döndü.

— Kollarını indir... yavaş yavaş indir. Diz çök... Kollarını kavuştur!

Hasan ona aşağı yukarı on dakika kadar en saçma, en sıradışı hareketleri yaptırdı. O da, kaygısız bir yüzle gözlerini kocaman açarak, önünden başka hiçbir yere bakmadan verilen emirlere uydu. Duyuyor, emirleri yerine getiriyor, hiç konuşmuyordu.

Hasan'ın önünde, verilen emirlere göre hareket eden, dönen, ayağa kalkan, diz çöken ve yine ayağa kalkan uslu biri vardı. En saçma sapan ve en çılgınca şeyleri yapmasını isteseydi bile Tahar yerine getirirdi. Uyuşturucu-

nun etkisiyle havalarda uçuyordu. Kendisine söylenenleri açık seçik duyuyordu, ama iradesini tamamen yitirmişti ve tepki göstermiyordu.

— Kendi çevrende dön... bir daha... bir daha...!

Kollarını iki yana açan, gözlerini yuman ve dengesini hiç yitirmeyen Mısırlı, tıpkı bir topaç gibi kendi çevresinde durmadan dönmeye başladı. Bu dönüş büyük bir gürültü patırtı içinde iki, sonra üç dakika sürdü. Hasan durmasını emredince hemen durdu, kollarını aşağı indirdi, gözlerini açtı. Yorulmuş görünmüyordu, alnında en küçük bir ter damlası bile yoktu.

İranlı ona yaklaştı, omuzlarından tuttu, hafifçe sarstı:

— Tahar, dostum, beni duyuyor musun? diye sordu.

Soruyu üç kez yineledi, Tahar en sonunda başını yukarıdan aşağı salladı.

— Gel hadi, içeri girelim. Arkadaşların seni bekliyordur.

Birlikte esrar tekkesine döndüler. Adamlar esrar âlemini sürdürüyor, sıvı halindeki uyuşturucularını yudum yudum içiyorlardı. Bazıları şarkı söylüyor, bazıları da aşırı dozda aldıkları uyuşturucunun etkisiyle duyumsuzlaşmış görünüyordu.

Hasan arkadaşını bir halının üstüne rahat bir biçimde oturttu, başının altına bir yastık koyup gitti. Odanın kokusundan ve bağıra bağıra söylenen sözlerden rahatsız olmuştu. Gecenin serinliğiyle açıldı. Az önce görmüş olduğu şeylerden çok etkilenmiş bir durumda yürüyerek evine döndü. Dağın Şeyhi'nin sözlerini bir kez daha duydu:

— Orada bulacağın o büyüleyici ot, Doğu'nun tüm palalarından çok daha güçlüdür...

Şimdi her ne pahasına olursa olsun o bitkinin nerede yetiştiğini, nasıl toplanıp hazırlandığını öğrenmesi gereki-

yordu. Bazı esrarkeşler onu çiyniyor, bazıları hap ya da sıvı halinde yutuyor, başkaları da buharını içlerine çekiyorlardı.

Tahar bunun büyüleyici formülünü verir miydi acaba? Dostu, olup bitenleri anımsayıp esrar üretiminin sırrını açıklar mıydı? Hasan bir şeyden artık kuşku duymuyordu: Mısır'dan ayrıldığı zaman bu bitkinin tohumlarını elde etmiş, nasıl üretildiğini de öğrenmiş olacaktı. Buna kesinlikle inanıyordu. Çevresindeki insanları kendisine bağlayacak, rakiplerini yok edecek miktarda üretmeyi başarabilmesi halinde kendisine sonsuz bir güç verecek olan bu bitkinin hiç kuşkusuz büyüleyici etkileri vardı.

Kendini davasına bağlı bir ordunun başında hayal ediyor, surları deviriyor, kaleleri yıkıyor, sürüyle düşmanı yok ediyordu.

O gece gözüne uyku girmedi, yatağında dönüp durdu. Kendini emirler verirken görüyor, zaferler kazanıyor, Melikşah ve Nizamülmülk'ü aşağılayıp utandırıyor, ülkesini Selçuklular'ın boyunduruğundan kurtarıyordu. Binlerce ve binlerce köylü ve esnaf, asker, inanç sahibi insan ve yönetici önünde secdeye varıyor, ona övgüler yağdırıyordu. Bağıra çağıra adını söylüyorlar, giysilerine dokunmak istiyorlar, alkışlıyorlar ve onu tutup havaya kaldırıyorlardı.

— Hasan, nasılsın kardeşim? Seni bu sabah görmediğim için merak ettim.

Tahar karşısındaydı, dipdiri ve çevikti. Her zamanki gibi güzel kokular sürünmüş ve çok etkileyici, güzel bir tören giysisi giymişti.

Sabbahoğlu bir kez daha sabaha karşı uyumuş ve geç uyanmıştı. Yerinden doğruldu:

— Böyle giyinip sabah sabah nereye gidiyorsun? Bir törene mi gidiyorsun yoksa? diye sordu.

Tahar gülümsedi:

— Evet dostum, beklediğin gün geldi. Allah korusun, çok sevgili Halifemiz bugün seni kabul etmek lütfunda bulundular. Sana bunu haber vermeye geldim. Çok az bir zamanımız var, dedi.

Hasan yerinden sıçradı:

— Şimdi mi... hemen mi? Ama nasıl olabilir bu? dedi.

— Halife bu sabah senden söz etti. Kahire'de olup olmadığını sordu. Babam da hâlâ burada olduğunu söyledi. Bunun üzerine o da seni görmek istedi. Çabuk ol, gecikmeye gelmez.

Hasan'ın giyinmesi uzun sürmedi. Çabucak aptest aldı, dua etti, sonra beyaz giysisini giydi, beline kırmızı kemerini taktı, bembeyaz sarığını başına geçirdi ve dostunun peşinden gitti. Vezir İbni El-Thami'nin konutu ile hükümdarın sarayı arasında ancak birkaç yüz metre vardı. Ama Mısır'a geleli bir yıldan fazla olmasına karşın, iki yanı kavak ağaçları, süs sarmaşıkları, gül ve leylak kümeleri, çiçek tarhlarıyla süslü olan bu yoldan hiç geçmemişti.

İlerlediği oranda silahlı askerlerin, her yöne koşuşturan gayretli devlet memurlarının ve telaşlı uşakların sayısı da artıyordu. Bir görevli Hasan'ın yanına geldi, önünde saygıyla eğildi:

— Çok yüce Sultammız'ın sarayına hoş geldiniz! Beni izleyin lütfen, dedi.

Yolu kapatan mızraklar açıldı, Hasan avluya girdi. Orada konuşmakta olan bir sürü nedim hemen sustu ve yanlarından geçerken saygıyla eğildiler, ikinci bir salonda konuşmakta olan başka insanlar tarafından da selamlandı. Duvarlara ve tavanlara çabucak bir göz atti. Her şey altın yaldızlıydı ve çok değerli ağaçlardan yapılmıştı. En sonunda yirmi kişinin bulunduğu büyük toplantı salonuna girdi. Dipte yüksekçe bir yere kurulan tahtın sağında-

ki başka bir tahtta, yeni yetmeyle konuşan biri oturuyordu. Halife'nin solunda yer alan başka biri, ağzını açmadan ona bakıyordu.

Hasan, biraz uzakta bulunan emir El-Jayuş'tan sonra, haznedardan, Kahire locası reisinden, saray ahırlarının sorumlusundan, boş zamanları değerlendirme ve bilgi edinme yetkililerinden başka, tanıdığı çok az insan olduğunu gördü. Mustansır kollarını açtı, ilerlemesini işaret etti. Önüne doğru eğilen, bir elini kalbine bastıran ve içerdeki dekordan çok etkilenmiş olan Hasan, hükümdara üç adım kala durdu.

Bu rahatsız edici durumunu hiç bozmadı, hükümdarın ayağa kalkmasını söylemesini bekledi. Hükümdarın tahtından inip kendisine doğru geldiğini görünce çok şaşırdı. Acaba onu kucaklamaya mı geliyordu?

Halife önünden geçip gitti, belli bir amacı olmaksızın salonda geniş adımlarla gidip geldi, yeniden tahta çıktı, bir kez daha aşağı indi, sonra davetlilerini dolaştı. Biraz doğrulan Hasan göz ucuyla ne olup bittiğini anlamaya çalışıyordu. Nedimler hiçbir şey demeden Mustansır'in gezintilerini izliyordu. Serasker ve İbn El-Thami hiç kımıldamadan bekliyorlardı. Hükümdarın gidiş gelişleri beş dakika sürdü. Buna kimse hayret etmiş görünmüyordu. Saltanat tahtının iki yanında oturan iki genç, Halife'nin yaptıklarına bakıyorlardı. Biri gülümsüyordu, ötekiyse ağırbaşlıydı.

Hükümdar sonunda gelip yerine oturdu. Sakinleşmiş görünüyordu. Hasan, hükümdarın terliklerine baka baka yeniden eğildi. Söz konusu terliklerde insanın hayal edebileceği en değerli mücevherler ışıldıyordu. İkisinin de burnunda yılan gözleri gibi parıldayan iri birer zümrüt vardı.

— Hoşgeldin Sabbahoğlu! Sarayıma hoşgeldin!

Elini hâlâ kalbine bastıran Hasan oturdu, hükümdarın

gözlerinin içine baktı. Hemen üstesinden geldiği bir şaşkınlık geçirdi. Adam şaşıymş gibi bakıyordu ve çok çirkindi. Altmış yaşlarındaydı. Orta boylu, saçları çok az bir adamdı. Burnu kemerli, gözleri yuvalarına gömülmüş, bakışı heyecan doluydu. Sakalı uzundu ve iyi taranmamıştı. Küçük dudakları ve gri renkli çürük dişleri arasında tuhaf bir gülümseme geziniyordu. Halife, başına, ensesine doğru indirdiği siyah atlastan yapılmış bir sarık sarmıştı. Koyu mavi ve gri renkli giysisinin belini, Melikşah'ı kıskançlıktan çatlatacak bir kemerle sıkmıştı. Kemeri saran mor kadifenin üstüne dünyanın en değerli mücevherleri serpilmişti ve bunlar Halife'nin midesinin üstünde ışıl ışıl parlıyordu.

Başlığında bir tuğ, göğsünde büyük bir süs iğnesi vardı ve boynunda yarım düzine gerdanlık asılıydı. Bilezikler ve tüm parmaklarına taktığı yüzükler Hasan'ın hayranlıkla seyrettiği bu tabloyu tamamlıyordu. Hükümdar, uzun süren bir yas döneminden sonra, bu kabul günü bahanesiyle süslenmeye razı olmuştu.

Mustansır ona tahtın dibine kadar gelmesini işaret etti. Dirseklerini tahtının kollarına dayamıştı. Kendisine hitap etmediği sürece hükümdarın yüzüne bakmaya izinli olmayan Hasan, onun parmaklarını rahatlıkla seyredebildi. Sağ elinin işaretparmağında, yarım ay biçiminde iri bir mücevherden başka, ondan daha küçük olmayan ve bunalımlara karşı etkili olduğu söylenen bir amber taşı vardı. Orta parmaklarının her birinde kötü hayalleri kovan etkileyici zümrütler ve yüzük parmaklarında da, öfkelenmeye karşı iyi gelen firuzeler takılıydı. İki serçe parmağı ise domuzlan biçiminde iki yüzükle süslüydü. Müneccimlerin dediğine göre bunlar kötü etkilere karşı savaşım gücü sağlıyor, uykusuzlukları gideriyor, sara hastalığı nöbetlerine iyi geliyordu.

Çok uzamış olan boyalı tırnaklarıyla, uzun parmakları Hasan'ı büyülemişti. Bunlar bazen çılgınca oynuyor, bir-

birine sürtünüyor, bazen de tahtın kollarına tutunduklarında fark edilebilen çırpınmalı bir kriz geçiriyorlardı. Sağ elinde püskülü altın tellerle örülmüş bir tespih vardı.

Hasan, otururken ya da ayaktayken hükümdarın sürekli kaşındığını da görmüştü. Yürürken kollarını, göğsünü ve hatta böğürlerini kaşıyor, oturduğu zaman da baldır ve ensesini ovuyordu. Doktorlar yıllardan beri bir sonuç elde edemeden onu tedavi ediyor, bazen krizlerinin çok şiddetlendiği ve tırnaklarıyla sivilcelerini sıkıp patlattığı geceler hemen yanına koşuyorlardı.

— Sabbahoğlu, ülkemi seviyor musun?

Hasan saygıyla eğildi:

— Gerçekten seviyorum, Sultan Hazretleri. Bu ülkeyi ve insanlarını gerçekten de seviyorum, dedi.

Daha ne diyebilirdi? Halife zaten bir nedimle konuşmaya dalmıştı ve konuğunun yanıtıyla hiç igilenmiyor gibi görünüyordu.

Mustansır bir kez daha ayağa kalkmış ve İsmailîye tarikatının saygın kişisini tahtın arkasında tutan haremağalarından birinin yanağını vura vura okşuyordu. Çok uzun boylu ve abanoz ağacı gibi simsiyah olan iki uşağın gövdeleri çıplaktı ve vücutlarını sadece kalçalarına kadar örten bir örtüyle sarmışlardı. Mustansır salonun dibine doğru yöneldi, Hasan da onu gözleriyle izledi. Bu arada oranın görkemliliğini fark edebilecek kadar bir zaman bulabildi. Yalnız taht değil, salondaki mobilyalar bile çok değerli taşlarla süslenmişti. Halılar İran'dan gelmişti. Havaya yayılan güzel kokuların ne olduğunu bilmiyordu. Tavandan sarkan kıvrımlı büyük örtüler ve perdeler İsfahan sarayında bulunanlardan çok daha değerliydi. Kitaplıklarla pencerelerin çevreleri incecik birer kat altın yaldızıyla boyanmış gibi görünüyordu.

Hasan o zaman bir şeyi daha fark etti işte. Hükümdar, ara sıra baktığı küçük bir aynayla geziniyordu ve bu ay-

na ona özellikle de arkasında olup bitenleri görme olanağı sağlıyordu. O hiç kuşkusuz deliydi ya da en azından hastalığın çok etkisi altındaydı.

Mustansır ona odanın dibinden geliyormuş gibi alçak bir sesle:

— Sabbahoğlu, iki oğlumu tanıyor musun? diye sordu.

Bu soru karşısında şaşkına dönen Hasan duraksayarak:

— Tanımıyorum Efendimiz. Hayır, çok ünlü oğlunuzu tanımıyorum, dedi.

Hıçkırığa benzeyen bir gülüş sözlerini yarıda kesti.

— İkisi de senin önündeler işte. Sağındaki büyük oğlum Mustali. O, babasıyla annesini onurlandıran, düzenli olarak dua eden, matematikle doğa bilimine çok düşkün, iyi bir çocuktur.

Hasan hafifçe başını sallayan ve yüzünde hiçbir kaygı izi bulunmayan prense baktı. Gencin yüz hatları yumuşak, bakışları donuk ve çok kibirliydi. Görülmemiş bir biçimde babasına benziyor, iradeden tamamen yoksunmuş gibi görünüyordu. Tepeden tırnağa pembe ve kırmızı giysiler giymişti. Elleriyle dizlerini dövüp duruyordu.

— Öteki oğlumun adı Nizar. O da çok iyi bir evlattır. Yirmi yaşından biraz büyük ve evli. Şiiri, coğrafyayı seviyor ve yıldızları incelemekten hoşlanıyor.

Genç prens Hasan'ın hemen ilgisini çekti. Alnı açık, teni beyaz, gözleri iri ve kaşları çok düzgün biriydi. Belli etmeden el salladı ve bunu yalnız Hasan fark etti.

— Başka çocuklarım da var. Tümü de çok güzel ve daha genç. Onları sonra görüp tanıyacaksın. Annelerinin yanındalar şimdi.

Hasan, Halife'nin bir adım arkasında bulunduğunu hissetti. Yavaşça döndü, önünde bir kez daha saygıyla eğildi.

— Ülkenden uzaktasın, ama burada kendini ülkendeymiş gibi hissetmeni istiyorum. Herkes seni çok beğeniyor ve seviyor. Hakkında övgüden başka bir şey duymadım.

Hasan başını kaldırmadan, bu güzel sözleri için Mustansır'a teşekkür etti ve Mısır'da çalışmaya karar verdiğini doğruladı.

Hükümdar yeniden tahtına çıkıp oturdu, El-Jayuş'u çağırdı, kulağına bir şeyler fısıldadı. Görkemli ordu başkomutanı giysisi içinde kusursuz görünen Ermeni saygıyla eğildi, sonra doğruldu, Hasan'a hiddetle baktıktan sonra:

— Sabbahoğlu, Yüce Halifemiz, Allah onu korusun, biraz yoruldular. Huzurundan çekilmeni istiyorlar. Sağlıcakla kal, dedi.

Bu son sözlerini acı acı alay edercesine söylemişti. Hasan yerlere yatarcasına eğildi, sonra hükümdara arkasını dönmeden hafif hafif yürüyerek geri çekildi. Uygun bir mesafeye geldiğini görünce doğruldu, dipteki kapıdan dışarı çıktı.

Bu görüşmeden aklında sadece, bütün gece sık sık gördüğü bir imge kalmıştı. O da genç prens Nizar'ın hayaliydi. Çok temiz ve dürüst görünen bir hayaldi bu, ama çok yalnızdı. Onu bir kez daha görmeliydi.

V

Prens

O sabah Hasan, görüşmek istediği Tahar'ı arayıp durdu. Onu bir ağacın altında otururken buldu. Tanımadığı üç kişiyle birlikteydi.

Vezirin oğlu başını kaldırıp baktı, Hasan'a eliyle yanına yaklaşmasını işaret etti.

— Bizimle birlikte bir tavla oynar mısın? diye sordu. Satranç oynamayı seven Sabbahoğlu, tavla oynamayı hiç sevmediğini ve kendisiyle konuşmak istediğini söyledi. Tahar ayağa kalktı, arkadaşlarından izin aldı ve oyuna aralarında devam etmelerini rica etti. Hasan onu bir kenara çekti, bir peykeye oturmasını söyledi.

— Özel bir araştırma yaptım. Bu seni şaşırtacak belki de. Geçen ay esrar tekkesinde birlikte geçirdiğimiz akşam konusunda görüşmek istiyorum seninle, dedi.

Tahar şaşkınlığını gizlemedi:

— Ne, ne! O esrarengiz içkiden hoşlandın mı yoksa?

— Bende uyandırdığı duygu ve heyecan çok hoşuma gitti.

Hasan anlaşılmaz bir tavırla başını önüne eğdi. Tahar gülümseyerek ona bakıyordu.

— Ben, senin şu büyüleyici iksirini bana nasıl bulabileceğini öğrenmek istiyorum.

Mısırlı kısa bir sessizlikten sonra elini dostunun omuzuna attı.

— Senin onu istemen yeter kardeşim. Akşam gel, bize katıl, dedi.

— Bana büyük bir iyilikte bulunuyorsun, ama onu evimde içmeyi yeğlerim.

Tahar açık yüreklilikle gülmeye başladı:

— Ha, ha, ha! Benim konutumda önemsiz şeyleri gizleyen biri mi olacaksın? O büyük zevki hangi yabancı adamla paylaşmak istiyorsun? diye sordu.

Hasan alaycı bir tavırla:

— Önemsiz şeyleri gizleyen biri olmadım mı ben hiç? Benim yalnızlıktan hoşlandığımı bilmiyor musun sen? dedi.

Vezirin evine doğru yöneldiler. Tahar, bir uşak koşarak gelinceye kadar ellerini çırptı. Adamın yaşı başı belli değildi. Ayaklan çıplaktı, açık gri keten bir giysi giymiş, belini bir sicimle sarmış, siyah saçlı başına beyaz bir sarık geçirmişti. Bakışları aşırı bir saygıyla doluydu ve iki büklümdü. Efendisinin önüne gelince durdu, hiç kımıldamadı.

— Söyle bana Yusuf, bize haşhaşı hep kuzenin bulup getiriyor değil mi?

Uşak şaşırdı ve kekeleyerek:

— Evet... Efendim... Efendimiz Hazretleri memnun olmadılar mı acaba? Beğenmediler mi? Canınız mı sıkıldı yoksa? dedi.

Yusuf ter döküyor, kaygılı gözlerle bazen Tahar'a, bazen de Hasan'a bakıyordu.

— Korkma. Getirdiği esrar nefisti... nefis! Hatta öncekilerden daha iyi olduğunu bile söyleyebilirim.

Uşak daha da eğildi, efendisinin yanıtından memnun olmuş ve sakinleşmiş görünüyordu.

— Senin de tanıdığın ve hizmet ettiğin, tarikatın saygın insanlarından biri olan bu arkadaşım esrar istiyor. İsteğini en kısa zamanda yerine getireceğinden kuşku duymuyorum.

Yusuf, Hasan'a doğru döndü. Vezirin oğlunun ve konuklarından birinin esrar tekkesindekilere katılmak istemeyişlerine hem şaşmış, hem de bunun nedeini merak etmişti.

— Ey saygın efendimiz, yarın gün ağarırken isteğinizi yerine getireceğimden hiç kuşkunuz olmasın. Bu akşam hemen kuzenimi görmem gerek. Esrarın en iyisini seçip getirmesi için elimden geleni yapacağım.

Hasan:

— Kuzenini ne zaman görmeye gideceksin diye sordu.

Uşak duraksayarak ve Tahar'ın önünde eğilerek:

— Efendimiz ne zaman izin verirse, dedi.

— Dostumun hatırı için akşam olur olmaz sana izin veriyorum. Haydi, çekil karşımdan şimdi.

Tahar adamı başından savdı. Uşak çekip gitti. O gider gitmez Tahar da oyun arkadaşlarının yanına döndü.

Değişiminden çok memnun olan Hasan, odasındaki boy aynasında kendini seyrediyordu. Hiç fark ettirmeden aldığı köle giysileri içinde kim olduğu kesinlikle anlaşılmıyordu. Rahatça dışarı çıkabilir, hiç kimsenin dikkatini çekmeden evdeki uşak sürüsünün arasına karışabilirdi.

Yusuf'u göreceği ana kapıya birkaç adım kalana kadar ilerledi, öteki uşakların dikkatini çekmeyecek şekilde eğilerek yere oturdu. Uşağın aniden yandaki küçük kapıdan çıktığını gördü. Sırtında aynı açık gri keten giysi vardı, ama bu kez ayağına şıpıtıklar giymişti. Biraz ilerlemesini, kalabalığa karışmasını bekledi. Batmakta olan güneşle birlikte gölgeler daha da büyürken, ona uzaktan ayak uydurdu. Yusuf hızlı hızlı yürüyor, sanki arkasından birinin geldiğini hissediyormuş gibi ara sıra dönüp arkasına bakıyordu. Hasan da her seferinde bir ağacın, bir yolcunun ya da ağır yükler taşıyan bir eşeğin arkasına gizleniyordu. Böylece kentin varlıklı mahallelerinden geçtiler, Kahire'nin en yoksul ve kalabalık daracık sokaklarına daldılar.

Hasan anayolların bazılarından daha önce de geçmişti, ama sık sık cinayetlerin işlendiği, her gün soygun ve şiddet olaylarının meydana geldiği bu tehlikeli sokaklarda hiç dolaşmamıştı. İsfahan'ın en karanlık köşelerinde bile, hastalıklı ve yoksul insanların yerlere serili, toza toprağa bulanmış ot minderleri paylaştıkları böylesine bir sefalet ve felaket yoktu.

Bir çocuğun kuru bir ekmek parçası için başıboş bir köpekle boğuştuğunu gördü. Daha ötede tek elli genç biri, durgun ve kokuşmuş bir suya dalmış olan, can çekişen yaşlı bir adamı soyuyordu. Solgun yüzlü ve aşırı ölçüde boyanmış yaşlı bir kadın ise, boğuk sesi ve dişsiz ağzıyla edepsizce şeyler söyleyerek, yoldan geçen erkekleri isteklendirip kendini satmaya çalışıyordu.

Hasan bu arada Tahar'ın uşağını da gözden kaçırmıyordu. Adam, duvar tuğlaları kapkara olan bir evin önünde aniden durdu. Duvarları kadar iğrenç olan evin kapısını beş kez çaldı. Kuzeni burada yaşıyor olabilir miydi? Yusuf gözden kaybolmuş, kapı yeniden kapanmıştı.

Bu iğrenç eve her ne pahasına olursa olsun girmesi gerekti. Sol yana kısa bir göz attı, sonra sağa baktı. Akşam olurken çok az kişinin geldiği besbelli olan bu tehlikeli yere yavaş yavaş insan karaltıları doluşuyordu.

Hasan, pislik ve artıklarla tıka basa dolu olan küçük bir bahçeden geçerek evin çevresini dolandı. Dışkılara bastı, bu da onu çok öfkelendirdi. Yerlerde sürünen çürümüş iki pamuk balyasına çarptı, yemyeşil bir su birikintisine ayağı daldı ve sonunda evin arkasına ulaştı. Yusuf'un içeri girdiği yer burasıydı.

İnsanın girebileceği hiçbir kapı ve pencere yoktu. Yerde taş, birkaç tuğla ve tahta olduğunu gördü. Bunları üstüste koyarak evin damına tırmandı.

Yukarı çıkınca, çatıyı oluşturan kalın dal, hurma yaprakları ve kamışların üzerine uzandı. Yıkık evin içinden

kulağına birtakım sesler geliyordu. Altında neler olup bittiğini görmek için çalı çırpıyı araladı.

Yusuf, kocaman karınlı, kısa bacaklı ve kan ter içinde çalışan genç çocuklara emirler yağdıran biriyle konuşuyordu. Hava boğucuydu ve burun dileklerine kadar gelen koku acı ve ekşiydi. Esmer renkli sıvıların kaynayıp fokurdadığı iki büyük kazan evin tek odasına yerleştirilmişti.

Bu daracık yere çiçekleri kurutulmuş haşhaş balyaları, hint keneviri ve hiç bilmediği başka bitkiler yığılmıştı. Odanın öbür yansında büyük bir masa vardı ve bu masanın başında sıska, kan ter içinde kalan çocuklar, Hasan'ın sırrını öğrenmek istediği bitkileri ayırıp bağlamaya çalışıyorlardı. Mayalanmakta olan o karışımlardan yükselip havaya karışan buharlardan, evdeki şiddetli sıcaktan ve etrafa yayılan mide bulandırıcı kokulardan Yusuf hiç rahatsız olmuş gibi görünmüyor, el ve kollarını oynata oynata kuzeniyle konuşup duruyordu.

Bu sırada düz bir tahta parçasıyla bir kazanın içindeki sıvıyı karıştırırken başı dönen çocuklardan biri düşüp bayıldı. Böbreklerine tekme yiyerek ve sırtı kırbaçla dövülerek ayıltıldı. Ötekiler arkadaşlarına bakmak için kısa bir an işi bırakmışlar, ama patronun öfkeli bağırıp çağırması üzerine yeniden işe koyulmuşlardı. Çocuk zorlukla ayağa kalkabildi, tahta parçasını yerden aldı ve yarım kalan işine devam etti. Hepsi çok korkmuş, açlıktan neredeyse tükenmiş gibi görünüyorlardı.

Hasan, çok rahatsız olduğu halde, bir saate yakın bir süre orada durdu. Sokağa inerken bir tarafını kırmamak için elleriyle incecik dallara tutunmuştu ve ayaklan boşlukta sallanıyordu. Esrarın toz, hap ve başka karışımlar halinde yapımını dikkatle izlemişti.

Bu büyüleyici bitki hazırlandıkça, imalatın her safhasını, dozlarını ve bileşimini belleğine kaydediyordu.

Her şeyi yeterince öğrendiği zaman derme çatma tüneğinden aşağı inmeye yeltendi. Aniden sağ bacağı tutuldu, sonra dayanılmaz bir acı duydu. Elinden geldiğince kuru bir ağaç dalına tutundu. Duyduğu acının etkisiyle hafifçe bağırınca gecenin sessizliğini bozdu. Sesini duvarın arkasında bulunan herkesin duyduğunu bildiği için, kalbi yerinden fırlayacakmış gibi çarpmaya başladı.

İri yarı bir adam tehlike olduğunu bildirerek dışarı çıktı. Yusuf'la birlikte birkaç çocuk da arkasından gittiler. Hepsi çatıya, sonra da çevresine bakıyordu.

Hasan acısının üstesinden gelerek arka yana kaydı. Çevik ve çok hızlıydı. Evin gerisinde iki tane uzun hançer göründüğü zaman karanlığa dalıp gözden kaybolmuştu.

İri yarı adam her şeyi göz önüne almıştı:

— Bak Yusuf, biri vardı burada. Şu ayak izlerine bak, şu tuğlalara, şu tahtalara bak, dedi.

Yusuf bundan kuşku duyduğunu belirten bir tavırla:

— Boş ver, başıboş köpeklerden ya da bir serseriden başka bir şey olamaz, dedi.

— Seni birinin izlediğinden hiç kuşkum yok benim.

— Bana inanabilirsin. Sana gelmeye başladığımdan beri beni hiç kimse izlemedi.

Kapıyı kapayıp içeri girdiler.

Bunlar olurken, Hasan da rastgele koşarak pis, karanlık, karmakarışık ve daracık sokaklara dalmıştı. Ne yöne gittiğini pek bilmiyordu, ama buraları olabildiğince hızlı terk etmekten, belleğinde kalan esrar tabletleriyle ilgili formüllerini bir an önce not etmekten başka bir şey istemiyordu.

Çok ihtiyatlı davranarak El-Thami'nin malikânesine girip evine vardığında çoktan gece olmuştu. Soyunduğu zaman Meryem yatağında doğruldu, her zamanki gibi yine hiçbir şey söylemedi.

Hasan odanın öbür ucunda yere oturdu ve bir gaz lambasının aydınlığında geç saatlere kadar parşömenlere formülleri not etti, sözcükleri sıraladı, hatta birkaç resim taslağı bile çizdi. Sonra bunların tümünü bir beze sarıp kitapların arkasına sakladı.

Hasan'ın Halife'nin sarayında yaşamaya başlamasının üzerinden neredeyse iki yıl geçmişti ve aylar geçip giderken, onun büyüleyici etkisi ve ünü artarak sarayın dışına yayılıp herkesin beğenisini kazanmıştı. Bununla birlikte, Mustansır'a yakın olan bazı saygın görevliler onu çekemediklerini gizlemiyorlardı.

El-Jayuş nazik davranmasına karşın, ona hiçbir zaman sevgi ve ilgi göstermemiş, Hasan da en sonunda onunla görüşüp konuşmaktan çekinir olmuştu.

O sabah Hasan beş öğrencisiyle birlikte bilimler yurdundan çıktı. Güneş doğalı epeyce olmuştu. Beyaz giysili, kırmızı kuşaklı İsmailîler, iki yanı ağaçlıklı yollarda konuşuyorlardı.

Bağırma çağırma, karışıklık ve boş sözlerden geçilmiyordu. Silahlı erler bir yana, başka bir yerde uşaklar bir yana koşuşturup duruyor, ozanlar kendilerini dinlemek isteyenlere şiirlerini okuyorlardı. Bu gürültü patırtı, Hasan'ın çevresinde bulunan küçük topluluktan yayılan huzur ve sessizlikle çelişiyordu.

Ana kapıdan birden sesler, emirler duyuldu ve kapının iki kanadını açmak için adamlar hemen oraya koşuştular. Sonra gürültü patırdı kesildi. Kalabalık saygıyla eğildi ve Bedr El-Cemali geldi. Her zamankinden daha savaşçı görünüyordu. Damızlık siyah atına binmişti. Peşinde gözkamaştırıcı muhafız birliği vardı.

Demir zırhı ve miğferi Ermeni'ye gururlu ve korkutucu, gerçek bir savaş komutanı havası veriyordu. Uzaktaki bir grup İsmailîye tarikatı üyesini görünce atını mah-

muzladı, dörtnala onlara doğru gitti. Hayvanı son anda durdurdu, at şaha kalktı, bir toz bulutu içinde kişnedi. Beyazlar giyinmiş olan altı kişi hiç kımıldamadan, oldukları yerde duruyordu.

Her zamankinden daha mutlu görünen emir yüzünü, atılgan ve ter içinde olan hayvan tarafından hafifçe itilip kakılan Hasan'dan yana dönmüştü. Bu sahne karşısında bir an için şaşkına dönen öğrenciler etten bir duvar örerek, komutanın hâlâ bakmakta olduğu Sabbahoğlu'nu korumaya yeltenmişlerdi. Hayvan sakinleştiği zaman Hasan arkadaşlarını eliyle bir yana itti ve sessizliğini bozmadan konuşmasını beklemeye başladı. Komutan kahkahalarla güldü ve canları sıkılan saygın din adamlarını göstererek:

— Ey saygın hocamız, atımın coşkunluğundan mı çekiniyorsun yoksa? diye sordu.

Sonra bembeyaz dişlerini göstererek güldü. Sinsi ve alaycı bir tavırla:

— Bununla birlikte ben, insanların aklı kadar hayvanların beyninin de senin için bir giz olmadığını düşünüyordum, dedi.

Hasan da onun bu sözlerine karşılık olarak:

— Bir atın aklını her zaman kavrayamıyorsam bile, insan aklını ve onun karanlık köşelerini iyice anlamaya başladım. Eğer bu konuda benimle konuşmak istersen hemen konuşalım. Bunun ilgini çekeceğinden hiç kuşkum yok. Bazı durumlarda hayvan insandan çok daha akıllıdır ve bunun bazen beni rahatlattığını söyleyebilirim, dedi.

Ermeni suratını astı. Artık gülmüyor ve ağzını açmış olmasına karşın hiç konuşmuyordu.

İranlı'nın yanıtından canı sıkıldığı belliydi. Ama bunu belli etmeden adamlarına emir verdi. Görkemli biçimde şaha kalkan atının üstünde bir kez daha başını ve ellerini oynattı. Hayvanı şiddetle kırbaçladı, onun kadar coşkun ve gürültücü olan adamlarıyla birlikte gözden kayboldu.

El-Jayuş'la Hasan arasındaki bütün görüşmeler hep kısa sürmüş ve gergin geçmişti. Komutan her zaman gürültü patırtı ederek geliyor, geldiği gibi de aynı gürültü patırtıyla gidiyordu. Törenler sırasında herkesin gözünü korkutmaktan ya da heyecan verici sahneler yaratmaktan hoşlanıyordu. Bunlar olmazsa, sarsılmaz olmasını istediği otoritesini kabul ettirmekte kuşkusuz daha da zorlanabilirdi. Aşırılıkları karşısında insanların bir kenara çekildiklerini, güç ve kudreti karşısında onların iki büklüm olduklarını ve etkili bakışlarından kaçındıklarını görmekten zevk alıyordu. Yalnız Hasan bunların hiçbirini yapmıyordu.

Ermeni'yle İranlı'nın arasında yaşanan ve nezaket sınırını zorlayan bu karşılaşmaların sık sık sessiz tanığı olan Tahar, dostunun daha ılımlı davranması için birçok kez girişimde bulunmuştu. Her karşılaşmalarında korkudan titriyor, Hasan'ın kışkırtmaları karşısında Emir'in can sıkıntısının boyutlarını anlamaya çalışıyordu. Nedeni olsun olmasın, El-Jayuş'un bir adamı nasıl harcadığını bildiğinden, dostuna nezaket sınırını aşmaması için yalvarıp yakarıyordu.

İsmailîler'in şeyhi, din işleri sorumlusu ve Halife'nin konuğu sıfatıyla Hasan, küçük düşürülmesini kabul edemiyordu. Yanıtlarını verirken ihtiyatlı davranıyor, konuşmadan önce düşünüyor, adamın tuzaklarından kaçınıyor, ama davranışının onu öfkelendirdiğini de biliyordu.

Tahar, Hasan'ın işin üstesinden gelmeyi hep başardığını, bunu da, ona meydan okumaktan kaçınarak, bazı davetlerini geri çevirerek, zamanının büyük bir bölümünü saygın din adamları ve müminleriyle birlikte geçirerek gerçekleştirdiğini görüyordu.

Kısa bir süreden beri sarayın havası bozulmuştu. Eskiden meydana gelen önemli olayların heyecanlı havasının estiği hissediliyordu. Bakanlardan ve sarayla içli dışlı ya-

kın çevrelerden sızan söylentilere göre, iktidarın yükünü kaldıramayan ve giderek sağlığı kötüleşen hükümdar görevinden çekilmeyi düşünüyordu.

Mustansır yakınlarına çok az görünüyor, sarayın bahçesinden dışarı çıkmayı kesinlikle kabul etmiyordu. Halkı artık onu görmüyor, büyük törenler ve geleneksel bayramlar, Bedr El-Cemali'yle saygın birkaç din adamının huzurunda yapılıp kutlanıyordu. Yayılan dedikodulara göre, hükümdar artık sadece büyük babası Halife Hâkim'le yüksek sesle konuşuyor, zehirli olduğundan kuşkulandığı ve yemek istemediği yiyecekleri uşaklarının kafasına fırlatıyordu. Kaşıntı işkencesine dayanamadığı için yıkanmaktan kaçınıyor, sabahlara kadar uluyor, atasının söylediklerini duymasını engelleyen kötü ruhların sık sık kendisini ziyaret ettiklerini söylüyordu.

Hemen önlemler alınması gerekiyordu ve bunu yapabilecek yeteneğe sahip tek kişi ordu komutanıydı. Güçlüydü, ama başka bir yeteneği daha vardı. Bu da onun, bazılarından okşamayla, bazılarından tehditle, bazılarından da, başkalarından geri aldığı şeyleri verme vaadiyle yararlanmasını sağlıyordu. Onun bu özelliğine çok az kişi dayanabiliyor ve hiç kimse şiddet ve öfkesini üstüne çekmek istemiyordu.

Emir'in donuk, kişiliksiz, hiçbir etkisi olmayan Halife'nin büyük oğlu Mustali'yi yeğlediği kesindi. Tıpkı babası gibi onun da önceden ne yapacağı bilinmiyor, hiçbir zaman karar veremiyor ve ne önerilirse önerilsin tümünü kabul ediyordu.

Ordunun başkomutanı Halife'nin büyük oğluna karşı olan eğilimini hiçbir zaman açığa vurmamış ya da herhangi bir sırdaşına bundan söz etmemişti. Kimilerinin düşüncelerini, kimilerinin telkinlerini dinliyor, böylelikle vezir ve nedimlerin ne düşündüklerini öğrenmiş oluyordu.

Hükümdarın yerine geçmek yasalara uygun olarak büyük oğlunun hakkıydı. Ama karakteri, yüzeyselliği ve hayalci oluşu birçok düşüncenin ortaya çıkmasına yol açıyordu. Onunla istediği gibi oynayacak, sadık ve söz dinleyen biri durumuna getirecek olan El-Jayuş için ne beklenmedik bir kazançtı bu.

Kardeşlerin en küçüğü olan Nizar, parlak bir zekâsı olmamasına karşın kişilik sahibiydi. Her türlü soruyu zorlanmadan yanıtlıyor ve görüşünü bildiriyordu. Azınlıkta olmakla birlikte onu tutanlar vardı; ama sarayın en gözde kişileri, üç zirzop halifeden sonra başlarında artık aklı başında ve sorumluluğunu bilen birinin bulunmasını istiyorlardı.

Hasan çoktan seçimini yapmış, Ermeni'nin gizliden gizliye sorduğu soruyu yanıtlarken kanısını hiç saklamamış, elbette emirin yardımıyla ülkeye tüm şöhretiyle birlikte güç ve kudretini yeniden sağlayabilecek tek kişi olan küçük oğlanı tercih ettiğini söylemişti.

Bedr El-Cemali kurnazca gülümsemiş, önünde saygıyla eğildikten sonra çekilip gitmişti. İstediği şeyi de öğrenmişti: Hasan planlarını engelliyordu. Onu, olası suç ortaklarıyla birlikte saf dışı bırakması gerekiyordu. Genç prensi bütün İsmailîler destekliyordu. Arkasında varlıklı ve güçlü bir tarikat vardı. Bu durumda kurnazlıkla davranmalı, onu vahşice ortadan kaldırmaktan kaçınmalı, hiçbir şeyi belli etmemeliydi. Zaman ondan yanaydı. Hasan'ın Halife'nin küçük oğlunu tercih ettiğinden emin olabilmek için, iki gencin birkaç kez görüşmelerini kolaylaştırdı ve bu olanağı sağlarken de, birbirlerini tanımaları ve daha iyi değerlendirmeleri amacını güdüyormuş gibi göründü. Bedr böylece rahat rahat çalışabilir, başkasının hesabına iş gören adamların yardımıyla bir plan yapabilirdi. Nizar yirmi bir yaşına gelmişti. Yüzü çok solgun, burnu ince uzun, gözleri kocaman, siyah sakalı kısacık ve düzgündü. Elleri zayıftı, parmaklarında hiç yüzük yoktu.

İpek giysisi sadeydi ve üstünde hanedanla ilgili hiçbir simge yoktu. Ağabeyi Mustali renkleri göz alıcı giysileriyle ne kadar zirzopsa, davranışlarında ölçülü olan kardeşi de o denli göze çarpmaktan kaçınıyordu.

Prens, Hasan'a, İran ve Melikşah'ın sarayı, Türk istilacıları ve yaşam usülleriyle ilgili birçok soru sordu. Astronomiden, şiirden, mimarlıktan, doğabilimden söz ettiler. Hasan ona Ömer Hayyam'ın şiirlerini okudu. Bunların bazıları çoktan Mısır sarayına gelmişti. Ayrıca iki oğlu olduğunu anlattı. At yarışlarına, cirit oynamaya, ok atışlarına ve güreşe yatkınlıkları olmadığını anlayınca gülüştüler.

Hasan, sultanın askerlerine yakalanmamak için Zayendeh Rud Irmağı'nda ne büyük bir çaba harcadığını anımsayınca, yüzmeyi çok az bildiğini açıkladı. Prens de, yüzmeyi hiç bilmediğini ve sudan tiksindiğini söyledi.

Gölgelik bir yere büzülüp saklanan, hiçbir şeyi gözden kaçırmayan, en küçük bir sözcüğü bile duymaya çalışan adamları başkomutan El-Jayuş için bilgi topluyorlardı. Günlük raporlarını veriyor, aynı zamanda Nizar'ı ziyaret edenleri, getirdikleri armağanları ve konuştukları süreyi bile bildiriyorlardı. Komutan, küçük oğlanı destekleyenlerin tahmin ettiğinden daha çok olduklarını ve bir an önce harekete geçmesi gerektiğini görmüş olmalıydı.

Hasan, Halife'nin oğluyla yaptığı görüşmelerden çok memnundu. Onun bilim, edebiyat, Nil Vadisi boyunca yapılan tarım, Kızıl Deniz'deki balıkçılık, gök cisimleri ve çeşitli malzemelerden müzik aletleri yapma konularındaki derin bilgisi karşısında şaşıp kalıyordu. Nizar ayrıca resim, heykelcilik ve mimarlığa da çok düşkündü.

Hasan'a kalbinden geçen her şeyi anlattı. Hatta ona Halife'nin çok yorgun olduğundan, özel kaygılarından, çevresinde varlığını hissettiği kötü niyetli insanlardan, gelecek aylarda sarayda meydana gelecek büyük değişikliklerden söz ederek öğütte bulunmasını bile istedi.

Hasan şimdilik ona hiçbir şey söyleyemedi. Prens bir şeyler mi biliyordu? Bilmemesi, gereken bir şeyler mi duymuştu ya da çevresindekiler tehdit mi edilmişti yoksa?

Ona, kendisini destekleyeceği konusunda güvence verdi. Isırıp zehrini akıtmaya çalışan birçok yılanın bulunduğu binbir engelle dolu bu yolda Nizar'ı uyarıp yol gösterecek ve koruyacak olan güçlü kudretli Allah'tan, öngörüsüyle ona yardımcı olmasını istedi.

Hasan, nereye giderse gitsin ve ne yaparsa yapsın, Bedr El-Cemali'nin adamları tarafından izlendiğini biliyordu. Bilim yuvasında bile, biraz uzakta oturan ve geleneğe uygun olmayan giysiler giyen bazı öğrencilerin dua ve tartışmalara katıldıklarını fark etmişti. Ama orası herkese açık olduğu için, onların buraya gelmelerini engellemek zordu. Hatta evindeki uşakların arasında bile emirin adamları bulunduğunu ve baskı altında oldukları inancındaydı. Eşi Meryem de, nereye giderse gitsin, yüzleri peçeli iki kadın tarafından sürekli izlendiğini söylemişti ona.

Hasan bir sabah Nizar'la görüşmek için saraya doğru giderken, Halife'nin oğlunun aniden hastalandığını, kimseyi kabul etmediğini öğrendi. Bundan hiç kaygı duymadı ve sağlığına kavuşması için hastaya en içten dileklerini iletti.

Prensin en yakın uşaklarından birine, efendisinin sağlığına kavuşması için dua edeceğini ve ertesi gün durumuyla ilgili bilgi almaya geleceğini söyledi.

Hasan günlerce saraya gitti, ama dostunu hiçbir zaman göremedi. Aldığı yanıtlar hep aynıydı: Daha iyileşmedi... doktorlar başucundalar... babası çok endişeli... dinlenmeye gereksinimi var... Allah'ın yardımıyla yakında ayağa kalkacak...

Hasan aldığı bu haberlere inanmıyordu. Prensin gözaltında tutulduğundan ve hareket etmek özgürlüğünden yoksun olduğundan emindi. Ama bunu nasıl öğrenebilir, bundan kime söz edebilirdi?

Bilim yuvasında çok dikkatli davranması için uyarıldı. Yerin yöneticisi de onu bir kenara çekti. Prens Nizar'ın artık bu dünyada olmadığını hissettiğini, birkaç gece önce birtakım hayaller gördüğünü ve uyurken umutsuz birinin yardım istiyormuş gibi bağırdığını duyar gibi olduğunu hiç kimseye söylememesi koşuluyla anlattı.

Hasan da sarayın yüksek, kalın duvarları arasında önemli ve tehlikeli bir şeyler olduğu inancındaydı. Ordu başkomutanının bu işin içinde olduğundan hiç kuşkusu yoktu. Onun artık adamlarının başında gösteriş yaptığını görmüyor, muhafız birliğiyle geçerken emirler yağdırdığını duymuyordu. Kendini göstermeyi ve hayranlıkla seyredilmeyi seven bir adamın bu şatafatlı tutumundan aniden uzak kalması hayra alamet bir şey değildi. Söylentilere göre komutan bazı önemli yabancı ziyaretçilerle birlikte günlerce sürecek olan bir av partisine gitmişti, ama Hasan, emirin kabul ettiği, çölde atlı gezintiler yaptırarak onurlandırdığı konuklardan söz edildiğini hiç duymamıştı. Bilim yuvası yöneticisi de:

— Çok dikkatli ol. Bizi gözetlediklerini ve bazı kişilerin bizden rahatsızlık duyduklarını hissediyorum. Bedr'i sinirlendirebilecek hiçbir şey yapma, işine karışıldığı zaman çok şiddetli ve kaba davranıyor, dedi.

1080 yılı yazı bitiyor ve Hasan, Mısır'daki üçüncü yılına başlıyordu. Halk için her şey yolundaydı ve herkes işiyle gücüyle uğraşıyordu. Bir sessizlik olmasına karşın, sarayın gediklilerine göre, havada derin bir huzursuzluk hissediliyordu. Nizar çok kısa bir sürede uçup gitmişti. Halife buna hiç üzülmemişti ve büyük bir olasılıkla bu durumla ilgili olarak hiçbir şey bilmiyordu. Sırdaşlar fısıldaşıyor, gedikli danışmanlar da susuyordu. Mustali'nin durumunda herhangi bir değişiklik yoktu. Eskiden olduğu gibi yine uşaklarını hırpalıyor ve her zaman parlak

renkli giysiler giyiyordu. Maliye Nazırı ve Tahar da bu konuda Hasan'a en küçük bir şey söylemiyorlardı. Bununla birlikte Tahar, dostunun kendisini artık içtenlikle selamlamadığını, eskisi gibi aramadığını fark etmişti. Gerçekte Ermeni'den ikisi de çok çekiniyordu ve Halife'nin büyük oğlunu yeğlediklerini birbirlerinden hiçbir zaman gizlememişlerdi. Hasan bu sıkıntının nedenini anladı. El-Thamiler Nizar'ı beğenen birini ağırlıyordu. Bu da Bedr El-Cemali'yi öfkelendirebilir, bazı tasarılarının gerçekleşmesine engel olabilirdi elbette. Kuşkulu dedikodulardan ve kulağına gelen varsayımlardan anladığına göre, herkes Nizar'a kaybolmuş gözüyle bakıyordu. Gece gündüz saraydaydı, hiçbir yere gitmemişti, kimseye açılmamıştı, arkasında ne bir belge ne de bir iz bırakmıştı. El çabukluğuyla yok edilmişti. Sarayın koridorlarına, daha sonra da dışarıya sızan bu giz önce halkın ilgisini çekmiş, sonra da onu korkutmuştu. Zamanın sonunda dünyaya yeniden gelecek olan on ikinci imam gibi prens de "göz önünden silinmişti."

Hasan, Nizar'ın bir şeylerden çekindiğini, sürekli olarak bir tehlikeyle karşı karşıya bulunduğunu biliyordu. Son görüşmelerindeki bakışı, karısı ve karnında taşıdığı çocuğundan kaygı duyduğunu gizlememesi, bu güzel gencin içinde bulunduğu karışık durumla ilgili olarak çok şey ifade ediyordu.

Bedr El-Cemali'nin bir araştırma yapılmasını emretmesi üzerine sarayların tüm odaları arandı, toprak tekrar tekrar kazıldı, ırmak taraklandı, boş yere birkaç serseri tutuklandı. Nizar hiçbir yerde yoktu. Gerçekte her şeyi iyi bilen danışman ve sırdaşlar, komutanın bu esrarengiz işteki rolünü büyük bir kuşkuyla karşılıyorlardı. Ama El-Jayuş'u ve satılık adamlarını kim suçlayabilirdi? Mısır'ın en güçlü adamından kuşkulanarak, ipin boynuna geçirilmesini göze alacak kadar cesur kim vardı? Babasının bile üzülmediği

ve kardeşinin çoktan unutmuş olduğu bir prens için kim yas tutabilirdi? Bu yası belki Hasan tutabilirdi. Ama o da bunu hiç belli etmeden yaptı. Budala olmadığını göstermek isterken, başkomutanı kışkırtmak da istemiyordu.

Nizar'ın ortadan kaybolmasından iki ay sonra, sarayın iki bölümünü birbirine bağlayan bir taşlıkta rastlantı sonucu Ermeni'yle karşılaştılar. Selamlaştıktan ve karşılıklı nezaket sözlerinden sonra, kurnaz asker:

— Soylu kardeş, tasalı olduğun alnından anlaşılıyor. Benim giderebileceğim bir kaygın var mı acaba? diye sordu.

Hasan sağ eliyle kalbini bastırdı, hafifçe eğildi ve gösterdiği ilgi nedeniyle emire teşekkür etti.

— Herkesin bazı kaygıları yok mu? Hayat sık sık önümüze çıkan üzüntüler, bazen de mutluluklarla dolu olan uzun bir yol değil mi? diye ekledi.

Böyle bir yanıtla yetinmek istemeyen El-Jayuş:

— Kafanın çok meşgul olduğunu hissediyorum. Ayrıca dostlarım da bana, kendini bir hoşnutsuzluğa kaptırmış olduğunu söylediler. Senin bu derdini gidereceğimden hiç kuşkum yok benim, dedi.

Bunun üstüne Sabbahoğlu da haftalardan beri kalbini sıkıştıran, bazen uyumasını, bazen de dua etmesini engelleyen şeyi söylemekten hiç kaçınmadı:

— Nizar'ı düşünüyorum. Aradan zaman geçtikçe de, bazı kötü kişiler tarafından yok edilmiş olduğunu düşünmekten kendimi alamıyorum, dedi.

Bir yandan konuşurken öte yandan da, yüzündeki en küçük bir endişe ve heyecan izini görebilmek için sık sık karşısındakine bakıyordu. Generalin yüzünde bir gerilim görülmediği gibi en küçük bir hoşnutsuzluk ve sinirlenme izi de belirmedi. Ne gözünü kırptı ne de güldü. Tekdüze, alçak ve dengeli bir sesle:

— Onu bize Allah vermişti. Bizden yine Allah geri aldı. Allah'ın iradesi böyleymiş, dedi.

Hasan araya girdi:

— Allah istediği zaman bir insanın ruhunu geri alabilir, ama vücudunu almaz. Vücut aramızda kalır ve zamanla çürüyüp gider, dedi.

— Allah her şeyi geri aldı, bundan hiçbir kuşkum yok benim.

— Birçok şeye inandırılan sıradan insanlar böyle bir sonuca inanacak kadar saftırlar. Ama bilginler, senin benim gibi okumuş olanlar bununla yetinemezler. Bu soruyu doktor ve müneccimlerin yanıtlaması gerek.

Hasan'ın bu ısrarı karşısında komutan elini kaldırdı ve sözünü kesti:

— Doktor ve müneccimler bütün olasılıkları gözden geçirmek amacıyla birçok kez toplandılar. Prensin hiç kimsenin açıklayamayacağı doğaüstü bir olayın hedefi olduğu sonucuna vardılar, dedi.

— Ben ve arkadaşlarım böyle düşünmüyoruz. Senin de bu düşüncemizi bildiğini sanıyorum.

Hasan usulca sakalını sıvazladı, gözlerinin rengi birden değişen El-Jayuş'a baktı. Komutan içinde durmadan kabaran bir öfkeyi bastırmaya çalışıyormuş gibi görünüyordu.

— Biz, Yüce Allah'ın rahmetlileri kabul ettiği büyük bahçede Nizar'ı isteyerek yanına almadığını düşünüyoruz. Pek merhametli olmayan insanların, çok sevdiği eşi ve babasının yanı başında durması gereken prensin bu mezarlığa gitmesinde yardımcı olduklarını düşünüyoruz. Korkunç cinayetin işlenmesinden sonra, prensin cesedini aynı merhametsiz kişilerin ortadan kaldırdıklarını düşünüyoruz.

Hasan cümlesini tamamlamadan Bedr El-Cemali elini havaya kaldırmış, yeniden o şiddetli ve çabuk öfkelenen kişiliğine bürünmüştü.

— Yeter. Çok fazla konuştun. Bundan çok daha önemsiz nedenlerle bazı serserileri cellata gönderdiğimi iyi bilirim. Senin istediğin de bu mu yoksa? diye bağırdı.

Sonra sakinleşti, yerinden oynayan sarığını düzeltti, kendine hakim oldu.

— Neden bu kadar kızıyorsun? Sana duyduklarımı ve inandığım şeyleri söyledim. Senin de yapman gereken çok iş var. Devlet işlerini yürütmeli ve bir araştırma yaptırmalısın. Sen her zaman, çok da dürüst olmayan ve senden gerçekleri gizleyen adamların söylediklerine inanıyorsun. Onlar olup bitenleri biliyorlar. Çok içtikleri ya da yaptıklarının azabını duydukları gün her şeyi açıklayacaklar. Kimbilir, şimdi açıklamışlardır belki de.

Ermeni daha fazlasını dinlemek istemedi. Hızlı hızlı yürüyerek sağa sola emirler verdi, kılıcıyla havayı döve döve bir koruluğun arkasında gözden kayboldu.

Prens Nizar'ın kayboluşunun üçüncü ayında El-Jayuş sarayında görkemli bir ziyafet verdi. Mısırlılar Halife'nin sarayından başka bir yerde böylesine şatafatlı bir şölen verildiğini görmemişlerdi. Yüz kadar davetli komutanın verdiği bu ziyafette karınlarını iyice doyurdular. Şölene gelmemek için bahane ileri süren birkaç nazır, İsmailîler'in ileri gelenleri ve bir avuç nedim, komutanın emrindeki askerler tarafından zorla getirildiler. Hükümdar ailesinin dışında kalan Kahire'deki tüm yüksek görevli ve saygın kişiler en güzel içkileri içmek, en ince otları yakıp tüttürmek ve en lezzetli yemekleri yemek için ipek ve satenden yapılmış rahat minderlere oturtuldular. Sonra dansözler göründü, çalgıcılar güzel ve ahenkli ezgiler çaldı, eğitilmiş hayvanlar tüm davetlileri şaşkına çevirdi. Konuşmalar yapıldı, şiirler okundu, şarkılar söylendi, Halife Mustansır'la birlikte oğlu Mustali ve tüm hükümdar ailesi övgü yağmuruna tutuldu.

Ermeni:

— Allah onu ve tüm soyunu korusun, diye uludu. Bütün topluluk aynı sözleri hep birden yineledi:

— Allah Halifemiz'i ve tüm soyunu korusun!

Hasan böyle gösterilerden iğreniyordu. Melikşah'ı pohpohlamak için İsfahan'da da bazı yemekler verildiğini anımsıyordu. Bu içki âlemlerinden, bu eğlencelerden, bükülüp kıvırtan bu yarı çıplak kadınlardan nefret ediyor ve onu böylesi toplantılara katılmaya ancak Ömer Hayyam'ın varlığı ikna edebiliyordu.

Bu şöleni düzenleyen Bedr El-Cemali'nin gizli bir düşüncesi olduğu kuşkusuzdu. Değerini daha da yükseltmek ve daha çok armağan almak amacını gütmediği kesindi. Adam bir insanın dileyebileceği her şeye, kuvvet ve kudrete, şan ve şerefe ve bir servete sahipti. Bundan onbeş yıl önce Şam'dan gelen bu yoksul adam, şimdi başında tacı olmayan, ama sonsuz yetkileri olan güçlü biri olmuştu.

Hasan, tarikat ileri gelenlerinin arasında böylesi bir ahlaksızlığın ve sefaletin sergilenmesinden hoşlanmıyormuş gibi görünen Kahire locası başkanının sağındaydı.

Herkes karnını doyurduktan, dansöz ve çalgıcılar ortadan çekildikten sonra, davet sahibi bir kerevete çıktı ve konuklarının susmasını istedi. Minder ya da deri pufların üstüne sere serpe uzanmış olan topluluk ayağa kalktı.

—Dostlarım, mütevazı evimde verdiğim bu davetime katıldığınız için sizlere teşekkür ederim.

Bu sözler çabucak yorumlara neden oldu ve davetliler birbirlerine baktılar. Şu mütevazı eve gelince, odaların görkemliliği Hasan'ın gözlerini kamaştırmıştı. İsfahan sarayında, hatta en görkemlilerden biri olmasına karşın Nizamülmülk'ün sarayında bile Emir'in sarayındaki kadar harika eşya ve güzellik yoktu. En değerli ağaçlardan yapılmış mobilyalar, en seçkin Yunan ve Roma vazoları, dev testiler, mücevher kakmalı aynalar, duvarlara asılmış tablolar, işlemeli perdeler ve boyalı mobilyalar, ipek ve yün halılar göz kamaştırıyordu. Böylesine yabanıl bir adam, bu kadar çok eşyayı ve harika bibloyu evinde nasıl toplayabilmişti?

— Birkaç aydan beri sarayımda, benim sıradışı olarak nitelendireceğim ürkünç bir olayla karşı karşıya bulunduğumuzu biliyorsunuz... Çok sevgili prensimiz Nizar'ın ortadan kaybolması olayı...

Topluluk hep bir ağızdan:

— Allah ruhunu şad etsin! Huzur içinde yatsın, dedi.

— Prens birdenbire aramızdan ayrıldı. Allah böyle olmasını istedi ve onun yokluğundan şaşkına döndük. Çok üzgünüz. Dürüst ve namuslu bir genç olan prens Nizar'ı seviyorduk. Bereket versin, Cenabıhak sonsuz merhametini bizlerden yine esirgemedi ve yerine ağabeyi prens Mustali'yi bizlere bıraktı.

— Allah Mustali'ye uzun ömürler versin. Allah onu ve yakınlarını korusun, diye mırıldandı ileri gelenleri.

— Aranızdaki birçok kişi prens Nizar'ı seviyor, sevgili Halifemiz'in halefi olmasını istiyordu.

Bir an sustu ve davetlilere baktı. Kimse kımıldamıyor, soluk bile almıyordu. Topluluk taş kesilmişti.

— Aranızda bazı hainler var. Hepiniz hainsiniz. Hükümdarımızın ve büyük oğlunun güvenine ihanet ettiniz. Allah'ın sizlere vereceği ceza korkunç olacak! Korkunç!

Üç kez el çırptı, büyük salonun iki kapısı açıldı ve onlarca asker içeri daldı. Tümü siyah giysiler giymişti ve ellerinde kılıçları vardı. Davetlilerin üstüne çullandılar ve her yer kana bulandı. Kıyım korkuçtu. Duvarlar, mobilyalar, değerli ipekliler ve halılar kan içinde kaldı.

Hasan ve saygın din adamları bir köşeye büzülmüş, korkudan donup kalmışlardı. Yerlerinden kımıldayamıyor ya da konuşamıyorlardı. Siyahlar giymiş iki kişi aniden Sabahoğlu'na yaklaştı ve kafasına çok şiddetli yumruklar attılar.

Hasan kendini kaybetti.

Üçüncü Bölüm

ALAMUT

I

Avarelik

1090 yılı güz mevsimiydi. Elbruz sıradağlarının tepelerine ilk kar yağmıştı. Günler hızla kısalıyor, güneş batmadan çok önce hava ayaza dönüyordu. Hasan bu anı yeğliyordu işte. Doğayı bir sessizlik kaplıyor, toprağın tüm kokuları havaya yükseliyordu.

Portakal rengine bürünen güneş dağların arkasında kayboluyor, yabanıl hayvanlar yuvalarına ya da inlerine çekiliyorlardı. Sabbah da o zaman şatonun en yüksek kulesine gidiyor, kale burcunun tek penceresini ardına kadar açıyor, aşağı yukarı iki yüz metre derinliğindeki uçurumun kenarında bulunan balkona çıkıyordu. Aşağıda, en dipte, şelaleye dönüşen bir sel akıp gidiyor, güneye doğru göz alabildiğine yayılan verimli ovayı sular altında bırakıyordu.

Uçsuz bucaksız güzel kır manzarası giderek karanlıklara gömülüyordu, ama dağların en tepe noktaları parlak ve aydınlık görünümlerini koruyorlardı. İşte tam bu anda kapkara bir kartal bir kez daha tavşan ya da sığın avına çıkmak, daha sonra da kayalığın yamacındaki yalılarda bulunan yuvasına dönmek için havalandı.

Alamut...

Akdeniz kıyıları arasında, Doğu çöllerinde ve İran dağlarında on yıl süren bir averelikten sonra arkadaşlarıyla birlikte kısa bir süre önce buraya gelmişti.

Sabbahoğlu, yeniden düzenlenen İsmailîye tarikatının şeyhi olarak yolunu "Kartal yuvası" anlamına gelen bu kutsal yere düşüren Allah'a coşkuyla şükrediyordu.

Şimdi otuz dört yaşındaydı ve inancına göre ancak ana toprağında doğup gelişebilecek olan yeni bir dinin reisiydi.

Dualarını bitirdikten sonra kulenin yanında bulunan ve her türlü konfordan yoksun olan odada, prens Nizar'ın armağanı olan Kuran'ı okuyordu. Odanın tüm eşyası bir gaz lambası, kaynak suyuyla dolu bir ibrik ve bir gök dürbünüydü. Gecelerini sık sık gökyüzünü hayranlıkla seyrederek geçiriyordu. İçerisi çok soğuktu, ama bundan hiç etkilenmiyordu. Meryem, dört çocuğu, yakınları ve en sadık müritleriyle birlikte binanın bir alt katında barınıyordu. Karşıda, sarp duvar boyunca kartal dönüp duruyordu ve pençeleri arasında hâlâ çırpınan bir tavşan vardı. Yırtıcı kuş çok sakin ve mutlu görünüyor, batmakta olan güneşin son ışıklarının yavaş yavaş kararttığı morumsu sonsuzlukta büyük daireler çiziyordu. Zaman zaman keskin bir sesle bağırıyor, bunu, aç olan ve sevince boğulan yavruları yanıtlıyordu.

Her gün yinelenen bir şeydi bu. Ne avlamış olursa olsun, akşamın serinliğinde havada on dakika boyunca büyük daireler çiziyor, sonra bir kez daha uzun uzun bağırıyor, yuvasına doğru korkunç bir hızla inişe geçiyor, yuvaya on metre kala iniş hızını kusursuz bir beceriyle kesiyordu.

Hasan, yuvada üç dört yavrudan başka, rahat rahat konması, akşam yemeğini sunması için göklerin yüce sultanına yer açan bir ananın da bulunduğunu hayal ediyordu. Alamut'un reisi soğuğun etkisiyle titredi ve kuledeki küçük odasına çekilmeden önce, sona ermekte olan gün boyunca bahşettiği iyilikleri için Allah'a bir kez daha şükretti. Sabahleyin Meryem ona beşinci çocuğuna hamile olduğunu bildirdi.

— Bir oğlan, Allahım, bir oğlan daha...

On yıldan beri yürüdüğü yol ne kadar uzun sürmüştü. Tuzaklar ne kadar çok ve acıydı! Nizar'ın yakınları ve sırdaşlarının Ermeni'nin satılık katilleri tarafından öldürüldüğü evde ne kadar çok kan dökülmüştü!

Fırtınalı bir denizde giden bir gemideydi. Kol ve bacaklarına halatlar dolanmıştı. Geminin güvertesini korkunç dalgalar dövüyor, insanlar bir yandan öbür yana gidip geliyor ve dalgaların arasında yitip gidiyorlardı.

Vücudunu düzenli aralıklarla döven soğuk suyun etkisiyle uyuşukluğundan kurtuldu ve acısını unuttu. Bu halatlardan kesinlikle kurtulmalıydı, aksi halde dalgalar onu da kudurmuş sulara sürükleyip götürecekti. Bileklerine sarılmış olan halatı, yelkene takılı bir kancaya sürte sürte kesip kopardı. Uzun bir çaba harcadıktan ve elleri tamamen serbest kaldıktan sonra iplerden kurtuldu. Kenevir lifleri ıslandığı için, ayaklarını bağlayan düğümleri çözmekte çok zorlandı. En sonunda ayağa kalkmayı başardı. Direğe, küpeştelere, güverteye bağlı olan sandıklara tutundu.

Düştü, yeniden ayağa kalktı, bir daha düştü, sonra kaygan yerde sürünerek ilerlerken sintineden gelen sesler duydu. Bir kapı kolunu çevirdi, bir sürgüyü çekti, bir merdiven kapağını araladı. Aynı anda sırtını döven Bir dalganın etkisiyle sağa sola savruldu. Başını şiddetle kapı çerçevesine çarptı, birkaç saniye baygınlık geçirdi.

Duyduğu çığlıklar daha da yoğunlaştı. Diz çöktü, açmayı başardığı delikten aşağı indi. Karanlıkta el yordamıyla ilerledi, bir şeye çarptı, sonra başka bir nesneye daha çarptı. Gözleri karanlığa alışınca, bir yerlere tutunmakta olan bazı karaltılar gördü. Bunlar kadınlardı.

Aralarından biri:

— Kurtarın bizi, diye bağırdı.

— Acıyın bize, dedi başka biri.

Vücutlarına yapışan ıslak örtülerine sarınmış, korkudan yüzleri allak bullak olan ve birbirlerine tutunan yarım düzine kadın, başka dünyalardan gelen bir varlık gibi sallanan, her yanından sular damlayan, dimdik ve kan içinde kendilerine doğru ilerleyen bu adama korku dolu gözlerle bakıyorlardı.

— Çekinmeyin! Korkmayın! Ben Sabbahoğlu'yum. Size hiçbir kötülük yapmak istemiyorum.

İniltiler kısa bir süre kesildi, sonra yalvarıp yakarmalar yeniden başladı:

— Allah aşkına yardım et bize, yardım et!

Hasan sintineden gelen, ötekilerinden daha boğuk olan, iniltiye benzeyen bir ses daha duymuştu. Kulak kesildi:

— Prensesi kurtarın. Prensesle çocuğuna yardım edin!

Rastgele yürüdü. Ellerini önüne uzattı. Balyaların, sandıkların ve halatların üstünden tökezleye tökezleye atlayarak nereye gittiğini bilmeden sintinenin dibine doğru ilerledi. Birden biri başına, sonra omuzlarına dokundu. Yere çömeldi.

— Kimsiniz siz? Ben, Hasan Sabbah'ım. Bana güvenebilirsiniz. Konuşun! dedi.

Genç birinin sesine benzeyen kadın bir an duraksadı:

— Ben prensesin hizmetçisiyim. O da şurada, yanımda işte. Başını bana dayadı. İşte şu... dedi.

Hasan gerçekten de suya uzanmış olan ve hiç kımıldamayan birinin vücuduna dokundu.

— Allah'a şükürler olsun, yaşıyor daha. Sadece hasta. Çocuğunu düşürmesinden korkuyorum.

— Sana bu kadının kim olduğunu sorabilir miyim? Az önce bir prensesten söz etmiştin bana.

Hizmetçi bir daha duraksadı:

— Hanımım, Nizar'ın eşi... Halife'nin oğlu Nizar'ın!

Hasan kulaklarına inanamadı. Arkadaşının dul karısı burada, ayaklarının dibindeydi. Hemen hemen çıplaktı,

soğuktan titriyordu. Mustansır'ın oğluyla yaptığı son konuşmayı anımsadı: "Karım bir çocuğuma hamile. Ama onu görebilecek miyim acaba?"

Hasan'ın kafasında her şey birden açıklığa kavuştu: Nizar katledilmişti, tüm yandaşları acımasızca öldürülmüştü, Mustali'nin yakınları da yok edilmişti. Tarikatın ileri gelenleri ve muhtemelen bazı yabancılar da gemiye bindirilmişti. Kısacası meydan Bedr El-Cemali'ye ve grubuna kalmıştı. Bunların tümü birer birer aklından geçti.

Nizar'ın karısının durumunu bilmeyen ordu komutanı ona dokunmamıştı ve Halife dede olacaktı belki de. Prensin karısını ve çocuğunu kurtarmalıydı. Ama gemilerle ilgili hiçbir bilgisi olmayan, hâlâ yüzmeyi bile adamakıllı öğrenmemiş biri olarak, başını alıp giden bu gemide bunu nasıl başarabilirdi? Üç gün üç gece boyunca bütün yapabildiği şey birilerine yardımcı olmak, kendilerine gelmelerini sağlamak, gemiyi baştan başa dolaşmaktan öte bir şey değildi. Bu arada bilim yurdunda görüp tanıdığı yaralı iki erkek dışında, geride canlı kimsenin bulunmadığını fark etti. İki kişi ellerinden geldiğince yelkenlerden yararlandılar, dümene asıldılar ve herhangi bir buruna ulaşmak için kürek çektiler. Sonunda mucize gerçekleşti. Bir sabah, güneşin daha doğmadığı bir sırada bitip tükenmiş, aç, yarı çıplak ve soğuktan donmuş bir durumdayken, teknenin dibinden gelen büyük bir gürültü duydular.

Gemide panik başladı ve pruvada büyük bir delik açıldı. Sintineye hızla su doldu.

Hasan, geminin büyük bir engele çarpmış olduğunu düşündü, çok kısa bir süre sonra da kadınlara ve o iki adama doğru koştu.

— Birbirinize tutunun! Birbirinizden ayrılmayın! Arkamdan gelin! Cesaretinizi yitirmeyin! Allah bize yardım eder, diye bağırdı.

Dışarıda gün ağarıyor, şafağın gölgeleri en sonunda sakinleşen ve bir iki ay ışınının harelendiği gri renkli bir denizin yansımalarına karışıyordu. Kıyı şuradaydı, çok yakındı, orasında burasında kayalar vardı. Hasan birçok kez oraya gidip geldi. Bazılarını sırtında taşıdı, bazılarını sürükleyerek götürdü, iki adamı alıp kumların üstüne bıraktıktan sonra oturdu ve Allah'a şükretti.

Bir kez daha ölümden kurtulmuştu. Melikşah'tan, Halife Mustansır'dan sonra... Nizamülmülk ve Emir Bedr'den sonra...

Boğulmaktan kurtulan altı kadınla üç erkek, saatlerden beri sahil kumlarının üstünde yatıyor ve yavaş yavaş kendilerine geliyorlardı. Hava sıcaktı ve giysileri kızgın kayaların üstünde kurumuştu. Kimsede yiyecek ve para olmadığı için durum çok kötüydü. Yanaştıkları kıyı alanı bomboş görünüyordu. Hasan en yüksek burnun tepesine çıktıktan sonra, göz alabildiğince uzanan çevrede en küçük bir köy, bir kervan, canlı bir varlığın bulunmadığını gördü. Kadınlar susamış, prenses bitip tükenmişti. Soluk soluğaydı.

İranlı çabucak kararını verdi. Gölgelik küçük bir yer düzenledi ve kadınları oraya yerleştirdi. Daha sonra adamlara:

— Sen kıyıdan kuzeye doğru git ve güneş batıncaya kadar yürü. Sen de güneye doğru git ve aynı şeyi yap. Ben de şu topraklara açılacağım. Böylece bize yardım edecek birilerini ve yiyecek bir şeyler bulmaya çalışacağız. Akşam olmadan önce de hepimiz yine burada buluşalım. Haydi, Allah yardımcınız olsun! dedi.

Nizar'ın karısının önünde saygıyla eğildi ve hizmetçisine:

— Bu gölgede oturun hep, kendinizi göstermeyin. Bu tehlikeli olabilir. Her yarım saatte bir dikkatle gidip denizde bir fulları ıslatın ve vücudunuzu silip serinleyin.

Ama hiçbir şey içmeyin. Dudaklarınızı, alnınızı, boynunuzu ıslatın sadece. Biz çok çabuk döneceğiz. Cenabıhak sizleri korusun! dedi.

Tarikatın iki saygın adamı dua ederek ve görevlerini yerine getirmekte kendilerine yardımcı olması için Allah'a yalvararak kıyı boyunca giderlerken, o da kumul ve taşların arasından geçerek araziye açıldı.

Hasan bir deveciyle birlikte kıyıya döndüğünde her şey donuk ve sessizdi. Altı kadın, bilinçlerini yan yarıya yitirmiş durumda yerde yatıyorlardı. Yüzlerinde şişkinlik ve kızarıklık vardı. Hasan ve genç arkadaşı çok büyük bir özen göstererek onlara önce süt, sonra hurma ve peksimet verdi. Adamlar ateş yaktı, geceyi geçirmek için yere bir örtü yaydılar. Tarikatın saygın iki adamı henüz dönmemişti ve ertesi gün suyun bulunduğu bir yerde bekleyen kervanla buluşmak için kalkıp gitmek gerektiği zaman, bir daha geri dönmeyeceklerine artık kesinlikle inanmışlardı. Her olasılığa karşı oraya yiyecek, su ve bir örtü bıraktılar. Hasan, hayatta kalanlarla birlikte gittikleri yönü, taşlarla bir ok işareti yaparak belirledi. Bunu boş yere yaptığını, Allah'ın başka türlü bir karar vermiş olduğunu biliyordu.

Ertesi sabah geminin Filistin kıyılarında batmış olduğunu ve bir kez daha Selçuklar'ın yönetimindeki topraklarda bulunduğunu öğrendi. Kervan bir haftalık bir yolculuktan sonra varılacak olan Halep'e doğru gidiyordu. Orada, tanıdığı ve Mısır'a kaçarken yolda rastladığı İsmailîler'in yanında dinlenip kendine gelebilirdi. Bununla birlikte bölgede Bedr El-Cemali'nin adamları bulunduğu için Nizar'ın eşinin varlığından kesinlikle söz etmemeliydi. Emir, Halife ve tüm soyundan kurtulmaya karar verdiyse, doğacak çocuk onun için bir engel oluşturabilirdi.

Halepliler'in büyük bir coşkuyla karşılamaları Hasan için büyük bir sürpriz oldu. Kervanbaşı bir gün önce ken-

tin yöneticilerine yol arkadaşlarından birini göndermiş, tarikatın genç reisinin gelişini haber vermişti. Bu haber bütün kente çabucak yayılmıştı.

Çöle açılan kapının her iki yanında, ellerinde hurma dalları bulunan yüzlerce erkek, kadın ve çocuk, "Hoş geldiniz" diye bağırıyordu. Sopasına iki büklüm abanan yaşlı bir adam elini öpmek için ilerledi:

— Ey saygın Şeyhim, kentimizi onurlandırıyorsun. Aramıza hoş geldin, dedi.

Hasan eliyle yaşlı adamın başını okşadı:

— Şükürler olsun, beni buraya Allah gönderdi, dedi.

Kalabalık hep bir ağızdan aynı şeyi yineledi:

— Allah'a şükürler olsun!

Kadınlar tepsilerle meyve, çocuklar da bardaklarla su getirdiler. Bir flüt sesi yükseldi. Kentin kapısı kapandı. Tüm kalabalık, İranlı'yı büyük bir saygıyla kabul eden zengin bir İsmailî'nin evine kadar kervanın peşini bırakmadı.

— Saygıdeğer efendimiz, benim adım Kemalettin. Burada kendi evindesin. Şu gösterişsiz evim senin ve adamlarının hizmetindedir.

Eğilip bükülen adam, Hasan'ın "doğrul" demesini bekliyordu.

— Konukseverliğin için sana teşekkür ederim. Sen iyi bir insansın ve Allah sana bunun karşılığını verecek!

Hasan iki gün ve iki gece boyunca kimselere görünmedi. Bazen yalnız bir uşak geliyor, ona yiyecek ve içecek bir şeyler getiriyordu. Kadınlar kentin ortasında bulunan büyük binanın karşı tarafındaki bir yere yerleştirilmişlerdi.

Bahçede iki yanı ağaçlıklı birçok gidiş geliş yolları vardı. Kentteki İsmailîye tarikatının saygın kişileri genç reisi görmek, askerler ve belediye görevlileri onunla konuşmak istiyor, birçok kuşaktan beri Suriye'ye yerleşmiş olan İranlılar da ona "hoş geldin" demek istiyorlardı.

Sonunda Hasan odasından çıktı. Her zamanki gibi yine beyazlar giyinmiş, beline geniş bir kuşak dolamıştı. Dinlenmiş görünüyordu. Küçücük adımlarla yürüyerek sekiye doğru gitti ve ev sahibinin yanı başında görünür görünmez, ağaçların ve korulukların arasında bulunan elliye yakın insan tarafından büyük bir içtenlikle selamlandı.

— Allah efendime uzun ömürler versin! Cenabıhak seni korusun! Uzun süre aramızda kal.

Hasan sekinin basamaklarına oturdu ve bir şeyler söylemesini sessizce bekleyen, hiç tanımadığı bu alacalı bulacalıkalabalığa baktı.

— Hepiniz İsmailîye tarikatından mısınız? diye sordu. Hepsi birden bunu doğruladılar.

— Ya şu karşıda gördüğüm askerler? Onlar da mı bizim tarikatımızdan?

Herkes dönüp ayakta duran silahlı dört askere baktı.

— Yaklaşın dostlarım, yaklaşın. Konuşun haydi!

— Sen aramıza geldiğin günden beri biz de senin tarikatına girdik. Sen içeri girdiğinde dördümüz de kentin kapılarındaydık. Söylediğin sözleri duyunca ve yaptıklarını görünce, dürüstlüğüne ve içtenliğine inandık. Gece boyunca hep bunu konuştuk ve sabahleyin de tarikatın bir ileri geleniyle görüştük.

Hasan ayağa kalktı ve tümünü birer birer kucakladı.

— Aramıza hoş geldiniz, dedi.

Çok dikkatli olan kalabalığa bir saat boyunca konuştu.

— Kenti ve köyleri gezip dolaşın. Her gittiğiniz yerde İsmailîye tarikatının büyük Şeyhi Hasan Sabbah'ı gördüğünüzü, dinlediğinizi söyleyin ve sizlere söylediklerimi onlara da söyleyin. Ne kadar çoğalırsak o denli güçlü oluruz ve Allah'a çok daha iyi hizmette bulunuruz.

Bir adam yere oturmuş, ayağa kalkmamıştı.

— Sen, sen, herkes kalkıp giderken niye burada oturup duruyorsun hâlâ?

Kalabalık durmuş, dinliyordu. Hasan ona bir soru daha yönelterek:

— Dilimizi bilmiyor musun? Dilsiz misin sen yoksa? diye sordu.

Adam:

— Saygın büyük Şeyhimiz, ben yalnız başıma hareket edemiyorum. Topalım. Ayağa kalkabilmem için birinin yardımına gereksinimim var, dedi.

— Eğer bir gün benim izimden gelmek istersen, yalnız başına kalkman gerek. Git, haydi git!

Kalabalık onu ilgiyle izliyordu. Bunların arasında Sabbah'ı tanımayan meraklılar da vardı.

— Kalkamıyorum yüce efendim. Kalkamıyorum... Elini uzat bana Şeyh'im.

— Yalnız başına ayağa kalk. Adamlarımın arasında topal ve felçlilerin bulunmasını istemiyorum. Emrediyorum sana, ayağa kalk, hadi!

Adam inlemeye, yalvarmaya başladı ve kalkmasına yardım etmesi için Hasan'ın ayakları dibine kadar sürüne sürüne gitti. Ama o bir adım geri çekildi hemen.

— Cenabıhak'ka uzat elini. Yalnız başına ayağa kalkmana ancak o yardım edebilir!

Hasan kalabalığı yardı, dışarı doğru yöneldi. Kentte biraz yürümeye, dua etmeye karar vermişti. Dışarı çıktığı zaman heyecanlı birinin karşısına çıktığını ve:

— Yüce efendim, yürüyorum. Bak, bak, değneğime dayanmadan yürüyorum, diye bağırdığını görünce çok şaşırdı.

Orada bulunan Hıristiyanlar önünde diz çöktüler.

— Bu bir mucize, İsa Hazretleri yeniden dirildi! dediler.

— İsa yeniden aramızda!

— Bağışla bizi İsa Hazretleri!

Şaşkına dönen Hasan kollarını açtı ve onlara:

— Ben İsa değilim, İsa öldü, dedi.

Kadının biri:

— Hayır efendimiz, ölmedin, sen buradasın, aramızdasın, diye bağırdı.

— Size söylüyorum, İsmailîler'in reisi Hasan Sabbah'ım ben. Hıristiyan filan değilim.

Bir hafta daha Kemalettin'in evinde kaldı. Bu sırada Halep'teki bütün cemaat üyelerini gördü, fedailerle görüştü ve bilgi aldı. Onlarca erkek ve birkaç kadın, İran'a doğru yapacağı uzun yolculukta peşinden gitmeye karar vermişlerdi. Prensese bir ziyarette bulunmak istediğini bildirmek için onun deniz kazasının neden olduğu sarsıntıdan kurtulup sağlığına kavuşmasını bekledi.

Nizar'ın dul eşi bir çardağın altına oturmuştu. Çevresinde üç kadın vardı. Bir el işaretiyle tümünü başından savdı, Hasan'a yanına oturmasını rica etti. Önce uzun bir sessizlik oldu, sonra Hasan elini kalbine götürüp hafifçe öne eğilerek selam verdi ve konuşmaya başladı:

— Dinlenmenin sana çok iyi geldiğini ve daha sağlıklı olduğunu gördüm, dedi.

Prenses hafif, pek inançlı olmayan bir sesle:

— Evet, daha iyiyim. Bunu da sana borçluyum Hasan. Beni ve arkadaşlarımı ölümden sen kurtardın, dedi.

Hasan, kadının hamile olduğu çocukla ilgili olarak çekinmeden bilgi almak istedi.

— Cenabıhak'ka şükürler olsun, çocuğumu korudu ve içimde yaşıyor, dedi prenses.

— Dostum Nizar'ın eşi olduğunu öğrendim, onun yokluğuna çok üzülüyorum.

— Ben de senin Hasan Sabbah olduğunu biliyorum. Kocam bana sık sık senden söz etmişti. Zor günlerinde yanında olacağını biliyordu. Ama çocuğumu dünyaya getirdiğim zaman o yanımda olmayacak artık.

— Yanında bulunacak prenses. Şu konuştuğun anda, burada aramızda zaten, sana bunu temin ederim.

Korkuya kapılan genç kadın başını önce sola, sonra da sağa çevirdi:

— Ben hiçbir şey görmüyorum Hasan, dedi.

— Ben de hiçbir şey görmüyorum, ama onun aramızda olduğunu hissediyorum. Ben İsmailîler'in reisi, kıyamet günü gelip bizlere daha iyi bir dünyanın kapılarını ardına kadar açacak olan kocana, görünmeyen yeni imamımız gözüyle bakıyorum. Nizar ortadan kayboldu, şimdi Cenabıhak'kın yanında, daha sonra bize geri dönecek.

Prenses iki gözü iki çeşme ağlıyordu. Çok heyecanlanmıştı, yüzü sapsarıydı.

— İki güne kadar anayurduma döneceğim. Durumunuzu öğrenmek için yine geleceğim. Kemalettin'in evinde rahat edeceğini sanıyorum. Sana öz kızıymış gibi özenle bakacak dürüst bir insan olduğu inancındayım.

— Seni izlemeye karar verdim Hasan Sabbah. Hizmetçim de seni izleyecek. Çocuğumun İran topraklarında dünyaya gelmesini ve Nizar'ın istediği gibi seninkilerle birlikte eğitilmesini istiyorum.

Hasan bu sözler karşısında allak bullak oldu, ama hiçbir şey belli etmedi.

Nizar'ın oğlu bundan birkaç ay sonra Musul'da doğdu. Hasan ona babasının adını koydu. Sonra yöredeki tarikat ileri gelenlerine:

— Prens Nizar ve oğlunu kesin bir ölümden kurtardım ve nerede bulunduklarını da yalnız ben biliyorum. Arasıra buluşuyoruz ve bilgilerimi yalnız ondan alıyorum. Emir Bedr El-Cemali adamlarını gönderdi, ama onları hiçbir zaman bulamayacak. Allah tümünü koruyor. Bu işe aldırmayan halife Mustansır da ordu komutanı kadar cani ve acımasız biri. Bu eli kanlı adamlar dinimizi kirlettiler, dedi.

Tarikatın ulu kişileri Mısır'da yapılan suikastleri ve Nizar'a bağlı olanların kıyımını anlatan Hasan'ı dinlediler. Sonra aralarında en yaşlı olanı söz aldı:

— Yüce efendimiz, bize şimdi anlatmış olduğun her şeye inandık ve akıl hastası olan Halife'nin davranışlarından üzüntü duyuyoruz. O adam, dinimizin iman ve derin saygı kaynağını ülkesinde elinde bulundurmaya layık biri değil. Biz sadece İsmailîye'nin yeniden doğduğuna inanıyoruz. Yolculuğunun sona erdiği yer dinimizin merkezi olacak. Şimdilik gittiğin her yerde İsmailîye'nin merkezi sensin. Kararımız böyle işte ve böyle olmasını istiyoruz, dedi. Sonra hep birlikte:

— Allahın inayeti üzerinde olsun Hasan Sabbah! Bundan böyle seni artık rehberimiz ve esin kaynağımız olarak kabul ediyoruz, dediler.

Sabbahoğlu, 1080 yılının sonunda, kararlı ve coşkulu erkek ve kadınlardan oluşan yüz kişilik bir topluluğun başında yeni bir gezi için Doğu'ya doğru yürüyüşüne başladı.

Bağdat'a girerken, yeniden İsfahan Sultanı ve Nizamülmülk'ün yönetimi altında bulunduklarını hepsi biliyordu. Hasan, Kum kenti meydanında resmen ölmüş olmasına karşın, Melikşah ve Başveziri'nin adamları tarafından aranacağını bilmiyor değildi. Ama görevi gereğince İran'a dönmek zorundaydı.

Kürdistan dağlarının kar ve soğuğunda peşinden gelen herkesin büyük bir özveride bulunduğu uzun kervandaki narin kadının, kucağında prens Nizar'ın bebeğini taşıyan dul eşi olduğunu hizmetçiden başka kimse bilmiyordu. Sıkı sıkıya sarmalanmış olan Nizar adlı bu bebeğin herkesin sevip saydığı ve Hasan'ın savunuculuğunu üstüne aldığı bir şehidin oğlu olduğundan da kimsenin haberi yoktu. Bunu kimsenin bilmemesi gerekiyordu zaten.

Yolculuk çok zor koşullar altında gerçekleşti ve birçok yaşlı insan canından oldu. Ama konaklamalar boyunca Hasan bir şeye kesinlikle inanmak zorunda kalmıştı. Topluluğu giderek kalabalıklaşıyordu. Bunların arasında vaat ve umut dolu bir yolculuğa katılmak amacıyla uzak bir köyün ya da bir ağılın ıssızlığını terk etmeyi yeğleyenler çoğunluktaydı.

Sabbahoğlu karlı dağları aşınca çok daha ihtiyatlı davrandı. Burada yine Farisice konuşuluyordu. Askeri garnizonlar da tamamen sultan ve komutanlarının emrindeydi.

Hasan, genellikle yoksul ve bit içinde yüzen, yöneticilerin haraç almadığı hacı gruplarının arasında bulunup, gözetim altında tutulan tüccar kervanlarına katılmaktan elinden geldiğince kaçındı.

Önemli kasabalar ve merkezlerde mola vermekten de kaçınıyor, gelip geçenin az olduğu yollarda, uzakta bulunan ıssız köylerde ya da bir ormanın kenarında durmayı yeğliyordu.

Yüz gün süren bir yürüyüşten sonra, tarikatın yüce reisi bundan dört yıl önce Melikşah ve Başvezir'in askerlerinden kaçmış olduğu İsfahan kentine geri döndü. Nizar'ın dul eşi ve oğluyla birlikte, ilk gecesini tarikatın merkezinde geçirdi. Bütün cemaat onların karı koca olduklarını sandı, Sabbahoğlu da bunu hiç yalanlamadı. Yolcular coşkulu öğrencilerin yanına yerleştirildi ve Hasan, beş bini aşkın yandaşı bulunduğunu öğrenince çok şaşırdı.

Onun başkente dönmüş olduğu dedikodusu çabucak yayıldı. Bu haber daracık sokaklardan küçük dükkânlara, daha sonra da Nizamülmülk'ün her zaman sonsuz bir güç ve kudrete sahip olan sarayına ulaştı. Vezir, Sultan'ın tepkisinden çekindiği için bunu bildirmekten korktu. Bu işi, hükümdarlığın eski kütüphanecisini çok daha iyi tanıdığı kesin olan Ömer Hayyam'la görüşmeye karar verdi.

— Bir gün geri döneceğinden hiç kuşkum yoktu. Başka türlü de olamazdı zaten. Onu başka biriyle karıştırdığınızı, onun yerine başka birini idam ettirdiğinizi öğrendiğim zaman, Hasan'ın geleceğini biliyordum. Ama daha geç, on yıl kadar sonra döneceğini sandığımı itiraf ederim. Onun kişiliğine yakışan budur. Gözüpek bir adamdır... dedi şair.

— O delinin, meczup herifin tekidir. Uğursuz ve tehlikeli bir yaratıktır!

Genellikle hafif davranışlarıyla tanınan, zaman zaman dalkavukluk etmeyi seven ve özellikle muhataplarını öfkelendirmekten kaçınan Hayyam:

— Eğer onun gibi bir komplonun kurbanı olsaydın, eserlerin elinden çalınsaydı ve küçük duruma düşürülmüş olsaydın nasıl davranırdın? Bu yapılanlara karşı sen de sesini çıkarmaz mıydın? diye sordu.

— Ama... Ama ne demek istiyorsun sen? Ne komplosu?

Şair güldü ve nargilesinden bir nefes çekti:

— İkiyüzlülük yapmayalım. Ne demek istediğimi çok iyi biliyorsun. Hasan bunu unutmadı. Hiçbir zaman da unutmaz. Yalnız intikam alma saati daha gelmedi, dedi.

Vezir çenesini kaşıdı:

— Onu bu kadar iyi tanıdığına göre bana ne yapmamı salık verirsin? Kentin maskarası olmaya niyetim yok! dedi.

— Şimdilik hiçbir şey yapma. Seni tahrik ederse, sen de karşılığını verirsin. Onu gözetlemek için yeterince casusun var. Beni dinle, dikkatli ol, kulağını açık tut. Başka bir yere gitmek için buradan geçiyordur belki. Bir tuzak kuruyor da olabilir. Bilmiyorum. Harekete geçmeden önce iyice düşün. Bir kez gülünç duruma düştün zaten, ikinci kez aynı duruma düşmen can sıkıcı olur.

Nizamülmülk kendisiyle böyle konuşulmasından hoşlanmadığı için çok öfkelendi. Ama Ömer'in haklı olduğunu bildiği için hiçbir şey söylemeden çekip gitti.

Başvezir, bir ay boyunca bilgi toplamaları için onlarca casusunu İsfahan'ın dört bir yanına gönderdiği halde eski okul arkadaşıyla ilgili hiçbir özel bilgi elde edemedi. Hasan yandaşlarının yanında yaşıyor, zamanını dua etmek ve kutsal kitapları öğretmekle geçiriyordu. İsmailîler onu büyük bir içtenlikle karşılamışlardı, ama hiç sır vermiyorlardı. Taşkınlıklar olmamış, kamu düzenini tehdit eden bir şey meydana gelmemişti.

Göze çarpan bu sükunet Başvezir'in canını sıkıyordu. Kurduğu tüm tuzak ve pusulara karşın Hasan ve arkadaşlarının hiçbiri yakalanamamıştı. Nizamülmülk bu başarısızlığına bir bahane bulmakta gecikmedi. Şam ve Bağdat yöneticilerinin gönderdikleri gizli raporlardan, Hasan'ın, hayatına kasteden Halife'ye karşı kışkırttığı Batınîler tarikatına girdikten sonra Mısır'dan kaçmış olduğunu ve aylardan beri bir mübit ya da peygamber gibi kentten kente giderek vaiz verdiğini, dinlerini değiştirdiği binlerce Arap'ı İsmailîye tarikatına bağladığını ve bu işi İran'da sürdürmek amacıyla kendini şeyh ilan ettiğini öğrenmişti.

Daha ne olacaktı? Bu konuda Melikşah'a bilgi verdikten sonra, pazara ve kentin meydanlarına, Hasan'ın başına ödül konduğu haberini duyurdu. Özel görevliler gün boyu kentte bir baştan bir başa koşturuyor, kapı kapı dolaşıyor, dükkânlara giriyor, pazarlarda geziyor, İsmailîler'in reisi hakkında bilgi verecek olanlara ödenecek para ödülünü bildiriyor ve onu doyurup konuk edenleri, yakalandıklarında saray tarafından şiddetle cezalandırmakla tehdit ediyorlardı.

Tarikatın tüm dinsel merkezleri, genç şeyhin müritlerinin belli başlı evleri ve kitaplık kuşatıldı, baskınlar yapıldı, insanlar tutuklandı, hapsedildi, dövüldü ve serbest bırakıldılar.

Vezir'in göstereceği tepkiyi önceden sezen Hasan, ondan önce davranarak, en yakın üç sırdaşıyla birlikte bir hafta boyunca bir hamama girip saklandı. Burası eskiden yardım ettiği bir tüccarın yeriydi. Adam birkaç altın karşılığında kaçağı ve arkadaşlarını gizledi. Sonra bir gece, dilenci kılığına bürünen dört İsmailî hamamı terk etti ve Ebulfazl'ın evinin arka kapısını çaldı.

Bir kanama geçirmiş olan Ebulfazl, İsfahan'dan kaçan, pis ve yabanıl serseri kılığındaki eski dostunu birden tanıyamadı. Çok geçmeden beceriksiz hareketlerle kollarını açtı ve Hasan'ı kucakladı. Buruşuk yanaklarından aşağı yaş damlaları süzüldü.

Ebulfazl'ın büyük oğlu, Hasan'a, buradan gittikten sonra babasının birkaç kez tutuklandığını, işkence gördüğünü ve hapsedildiğini anlattı.

— Artık neredeyse hiç konuşmuyor. Ara sıra senin adını söylüyor. Tarikatın şeyhi seçilmiş olduğunu ve kente geldiğini söyledik ona. Yerinden kımıldayamadı, ama gelmeni bekliyordu. Son günlerde sık sık Sultan'ın askerleri geldiler buraya. Her yeri aradılar, ailemi itip kaktılar, lambaları, vazoları kırdılar ve tehditler savurdular. Başka arkadaşlar da işkence gördü ve aşağılandı. Aradıklarını bulamadıkları için kızdılar ve çıkıp gittiler. Giderken de komutanları, "Yine geleceğiz. O caninin seni görmeye geleceğini biliyoruz. Adamlarım evinin önünde olacak ve onu çürük bir armut gibi yakalayacaklar," diyerek bizi tehdit etti.

— Babanı bu durumda gördüğüme çok üzüldüm. Korkma, buraya geldiğimizi kimse görmedi. Biraz sonra gideceğiz zaten.

— Bizim evimiz senin evin, efendimiz. Eğer hemen gidecek olursan babam çok üzülür.

— Benim arkadaşlarımla birlikte burada bulunmam ailen için tehlikelidir. Vezir'in adamları her an gelebilir ve bu ev büyük bir felaketle karşılaşabilir.

— Bari bu gece kal. Yarın iyice düşünürüz bunu. Kalırsan babam çok sevinir. Belki son kez birbirinizi görüyorsunuz. O zamandan beri birbirinize anlatacak çok şeyiniz vardır herhalde.

Hasan ve Ebulfazl gece boyunca konuştular. Oğlu sabahleyin babasının odasına girince ikisini de yastıkların üstünde uyuyakalmış bir durumda buldu. Gece boyunca yorulmuşlardı. Bu nedenle onları uyandırmadı.

İki dost, ancak öğleden sonra bahçeye çıktılar. Hasan kucağında taşıdığı Ebulfazl'ı bir ağacın altına yerleştirdi. En küçük bir tehlikeyi görür görmez haber vermek, reisle üç müridinin kaçmalarını sağlamak için adamlar sokakta gözcülük yapıyordu.

Akşam olunca Hasan çıkıp gitti. Ebulfazl'ı bambaşka bir içtenlikle son kez kucakladı, o da beceriksizce ellerini öpmeye çalıştı.

Araya giren inmeli adamın oğlu:

— Dördünüz de dülger dostumuz Ebu Taher'e gideceksiniz. Adamlarımdan biri sizi oraya götürecek. Kentten çıkıp gitmenize yardımcı olacaklar. Allah hepinizi korusun. Sağ salim gidin inşallah!

Hasan bir daha hiç göremedi Ebulfazl'ı. Adamcağız birkaç hafta sonra öldü. İsfahan'dan ihtiyatla ayrılan İsmailîler, Doğu'ya doğru uzun yolculuklarını sürdürdüler. Aslanlı Dağ'ın çevresinden dolaştılar, Yezd'deki yandaşlarının yanında biraz dinlendiler, hükümdarlığın başkentinden ayrıldıktan altı ay sonra Kirman'a ulaştılar.

Şeyhülcebel ve arkadaşları, İran Körfezi sınırlarından Hindistan sınırına yakın olan Zahedan'a kadar olan bölgeyi tam bir yıl süreyle baştan başa dolaştılar. Bu arada Hasan vaiz vermeyi sürdürdü, adamları kendi tarikatına bağladı, müritleri arasında en güçlü ve inanmış olanları sahiplendi. Kadınlar ve çocuklar bu çok yorucu yürüyüş-

lerden, sürekli kent ve il değiştirmekten bitip tükenmişlerdi. Birçok yaşlı ve hasta insan Hasan ve öğrencilerine kışı sıcak bir yerlerde geçirmek konusunda ısrar edince, o da bunu kabul etmişti.

Nizar'ın eşi ve çocuğu da tarikatın öteki üyeleri arasına karışarak, hiç ses çıkarmadan onun peşinden gelmişlerdi. Kadın, hizmetçisinin çadırında kalıyordu ve Hasan onunla çok az görüşüyordu. Kendi kendine bazen, Meryem ve çocuklarının nerede olabileceklerini sorduğu da oluyordu. Kahire'den ayrılabilmiş miydi acaba? Bedr El-Cemali gitmesine engel olmamış mıydı? Bu durumda onu bir gün Rey'de, ölmediyse eğer annesinin yanında ya da erkek kardeşleri ve ablasının evinde bulacağından emindi. Şeyhülcebel, bir kadınla cinsel ilişkiye girme gereksinimi duymuyordu ve Mısır'dan kaçtığı günden beri hiçbir kadınla yatmamıştı. Enerjisini yakınlarının yanında, arkadaşlarına küçücük evler yaparak, tarlaları sulamak için kanallar açarak, o mucizevi haşhaşın Mısır'dan alıp getirdiği tohumlarını ekerek harcıyordu.

Kirman, Zahedan, Zabol ve İran Körfezi limanlarındaki İsmailî tarikatı yandaşları varlıklı ve güçlüydüler. Kültür merkezleri, ibadet yerleri ve kitaplıkları Kahire, Bağdat ya da İsfahan'dakiler kadar iyi olmasa bile çoktu. Dürüst ve coşkulu yandaşları vardı. Hasan burada kaldığı ilk yılını özellikle savaşmaya ve kutsal özveride bulunmaya hazır olan ilk erlerini toplamakla geçirdi. Altı-sekiz kişiden oluşan müfrezeler kurdu ve göğüs göğüse savaşmayı, silah kullanmayı, yüzmeyi, iplere tırmanmayı, bir kayadan bir kayaya atlamayı, çölde bir hafta boyunca yemeden içmeden hayatta kalmayı öğrenmeleri için bunları en iyi yardımcılarının emrine verdi. Sadece en dayanıklı olanlar Hasan'ın kurmuş olduğu ilk komandoların mızraklı erleri olabilme ayrıcalığından yararlanabiliyorlardı. Şeyhülcebel yalnızca disiplinli ve bağlı elemanların değil,

görevlerini hayatları pahasına da olsa eksiksiz yerine getirebilecek olanların üstünde durduğu için, birçok aday başvuruda bulunmuş olsa da, bunlardan pek azı seçilmişti. Seçilen en iyilerin ve ilk yardımcılarının arasında ona canla başla bağlı olan üç kişi bulunuyordu: Belûcistanlı eski bir köle olan Ebu Ali, Kirmanlı zengin bir tüccarın oğlu olan Hüseyin Kaini ve Tus'lu bir esnaf olan Hamdan. Bunlar yalnız davaya hizmette bulunmak ve hangi yolla olursa olsun inançlarını yaymak amacıyla aile, mal ve mülklerini terk edeceklerdi.

Bir yıl içinde coşkulu erkeklerden, keşişlerden, asker ve başkalarından oluşan bir birlik kuruldu. Günlerine dua ederek başlayan ve bir ateşin çevresinde büyüleyici sözler söyleyen bu adamlar, komutanlarının bir işaretiyle yeniden yola çıkmaya hazırdılar. Hasan ilk haşhaş ürününü elde etmiş ve meraklı gözlerden uzak bir yerde, Eski Kahire'de bir evde yapılışını gördüğü şekilde ilk uyuşturucularını hazırlamıştı. Bir akşam Ebu Ali'ye sıvı halindeki karışımı içirmiş, Hüseyin Kaini'ye haplarını yutturmuş, Hamdan'a da uyuşturucunun buharlarını çektirmişti. Küçük dozlar halinde alınmış olmasına karşın, esrar etkisini hemen göstermişti. Bir anlık bir rahatlık ve büyük bir iç huzuru duyan, mutlulukla dolup taşan, hemen gözden kaybolan hayaller gören, bunları ancak anımsayabilen, bu deneyden iki saat sonra kendilerine gelebilen bu üç kişi, şeyhlerine hiçbir şey sormamış, o da buna bakarak yakında yeniden yola çıkabileceği sonucuna varmıştı. Devlet yönetimi konusunda büyük sıkıntılarla boğuştuğunu yolculardan öğrendiği Nizamülmülk onu artık unutmuş ve hakkındaki cezayı yürürlükten kaldırmıştı. Hatta Başvezir ona birini göndermiş, İsfahan'a yolu düşecek olursa kendisini görmek istediğini bile duyurmuştu. Hasan, düzenbaz, ahlaksız ve her türlü kötülüğü yapabilecek biri olarak gördüğü eski okul arkadaşının bu tür davetlerinden kuşkulanıyordu.

Hasan ve yandaşları, doğudan batıya doğru sürüp giden uzun bir yolculuktan sonra, 1083 yılının kış mevsiminde başkentin varoşlarına gelmişlerdi. Yolculuk kazasız belasız gerçekleşmiş, bir kez daha kervanlara katılmaktan kaçınmışlar, yoksul hacı kılığına büründükleri için kimsenin gözüne çarpmamışlardı. Bu kez silahlıydılar, altın ve gümüş paraları da vardı. Bunlar İran'ın güney batısında bulunan yandaşlarından toplanmış paralardı.

Şeyhülcebel, kente giriş çıkışları gözetleyen askerlerin dikkatini çekmemek için adamlarını üç gruba ayırdı. Onlara üç gün ve üç gece beklemelerini söyledi.

Sonra İsmailî tarikatının kentteki en saygın kişilerini birer birer çağırıp görüştüğü Ebu Taher'in evine döndü. İran topraklarının tamamında bulunan İsmailîler'in dağılımını, etkili olanların adlarını, gelir kaynaklarını ve ailelerinin durumunu en küçük ayrıntısına kadar öğrenmek, özellikle tarikatta para toplayanların adlarını içeren, toplandıkları evleri, İsmailîler'in yoğun olarak bulundukları bölgelerde Sultan'ın ordusunun yerleştiği yerlerini gösteren bir listeyi elde etmek istiyordu. Üçüncü günün akşamı yandaşlarının yanına gitti, üç yardımcısıyla görüştü. Tarikata bağlı olanların en yoğun olarak bulundukları yerler, ülkenin kuzeyindeki dağlardı. Bunda hiçbir kuşku yoktu. Ama Kuzistan'dan, Farsistan'ın güneyinden ve Şiraz'dan başka, Buşehr limanı sınırlarında da İsmailîler vardı. Oralara gitmesi gerekti ve Hüseyin Kaini'ye kendine eşlik etmesini emretti. Ebu Ali ve Hamdan'ın yönetimindeki öteki iki grup kuzeye doğru gideceklerdi: Rey'i Nişapur'a bağlayan yol üstünde olan ve tüm ülkede İsmailîler'in yoğun olarak bulundukları Damgan'a yerleşmeden önce, söz konusu gruplardan biri Kum'un batısından, öteki de doğusundan geçecekti. Onlara:

— Geçtiğiniz tüm kasabalarda, dinlenmek için kaldığınız tüm kentlerde adımı söyleyin. En genç, en coşkulu ve

en güçlü olanlardan saflarımıza katılmalarını isteyin. Bir yıl, belki de daha sonra aralarına katılacağımı ve bunun da bizim zafer yürüyüşümüz olacağını anlatın onlara, dedi.

Hasan da, güneye doğru yöneldi. Konuştu, vaazlar verdi, dua etti, gençleri silah altına aldı ve görevini tamamlayınca, kendisini candan alkışlayan ve peşinden gelen insanlarla birlikte kuzeye doğru çıktı. Gezisi iki ay sürdü, ama düzenli olarak özel görevliler gönderdiği Ebu Ali ve Hamdan'la da ilişkisini sürdürdü.

Müridleriyle ancak, 1085 yılı kış mevsiminden az önce buluşabildi. Damgan dolaylarında kurdukları küçük bir kentte Meryem ve evlatlarını yeniden görmek mutluluğunu yaşadı. Muhammed ve Hüseyin büyümüşlerdi. Beş yıldan beri ayrı düştükleri babalarını görünce ikisi birden:

— Biz de asker olmak istiyoruz baba, dediler.

Hasan sadece gülümsedi hiçbir şey söylemedi. Kentin saygın İsmailîleri'yle, varlıklı tüccarlarıyla, yandaşlarının arasında en çok altın ve gümüş sahibi olanlarla ve İsmailî mezhebini benimseyen askeri şeflerle konuştu.

— Burada belli bir süre kalacağız. Kışı başka bir yerde geçirmemiz olanaksız. Kar yolları kapadı, daha kuzeyde de havalar korkunç soğuk, dedi.

İlkbahar gelince, üç kilometrelik bir alana yayılan Elbruz sıra dağlarındaki tüm şato ve kalelerin ayrıntılı bir listesini hazırladı.

Irak'taki İsmailîye tarikatının en büyük şeyhi ve İsfahan'dan ilk kaçışından sonra kendisini vekil seçip Mısır'a göndermiş olan Şeyh Abdel Malik Attaş'la birçok kez görüştü.

— Kesinlikle Kazvin, Rudbar, Damavend ve Gorkan arasına yerleşmemiz gerek. Bunda hiç kuşku yok, dedi.

Şeyh, Damgan'da kalmayı önerdi. Şato bir tepede, çok uygun bir yerdeydi. Dağın koruduğu bu şatodan bakınca, göz alabildiğine uzanan çöl görülebiliyordu.

— Ben bu kadar kolayca geldiğime göre, daha kalabalık ve daha iyi silahlanmış olanlar da bu şatoya gelebilir. Ben, dağın en yüksek tepesinde bulunan, ele geçirilmesi ve saldırılması olanaksız olan, adamlarımın huzur içinde yaşayacağı bir kale istiyorum, dedi.

Böyle bir yerden söz edildiğini hiç duymamış olan Attaş, söz konusu kalenin yapımının yıllar süreceğini düşünüyordu.

— Böylesi büyüklükte bir yer kesinlikle var. Ben onu düşümde gördüm. Hatta birçok kez gördüm. Orada uzun süreden beri yaşlı biri oturuyor, adam çok yakında ölecek. O kale karşıda, dağların ötesinde...

Hasan bunları söylerken güneşin battığı karlı tepelerin arkasını gösterdi.

Şeyhülcebele karşı çıkmamak gerektiğini bilen Şeyh geri çekildi. Ama içinden Sabbahoğlu'nun delirmiş olduğunu düşünüyordu.

Kara kartal morumsu gecenin içinde son bir kez daha bağırdı. Sonra yine sessizlik başladı, doğa uykuya daldı. Hasan Sabbah, yaptığı iyilikler için Allah'a şükredip dua etti ve Kur'an'ını kapadı.

II

Şato

Hasan ve yandaşları Damgan bölgesinde bir yıl geçirmişlerdi. Düşlerindeki şatoyu bulmak amacıyla hiç yorulmadan ve hiç bıkmadan Elbruz sıradağlarını doğudan batıya kadar dolaşmıştı. Bazen Ebu Ali, bazen de Hüseyin Kaini'yle birlikte çorak tepelere tırmanıyor, hayatını hiçe sayarak, dağ keçileri ve koyunlarının bulunduğu patika yollara dalıp gidiyordu. Geceleri düşlerine giren o kaleyi bulmak konusundaki kararlılığı ve iradesi bu denli büyüktü.

Yardımcıları bile onun saçmaladığını düşünüyordu. Şeyhülcebel, bir türlü bulamadığı, bir yerlerde onun gelmesini bekliyormuş gibi görünen şatonun yüksek duvarlarıyla büyülenmişti.

Bazen sabahlara kadar uyumuyor, çölün kapılarına gidiyor, diz çöküp saatlerce dua ediyor, yol göstermesi için Cenabıhak'ka yalvarıyordu.

1087 yılı Mayıs ayında bir sabah Hüseyin Kaini'ye:

— Sana bir görev veriyorum ve ancak görevini tamamladıktan sonra geri döneceksin. Yanına on kişi al ve batan güneşe doğru git. Kazvin, Rudbar ve Damavend dolaylarındaki bütün dağları dolaş. Şatoları gör, halkla konuş, sorular sor, verilen yanıtları dinle. Döndüğünde ayrıntılı bir rapor vermeni istiyorum, dedi.

Ayrıca Ebu Ali'ye de:

— Sen de, Sari'den Gorgan'a kadar her yeri araştır, tepelere tırman ve bilgi topla. Kış bastırmadan önce senin de burada olmanı istiyorum. Sağlıcakla gidip gel, dedi.

Bunun üzerine iki adamı yola çıktı. Sabbahoğlu yedi ay boyunca vaaz verdi, din değiştirtti, dersler verdi. Meryem ona bir kız çocuğu doğurdu, ama Hasan onunla hiç ilgilenmedi. Damgan, taş evleriyle, çevresinde göz alabildiğine yayılan tarlalarlarıyla güzel bir kent olmuştu. Su boldu ve davar sayısı gereksinimin çok üstündeydi. Kasabada yaşayanların çoğu İsmailîye tarikatındandı. Genellikle esnaf, gezgin satıcı olan ya da tarımla uğraşan Zerdüştler, Ermeniler, Yahudi ve Müslümanlar arasında hiçbir inanç ve ibadet sorunu yoktu. Zaman zaman kentten bir askeri birlik geçiyor ve çadırını surların dışında bir yerde kuruyordu. Birlik takviye ediliyor, sonra kalkıp gidiyordu.

Bir gün bir komutan, Hasan Sabbah'ı kastederek:

— Onu tanıyan, gören var mı? diye sordu. Durum hemen Şeyhülcebel'e bildirildi. Çabucak kalabalığın arasına karışan Şeyhülcebel'de komutana:

— Ondan ne istiyorsun? Ben onu çok iyi tanıyorum. Dağlara avlanmaya gitti. Uzun süre boyunca gelmeyecek. Ona ne diyeyim? dedi. Komutan bir an duraksadı:

— Ben doğudan, imparatorluğun ucundaki Tus'tan geldim. Orada yaşayan ve bir yıldır çalışan büyük şair Ömer Hayyam'la görüştüm. Dolaştığım yerlerde dostu Hasan Sabbah'a rastlayacak olursam, selamlarını ve huzur dileklerini iletmemi istedi benden, dedi.

— Ben, büyük şairin İsfahan sarayında oturduğunu sanıyordum.

— Üç yıl öncesine kadar oradaydı, ama kuzeye doğru uzun bir yolculuğa çıktı. Öğrendiğime göre Aşkabat, Buhara ve Semerkent'ta da bulunmuş. Oralarda ders vermiş ve çok güzel mimari yapıtlar gerçekleştirmiş. Özellikle de

Tus'ta, kendi tasarladığı planlara uygun olarak, çok güzel mavi bir cami yaptırtmış.

— Başkente dönmeye niyeti var mı?

— Ben şairin sırdaşı değilim, ama önümüzdeki baharda, gençliğinde eğitim gördüğü Nişapur'a gitmek istediğini biliyorum.

Şeyhülcebel dalıp gitti. Neye inanacağını bilemiyordu. Onu saklandığı yerden çıkartmak için kurulan bir tuzak mıydı bu? Yoksa sadece gerçeğin kendisi miydi?

— Teşekkür ederim komutan. Sabbah döner dönmez bunu kendisine bildireceğim. Dostuyla ilgili haberler aldığına herhalde çok sevinecektir. Sağlıcakla kal.

Hasan eski dostunun bu kadar yakınında olduğunu öğrenince, uzun süre ne yapacağını bilemedi. Bir haber iletip ona bulunduğu yeri bildirmeli miydi? Onu görmeyi denemeli miydi? Buraya gelip kendisiyle buluşmaya ikna etmeli miydi? Hiçbir şey bilmiyordu.

İki yardımcısının geri dönmesiyle birlikte gerçekle yüzyüze geldi. Hüseyin Kaini, ufka hâkim olan bir tepede kurulu, şeyhine yakışır şatoyu bulamadığını açıklamak zorunda kaldı. Buna karşılık Ebu Ali, efendisinin aradığı yeri bulmuş olduğu inancındaydı.

— Ey Hasan, Allah bana doğru yolu gösterdi ve sonsuz merhametiyle, yıllardan beri düşlerine giren o şatoyu bulmama yardım etti. Eğer emredersen, seni hemen oraya götürmeye hazırım, dedi.

Hasan en kısa zamanda oraya gitme girişiminde bulundu. Bununla birlikte, ilk karın yağdığını ve Elbruz sıradağlarının doğu sınırında bulunan, Orta Asya'nın büyük steplerine giden yolun üstündeki Jenaşe'ye kadar yolculuğun çok uzun süreceğini düşünerek bundan vazgeçti.

— Şimdiye kadar görebildiğim kalelerin içinde hiç kuşkusuz en güzeli, en sağlamı ve sana en yakışanıdır o. Orada çok az İsmailî yaşıyor, ama bunların arasında görüşme

olanağını bulabildiğim ve beni evlerinde konuk eden birkaç kişi, seni karşılamaktan ve kentlerine yerleştiğini görmekten gurur duyacaklarını söylediler. Çok yaşlı ve saygın bir İsmailî yaşıyor orada ve ölmeden önce seni görmek istiyor.

Hasan havaların düzelmesini beklemenin daha uygun olacağını düşündü ve kış ayları boyunca Ebu Ali'ye kalenin mimari özelliği, kulelerinin durumu, duvarlarının yüksekliği ve gidiş yollarıyla ilgili sorular sordu. Yardımcısı açıklamalarda bulundukça o da, Mısır'dan ayrıldığı günden beri aratıp durduğu doğa manzarasının bulunmadığını düşünüyordu.

1088 yılı Nisan ayının ilk günlerinde, otuz kadar müridinin başına geçerek kuzeye doğru yola çıktı. Vaaz verdiği günden beri ilk kez, kapıları yüzüne kapayan ve kendisine taş atan düşman topluluklarla karşılaştı. Hatta üç adamıyla birlikte yaralandı. Yoluna pusu kurdular, yüzüne tükürdüler, ama hiçbir şey Sabbahoğlu'nun bir ay sonra Jenaşe'ye girmesine engel olamadı. Kent daha ilk anda hoşuna gitmedi ve şato da düşlerindeki şatoya hiç benzemiyordu. Halkın hemen hemen tamamı Türk asıllıydı ve çekingen görünüyordu. Karşılaştığı insanlar kuşku doluydu; onun kentlerine yerleşmesini istemiyorlardı. Şatoda oldukça nazik karşılandı, ama yapının uygun olmadığını gördü. Kaleye yüksek tepeler hâkimdi ve genel bir kuşatmaya karşı dayanamazdı. Bununla birlikte, peşinden gelmek isteyen Kia Buzurg Humid adında on sekiz yaşlarındaki genç, canlılığı ve güzelliğiyle dikkatini çekti. Yeniyetme, uzun boylu ve narin biriydi. Gözleri ışıl ışıl, teni soluktu. Şatoda sıkıldığı besbelliydi. Maceraya ve açık alanlara düşkünmüş gibi görünüyordu. Hasan onu yanına aldı, Damgan'a doğru yola çıktı.

— Beni hizmetine aldığın için sana teşekkür ederim şeyhim. Benden yana hiçbir derdin olmayacak. Çaba harcamaktan kaçmam ben.

Hasan güldü. Çok ender olarak yaptığı bir şeydi bu.

— Senden gerçekten birçok şey bekliyorum. Bu nedenle seni yanıma aldım. Küçük, büyük burada herkes çalışır. Sağlığı yerinde biri olarak görünüyorsun bana. Allah senin vücudunu çok güçlü ve uyumlu yaratmış, dedi.

Genç Türk, Hasan'dan büyülenmiş gibi görünüyordu. Yakınlarından hiç üzülmeden ayrılmış, giysilerini çıkarıp rastladığı ilk çukura atmış ve Şeyhülcebel onu kendi dinine bağladıktan sonra, hiçbir şey sormadan tarikatın giysilerini giymişti.

Sabbah, Damgan'dan en kısa sürede ayrılmaya karar vermişti. Elbruz'u doğudan batıya doğru geçmek istiyordu. İki gözde yardımcısının başaramadığı şeyi kendisi başaracaktı. Kısacası, vaaz vereceği, gizli imam Nizar'ın oğlunu dilediği gibi eğitebileceği o ele geçmez ve dokunulmaz şatoyu bulacaktı. Şimdilik Nizar'ın oğlu, iki çocuğuyla birlikte büyüyordu. Her zamanki gibi yine çok az konuşan ve kocasının önünde başını eğen Meryem, prensin dul eşine kardeşiymiş gözüyle bakıyor, ondan hiç ayrılmıyor ve ağır angaryalardan onu koruyordu. Mısırlı kadının Hasan'ın nikahsız karısı, küçük prensin de üçüncü oğlu olduğunu düşünüyor muydu acaba? Bunu kimse hiçbir zaman öğrenemedi.

Sabbahoğlu, Ebu Ali ve Buzurg Humid'le birlikte uzun bir yolculuğa çıkmış, tarikatın yandaşlarını ve Hüseyin Kaini'yi İsmailîye'ye kabul etmiş, gerektiğinde yararlanılabilecek bir ordusu bulunan Damgan valisi Mostavafi'nin emrine vermişti.

Şeyhülcebel ve otuz kadar yandaşı zorlu bir yürüyüşle ve çok az uyuyarak, Hazar Denizi boyunca ilerleyip Rudbar tepesindeki dağlara daldılar. Oradaki köylüler, şimdiye kadar kimsenin görmediği sert ve kuşku dolu yaşlı birinin yaşadığı, Kartal Yuvası adında, ele geçmez bir şato-

dan söz edildiğini duyduklarını söylediler. Ama kale gerçekten varsa bile, kimse onun bulunduğu yeri kesin bir dille tarif edemedi.

Dağların tepelerinden denize doğru iki dere akıyordu. Hasan bu suların kaynaklarına kadar çıktı. Her tepeyi araştırdı, her doruğu inceledi, tüm dağ doruklarına ya da göğe yükselen her tepenin arkasına görevliler gönderdi. İlk kar yağmıştı ve adamlar çok yavaş ilerliyor, Buzurg Humid çok cesur ve kararlı davranıyordu. Hasan onun maddi ve manevi niteliklerinden çok etkilendi. Hiçbir görev gözünü yıldırmıyor, soru sormuyor, kendinden beklenenleri yerine getiriyordu.

Sabbahoğlu bir akşam gruptan ayrı bir yerde dua ederken, bir derenin şırıltısını duydu ve vardığı murakabesi yarıda kaldı. Dereye yaklaştı, aydınlığın azalmasına karşın, suyun büyük bir kayanın içinden çok kuvvetli olarak fışkırdığını gördü. Başını kaldırdı, gökten düşmüş gibi görünen gri renkli kaygan taşı ancak görebildi. Bu kaynak onu düşündürdü. Suyun bolca akıyor oluşu, kayalıktan ya da dağın tepesinden böylesine büyük bir basınçla fışkırmasını sağlayan bir gölün ya da en azından iki tane alavere havuzunun bulunduğunu gösteriyordu.

Yukarıya baktı, ama hiçbir şey göremedi. Bu gizi yarından itibaren çözeceğine inanıyordu. Birkaç saat sonra uyandığında çok güzel bir manzarayla karşılaştı. Gökyüzü tertemizdi. Çimenlerin üstünde incecik bir kar tabakası vardı. Tüm gece boyunca şırıldayan kaynak sessizliğe gömülmüştü. Sanki soğuktan korumak isteyen bembeyaz kristal bir örtüyle örtülmüştü. Hasan başını kaldırıp baktı, doğa manzarasının görkemini geçen akşam fark etmemişti. Tüm çevresi uçsuz bucaksız ve erişilmez kayalık duvarlarla kuşatılmıştı. Bunlar, bir atın zorlukla geçebileceği daracık yollarla birbirlerinden ayrılıyorlardı.

Buzurg sessiz adımlarla yanına sokuldu:

— Çok güzel, Şeyhimiz. Böyle bir yeri daha önce hiç görmemiştim, dedi.

— Allah'a şükürler olsun! Çok çok güzel ve büyüleyici bir yer. Ülkenin güneyinde, Nain'le Yezd arasında, yıllarca önce duymuş olduğum çok özel bir şey hissediyorum.

— Yezd nerede Şeyhim? Söyle bana.

Hasan elini gencin omuzuna yavaşça attı:

— Zamanı geldiğinde söylerim sana. Sabırlı ol, dedi.

— Çoktandır arayıp durduğun şato burada işte, Şeyhim.

— Olabilir... bilmiyorum... belki de odur.

Hasan hâlâ tepeye bakıyordu. Bu sınırsız genişliğin sessizliğini aniden yükselen bir çığlık bozdu ve bir kartal onlara doğru süzüldü. Saldırıdan ancak kıl payı kurtuldular. Yırtıcı hayvan bir alageyiği pençeleriyle kavradı, görkemli bir biçimde yeniden havaya yükseldi ve bir tepenin ardında gözden kayboldu.

— Burada! Burada bir yerde olduğunu hissediyorum! Ama nerede? Tüm İsmailîler aranmaya koyuldu. Her kayayı, her taşı, duvardaki her bir deliği titizlikle incelediler. Saatler geçiyordu ve memnunluk hissi yerini yavaş yavaş yılgınlığa bırakıyordu. Hasan, araştırmalarını sürdürmeleri için onları yüreklendirmeye çalışıyordu.

— Hiç kuşku yok, burada bir yerlerde olacak. Bu su kaynağını düşlerimde görüyorum. Şu kartalı, şu duvarların durumunu da gördüm. Bunu gece bastırmadan önce bulmamız gerek.

Sonunda kayadaki bir yarık Türk'ün dikkatini çekti. Granitteki bazı çatlakların doğal olmadığını, dahi bir mimar tarafından gerçekleştirildiğini görebilmek için, gözün bu gibi şeyleri görmeye alışkın olması gerekiyordu.

— Şeyhim! Gel bak! Bir şey bulduğumu sanıyorum.

Hasan gence yaklaştı ve işaretparmağını yarığa boydan boya soktu. Yarık iki metre boyunda, bir buçuk met-

re genişliğinde bir dörtgene benziyordu. Allah'ın yarattığı hiçbir alet bu korkunç kitleyi kaldırmayı sağlayamazdı. Kısa süren dinlenmeler ve dua aralıklarıyla kesilen üç gün üç gece boyunca, otuz kişiye yakın İsmailîli kayayı yerinden oynatmaya çalıştı. Hasan, duvara insan eliyle açılmış olan bu kapının içerden bir engele takıldığı, açılır açılmaz da, dağın altından geçen bir tünele girilmesini sağlayan bir yolla karşılaşılacağı inanacındaydı.

Üçüncü günün sonunda aralıksız çalışmaktan ve uykusuzluktan bitip tükenen İsmailîler, hiçbir şey yemeden uyuyakaldılar. Güçleri tükenmişti ve dinlenmeye gereksinimleri vardı. Birbirlerine sokulup soğuğa karşı mücadele ederek, patavatsız gözlerden ve yırtıcı hayvanların olası saldırılarından korunmak için dal yığınları arasına yerleşmişlerdi.

Hasan bazı sesler duyduğu zaman ay pırıl pırıl parlıyordu. Müridleri yerlerinden bile kımıldamamıştı. Dikkatle doğruldu, elli adım kadar ötede üç kişinin alçak sesle konuştuklarını gördü. Adamlardan biri bir ateş yaktı ve hepsi bu ateşte ısındı. Taşın çeperi önünde iki büklüm oturmuşlardı ve ısrarla ona bakıyormuş gibi görünüyorlardı.

Mucize gerçekleştiğinde gün ağarıyordu. Gri renkli ve kaygan ağır kapı kendi çevresinde döndü, muhafız oldukları belli olan eli mızraklı ve yeşile çalan gömlek giyen iki kişi göründü. Hasan gürültü etmeden Buzurg Humid'i uyandırdı, durumu kısaca açıkladı.

— Yanına iki kişi al, şu adamlara doğru yürü ve dağa girmek için bir bahane uydur. Hacı ya da saldırıya uğrayan satıcı olduğunuzu söyleyin onlara. Ne yaparsanız yapın, dağa birlikte girin. Ben ötekilerle burada kalacağım. Gereken süre kadar oradan çıkıp gelmeni bekleyeceğim, dedi.

Buzurg da:

— Elimden geleni yapacağım, Şeyhim. Allah seni korusun, dedi.

Yanına iki adam aldı, ziyaretçilerle gevezelik eden muhafızlara doğru gitti. Kısa süren bir şaşkınlıktan sonra, mızraklar İsmailîler'in göğüslerine dayandı. Bunu gören Hasan kaygılandı. Sonunda mızraklar aşağı indi, ama el kol işaretleriyle konuşmalar sürdü. Sonunda adamlar iç çeperin arkasında gözden kayboldu ve ağır taş kapı yavaş yavaş yeniden kapandı.

Şeyhülcebel ve adamları, birkaç nöbetçi bıraktıktan sonra her yanı dolaştılar. En küçük su akıntısını, yolları, dağların durumunu ve köylerin yerleşim yerlerini not ettiler. Her yerde çok iyi karşılandılar ve birçok köylü Sabbah'ın tarikatına geçti. Onuncu günün sonunda, dağa giren üç adamın dönmesini beklerlerken, bölgenin ayrıntılı bir haritasını yapmışlardı. Bu haritada, yöneticileri Melikşah'a ve Başvezir'e bağlıymış gibi görünen Rudbar kasabası ekonomik merkez olarak gösterilmişti.

İsmailîler bir kez daha üst üste koydukları dal ve taş yığınlarının arkasına gizlendiler. Saatler geçmiş, hava kararmıştı. Buzurg ve iki arkadaşı hâlâ görünürlerde yoktu. Acaba rehine olarak mı alıkonulmuşlardı? Onlara işkence mi ediyorlardı yoksa? Beklenmedik bir şey mi olmuştu? Soğuğun etkisiyle uyuştular, en sonunda uykuya daldılar.

Gün ağarmakta hâlâ nazlanıyordu ve Hasan'ın omuzuna biri dokunduğunda gökyüzü daha morumsuydu.

— Şeyhim, Şeyhim... Benim, ben... Buzurg Humid... Dağdan çıktım, Şeyhim, çıktım...

Şeyhülcebel bir sıçrayışta doğruldu, sarığını düzeltti.

— Allah'a şükürler olsun. Geldin ha! Neler oldu anlat bakalım, dedi.

— Arkadaşlarım orada kaldılar. Onları alıkoydular. Yalnız ben geri dönebildim. Buzurg duraksadı:

— Orada dinimizden pek hoşlanmıyorlar. Arkadaşlarımız da gereğinden çok konuştular. Bize yakınlık duyan-

ları bulduk, ama bu kalenin yöneticisi olan Mehdi Han onları tutuklattı. Genç olduğum ve vaaz vermediğim için beni salıverdiler, dedi.

Küçük topluluk Damgan'a geri dönmek için deniz kıyısına indiği sırada, genç Türk bütün gün gördüklerini tüm ayrıntılarıyla anlattı. Dağa giriş yolunu kapayan büyük taş kapak çok ustalıkla yapılan, ağırlıkları zincirleme çalıştıran ve makaraları harekete geçiren bir su sistemi sayesinde açılıp kapanıyordu. Sonra, kayalığa oyulmuş ve meşalelerle aydınlatılan iki bini aşkın basamağı olan bir merdivenden çıkılıyordu. Her iki yüz elli basamakta, yay ve oklarıyla nöbet tutan birinin bulunduğu bir çeşit düzlük vardı.

Sonunda ilk kalenin büyük salonuna ulaşılıyor, buradan da yüze yakın insanın yaşadığı köye hâkim olan bir taraçaya çıkılıyordu. Üniformalı on beş, yirmi kadar adam bir çeşit muhafız birliğini oluşturuyordu. Tümü de gençti, ama bu işe yeterince hazırlanmamışlardı. Taraçadan Hasan'la müridlerinin gizlendikleri yer görünmüyordu. Çok dik ve sarp bir yerdi. Buradan da, yine kayalıklara oyulmuş bin beş yüz basamaklı bir merdivenden, tepelere hâkim olan, güzel havalarda denize kadar her yeri görmeyi sağlayan ikinci bir kaleye çıkılıyordu. İki kale de, hayvanların otladığı ve küçük bir ırmağın aktığı yeşil alanlar, tarlalar ve sebze bahçeleriyle çevriliydi. Gerçekte kırlık alanlar çok azdı, ama onlarca hayvanın rahatça yaşamasına yetiyordu. Tepedeki kaleden aşağıdaki kaleye doğru bir şelale akıyordu. Çok katlı bu kentin aşağısında, daracık sokakları ve dükkânlarıyla, taştan yapılmış evler vardı. Burada iki halk yan yana yaşıyordu, ama birbirlerine çok az gidip geliyorlardı.

Önceki kadar yayvan olmayan tepedeki kaleye, yüksek duvarlarından başka, sakinlerinin en küçük hareketlerini bile çok büyük bir titizlikle gözetleyen bir muhafız yüzünden çıkılması çok güç olan bir şato hâkimdi. Bu kale asma

bahçeleriyle çevrilmişti ve ona yakın evde, bu yerlerin efendisinin yakınları oturuyordu. Şatoya ancak Mehdi Han'ın yakınları ve görüşme isteğinde bulunanlar alınıyordu.

— Ben yaşlı adamı gördüm. Bacakları tutmadığı için, yerinden çok az kımıldayan hırçın biri. Dinimize hiç önem vermiyor. Melikşah ve Nizamülmülk'ün iktidarından başkasını da tanımıyor.

Damgan'a geldiğinde Hasan kararını verdi: Karların erimesini bekleyecek, sonra tüm müridleriyle birlikte batıya doğru gidecekti. Artık hiç kan dökmeden ve şiddete başvurmadan hisara girip yerleşmeyi sağlayacak olan planı en küçük ayrıntısına kadar biliyordu. Çok dikkatli davranması, zamanı iyi seçmesi, özellikle de kuşku uyandırmaması gerekti.

Yolda bir kez daha bir düşmanla karşılaştı. Bu düşman, onunla olan hesabını kesin olarak görmeye kararlıydı. İsmailîler'in ülkenin kuzeyindeki hareketlerini casusları aracılığıyla öğrenmiş olan Başvezir, Damgan valisine, Şeyhülcebel ve yardımcılarının yakalanıp tutuklanmalarını emretmişti. Ortaya çok büyük bir ödül konmuştu, ama Hasan Sabbah'ın kesinlikle canlı olarak yakalanması şarttı. Nizamülmülk'ün bilmediği bir şey de, Muzaffer Mostavafi'nin İsmailîye dinini benimsemiş ve onun en ateşli savunucularından biri olmuş olmasıydı. Birkaç hafta önce Semerkant, Merv ve Aşkabat'ı ele geçiren, silah zoruyla yöre halkına din değiştirten Selçuklu padişahı yöneticilerinden birinin düşmanı olacağını bir an bile düşünmüyordu. Bununla birlikte Muzaffer, Sabbahoğlu'na yardımını ve desteğini çok resmi yollardan önermişti.

— Ey Şeyhülcebel, Alamut şatosu sahibine tüm gücünle karşı koyabilmen için, Rudbar valisinin yapacağı yardıma gereksinimin olacak. Yalvarırım, en iyi yüz adamımın sana eşlik etmesini ve seni korumasını kabul et. On-

lar senin ve aile bireylerinin hayatlarını korumak için kendi hayatlarını hiçe sayacaklardır.

Muzaffer, önerdiği adamları kabul etmesi için Hasan'ı haftalar boyunca ikna etmeye çalıştı. Ama Şeyhülcebel bu öneriyi hep aynı kararlılıkla geri çevirdi:

— Ben, Allah adına vaaz veriyorum. Çalışmalarım barışçıldır ve yalnızca göğüsleri kalkan olan silahsız adamlar beni izleyebilir, diyordu.

— Öyleyse bana izin ver de, sana yolunu açmak ve tehlikeden arındırmak için Sultan'ın ordusuna saldırayım. Haber aldım, Tosu ve Nişapur'da çok güçlü bir ordu toplanıyormuş. Bir ordu da kuzeyden geliyormuş. Daha zamanı geçmedi. Beklemedikleri bir saldırıda bulunarak onları yok edebiliriz.

— Davamıza gösterdiğin özveri ve sevgi için sana teşekkür ederim. Sen iyi bir insansın. Ama yaklaşan düşmana karşı koyabilmen için elindeki adamların tümüne gereksinimin var. Benim için tasalanma. Benim de silahlı adamlarım var. Onlardan nasıl yararlanacağımı göreceksin.

Hasan, Meryem ve birkaç müridinin bahçede yetiştirdiği ve tohumları yazın düzenli olarak çiçek açan haşhaş konusunda ona hiçbir şey söylemedi. Yandaşlarıyla birlikte altı yıldır İran yollarında dolaştığından, gizli kutulara yerleştirdiği bitkilerini hep yanında taşıyor, onları hiçbir zaman yanından eksik etmiyordu. Beklemeyi düşündüğü bir kente gelir gelmez tohumlarını ekiyor, onları on gün kadar kendi eliyle suluyor, sonra kadınlara ve çevresine, büyüyüp yetişmelerine titizlikle göz kulak olmalarını emrediyordu. Bununla birlikte, her türlü olasılığa karşı, kuşağının arasında küçük bir torbaya koyduğu başka tohumlar da bulunduruyordu. Önceki kış mevsiminde hava çok soğuk olmuş, birçok fidan donmuş, bunlardan sadece birkaç tanesi mucize eseri donmaktan kurtulmuştu.

Doğudan batı yönüne doğru yapılan yolculuk çok büyük bir dikkatle gerçekleşti. Hasan, yolları gözetlemeleri, kasaba ve köyleri incelemeleri için çevreye adamlar saldı. Hemen hemen beş yüz erkek ve kadın üç ayrı koldan batı yönüne doğru gitti. Ebu Ali'nin yönettiği birinci grup, Elbruz sıradağlarından geçen yollarda tam üç ay yürüdü. Hüseyin Kaini'nin başında bulunduğu ikinci grup ise Hazar Denizi kıyısından ilerledi. Rudbar tepelerini dolaşmak için dağları aştılar. Hasan ve Buzurg Humid'in kılavuzluğundaki üçüncü grup da daha çok kadınlar, yaşlılar ve çocuklar vardı.

— Yaz sonuna doğru Kaşvin'de buluşacağız. Çok konuşmaktan kaçının. Büyük kentlerden geçmeyin ve sizlerle gelmek isteyen İsmailîler'i toplayın. Bana gelince, beni aylardan beri hiç görmediniz. Ülkenin kuzeyinden güneyine doğru gidiyorum. Şu anda belki de İran Körfezi'nde bulunduğumu ya da bulunmam gerektiğini sanıyorsunuz. Soranlara böyle söylersiniz.

Şu anda Sabbahoğlu için önemli olan üç şey vardı. Bunlardan ilki görünmemek ve Sultan'ın birliklerinden kaçmak için müridlerinin arasma karışmak, ikincisi tarikatın ve yandaşlarının simgesi olan Nizar'ın oğlunun hayatını korumak, üçüncüsü de torbasında sakladığı ve gelecek aylarda yararlanacağı çok değerli haşhaş tohumlarına bir zarar gelmemesini sağlamaktı.

İsmailîler, ilk soğuklar başlamadan ve yollarda en yaşlı yandaş ve hastalarını yitirdikten sonra, gizlice Kazvin'e girip kentin surları dışında çadırlarını kurdular. İsfahan'dan aldığı emirlere büyük bir titizlikle uyan vali onları kente almak istemiyordu ve içeri girmelerini engellemek için surların yakınlarına askerler yerleştirmişti.

Her zamanki gibi ihtiyatlı davranan ve gizlenen Hasan, hiç vaaz vermedi. Bu işi öğrencilerine bıraktı. Çevre-

nin Nizamülmülk'ün hesabına çalışan casus ve haydutlarla dolu olduğunu biliyordu. Kentin görevlileri ezici önlemler aldılar ve müritlere eziyet ettiler. Kadınların ırzına geçildi, erkekler dövüldü, ölenler oldu. Bunlardan biri de Hamdan'di. Ama İsmailîler susuyordu, Hasan Sabbah'ı görmemişlerdi. Nerede bulunduğunu ve ne zaman döneceğini bilmiyorlardı. Hatta ötekilerinden çok daha haşin olan bir görevli, aptest almakta olan Şeyhülcebel'le karşılaştı ve ona şunları söylediği duyuldu:

— Şu katil Sabbah'ı sen de mi görmedin?

Hasan doğruldu, askerin önünde saygıyla eğildikten sonra soruyu yanıtladı:

— Onu aylar önce, kış sona ererken görmüştüm. Bana, Ömer Hayyam'la buluşmak için Tus'a ya da Nişapur'a gideceğini söylemişti. O günden beri onu bir daha gören olmadı.

Hasan sözlerini daha yeni bitirmişken, yüzüne inen şiddetli bir yumrukla yere yuvarlandı. Bir kadın yerden kalkmasına yardım etmek istedi, ama bunu kabul etmedi.

— Bırak kadınım, bırak. Bunun hiçbir önemi yok, dedi.

Üst dudağından incecik bir kan sızıyordu. Ayağa kalktı:

— Çok öfkelisin. Ben bağışladığım gibi Allah'da seni bağışlasın. Eğer hâlâ öfkeni alamadıysan bana yine vur, ama çevremdeki insanlara dokunma. Onlar da benden fazla bir şey bilmiyorlar, dedi.

İkinci bir yumruk çenesinde patladı, yeniden yere düştü. Görevli yanına yaklaştı, göğsünü çiğnedi, üstüne tükürdü, savulup gitti.

Ayağa kalkabilmek için kimseye gereksinim duymayan Şeyhülcebel'i kaldırmak için herkes koşuştu. Dört erin ortasında uzaklaşan ve gözden kaybolan komutana baktı.

Buzurg Humid de koşup gelmişti. Alçak bir sesle:

— Şeyhim, Şeyhim. Emret de onu hemen öldüreyim. Öcünü almaktan gurur duyacağım, dedi.

Hasan ona derin derin baktı:

— Eğer o adama dokunacak olursan tüm tarikatımız kıyıma uğrar. Hiçbir şey yapma. Kinle yanıp tutuşan o yüzü hiç unutmayacağım. Gereken zamanım var, onu bir daha göreceğim. Yalnızca adını öğren, senden başka bir şey istemiyorum, dedi.

Yaşlı bir kadın Sabbah'a doğru yaklaştı, kaba yünden yapılmış küçük bir seccade verdi.

— Şu değersiz armağanımı kabul et Şeyhim. Senin hükümdarlığın budur. Bundan sonra artık bunun üstünde dua et, dedi.

Bunları söyledikten sonra başını alıp gitti.

O gün Hasan'ı hiç kimse görmedi. Çadırına girmişti ve oradan ancak ertesi sabah çıktı.

Hasan, Hüseyin Kaini, Ebu Ali, Burzug Humid ve öteki yakınları olan Ebu Taher ve Seyyid Hüseyini'yle birlikte bir ağaca dayanmış, saatlerden beri konuşuyorlardı. Gözetleyiciler ise, en küçük bir tehlikeyi bile haber vermek için çevreyi araştırıyorlardı. Karlar Elbruz dağlarının eteklerinde çoktan erimiş, yollar açılıp kullanalabilir duruma gelmişti. Hasan planını kesinleştirmişti ve iki yardımcısı da artık ne yapacağını biliyordu. Şeyhülcebel son bir kez daha söz aldı:

— Hüseyin, kendi seçeceğin yirmi kişiyle birlikte ilk önce sen gideceksin. Üç hafta içinde Ebu Ali, arkasından Taher da yola çıkacak ve böyle sürüp gidecek. Tümünüz Alamut yolunu ve oraya nasıl girileceğini biliyorsunuz. Sizler hacılarsınız, Kutsal Topraklar'dan geliyorsunuz. Mehdi'ye saygılarınızı sunmak istiyorsunuz. Yüz gün içinde yüz kişi şatoya girmiş olacak böylece. Ağustos ayında Buzurg Humid'le birlikte geleceğim ben. Ama bir şey çok önemli: Tam 4 Eylül günü dağ açılacak, ben de Alamut'a gireceğim. Hasan bir ara durdu, beş arkadaşına baktı:

— 4 Eylül'de taş kapının önünde olacağım ve o kapı açılacak. Cenabıhak böyle olmasını buyurdu, benden bunu yapmamı istedi. Cemaatimizin geleceği, yaşamını sürdürmesi bu tarihe bağlı, dedi.

Şeyhülcebel'in dileklerine uygun olarak her üç haftada bir, yirmi kadar İsmailî'den oluşan bir grup topluluktan ayrılıp Kuzey'in dağlarına daldı. Kentin giriş kapısı önünde nöbet tutan muhafızlar hiçbir şeyin farkına varmadılar. Böylece Hasan'ın dileği gerçekleşti ve yüz gün sonra kaleye yüz kişi girmiş oldu. Kendine gelince, yanına sadece Buzurg Humid'le birlikte dört genci aldı. Geri kalan müminleri kıdemlilerin yükümlülüğüne bıraktı. İlkbahardan beri Kazvin'e doğru yönelmiş olan yeni yandaşlarla birlikte, tarikat yine beş yüz kişilik bir gruptu. Kentin valisi de yoklama ve kampı denetimlerinde anormal hiçbir şey görmemişti.

Akşam oluyordu ve kır manzarasına büyüleyici bir görünüm sağlayan gökyüzü yer yer yıldızlarla bezenmişti. Ay daha doğmamıştı, ama tepelerin en küçük ayrıntısı bile tüm görkemliliğiyle görünüyordu. Altı kişi kasabaların çevresinden dolaşarak, topluluklara ve kervanlara görünmemeye çalışarak, yollardan uzak yerlerde uyuyarak, yürüyüş tempolarını hiç bozmamışlardı.

Şeyhülcebel aylardan beri ilk kez uzun ve tertemiz pamuklu cübbesini giymiş, belini kırmızı bir kuşakla bağlamıştı. Şato sahibinin düşmanlığına karşın, kaleye bu kılıkta girmek niyetindeydi. Hem de herkesin gözü önünde.

— Bu tehlikeli değil mi Şeyhim? diye sordu Buzurg.

— Gizlenmenin zamanı değil. Ben bu dağa, Şrikuh şeyhlerimin giydikleri giysiyle girmeliyim. Bu başka türlü olamaz. Allah buraya bu kılıkla girmemi istiyor.

Düşünde aldığı mesaja göre, ağır taş kapının kesinlikle açılması gerekti. 469 yılı Recep ayının altıncı gününde elifi elifine yaşamının ikinci bölümüne başlıyordu.

Alınyazısını belirleyen saatten önce dağ birden sarsıldı,

çeperi yavaş yavaş oynadı ve kenarları açıldı. Önce ellerinde meşaleler bulunan dört muhafız, onların arkasından da Hüseyin ve Ebu Ali ve tanımadığı saygın iki İsmailî'li göründü.

Şeyhülcebel'in önünde herkes derin bir saygıyla eğildi ve hoş geldiniz, sefalar getirdiniz sözlerinden sonra, Sabbahoğlu, Buzurg Humid ve dört arkadaşının arasından geçtikleri bir onur kıtası oluştu.

Gonglar çaldı, nefir sesleri duyuldu. Küçük topluluk ilk kalenin iki bin basamaklı merdivenlerini tırmanırken davullar çalınıyor ve bunların sesleri dağın iç çeperlerine çarpıyordu.

Daha sonra kapı ağır ağır kapandı, her yer yine yüzyıllık sessizliğine gömüldü.

Hasan Sabbah otuz dört yaşındaydı.

Bu kaleden artık bir daha hiç çıkmayacaktı.

III

İktidarı Ele Geçirme

Hasan bir ay boyunca aşağıdaki hisarda vaaz verdi. Orada bulunan birçok kişinin dinine sıcak baktığını gördü ve bunlar onun iman ve inancını benimsedi. Hisar sahibinin en çirkin sözlerle aşağıladığı saygın iki din adamı yanında olduğu halde, günler ve geceler boyunca Allah'tan ve onun lütuflarından söz etti. Hiçbir zaman siyasete değinmedi ve Sultan'la Nizamülmülk'ün adlarını bir kez olsun anmadı. Bu toplulukların arasında Kazvin valisinin Başvezir hesabına çalışan casusları bulunduğunu biliyor ve üstteki hisarda Mehdi'yle karşılaşıp görüşmeden önce, gerçekleştirmek istediği işi açığa vurmak istemiyordu. Kazvin'de kadının verdiği seccadesini yere serdirdi. Sonra, büyük bir sabırla alttaki hisarın çevresini ölçtü. Hiçbir kuşkusu kalmadı. En sonunda evine gelmişti.

Artık site hakkında tam bir bilgi sahibi olan Ebu Ali, Hüseyin ve Buzurg, ona her akşam güvenebilecekleri kimselerle ilgili ayrıntılı raporlar veriyorlardı.

Görevliler ara sıra öğretilerini dinlemeye geliyor, sorular yöneltiyorlardı. Her birinin sorusunu bir huzur haberi vererek ve gülümseyerek yanıtlıyordu. Öfkelendirilmek istendiğinde bile çok sabırlı davranıyordu, soruları karşılıksız bırakmıyordu.

İki muhafızdan başka, şeyhler de kendisine danışmaya gelmişti. Kaledeki insanların çoğunu elde ettiğinden ke-

sinlikle kuşkusu kalmayınca, malikânenin yaşlı sahibini şatosunda ziyaret etmek istediğini Buzurg'a bildirdi. Mehdi Han'ın muhafız komutanlarından birini tanıyan genç Türk, efendisinin dileğini ona iletti. Birkaç gün sonra da, söz konusu dileği yanıtlandı:

— Hasan'a söyle, efendim üç güne kadar, ilk horoz öter ötmez onunla görüşecek. Yanında kimse olmayacak.

Sabbahoğlu iki gün iki gece boyunca oruç tuttu, dua etti. Dileğini açıkça bildirmeden önce kimsenin giremeyeceği küçük bir eve kapandı. İkinci günün akşamına doğru ortaya çıktığı zaman, yardımcıları siyah uzun saçlarıyla sakalına yüzünü daha da görkemlendiren gümüş renginde teller karışmış olduğunu şaşkınlıkla gördüler.

Hasan akşam yemeğini Ebu Ali, Hüseyin Kaini, Ebu Taher, Seyyit Hüseyini, Buzurg Humid ve tarikatın saygın kişileriyle birlikte yedi. Sonra:

— Bu gece kutsal bir gece. Önümüzde yepyeni bir yaşam başlıyor. Ülkemizin her yerinde bunca yıl yaptığımız yürüyüşten ve verdiğimiz vaazlardan sonra, en sonunda amacımıza ulaşacağız. Cenabıhak bizleri denedi ve aramızda birçok insanımız acı çekti. Kan aktı, hayatlar söndü. Daha başka kurbanlar da vereceğiz. Gözyaşları akacak daha. Ama yolumuzun sonuna geldik işte, dedi.

Uzun uzun konuştular ve doğuda solgun bir sabahın ilk ışıkları göründüğünde Hasan kalktı, yalnız başına çıkıp gitti. Meryem'in, Nizar'in dul eşinin, küçük prensin ve kendi çocuklarının oturdukları küçük eve doğru yöneldi. Tümüne sessizce, hiçbir şey demeden baktı ve dışarı çıktı. Buzurg onu bir ağacın dibinde bekliyordu. Muhafız kulübesine doğru yürüdüler. Yolda alçak sesle konuşan Ebu Ali ve Hüseyin'e rastladılar.

Hasan:

— Ben sizi aldıracağım. Allah beni yukarı gönderiyor. Buraya artık hiçbir zaman inmeyeceğim, dedi.

Elleriyle omuzlarına dokundu, sonra fedakâr adamıyla birlikte yeniden yola koyuldu.

Bin beş yüz basamağı çıkıp yukarı hisara vardıkları zaman horoz öttü. Ufuk iyice aydınlanmıştı ve hava çok soğuktu. Hasan çevresine çabucak bir göz attı. Kır manzarası tıpkı adamlarının anlattığı gibiydi. Her şey sakin ve sessizdi.

Muhafız birliği komutanı mızrağıyla demir bir kapıya iki kez vurdu ve kapının kanadı ağır ağır açıldı. Hasan ve Buzurg Alamut şatosuna girdiler. Yapı ağırbaşlı bir sadelikteydi, içinde çok az insan varmış gibi görünüyordu. Her yere derin bir sessizlik hâkimdi, iç çeperler yontulmuş taşlardan ve kuru topraktan yapılmıştı. Şato üç katlıydı. Her kat birbirine yüzer basamaklı bir merdivenle bağlıydı. Bazı adamlar gidip geliyor, çok ender olarak da bir iki kadın, gölgeler gibi duvarları yalayarak geçiyordu.

Hasan ve yardımcısı, hisarın en yüksek tepesindeymiş gibi görünen bir odaya alındılar. Muhafızlar geri çekildi, onlar da kısa bir süre beklediler. Yerde üç halı, birkaç minder, iki çubuk, içinde çok renkli bir papağanın bulunduğu bir de kafes vardı. Odanın tüm eşyası bu kadardı. Bir köşede, küçük bir siyah hayvan homurdanıyordu. Dövülmüş demirden yapılmış kocaman bir halkayla duvara tutturulan bir zincirin ucuna bağlanmıştı.

Hasan odanın tek penceresine doğru yaklaştı, insan güzel havalarda buradan Hazar Denizi'ni görebilirdi. Görüntü çok etkileyiciydi. Hasan hiçbir zaman böyle bir şey görmemişti. Kendini dünyaya ve yakındaki dağların tüm doruklarına hâkimmiş gibi görüyordu. Birden büyük bir mutluluk duydu. Yolculuğunun sonuna geldiğini biliyordu.

Yaklaşan bazı sesler duyunca dalgınlığından kurtuldu. Döndü, darmadağınık sakallı ve kel kafalı yaşlı birini taşıyan güçlü kuvvetli iki kişi gördü. Adam büyük bir dik-

katle yere yerleştirildi ve yana düşmemesi için küçük ve alçak bir möbleyle desteklendi. Elinde bir tespih vardı, parmakları çok değerli yüzüklerle doluydu. Giysisi çok sadeydi ve boynunda, yaldızlı bir zincirin ucunda bir elmas sallanıyordu. Ne başında sarığı, ne de ayaklarında şıpıtıkları vardı. Yerine yerleştikten sonra önünde saygıyla eğilen ziyaretçilerine baktı.

— Evime gelmenden memnun olmadım Sabbahoğlu. Adını bilmiyorum, senin gelmenden de memnun olmadım delikanlı, dedi.

Burnundan konuşuyordu ve sesi çok az duyulabiliyordu. Şaşkınlık anlarını atlatınca, eliyle karşısına oturmaya çağıran ev sahibinin işaretine uydular. Kapının önünde dört muhafız vardı. Kollarını göğüslerine kavuşturmuşlardı. Konukların dışarı çıkarılması emrini bekliyorlardı. Ama yaşlı adam hiçbir şey demedi.

— Sabbahoğlu, senden çok söz edildiğini duydum ve yaptıklarını beğenmiyorum. Kötü bir din tavsiye ediyorsun. Söylediğin sözler bizim kutsal kitaplarımızda yazılı değil, dedi.

Hasan sözünü kesmeden, Hazreti Ali soyundan gelen Mehdi konuşmasını sürdürdü:

— Sen ne ediyorsun buna, imansız adam? diye sordu. Şeyhülcebel ağır ağır sakalını sıvazladı ve ev sahibine öyle bir baktı ki yaşlı adam önüne bakmak zorunda kaldı.

— Ben senin evine huzur içinde geldim, ama kalbinin kinle dolup taştığını gördüm. İkimiz de aynı Allah'a dua ediyoruz ve onun yarattığı bu evrende bir toz zerresi bile değiliz. Zenginliklerle ve şaşırtıcı rastlantılarla dolu olan kısacık yaşamımda ben ve arkadaşlarım böylesine ağır bir hakaret görmedik. Sevgili Peygamberimiz bile evinin kapısını düşmanlarına açıyordu. Böyle ağır hakaretlerde bulunduğuna göre, hayat seni çok hırçınlaştırmış olmalı.

Şato sahibi biraz doğruldu, kendi kendine konuşmasını sürdüren Hasan'ın sözünü kesme girişiminde bulundu. Büyük bir çaba harcaması gerektiğinden bundan vazgeçti.

— Ben hiç kimseden korkmuyorum. Ne İsfahan tahtını gaspeden Sultan'dan, ne Kahire'deki Halife'den korkuyorum. Hele onun vezirlerinden ve generallerinden hiç çekinmiyorum. Ben yalnız Allah'tan ve onun gazabından korkarım.

Hasan, güneş yükselinceye kadar durmadan konuştu. Mehdi Han hiçbir tepki göstermeden dinliyordu. Duyduğu sözlerin etkisiyle sersemlemişti.

— Ben Alamut'un yeni efendisiyim. Benim inançlarıma uymazsan gidebilirsin buradan. Sana hiçbir kötülük yapılmayacak. Sen ve yakınların, isterseniz gidersiniz, istemezseniz kalırsınız.

Adam öfkelendi:

— Ben Sultan'ın müttefikiyim, burası da benim evim. Ben onun ve Başvezir'in emirlerini yerine getiriyorum. Zaten seni de tutuklama emrini aldım, dedi.

Kapı önünde hâlâ hiçbir telaşa kapılmadan bekleyen muhafızlara eliyle işaret etti, ama hiçbiri yerinden kımıldamadı.

— Yakalayın şu adamı! Size emrediyorum. Sultanımıza ve bana ağır hakarette bulundular. Onları yakalayın ve öteki satılmışlarla birlikte tümünü kafeslere koyun! diye bağırdı.

Mehdi nefes tüketiyor, ama uşaklar yine hiç kımıldamıyorlardı.

Hasan sözünü kesti:

— İhtiyar, bu adamlar bundan sonra senin emirlerini yerine getirmeyecekler artık. Ben bu hisarın yeni efendisiyim. Burada artık ne Sultan'ın ne de Başvezir'in sözü geçer. Buranın hâkimi bizim imamımız artık. Ona itaat etmek zorundayız. Ona hizmet edersen burada kalabilirsin.

Hakaret edersen yakınlarınla birlikte kapı dışarı edilirsin. Peygamberimiz Hazreti Ali soyundan geldiğini biliyorum. Ona olan saygım nedeniyle hayatını bağışladım. Ben senin şatonu kendi adıma değil, imamımız adına aldım. Sana üç bin altın dinar veriyorum. Ya kabul et ya da huzur içinde çekip git buradan, dedi.

Muhafızlar Hasan'ın bir işareti üzerine uluyan ve çırpınan Mehdi'yi alıp götürdüler.

— Beş bin altın dinar istiyorum. Bu parayı da hemen istiyorum:

Hasan bu gülünç adamı kısa bir an durdurdu ve ona:

— Sana az önce söylediğim gibi, üç bin altın dinardan bir metelik bile fazla vermem. İşte sana Damgan valisi Muzaffer Mostavafi'ye yazılmış bir pusula. Bu parayı istediğin zaman hemen alabilirsin. Haydi, şimdi selametle git.

Yaşlı adam yakma yakına uzaklaşırken, Şeyhülcebel yüksek bir sesle arkasından bağırdı:

— Gittiğin her yerde Alamut'un artık tek bir efendisi olduğunu söyle. Sabbah'ın oğlu Hasan adında bir efendi. Ayrıca Sultan'a, Başveziri'ne ve yöneticilerine, Hasan Sabbah'ın Cenabıhak'kın, Zerdüşt'ün ve Hazreti Muhammed'in hizmetinde olan yeni bir tarikat kurduğunu da söyle.

1091 yılı Eylül ayıydı ve Kartal Yuvası bir yıl içinde çok değişmişti. Eski sahibi gider gitmez, Hasan sur içine yerleştirmek için Kazvin dolaylarında kalan öteki İsmailîler'i de getirtmişti. Mehdi'yle birlikte şatodan çok az kişi ayrıldığı için, herkesin barınabileceği bir yer bulmak gerekiyordu. Beş yüz erkek ve kadın güneyden gelmişlerdi. En yaşlı olanlar, hisara çıkan iki bin basamaklı ilk merdiveni çıkamamışlardı. Onları oraya taşımak gerekmiş, dağlar arasında kalıp ölenler de gömülmüştü. Çalışmalar

birkaç hafta boyunca sürmüş ve herkes yerine yerleşince Alamut'taki İsmailîler topluluğu, hisarda din değiştirenlerle birlikte sekiz yüz kişiyi bulmuştu.

Sura çıkamayanlar vadiye ve dolaylarına, Rudbar'a, Hazar Denizi'ne giden yol üstündeki onlarca köye yerleştirilmişlerdi. Aylar geçip giderken, Şeyhülcebel ve müridleri tarafından tavsiye edilen dine bağlı olduklarını iddia eden binlerce yandaş akın akın bölgeye gelmişti. Fedailer tümü için sicil listeleri düzenlemiş, yeni bir kadastro yapmak gerekmiş, din değiştirmek istemeyenlerin arazileri satın alınmıştı. Mühendis ve mimarlar kasabalar kurmuş, başkaları da, tam anlamıyla ele geçirilemeyecek ve bir kuşatma halinde uzun yıllar dayanabilecek bir duruma getirmek amacıyla Kartal Yuvasını yenilemişlerdi.

Kanallar açılmış, bazı ırmakların akış yolları değiştirilmiş, bentler ve barajlar yapılmış, yağmur ve kar sularını toplamak için sarnıçlar yerleştirilmişti. Üst kaleden başlayarak uygulanan çok işlevli bir yöntemle kapaklar ve alavere havuzları sayesinde boşalan kuyular hemen doluyordu. Böylece Alamut ya da dolaylarında oturan insanlar hiç susuzluk çekmiyor ve su baskınlarından korkmuyorlardı.

Dev ambarlar, büyük miktarlarda şeker, tahıl, tuz, kara buğday, antep fıstığı, badem ve ayçiçeği tohumları depolanmasını sağlıyordu. Dev fıçılar bal, reçel, iksir ve kuru yemişlerle doluydu. Besin dalında uzman olan muhafızlar yiyecek ve içeceklerin korunmasıyla ilgileniyor, onları düzenli olarak halka dağıtıyor ve yerlerine daha taze olanlarını koyuyorlardı.

Her mesleğin temsilcileri vardı: Kasaplar hayvanları kesiyor, sütçüler süt topluyor ve bu sütleri tereyağına, peynire ya da yoğurda dönüştürüyorlardı. Fırıncılar, hamurcular, bahçıvanlar da vardı. Kısacası Hasan'ın belli başlı adamlarına sitenin durumuyla ilgili olarak haftada bir kez bilgi vermek zorunda olan işçibaşıların emirleri al-

tında eksiksiz bir biçimde düzenlenen yerleşik bir yaşamdı bu. Muhasebeciler harcamaların miktarının bir listesini yapıyor, sonra bunlar Şeyhülcebel'e veriliyordu.

Duvarcılar ilk yıl boyunca hisarı kuşatan surları yükseltmiş, kuleleri sağlamlaştırmışlar; silahçılar bol miktarda yay, ok, mızrak üretmiş, hatta çok uzaklara ağır taşlar atılmasını ve olası saldırganların üstüne kaynar yağ ve zift dökülmesini sağlayan bir mancınık sistemi bile icat etmişlerdi.

Ama Hasan'ın en önemli işi, kendi yetiştirdiği savaşçılardan oluşan seçkin bir ordu kurmaktı. İlk günlerde en genç ve güçlü olan yandaşları Hüseyin ve Ebu Ali'ye seçtirdi. Gözüpek yüz kadar genç, arkadaşlarından ayırıldı ve en üstteki kaleye yerleştirildi. Bunlar her sabah gün ağarırken kalkıyor, birlikte yüksek sesle dua ediyor, sonra sade bir biçimde karınlarını doyuruyorlardı.

Güneş çıktığı zaman savaş durumuna girmiş oluyorlardı: Çıplak gövdeleri, yağa bulanmış göğüsleri, kalçalarını örten deri bir külotla, ikişer ikişer savaşıyorlar, bazen yumrukları ve bazen de bir hançerle dövüşüyorlar, darbe almaktan ya da yaralanmaktan kaçınmıyorlardı. Mücadele ediyor, büyük ağırlıklar kaldırıyor, ayaklarına bağ olan zincir ya da halatlardan kurtuluyor, yüzüyor ve suyun altında uzun süre kalabilme yeteneklerini deniyorlardı. Kışın kar içinde, yazın yakıcı bir güneşin altında kaslarını güçlendirmek için ağır taşlar taşıyor, hayatta kalabilme yeteneklerini geliştirmek amacıyla bazen bir hafta hiçbir şey yemiyorlardı.

Hasan aynı zamanda ateş denemeleri de yaptırmıştı. Yandaşlar alevlerin üstünden atlamak ya da korların üstünde yürümek, yanan odunların arasında ellerini olabildiğince uzun süre tutmak, cam parçaları ya da dikenler üstünde yürümek, dondurucu bir sudan fokur fokur kaynayan bir suya girmek, kırbaçlanmak ve tekerlek işkence-

sine mümkün olduğu kadar uzun süre dayanmak, hatta boğulma uygulamalarına bile katlanmak zorundaydılar.

Böylece bir seçkinler topluluğu, Şeyhülcebel'in deyimiyle seçkinlerin arasından bir seçkinler grubu çıkıyordu. Bunların, gece şeyhin kapısı önünde yatmak, yanı başındaki kaleyi gözetmek ya da onunla birlikte dua etmek gibi ayrıcalıklardan yararlanma hakları vardı.

Şatonun en üst katında Hasan'ın kendisi için hazırlattığı karargâha hiçbir İsmailî giremiyordu. Mimarlar, bahçıvanlar ve duvarcılar burada aylarca çalıştırılmışlardı. Yalnız hisarın yeni sahibinin yakınları buraya çok ender zamanlarda davet ediliyorlardı. Toplulukta bulunan, en güzel giysilerini giyen, en ince örtülerini örtünen, en çekici bakireler burada yaşıyordu. İçinde en değerli bitki ve kokulu çiçeklerin bulunduğu çok güzel bir bahçeden başka, havuzlar da yapılmıştı. Havada en güzel kokular uçuşuyordu. Dört çalgıcı şato sahibinin iradesine uyarak çalgı ve dümbelek çalıyor, siyah ya da çizgili tüylü, neyin nesi oldukları bilinmeyen hayvanlar kafeslerinde uyukluyorlardı. Yerler tamamen halı, altın ve gümüş sırmalı yastıklarla örtülüydü. Kupalar, vazolar, meyve ve güzel kokulu çiçeklerle doluydu.

Bu büyüleyici meskenin bir köşesinde Hasan, haşhaş tohumları ekip filizlendirmişti. Burası yalnız kendisinin laboratuvar olarak yararlandığı, bitkilerini haplara, iksirlere ya da içe çekilen buharlara dönüştürdüğü bir salondu. Araştırmalarını derinleştirmiş, yeni formüller bulmuş, çabuk etkileyen daha güçlü başka uyuşturucular da hazırlamıştı. Birçok gönüllü, Şeyhülcebel'in tekniğini geliştirmesini ve daha iyi sonuçlar almasını sağlayan kanıtlayıcı testlere tabi tutulmuştu.

Ateş ve su denemelerinden başarıyla çıkmış olan kırk tane genç savaşçı arasından görev isteklilerini Buzurg Humid seçiyordu. Açgözlülüğe ve olası kıskançlıklara mey-

dan vermemek için onları hiç belli etmeden belirliyor, sonra yalnız başlarına bir odaya kapatıyordu. Orada Hasan'ın hazırladığı uyuşturucuları yutturuyor, gözlerini bağlıyor ve gizli bir merdivenden hisarın en üst katına çıkarıyordu. Adayını yumuşak yastıkların bulunduğu bir sedire yerleştiriyor, yavaş yavaş kendine gelmesini bekliyordu. Sonunda gözlerinin bağını çözüyor, kalkıp oturmasına yardımcı oluyordu.

Bu da bir şaşkınlık ve esrime durumuydu. Genç, flüt, viyola ve dümbelek sesleri eşliğinde güzel kadınların dans ettiğini, ara sıra yaklaştıklarını ve yanından geçerlerken kendisini sevip okşadıklarını görüyordu. Daha sonra bu güzel yaratıklardan biri gelip yanına uzanıyor, meyve şurubunu içmesini istiyor, vücuduna sarılıyor ve öpmesi için gül yaprağı rengindeki dudaklarını ona uzatıyordu.

Yine beyazlar giyinmiş ve beline kırmızı bir kuşak dolamış olan Hasan da çıplak ayak yürüyerek ve kollarını hafifçe iki yana açarak tam bu sırada geliyordu işte.

— Adın ne senin çocuğum?

Gönüllü azıcık doğruluyor, adını kekeleyerek söylüyordu.

— Hoş geldin oğlum. Cennette olduğumuzu biliyor musun?

— Ben... ben... Biliyordum Şeyhim, biliyordum... Öyle güzel ki... Her şey öyle hoş ki...

— Sen cennettesin oğlum. Bana dürüstlükle hizmet ettiğin ve sana vereceğim görevi eksiksiz yerine getirdiğin sürece, bu cenneti sana dilediğin kadar verebilirim.

— Emret efendimiz. Beni ne istersen yap. Ben seninim.

— Haklı davamızı savunmak için hayatını feda edebilecek kadar özveride bulunur musun?

— Bulunurum. Benim sıradan hayatım senin. Onu istediğin zaman benden alabilirsin.

Hasan kol yeninden altın bir hançer çıkarıyor, gencin önünde parıldatıyordu.

— Gördün mü? İyi gördün mü? Görevini yapman için bir gün bunu sana vereceğim. Bir gün sen seçilmiş olacaksın bu işe. O zaman, şimdi gördüğün bu cennet sonsuza dek senin olacak. Duydun mu beni? Cennet hep senin, hep senin olacak.

Genç asker Hasan'ın ayaklarına kapanıyor ve giysisinin eteğini öpüyordu.

— Ayağa kalk. Yeryüzüne inmeden önce, geriye kalan şu bir iki mutluluk anından yararlanmaya bak.

Birkaç damla sulu uyuşturucu yeni yetmeyi geçici bir esenlik duygusuna sürüklüyor, sonra da uyuklatıyordu. Buzurg ve bir muhafız onu alıp bir kat aşağı indiriyor, yavaş yavaş kendine gelinceye kadar orada bırakıyorlardı. Genç, arkadaşlarının yanına döndüğü zaman durmadan konuşuyor, şaşkınlıkla dinleyenlere, şeyhinin yanı başında çıkmış olduğu yolculuğu anlatıyordu. Bunun arkasından soru yağmuru başlıyordu: "Allah'ı gördün mü? Nasıl bir yer orası? Kadınlar güzel miydi? Bizim dilimizle mi konuşuyorlardı?"

Hasan, bir yılın sonunda, her görevi yerine getirmeye hazır olan yirmiye yakın adayı seçmiş bulunuyordu. Bunların bazıları, uyuşturucu alması ve daha kararlı olması amacıyla birkaç kez o asma bahçeye götürüldü. Her seferinde aynı kadınlar, aynı müzik, aynı dekor ve sahneyle karşılaşılıyordu. Adaylar, okşanmalar ve elle dokunuşların etkisiyle tahrik oluyor ve ancak uyuşturucularla sakinleşebiliyorlardı. Tümü de savaşa gitmek istiyordu. Tümü de canlarını feda etmeye hazırdı. Birbirinin rakibi olan bu adayların arasında bazıları ötekilerinden daha kararlıymış gibi görünüyordu. Bunlar listeye alındı, başka denemelerden geçirildi, yorgunluktan bitip tükeninceye kadar çalıştırıldı. Cennete yolculuklarında cinsel dür-

tülerini bastırmayı başarmaları, zevk duygularından vazgeçmeleri, ahlâksızlık ve uçarılık yapmamaları zorunluydu. Bunu ancak bazıları başarabiliyordu.

1091 yılı sona ermeden önce, belli başlı yardımcılarıyla birlikte, en gözüpek ve en iyi yetiştirilmiş savaşçılarını bir araya topladı Sabbahoğlu. Tümü, şeyhleriyle birlikte yemek yemek, dua etmek mutluluğunu yaşadılar. Sonra Şeyhülcebel onlara bir konuşma yaptı:

— Görevlilerden, ama daha çok yolculardan aldığım haberlere göre, Sultan ve Başvezir'in orduları yakında buradan birkaç fersah uzakta bulunan ve efendisi her zaman Selçuklular'a bağlı olan Lemsiz kalesini korumak için bize karşı saldırıya geçecekmiş. Melikşah, Buhara yakınlarında ayaklanan bir Türkmen beyinin kışkırttığı isyana karşı da harekete geçecekmiş.

"Bana bir haber daha verildi. Peygamberlerinin mezarını koruma altına almak ve Kutsal Topraklar'a yerleşmek amacıyla, silahlı Hıristiyanlar da buralara doğru ilerliyormuş. Bundan böyle savaş durumunda olduğumuzu dikkatimizden kaçırmamalı, her türlü olasılığa karşı hazırlıklı olmalıyız. Barbarlar tarafından sarıldık, ama tümünü yeneceğiz. Allah bizlere gerekli gücü ve imanı verdi."

Hep bir ağızdan:

— Allah büyüktür! Allah'a şükürler olsun! diye bağırdılar.

— Hepiniz, yetenekli, maddi ve manevi bakımdan kabiliyetli insanlar olduğunuz için seçildiniz. En doğru olan şeyi, yani davamıza bağlı olduğunuzu gösterdiniz bana. Gerektiğinde hayatınızı feda etmeye karar verdiniz. Sizlerle övünüyorum!

Bu konuşmanın ardından kol yeninden altın bir hançer çıkardı ve onu havaya kaldırdı:

— Bu hançeri anımsıyorsunuz. Yakında işinize yarayacak. Sizlere daha önce bunu gizlemeyi öğretmiştim. Son-

ra kısa ve hızlı bir hareketle, şimşek gibi nasıl vuracağınızı da göstermiştim. Düşmanınızın göğsü çıplak olmadıkça sakın kalbine saplamayın. Yalnız, boynuna, ensesine, gözlerine, boğazına saplayın bu hançeri.

Hasan, çevresinde bir yay biçiminde oturmuş olan gönüllüler grubuna baktı. Tümü reislerinin öğütlerini büyük bir tutkuyla dinliyorlardı.

— Aranızda bazılarınız Türk asıllı, ötekiler Horasanlı, İsfahanlı, hatta Arap olanlar bile var. Bazı çevrelere girmenize yardımcı olacak olan bu dilleri unutmayın. Kalabalıkların arasına fark edilmeden sızmanız için bu dillerin vurgularını ve lehçelerini inceleyin. Eğer bir kuşkunuz olursa ve benim söylediklerimi unutursanız düşünün, zihninizi toplayın, bir süre sonra her şeyi anımsarsınız. Hiçbir zaman telaş içinde ve öfkeli davranmayın. Bu ölümcül bir hata olur. Düşman ortamında bulunur bulunmaz, göreviniz gözünüze kolay görünüyorsa saklanın, hiçbir zaman göze görünmeyin, ılımlı davranın ve önünüze bakın, bir gölgede durup bekleyin. Dinleyin, hep dinleyin, en küçük ayrıntıları inceleyin. Bir kuşku uyandırdıysanız hemen kaybolun ortalıktan. Kuşkuları yatıştırın, alınganlıkları belli etmeyin, kalabalığa karışıp yok olun. Düşmanlarımızın kurnaz ve vahşi olduklarını unutmayın. Aralarında bulunduğunuzu ya da geleceğinizi biliyorlar. Sizleri her yerde arıyorlar. Bu nedenle her çareye başvurabilirler. Öyleyse siz de aynısını yapın, onların alışkanlıklarına göre hareket edin, davranışlarını benimseyin, onlar gibi konuşup, onlar gibi tepki gösterin. Dinimize ve Şeyhülcebeliniz'e hakaret etseler bile söylediklerini beğenmiş gibi görünün.

Bazı mırıldanmalar oldu, gençler birbirlerine baktılar, sonra sustular:

— Eğer bana hakaret ederlerse hiç ilgilenmeyin. Onlar sizi daha iyi seçebilmek için bu taktikten yararlanırlar. İçinizden üzülün, ama bunu sakın dışa vurmayın.

Hasan o gün hepsiyle uzun uzadıya konuştu. Onlara rüzgârdan yararlanmak, takipçileri şaşırtma için karda ya da kumda geri geri yürüme, posta güvercinleriyle haberleşme gibi bazı kurnazlıkları da öğretti.

Akşam olunca dağıldılar. Herkes görev gününün yaklaştığını, dinlerinin tehlikede olduğunu biliyordu. Hasan'ın konuşma tarzı daha da kararlı olmalarını sağlamış, ihtiraslarını kamçılamıştı. Eğitim çalışmalarında iki kat çaba harcadılar ve göreve giden ilk savaşçı onuruna layık olabilmek için birbirleriyle yarıştılar. Şeyhülcebel, bazıları ağır sayılabilecek şekilde yaralandıkları için aşırılıkların önüne geçmek zorunda kaldı.

Bu sırada Melikşah'ın sarayında tedirginlik artıyordu.

— Çok yüce Sultan Hazretleri, şu köpoğlu köpek Sabbah'ın tehlikeli bir deli ve iblis bir kışkırtıcı olduğunu bir kez daha söyleyebilir miyim? Rudbar'dan aldığım haberlere göre, Kazvin'in kuzeyindeki tüm bölgeyi ele geçirmiş. Dostumuz olan Lemsir şatosunun sahibi çaresizlik içindeymiş ve bir kan gölü içinde yaşamını her an yitirme tehlikesiyle karşı karşıyaymış. Yüzlerce iyi ve özverili adamımız boğazlanmış ve eğer yardım edilmezse bir çoğu daha ölecekmiş.

Nizamülmülk, Melikşah'ın ayaklarına kapandı ve:

— Hepimiz için tehlikeli olan bu iğrenç yaratıktan kurtulmamız için bir ordu gönderilmesini emredin, dedi.

Hükümdar sakalını sıvazladı, önünde diz çökmüş olan Başveziri'ne baktı.

— Bu orduyu yönetmek için kimi düşünüyorsun? Aklında biri var mı? diye sordu.

Nizamülmülk doğruldu, önünde saygıyla eğildi ve eliyle göğsünü bastırarak:

— Ey sevgili Sultanımız, Allah size iyilikler versin. Bu göreve layık olan bir tek komutan bulunduğunu düşündüm. O da Arslantaş'tır. Bu generalimiz, Kuzey'deki asile-

re karşı verilen son savaşlarda büyük bir yiğitlik ve olağanüstü bir strateji duygusuna sahip olduğunu gösterdi, dedi.

— Şu anda burada mı Başvezir?

— Evet, Sultan Hazretleri, burada.

— Yaklaş Arslantaş, yaklaş da seni göreyim.

Siyah giysili, kırmızı deri botlu, parmakları yüzükle dolu olan küçük, şişman ve çirkin bir adam, Selçuk hükümdarının önünde saygıyla eğildi:

— Emredin Sultanım, hayatım size feda olsun, dedi.

— Şu Sabbah denen zararlı böceği yok edeceğiz.

Memnun olan Nizamülmülk:

— İşte, büyük bir sultandan beklenen sözler! Altı ay içinde her şey sona erecek. Size söz veriyorum.

Hazırlıklar üç ay sürdü. Bağdat ve Tebriz'den de birlikler gönderildi ve bunlar Kazvin Hisarı'nın önünde toplandılar. Hemen hemen altı bin kişilik bir birlik, sultana bağlı son burç olan Lemsir Kalesi'ne doğru yürüyüşe geçti. Selçuklu generali düşman bir arazide ilerliyordu ve bir ayaklanmayı bastırmaya geldiğini Hasan Sabbah'a anlatmak için, içinden geçtiği köylerden çok ağır vergi alma girişiminde bulundu.

Kasabaların her birinde önce ak sakallı bilgeyi çağırıyor, ona şunları söylüyordu:

— İhtiyar, senin dürüst biri olduğunu biliyorum. Sorumu yanıtla bakalım: Beni Sabbahoğlu'nun bulunduğu yere kadar götürebilir misin?

Sorusuna aldığı yanıtlar da hiç değişmiyordu:

— Biz, Şeyhülcebel'i tanımıyoruz. Onu hiç görmedik. Nerede oturduğunu da bilmiyoruz.

Bunun üstüne Arslantaş öfkesinden köpürüyor, adamın kellesini kendi kılıcıyla vuruyordu. Her köyden on kişi, bazen kadınlar ve çocuklar da öldürülmüş, köyler ateşe verilmişti. Çevredeki dağların tepelerine yerleşmiş olan gözcüler yanan köylerin havaya yükselen dumanlarına bakarak,

şeyhlerini düşman birliklerinin ilerleyişi konusunda bilgilendiriyorlardı. Alamut'ta bu ikinci kışlarıydı ve erkenden yağan kar, İsmailî tarikatının molla erlerinin yer değiştirmelerini, düşmanın gerçek sayısını, hareketlerini ve kamplarının yerlerini öğrenmelerini engellemiyordu.

Bununla birlikte, Hasan daha saldırıya geçmeye karar vermemişti. Eğer isteseydi sonuç alıcı birkaç darbe indirebilirdi, ama yandaşları düşmana oranla sayıca oldukça azdı ve şimdilik her birinin hayatı çok önemliydi. Şu anda onun en büyük kozu, doğayı örten ve Melikşah'ın birliklerinin düzenini bozan şu bembeyaz kar örtüsüydü. Hasan, Türk askerlerinin engebeli boğazlardan ve geçitlerden geçerek ilerlemeyi başaramayacaklarını çok iyi biliyordu. Çıplak ve çorak arazide savaşmaya alışmış olan düşmanın bu karmaşık ve dondurucu yerde çabucak yolunu şaşıracağını önceden seziyordu. Kuşatmayı düzenlemek ve düşmanın hilelerini boşa çıkarmak için önünde daha aylar vardı.

Sultan'ın birlikleri İsfahan'dan ayrıldıktan dokuz ay sonra Alamut'a vardılar. Binlerce asker çadırlarını kurdu ve en alçak tepelere yerleştiler. Arslantaş durumu bildiren bir rapor alınca:

— Sabbah'la görüşecek üç gönüllü arıyorum. Sonra onu Sultan adına boğazlarsınız, dedi.

Ortaya hiçbir gönüllü çıkmadı. Bunun üzerine komutan da, ders olsun diye iki komutanla on eri öldürttü. Yine hiç kimse çıkmayınca, aynı şeyi bir kez daha yaptı, sonra bir daha yineledi. En sonunda üç er, istemeye istemeye hisara gittiler. El kol işaretleriyle, bağırarak ve ateş yakarak kuşatma altında olanlara bir haber ulaştırmak istediklerini ve hiçbir kötülük yapmayacaklarını anlatabildiler. Görüşmeler tam bir hafta sürdü. En sonunda taş kapı aralandı ve büyük bir korkuya kapılan üç er içeri alındı.

Aradan saatler geçip gitti, erlerden hiçbir haber alınmadı ve general sabırsızlanmaya başladı. İsmailîler'le bir kez daha ilişki kurdu ve üç er daha dağa girdi. Bir gün sonra üç er daha gitti.

Bir Temmuz gecesi duyulan bazı boğuk sesler Selçuklular'ın karargâhında bir heyecan havasının esmesine neden oldu. Uluma sesleri sessizliği bozdu, sonra ortalık yine yatıştı. Ardından boru sesleri duyuldu, kalenin burçlarında üç ateş yandı.

General, sabahleyin gerçeğin farkına vardı. Hasan Sabbah gönderdiği dokuz görevli erini boğdurmuş, cesetlerini boşlukta sallandırmıştı. Hepsinde bir mesaj vardı ve bu mesajlar giysilerine iliştirilmişti:

Ben, Sabbah'ın oğlu Hasan, İran'ın kutsal topraklarındaki Selçuklu aşiretinin egemenliğini tanımıyorum. Ülkemi saygısız istilacılardan kurtarmak için son nefesime kadar savaşacağım. Sultan ve Başveziri'ne günlerinin artık sayılı olduğunu söyleyin.

Arslantaş çok öfkelendi. En iyi komutanlarını topladı ve onlarla görüştü. Dokuz erinin öldürülmesine karşı bir misilleme olarak Kazvin, Rodbar ve Hazar Denizi arasında bulunan köylerin yakılmasını emretti. Daha sonra da hisara baskının bir an meselesi olduğunu bildirmek üzere bir görevliyi İsfahan'a gönderdi.

IV

Zafer

Hasan ve Buzurg, XI. yüzyılın sonunda, o güne kadar İsmailîler'de hiç görülmeyen insan öldürme girişiminde bulunmak amacıyla, gönüllüler arasından en gözüpek olan dört kişiyi seçmişti. Kazvin'e varmış olan Arslantaş'ın ordusu, Rudbar yolunu kapatan kar yüzünden ilerleyişine ara vermişti.

Şeyhülcebel yirmi yaşlarında iki genç getirtti. Bunlardan biri adının Ruzbeh, daha bodur olan ötekinin de Hikmet olduğunu söyledi. Hasan, Nizamülmülk'ü öldürme konusunda görevlileriyle uzun uzun konuştu.

— Başvezir, Ramazan ayı nedeniyle Bağdat'a gelecek. Çok güçlü bir muhafız birliğinin korumasında Luristan dağlarını aşacak. Yolculuğu sırasında ona saldırmak olanaksız. Bağdat'a ondan önce gidecek ve Tahmasseb adında dindar birinin evinde kalacaksınız. Hüseyin Kaini size ayrıntılı bilgiler ve harçlık verecek.

"Size öğrettiklerimin hiçbirini unutmayın: Kalabalığa karışın, varlığınız ve sorularınızla kimsenin dikkatini çekmeyin. Allahımız adına göreve gidiyorsunuz. İran halkı ve binlerce İranlı görevinizde başarı kazanmanızı bekliyor. Şimdi bana yaklaşın bakalım."

Oymalı fildişinden yapılmış büyük bir kutuyu açtı, içinden iki tane altın hançer çıkardı. Bunlardan birini önünde saygıyla eğilen Ruzbeh'e, ötekini de Hikmet'e verdi. Daha sonra iki tane de deri kese aldı:

— Bu keselerde düşmanınızı vurmadan az önce yutmanız gereken büyüleyici haplar var. Bu haplar size darbeyi indirmek için gerekli olan gücü sağlayacak. Hançeri düşmanınızın gırtlağına ve kafasına saplayacaksınız ve bu sırada da "Kahrolsun vatanımızı Türkler'e satan hain. Al sana Alamut'tan gelen bir armağan," diye bağıracaksınız. Bunu benim adıma Ruzbeh yapacak. Hikmet, yarım kalması durumunda işi bitirmek amacıyla bir kenarda bekleyecek. Herkesin duyması için avazınız çıktığı kadar "Allah" diye bağıracaksınız, işte o zaman cennetin kapıları size ardına kadar açılacaktır.

Hasan ikisine de önünde diz çöktürdü, ellerini başlarına koydu, dua etti:

— Haydi, Buzurg'u görmeye gidin, söyleyeceklerini dinleyin. Selâmetler olsun, dedi.

Bu sırada Resul ve Hürmüz içeri girdiler. Şeyhülcebel onları büyük bir coşkuyla karşıladı ve uzun süre hiçbir şey demedi. Askerlerden birinin saçları kıvırcık ve hafif kızıldı. Sağ yanağında bir yara izi vardı. Öteki on sekiz yaşlarında var yoktu. Zayıf ve solgun yüzü ona daha da genç bir görünüm veriyordu.

— Sizler İsfahan'a gideceksiniz. Kente girmeniz herhalde kolay olmayacak. Kum'dan sonra bir hacı kervanı bulup katılın. Dikkat çekmeyin, az konuşun, unutturun kendinizi. Göreviniz Sultan'ı ortadan kaldırmaktır. Bizimkilerden birinin Başvezir'i Bağdat'da öldürdüğünü duyacaksınız. Kırk günden önce işinizi bitirmeniz gerek. Bunu size Allah buyuruyor. Adamlarımızdan biri saraya nasıl gireceğinizi gösterecek ve kan dökülmemesi gerektiği için size zehir verecek.

Ruzbeh ve Hikmet'e yaptığı gibi onlara da haplar ve birer hançer verdi. Bu hançer, Şeyhülcebel'in hükümdara yazdığı bir mektupla birlikte sultanın yatağındaki yastığın altına konacaktı.

En sonunda Ebu Ali'yle birlikte Hüseyin Kaini geldi. Hasan onlarla gün ağarıncaya kadar konuştu. Bu ikisinin görevi, birkaç bin kişilik bir ordu kurmak için çevreyi dolaşıp en özverili gençleri bulmak, Arslantaş'ın ordusunu arkadan çevirmekti.

— Arslantaş iyi bir asker. Ama araziyi bilmiyor. Askerleri de bilmiyor. Birliklerini hiç görünmeden izleyin. Dağlara gözcüler koyun ve işaretimi bekleyin. Bir meşale yandığı zaman hemen hazırlanın. Meşale söndüğünde saldırın.

Planlar yapıldı, stratejiler hazırlandı. Hasan uzun sürecek bir kuşatmanın kendine zarar vereceğini biliyordu. Yiyecek depolamak, ambarları pirinçle doldurmak, kalenin sağlamlaştırılmasını bitirmek, silah gücünü artırmak için kısa bir süreden beri çalışıyordu. Türk komutanın zamanı çoktu, bunu da biliyordu. Kartal Yuvası'nın bulunduğu yere gelince karargâhını kurmuştu ve ablukayı gerektiği kadar sürdürmeye hazırdı. Yaz olaysız geçmişti. Binlerce asker dağların arasından gidip geliyor, komutanlarının emri altında manevra yapıyor ve çalışıyordu.

Bir Eylül akşamı Arslantaş'ın askerlerinden biri tepede büyük bir alevin parladığını gördü. Bu ateşi Hasan yakmıştı. Beyazlar giyinmiş, beline kırmızı bir kuşak dolamış olan Şeyhülcebel, Cenabıhak'ka yalvardı ve zifiri karanlıkta yüksek sesle dua etti. Ebu Ali ve Hüseyin Kaini uzaktan işareti fark ettiler.

Bu olay generale iletildi ve o da, Sabbahoğlu'nun kendisiyle konuşmak istediğini sanıp İsmailî'ye doğru bağırdı:

— Teslim mi olmak istiyorsun köpek oğlu köpek?

Sorusunu iki kez yineledi. Dağın tepesinde alev önce titredi, sönecek gibi oldu, yeniden parladı ve en sonunda söndü. Her yere yeniden zifiri bir karanlık, sonra da sessizlik çöktü.

Aynı anda Türk ordusuna karşı her yandan ok ve mızrak yağmuru başladı. İri iri kayalar yollar boyunca aşağı

yuvarlandı, kapkaranlık gecenin içinde yüzlerce insan "Allah Allah, Hasan Sabbah," diye bağırdı.

Birkaç saat sonra gün ağardığı zaman, vadi yüzlerce asker cesediyle dolmuş, Arslantaş'ın karargâhı yakılıp yıkılmıştı. Birlikten geriye kalanlar ya kaçmış ya da Ebu Ali ve Hüseyin Kaini'nin adamlarınca yok edilmişti.

Başvezir, komutanının uğradığı utanç verici bozgunu öğrendiği zaman çok öfkelenmişti. Bağdat'a doğru yola çıkmak üzere başkentten ayrılacağı sırada yirmi bin kişinin daha silah altına alınmasını emretti. Bu askeri güç, yolda rastladığı her şeyi yakıp yıkma emri alarak, en kısa sürede Alamut'a doğru gönderildi. İsmailî kasaba ve köyleri yakıldı, yerle bir edildi. Ebu Ali ve Hüseyin Kaini'nin savundukları hisarlar ortadan kaldırıldı, halk korkudan dağlara kaçtı ve orada kıyıma uğradı. Selçuklu güçleri kuzeye doğru ilerledikçe, yiyecekleri azalan ve savaşçılarının büyük bir bölümü dışarıda bulunan Alamut'un etrafındaki çember daralıyordu.

Aylar ve haftalar geçip giderken, Hasan daha çok özveri istiyordu. Yaz sonunda yemekler ikiye, daha sonra bir öğüne indi. Şeyhülcebel'in adamlarından hiçbiri bundan yakınmadı. Hepsi iki kat çaba ve cesaret gösterdi.

— Taptığımız ve saygı gösterdiğimiz Allah'a olan dualarınız ve imanınızla beslenin. Yaklaşan çapulcuları ve barbarları geri püskürtebilmemiz için gereksinim duyduğumuz güç ve kudreti onun sözlerinden alalım. Cenabıhak'kın yardımıyla her şeyi yapabilir, özellikle düşmanı yenebiliriz.

Kalenin son katında bulunan burun üstünde geniş adımlarla gezinen Hasan'ın sözleriyle bilenen İsmailîler:

— Yeneceğiz! diye bağırdılar.

Ekim ayı başında ufukta binlerce asker göründü. Ülkenin en yüksek sıradağlarını aşmak için bugüne kadar böylesine büyük bir ordu harekete geçirilmemişti. Malzeme-

lerin ve yiyeceklerin taşınmasını sağlamak amacıyla bu kadar çok deveye, ata ve katıra hiçbir zaman el konmamıştı. Yüzlerce davul, dümbelek ve boru Melikşah'ın ilerleyişini bildiriyor, çok renkli, dev bir yılana benzeyen ordu birlikleri, önlerinde yükselen granit ve kar yığınlarına dalmak için boğaz ve vadi yollarını izliyorlardı.

Hasan'ın gözcüleri bulundukları tepelerden birbirleriyle işaretlerle anlaşıyor ve çevreyi gözetliyorlardı. Geçit darlaştığı zaman din ve iman savaşçıları yalıyarlardan aşağı taş ve kaya parçaları yuvarlıyor, bu da düşmanın güçlü ve acımasız ilerleyişini ancak birkaç saat geciktiriyordu. Bu arada kılıçlarını çekerek, Cenabıhak'ka ve Hasan'a saygı dolu sözler söyleyerek kendilerini boşluğa atan erler bile vardı. Bunların vücutları yere düşmeden önce kayalık çeperlere çarparak parçalanıyordu.

Ordu Alamut kalesinin en tepesinde bulunan surlara yerleşirken, Hasan dua ediyor ve Allah'a yalvarıyordu. O ve adamları ancak, Bağdat ve İsfahan'a gönderdiği dört savaşçısının iki görevi başarıyla yerine getirmeleri durumunda kurtulabilirdi. Selamete ermesi ve tüm yandaşlarının hayatta kalmaları, Doğu'nun sözünü edeceği çifte cinayetin gerçekleşmesine bağlıydı. Şeyhülcebel oruca başladı, tüm erleri de ona uydu. En güçsüz ve dayanıksız olanların açlıktan ölmemesi için her şey tayına bağlanmıştı. Sarnıçlar hemen hemen bomboştu. Ambarlarda da bir şey kalmamış, ineklerin ve keçilerin sütleri kesilmişti. Buğday ürünü şöyle böyleydi, meyve ağaçları sararıp solmuştu. Yalnız haşhaş bitkilerine bir şey olmamıştı. Bir mucize eseri olarak gelişip serpiliyor ve çiçek açıyorlardı.

1092 yılı Ekim ayının on üçüncü günü, bir haftadan beri Bağdat'da bulunan Nizamülmülk hükümet sarayında dinleniyordu. Göğsü yanıyor, öksürüyor ve kan tükürüyordu. Yıllardan beri yanından ayrılmayan hekimler, batıya doğru yapacağı bu uzun yolculuğa çıkmaması için onu uyarmışlar,

ama imparatorluğun sarsılmasından, bazı komutanların başkaldırdığı dedikodularından, Sabbahoğlu'nun din değiştirtmesinden, özellikle de Küçükasya'daki Hıristiyanlar'ın azgınlığından kaygı duyan vezir onların öğütlerini dinlememiş, bu yolculuğa Sultan'ın emri üzerine çıkmıştı.

Doktorları iyi beslenmesi gerektiğini söyledikleri için Ramazan'da oruç tutmaktan vazgeçti. Birkaç tane hurma yedi, süt içti, bir iki çörekle karnını doyurdu. Ertesi gün komutanlar, önemli kişiler ve yabancı görevlilerle görüşmesi gerekiyordu. Bu nedenle sağlığı çok yerindeymiş gibi görünmek istiyordu. O gece bir kabus gördü. Birden görünüveren Peygamber:

— Ebu Ali Hasan... günlerin sayılı... saatlerin sayılı... yargı günü yaklaşıyor. Bu son yolculuğa hazır mısın? diye sordu.

Yatağında doğruldu, yanına çağırdığı uşakları ona içecek bir şeyler verdiler. Yeniden uykuya daldı. Peygamber bir daha göründü:

— Ebu Ali Hasan... yakında öleceksin. Sen öldükten beş hafta sonra sultanın da ölecek. Hazır mısın? dedi.

Ayın on dördünde çok kötü bir durumda uyandı, yirmi yıldan beri hizmetinde bulunan sadık uşağı Cafer'i çağırdı. Uşak onun kapısı önünde yatma ve çağırılır çağırılmaz Başveziri'nin karşısına çıkma alışkanlığı edinmişti. O sabah çağırısına hiçbir yanıt alamadı. Nizamülmülk üstlüğünü güç bela giydi, başı açık ve çıplak ayakla kapıya doğru yöneldi. Ama kapıya varamadı. Perdelerin arkasına gizlenmiş olan iki çevik gölge üstüne çullanıverdi. Adamlardan biri ellerini arkasına çekip sımsıkı tuttu. Öteki de altın bir hançeri gözlerine tutup oynattı ve uyuşturucunun etkisiyle gözlerini koskocaman açarak:

— Al şu armağanı. Bu Alamut'tan gönderildi sana, dedi.

Başvezir bağırdı, sonra boğazı kesildi. Oda kapısı gürültüyle açıldı, dört muhafız içeri daldı. Üç ceset bir kan gölünde yüzüyordu. Üçünün de boğazları kesilmişti. Nizamülmülk daha hırıldıyordu, ama çabucak ölecekti. Öteki iki kişi beyaz giysiler giymiş ve bellerine İsmailîler'in kırmızı kuşağını dolamışlardı. Birinin elinde Hasan Sabbah imzalı bir pusula vardı. Kırk gün önceden büyük felaketi haber veriyordu.

Ekim ayının ilk günlerinde güzel kokular sürülen Başvezir'in naaşı İsfahan sarayının bahçesinde çok görkemli bir törenle karşılandı. Tüm saray halkı oradaydı. Sultan, resmi kıyafetiyle merhumun cenazesine saygıda bulundu. Bütün komutanlar, yöneticiler, başkentte bulunan hocalar ve saygın kişiler Başvezir'in acımasızca öldürülmüş olmasına çok üzülen Sultan'ın çevresindeydi. Birkaç konuşma yapıldı, topluca dua edildi ve Nizamülmülk'ün cenazesi çok sevdiği bir kavak ağacının gölgesi altına gömülüverdi. Ömer Hayyam ülkenin kuzeyinde bulunuyordu. Başka bir ozan, çok beğenilen bir mersiye okudu.

Melikşah sarayına kapandı ve bir hafta boyunca kimseyi görmek istemedi. Başka Başvezir de atamadı. Alamut Kalesi düşmediği, Sabbah bir kafes içinde zincirlenmiş olarak kendisine teslim edilmediği sürece devlet işlerini kimseye bırakmayacağını bildirdi. Arslantaş'ın Elbruz fanatiklerini dize getirememesi karşısında, özel muhafız komutanı olarak hükümdara hizmet veren ve acımasızlığıyla ünlü olan Kirilsaregh'i savaş alanına gönderdi.

On yedi Kasım'da, kısa bir süre önce işe alınan iki bahçıvan gelerek, kendilerinin yetiştirdiği ve Sultan Hanım Terkem'e sunmak istedikleri çiçeklerle hükümdarın özel bahçesine girdi. Çiçeklerin güzelliği karşısında kendinden geçen Sultan Hanım, odasını, kocasınınkini ve özel salonlarını süslemek amacıyla her sabah aynı çiçek ve bitkileri getirmelerini istedi onlardan.

Akşam olunca, iki adam Melikşah'ın dairesine giden uzun koridorun perdeleri arkasına gizlendi. Hükümdarın her akşam uyumadan önce, başağrılarına iyi gelen haşlanmış yasemin yaprağı suyu içtiğini biliyorlardı. Hükümdarın yatağının yanına süzüldüler, bardağına haşhaş tohumlarından elde edilen çok güçlü zehirden birkaç damla damlattılar. Daha sonra yastığının altına bir hançerle, Hasan'ın elle yazdığı bir pusulasını koydular.

Ertesi sabah özel hizmetçiler Sultan'ı uyandırmak ve giyinmesine yardım etmek için bin bir özenle kapısını çaldıkları zaman hiçbir yanıt alamadılar. Kapıyı çalmakta ısrar ettilerse de, içeriden yine hiçbir ses çıkmadı.

Bir uşak gidip Sultan Hanım'ı uyandırdı. O da, eşinin geceden beri yanına hiç gelmediğini söyledi. Birden bağrışmalar duyuldu. Emirler verildi, konuşmalar ve tartışmalar oldu. Bahçedeki pencerelerin birinden yatak odasına bakma cüretinde bulunan iki uşak, hükümdarı yatağına enine uzanmış ve kollarını iki yana açmış durumda görmüşlerdi ve bu durum kötü bir şeyler olduğunu gösteriyordu.

Melikşah'ın büyük oğluna haber verildi, o da içeri girmeye karar verdi. Kapının kanadı döndü. Onlarca çift göz Sultan'ın yatmakta olduğu yatağa baktı. Genç prens babasına dokundu, elini tuttu, sonra onu sarstı.

— Han baba... Han baba... uyan hadi... benim ben... oğlun Barkyaruk! diye bağırdı.

Terkem Sultan kocasının cesedine yaklaştı, eliyle alnını yokladı. Buz gibiydi, soğumuştu. Bilincini yitirmiş bir durumda yere yığıldı, içinde zehirli yasemin yaprağı suyu bulunan bir bardak halının üstüne devrilmişti. Hükümdarın cesedini bin bir özenle tutup uzunlamasına yatağına yerleştirdiler. Ellerini karnının üstüne kavuşturup açık kalan çenesini bağladılar. Haremağası yastıklardan birini düzeltirken, altın hançeri ve Hasan'ın eliyle yazmış oldu-

ğu pusulayı buldu. Pusuladaki yazı şu sözlerle noktalanıyordu: "...sen yolculuğun için bu hatırayı kabul et; bu sana Alamut'tan gönderildi!"

Saray baştan aşağı araştırılıp tarandı. Bahçıvanlardan ilk kuşkulanan Sultan Hanım oldu. Adamlar gözden kaybolmuştu ve hiçbir zaman da bulunamadılar.

Korkunç haberi iletmek için imparatorluğun tüm yöneticilerine hemen özel görevliler gönderildi. Böylece, kırk günden daha az bir süre içinde Selçuklular hem başvezirlerini hem de sultanlarını yitirmişlerdi. Haber iki hafta sonra general Kirilsaregh'in birliklerine ulaştığı zaman, adam titremeye başladı ve üç gün boyunca yemeden içmeden kesildi.

Oruç ve yiyecek kısıtlamaları yüzünden zayıf düşen Hasan Sabbah ve komutanları, Ocak ayının ilk cuma günü Selçuklu ordusunun karargâhını kaldırıp güneye doğru yöneldiğini görünce sevindiler. Yapılan işaretlerden, Şeyhülcebel için kayanın altına bir mesaj bırakıldığını anladılar. Bu büyük ordunun tamamen geri çekilmesi üç hafta sürdü. Günlerdir bolca kar yağmıştı. Binlerce erin, hayvanları ve hatırı sayılır yükleriyle birlikte geriye çekilmesi kolay olmadı. Dağın tepesine yerleşmiş gözcüler düşman ordusunun son askerinin gözden kaybolduğunu gördükleri zaman, general Kirilsaregh'in bıraktığı mesajı almaları için Hasan üç adamını görevlendirdi.

Karın örttüğü, haftalardır açılıp kapanmadığı için makara ve bucurgatları buz tutan ağır taş kapı zorlukla açıldı. Kaleye girebilmiş olan Türkler'in tuzağına düşmemek için mesajı almakla görevli İsmailîler'in önce ikisi, sonra da üçüncüsü dışarı çıktı ve büyük bir dikkatle çevreyi gözetleye gözetleye ilerlediler.

Perişan, donmuş ve tükenmiş yüzlerce İsmailî ormandaki meydana yaklaştı, yeni yağan karların içine çöküp

yığıldılar. Ateş yaktılar, Sultan'ın ordusundan artakalan yiyeceklerle karınlarını doyurdular. Tüm savaşçılar kendilerine geldikleri zaman tohumları, etleri, meyveleri, küpleri ya da silahları alarak kaleye çıkan iki bin basamaklı ilk merdiveni tırmandılar. Bazıları bu kutsal dağa yaşamlarında ilk kez çıkıyordu. Çok büyük bir heyecan içindeydiler. Hasan halkını çevresine topladı:

— Allah bizi yalnız bırakmadı. Yalvarıp yakarmalarımızı duydu. Sultan öldü, Başvezir de öldü. Cenabıhak'ka ve yiğit savaşçılarımıza şükürler olsun, dedi. Kalabalık da hep bir ağızdan:

— Cenabıhak'ka ve yiğit savaşçılarımıza şükürler olsun, diye bağırdı.

Sonra arkasından yüzlerce kişi, "Allah seni korusun Sabbahoğlu. Allah seni ve yedi göbek soyunu korusun!" diye haykırdı.

Alamut aylardır kalın bir kar örtüsü altındaydı. Kıtlık ve ölüm kol gezerek ne zayıf ne de yaşlı dinliyordu. Tarikat topluluğu kısa süre içinde hiç bu kadar kayıp vermemişti.

1093 yılı şubat ayının ilk günlerinde yorgunluktan bitip tükenmiş bir genç hisarın dibine geldi. Ağır ve düzensiz adımlarla yürüyordu. Kapının önünde yığılıp kaldı ve birkaç yudum sıcak süt içtikten saatler sonra kendine gelebildi. Saçları kızıl ve kıvırcıktı, sağ yanağında bir yara izi vardı. Resul gözlerini açtığı zaman önce Buzurg Humid'i, daha sonra da Hüseyin Kaini'yi ve Şeyhülcebel'i tanıdı. Yatağında doğrulmaya çalıştı, ama yine yere düştü.

— Yat oğlum, yat. Allah yardımcın olsun. Hürmüz'ün ve senin neler yaptığınızı hepimiz biliyoruz. Cenabıhak seni korusun!

Genç savaşçı zorlukla duyulabilen bir şeyler mırıldandı:

— Üç gün önce soğuk ve açlıktan öldü. Şimdi kar içinde yatıyor. Hava çok soğuk ve toprak taş gibi sert olduğu için onu gömemedik. Beni bağışla Şeyhim.

Bunları söylerken bir yandan da usul usul ağlıyordu.

Hasan Sabbah gülümsedi:

— Üzülme sen. Adamlarım gidip onun naaşını alacaklar. Şanına yakışan bir kabre gömülmeyi hak etti. Şimdi dinlen bakalım. Daha iyi olduğunda beni görmeye gel. Her şeyi bilmek istiyorum, dedi.

Resul bundan on gün sonra Şeyhülcebel'e ve arkadaşları Buzurg Humid'e, Hüseyin Kaini'ye, Ebu Ali'ye, Ebu Taher'e ve Seyyit Hüseyini'ye göreviyle ilgili ayrıntılı bilgiler verdi. Başvezir'in katli duyulur duyulmaz hükümdarın maiyetinin duyduğu heyecanı, Sultan'ın acımasızca öldürülmesinden sonra başlayan kırk günlük yası, iki oğlunun daha çok genç olduklarını düşünerek yönetime el koymak isteyen Terkem Sultan'ın çevirdiği dolapları birer birer anlattı. Nitekim Sultan Hanım'ın büyük oğlu Barkyaruk daha on iki yaşında bile değildi ve küçüğü Mahmut da ancak dört buçuk yaşlarındaydı.

— Gelecek aylarda yönetimi eline alabileceğini sandığın bir vezir var mı?

Resul düşündü ve:

— Orada şimdi herkes Emir Areş Nizami'den söz ediyor. Adam acımasız ve güçlü, kudretli biri. "İsmailîler'i kudurmuş hayvanlar gibi gebertmek gerek," diyor hiç durmadan. Böyle konuştuğum için bağışla beni ey Şeyhülcebel. Ama Türkler bizlerden böyle söz ediyorlar, dedi.

Hasan onu yatıştırmak için eliyle işaret etti:

— Başvezir'in cenazesini İsfahan'a getiren Bağdat yöneticisi emir Borsak da var. Söylentilere göre çok haşin, bizimkilerden birçok kişiyi öldürmekle övünen biriymiş. Hatta birçok erkek ve kız kardeşimizi kendi elleriyle öldürdüğünü ileri sürüyormuş. Uğradığı bozgun karşısında gururu kırılan ve yıllardan beri Nizamülmülk'ün sırdaşlarından biri olan Arslantaş'ın da Başvezir olacağı söyleniyor.

Sarayda tam bir karışıklık vardı ve hükümdarın maiyeti ikiye bölünmüştü. Birinci gruptakiler Sultan Hanım'ı destekliyorlardı. Bu kadın otuz iki yaşında bir duldu ve emir Areş Nizami'ye bir yakınlık duyduğunu da gizlemiyordu. Üstelik o, merhum Sultan'ın yeğeniydi. İkinci gruptakiler Barkyaruk'tan yanaydı. Şimdilik ülkeyi onun adına yönetmek, daha sonra yerine geçmek konusunda anlaşmışlardı.

Ömer Hayyam kuzey illerine yaptığı uzun yolculuktan İsfahan'a döndüğü zaman, imparatorluğun bilgeleri düşüncelerini öğrenmek istediler. İki cinayet yüzünden kafası karışan şair, onlara ağırbaşlı davranmalarını önerdi.

— Merhum Sultanımızın oğlu büyüyünceye kadar ülkeyi birkaç yıl sadık eşinin yönetmesini istediğini sanıyorum. Prens çok yakında olgunluk çağına girecek. Biraz sabretmek gerek, dedi.

Konuşmalar haftalarca sürüp gitti ve en sonunda Hayyam'ın önerisi kabul edildi. Areş Nizami devlet işlerini eline aldı ve Terkem Sultan tahta oturdu. Tahtın varisi olarak seçilen prens Barkyaruk'un da eğitimi hızlandırıldı. Kentteki askerler ve din adamları tarafından pek beğenilmeyen Sultan Hanım'ın etkisinde kalmaması için onun yanından uzaklaştırıldı. Bundan amaç, prensin çok daha çabuk gelişmesini sağlamaktı. Geleceğin sultanına silah kullanma, yüzme ve binicilik öğretildi. Hayyam ona coğrafya ve astronomi dersleri verdi ve bir öğretmen de matematik, tarih ve din bilgileri vermeyi üstüne aldı.

Barkyaruk, avlanma, ok atma ve güreş dallarına eğilimi olan biriydi. Vücudu geliştiren idmanlara karşı aşırı bir ilgisi vardı ve imparatorluktaki en iyi güreşçileri, haltercileri hükümdarlık yıldönümü kutlamalarında İsfahan meydanında bir araya getiren yarışmaların tutkulu bir seyircisiydi. Bu yarışmacılar Kafkasya, Anadolu, Filistin ya da Hindistan'dan geliyorlardı. Genç prensin gözdesi, bir

katırı kollarıyla başının üstüne kaldırabilen, gücüne kimsenin dayanamadığı, tahtın varisine ders vermek ayrıcalığına sahip olan Hasan Edessi adında Tarsus'tan gelen dilsiz dev bir güreşçiydi.

Prensin küçük kardeşi Mahmut, genç yaşına karşın, matematik ve bilimlere yeteneği olan biriydi ve saraydaki bazı kâhinler onun çok parlak bir geleceği olduğunu söylüyorlardı.

Saray, entrika ve hilelerden payını alıyordu. Bazı yöneticiler görevden alındı, bazılarının yerlerine de başkaları getirildi. Komutanlar tutuklandı, terfi ettirildi. Mizacı hiç belli olmayan Sultan Hanım'ın isteği de buydu.

1094 yılının Mayıs ayında, bir öğleden sonra, her günkü gibi odasında dinlenirken ve çocukları bahçede oynarlarken, bir haremağası Sultan Hanım'ın odasına gizlice girdi, yerdeki ipek yastıklardan birini aldı ve yüzüne bastırdı. Bir hizmetçi kadın alarm verdi, koridorlarda bir koşuşma oldu ve sonunda adam tutuklandı. Adı sanı olmayan biriydi ve onu gerçekten tanıyan kimse yoktu. Areş Nizami'nin emriyle hemen boynu vuruldu ve cesedi yırtıcı hayvanlara atıldı. Barkyaruk on üç buçuk yaşında Sultan oldu.

Melikşah öldükten hemen sonra Hasan Sabbah, davasına katılmayan tüm kasaba ve kaleleri ele geçirmeye karar vermişti. Bu karara karşı en çok direnenler Lemsir, Mumin Abad ve Darş oldu. Buraların halkı kılıçtan geçirildi ve yıllardan beri tutuklu bulunan İsmailîler kurtarıldılar. Alamut kuşatmasından iki yıl sonra Kazvin'den Hazar Denizi'ne kadar olan topraklar Şeyhülcebel'in etki alanına girmiş bulunuyordu. Buna biraz karşı çıkan ve itiraz eden hemen hapsediliyor ve işlediği suçun ağırlığına göre asılıyor, boğazlanıyor ya da boynu vurduruluyordu.

Cinayetler, ortadan kaybolmalar ya da yangınlar Elbruz dağlarında terör havası estiriyordu ve bunun etkisiyle yöre halkları sadık uşak ve kölelere dönüşmüştü. Yıllardan beri Melikşah'a ya da Nizamülmülk'e bağlılık yemini eden tüm emir ve hocalar, yöneticiler ya da yönetmenler görevlerinden alınmış, aileleri sürgün edilmiş, mal mülklerine el konulmuştu. Selçuklu İmparatorluğu'nun doğusundan batısına kadar çok kan aktı. Ellerinde birer hançer, Hasan Sabbah'ın birkaç satırlık pusulası ve ceplerinde birer şişe esrar bulunan İsmailî savaşçılarının girmediği saray, kışla, hisar, medrese ya da cami kalmadı. General Kirilsaregh ve Arslantaş, dönüp garnizonlarına gitmenin daha iyi olacağını düşündüler. Hasan Sabbah'ın az öncesine kadar tartaklanan din adamları artık hiç korkmadan ve Alamut Şeyhülcebeli'nin temsilcileri olarak bütün saygınlıklarıyla güpegündüz özgürce dolaşabiliyorlardı. Vaaz veriyorlar, armağan alıyorlar, vergi topluyorlardı. Dikkafalı beyler, hâlâ kararsızlık içinde bocalayan eşraf çabucak yola getirilmiş, bazen zor kullanılarak ve kan dökülerek yapılan din değiştirmeler İsmailî tarikatına girenlerin sayısını giderek artırmıştı.

Hüseyin Kaini'nin görevde bulunduğu Güney'de, Ebu Ali'nin gönderildiği Güneydoğu'da, Seyyid Hüseyini'nin vaiz verdiği Nişapur ve Tus'ta yeni yeni kutsal yerler var olmuş ve böylece Selçuklu İmparatorluğu'nun bağrında Hasan'a bağlı bölgecikler oluşmuştu.

İsfahan, Müslüman topraklarında yeni bir dinin yayılmasına karşı duyarsız kalamadı. Merkezi hükümet, komutanlar, yöneticiler, yüksek dereceli din adamları gönderdi. Bunların hepsi de savaşçılar tarafından zehirlendi ya da hançerlenerek öldürüldü. Sabbah'ın adamları İran'ın bütün illerinde eylemde bulunuyor, gizlilik içinde hareket ediyor ve çok ender olarak yakalanıyorlardı. Alamut'un kalesi dibinde savaşmış olan Areş Nizami, Rey'in

güneyinde askeri bir geçit töreninde öldürüldü. Onun boğazını kesen beyazlar giyinmiş adam daracık sokaklara dalarak kaçtı ve yakalanamadı. Önüne gelene Hasan'dan ve yamaklarından korkmadığını söyleyen Bağdat valisi Emir Borsak, üç muhafızıyla birlikte uykudayken öldürüldü. 1092-1096 yılları arasında Sultan'ın öldürülmesinden sonra, eşi, iki başveziri, dokuz komutan, sekiz yönetici, on altı emir, yirmiye yakın vezir, toprak sahibi, varlıklı tüccar, hoca ve vaiz, çok sayıda nedim ve danışman öbür dünyayı boyladı. Bunlardan bazıları ürpertici bir biçimde öldürüldü, bazıları canlı canlı uçurumlardan aşağı atıldı, bazıları da kaynar suda haşlandı; ötekiler de, dörtnala giden iki atın arasına bağlanarak kol ve bacakları kopartıldı ya da bir tekerlek üstünde işkenceyle yok edildi. Hasan ve adamları, sultan ve başveziri adına bir İsmailî için ölüm emri vermiş olan komutan ya da valiyi ele geçirdiklerinde, işkence ederek yavaş yavaş öldürüyor, bu işkence bazen günlerce sürüyordu. Böylece yıllarca önce Sabbahoğlu'nu tokatlayan komutan da Kazvin dolaylarında ele geçirildi. Son nefesini verinceye kadar üç gün boyunca ayaklarından bağlanarak asıldı.

Olağanüstü güçle donanmış birer dev olarak betimlenen İsmailîler'in işledikleri cinayetlerin öykülerinden çok etkilenen genç Sultan Barkyaruk, buna bir son verilmesini emretti. Alamut'a bir heyet gönderdi. Bu heyetin başında Hasan'ı Kahire'de bulunduğu sırada yazılarıyla çok etkilemiş olan Baladur adında bir Türk bilgini de vardı. Görevli ayrıca, eski dostunu görmek isteyen ve onu başkentte birkaç gün geçirmeye çağıran Ömer Hayyam'ın bir mektubunu da götürüyordu. Hayyam mektubunda şunları yazmıştı: "Nizamülmülk'ün öldüğü ve genç prensimizin tahta oturduğu günden beri burada yaşam çok güzelleşti. Seni burada görmek de çok zevkli ve hoş olacak."

Hasan'ın hisarından dışarı çıkmaya hiç niyeti yoktu ve aradan geçen yıllara karşın dostu Ömer'den biraz kuşkulanıyordu. İmparatorluk'un hesapları tahrif edildikten sonra Sultan'ın sarayının penceresinden atlayıp kaçtığı günden beri ölüm tehlikesiyle karşı karşıyaydı ve bundan böyle her Türk'e, her yabancıya, hatta işgalci Selçuklular'la işbirliği yapmış olan her İranlı'ya karşı savaş açmıştı. Şair işte bunu anlamamıştı.

Bilge Baladur, Şeyhülcebel'in yakınlarının kaldığı en üstteki hisara giden üç bin beş yüz basamaklı merdivenin son basamağını tırmandıktan sonra gözlerinin önüne serilen görünümle büyülendi. Buzurg Humid'e:

— Eğer yeryüzünde bir cennet varsa, o da burasıdır. Burada bulunmaktan mutluluk duyuyorum. Ne güzellik bu, ne heyecan verici manzara, ne sessizlik bu! dedi. Hasan konuğun karşısına çıktığı zaman Baladur yerlere kadar saygıyla eğildi ve Şeyhülcebel bu saygı gösterisinden çok memnun oldu. İki adam öğlen sonrasını konuşarak geçirdiler. Birbirlerini beğendikleri besbelliydi.

— Genç sultanımız çok keskin görüşlü ve Türkler'le İranlılar'ın uyum içinde yaşamaları gerektiğine inanıyor. Sana verdiğim mesajı ben kendi elimle yazdım, o da bunu imzaladı. Bu mesaj barış ve dostluk mesajıdır.

Hasan kendisine teşekkür etti:

— Çok kötü ve dinsiz, zafer ve iktidara susamış insanlar vezir ve komutanlara kınanması gereken emirler verdikleri için çok kan döküldü. Yüzlerce, daha sonra da binlerce İsmailî inançlarından vazgeçmedikleri için boğazlandı, asıldı, tecavüze uğradı ve odun yığınlarının üstünde yakıldılar. Halkım intikam alınmasını istiyordu. Bu da çok korkunç oldu, dedi.

— Sultanımız, babasının ve başvezirinin yaptıkları hataları biliyor. Şu sandığı da, bir kardeşlik simgesi olarak gönderdi sana.

Baladur üç kez el çırptı ve bir adam eğilerek Hasan'ın odasına girdi. Burnu sivilceli, saçları karmakarışık ve berbat giysili biriydi bu. Elinde kayışla bağlanmış bir sandık vardı. Bu sandığı önünde saygıyla eğildiği Şeyhülcebel'in ayaklarının dibine koydu.

— Ey yüce Hasan, çok sevgili Sultanımız'ın sana gönderdiği bu armağanı kabul et. Bu güzellikleri sana göstermeme izin ver, dedi.

Diz dökmüş olan adam sandığın bağını çabucak çözdü ve kapak açıldığı zaman Hasan, Melikşah'ın oğlunun kendisiyle alay etmediğini gördü. Gözlerinin önünde yüzlerce elmas, safir, zümrüt, amber taşından ve firuzeden yapılmış gerdanlıklar, inciler ve çok değerli mücevherat ışıldıyordu. Ayrıca altın ve gümüş takılar, yüzükler, süs iğneleri, küpe ve bilezikler de vardı.

İhtiyatlı biri olan Baladur:

— Bunlar senin. Bu mütevazı şeylerin tümü artık senin, dedi.

Sonra yerde diz çökmüş durumda bulunan uşağa döndü:

— Kalk Göksin, öteki armağanları da getir, dedi.

Adam kısa bir süreliğine dışarı çıktı ve Hasan'ın önüne bıraktığı iki sandıkla geri geldi. Bu çekmecelerde güzel kokulu esanslar, gençlik pudraları, çok az bulunan ve pırıl pırıl yanan ipekli ve kadife kumaşlar vardı.

Göksin, çarpuk çurpuk ellerinin kıvrık parmaklarıyla birbirinden ince kumaş ve çarşafları, değerli atkı ve mendilleri Şeyhülcebel'e gösterdi. Bunlardan etkilenmemiş görünen Hasan hiçbir şey demedi. Baladur aşırı saygı gösteren uşağını bir el işaretiyle dışarı gönderdikten sonra:

— Doğu'nun en güzel şiirlerini yazan ve kalbinde bambaşka bir yerin olduğunu söyleyen Ömer Hayyam sana bu uzun mektubu iletmemi istedi. Seni görmek istiyor. Seni sevdiğini ve gittiğin günden beri acı çektiğini bildiriyor, dedi.

Baladur ve adamları Kartal Yuvası'nda bir ay kaldılar. Giderlerken de Sultan'a birçok armağan ve Hayyam'a da ivedi bir mektup götürdüler. Hasan bu mektubunda eski okul arkadaşına, yıllardan beri arayıp durduğu ve en sonunda bulduğu bu dağlardan hiçbir zaman dışarı çıkmamaya karar vermiş olduğunu bildiriyordu.

Sen buraya gel. Baladur'un sana söyleyeceği gibi, burası bir cennet. Dinlenmeye gel. Başka hiçbir yerde bulunmayan bu cenneti gördükten sonra yazacağın şiirlerin çok daha güzel olacağından hiç kuşkum yok. Kırk yaşına daha yeni basmış olmama karşın saçlarım ağardı.

Ve mektup şu sözlerle son buluyordu:

Bir kez daha ihanete uğrayacağımı biliyorum. Geç olmadan kalk da gel haydi.

V

Antlaşma

Hasan Sabbah çocuklarıyla hiçbir zaman ilgilenmemişti. Onların bakımını, Başvezir'in isteği ve Hayyam'ın tavsiyesi üstüne çeyrek yüzyıl önce evlenmiş olduğu kaderine boyun eğmiş Meryem'e bırakmıştı. Aile yaşamı Melikşah'ın eski kütüphanecisinin hiç ilgisini çekmemişti. Ömer Hayyam gibi eğlence düşkünü olmamasına ve uçarılıklarla dolu bir yaşamdan hoşlanmamasına karşın, yatağının kenarında bebeklerin çığlıklarıyla dolu bir yaşam sürmek onda hiçbir heyecan uyandırmamıştı.

Bir zamanlar hükümdarlığın başkentinden kaçtığı sırada kendisine bir oğlan doğuran ve ikinciye hamile kalan Meryem'le de hiç ilgilenmemişti. O zamanlar daha küçük bir kız olan karısı soğuktan donmuş ve karla örtülmüş bir durumda Sabbahlar'ın kapısını çaldığında, Hasan bir süredir annesinin Rey'deki evine yerleşmiş bulunuyordu.

Kadın onun peşinden Mısır'a kadar gitmiş, sonra kocasının bir sabah Batı'ya doğru yola çıkan bir gemiye ite kaka bindirildiğini, şiddetli bir fırtınanın etkisiyle geminin Filistin sahillerine bindirdiğini öğrenmişti. Aile içgüdüsüyle hareket ederek iki oğlu Muhammed ve Hüseyin'le birlikte, birkaç ay sonra kayınvalidesinin evinde doğacak olan üçüncü çocuğu karnında, ikinci kez Rey'in yollarına düşmüştü. Yıllar sonra Hasan'ı bulduğunda, kentten kente giden bir fedai birliğinin başında ülkenin

güneyinde dolaşıp duruyordu. Hayatında başka bir kadın varmış gibi görünüyordu. Prens Nizar'ın dul eşiyle kocasının arasında hiçbir zaman bir şey geçmemiş olmasına karşın, Meryem, kanuna uygun olarak başka bir kadınla evlendiğini düşünmüştü. Ayrıca Mısırlı kadının doğurduğu çocuğun kocasından olduğunu sanıyordu.

Hasan'la arasındaki ilişki giderek seyrekleşmesine rağmen, Meryem ona ikinci bir kız evlat vermişti. Daha otuz yaşında yoktu. Her gün prensesle buluşuyordu. Bunlar sert, zor bir yaşam süren, devamlı yer değiştiren erkekler dünyasında bulunan yüzlerce kadından ikisiydi.

Muhammed ve Hüseyin, doğumlarından kaynaklanan hiçbir ayrıcalıktan yararlanmadan, başka çocuklarla birlikte işte bu kadınların ortasında büyümüşlerdi. Öteki çocuklardan ne daha çok yaramaz ne de daha zekiydiler ve babalarını ancak aile ocağına gelmek lütfunda bulunduğu zaman görüyorlardı. Nizar'ın ailesi ve Şeyhülcebel'in yakınları Alamut'da en üstte bulunan hisarda oturuyorlardı ve öğretmenleri de tarikatın ileri gelenleriydi. Hasan'ın büyük oğlunun avlanmaya, açık hava yaşantısına ve güreşe düşkün olmasına karşılık, Hüseyin daha çok şiire, astronomiye, resim ve matematiğe düşkündü. Yüzyıl sona erdiğinde ikisi de kocaman birer erkek olmuş, çağrıya boyun eğmeyen son asileri ezmek amacıyla Rudbar bölgesine gönderilen birliklere katılmışlardı. Muhammed ilk kez Seyyid Hüseyini'nin yanında askerliğini yapmış, Hüseyin de Ebu Taher'in savaş seferlerine katılmıştı.

Birkaç yaş daha küçük olan Nizar'ın oğlu, Şeyhülcebel'in sırdaşı Buzurg Humid'in dostu olmuştu. İsmailîler Şam'dan Afganistan sınırlarına kadar olan topraklara hükmediyorlardı ve dağlar, kentler, kasabalar, akarsular, tarlalar, hayvan sürüleri ve halk onların elindeydi. Damgan valisi ülkenin tüm batı bölümünü yönetiyor, Ebu Ali Kirman ilinde, Hüseyin Kaini de Kuzistan illerinde tari-

katı temsil ediyorlardı. Genç Sultan Barkyaruk, vezirlerinin öğütlerini dikkate alarak, sakınımlı ve uyanık davranıyordu. İsfahan hâlâ düşman unsurlarıyla çevriliydi. Hasan'ı ve her yerde bulunan, her yere sızan, her yere gizlice sokulan ve çabucak darbe indiren fedailerini kışkırtmamak yerinde bir şey olurdu. Çocuk hükümdar bir sabah uyandığında, yastığının altında altın bir hançerle birlikte Alamut Beyi'nin yazdığı, onu aklı başında hükmetmeye ve Nizamülmülk'ün oğlu olan, merhum babasının acımasızca öldürülmesinin intikamını almaktan başka bir şey düşünmeyen yeni Başvezir'i Ebul Muzaffer'in öğütlerini dinlememeye çağıran bir pusula bulmuştu. Korkudan ödü kopan Sultan, Hasan'a hemen bir mektup göndermiş, ilişkilerinin barış içinde ve verimli olması konusundaki sağduyusunu ve dileğini doğrulamıştı. Ömer Hayyam da bu mektuba, Sultan'ın niteliklerini öven, onun namuslu ve hoşgörülü biri olduğunu bildiren birkaç satır düşmüştü.

Tüm ülkede gezip dolaşan yüzlerce casusunun ve tarikat ileri gelenlerinin verdiği bilgilere karşın, Hasan Sabbah çok önemli iki şeyi bilmiyordu. Bunlardan biri, İsfahan sarayında nedimler, komutanlar ve vezirlerin arasında bir entrika savaşının sürmekte olduğuydu. Bunların amacı, hükümdarın ve daha çok genç olan kardeşinin çevresindeki yetkililerin lütuflarından yararlanmaktı. Bazıları ilk Haçlılar'ın Filistin'e gelmelerine karşı çok iyi bir müttefik olabilecek İsmailîler'le antlaşma yapılmasından yanaydı. Ötekiler ise, Hasan'ın adamlarının Kudüs'e yerleşmiş olan Hıristiyanlar'ın başı Godefroy de Bouillon'la gizlice işbirliği yaptıklarını öğrenmişlerdi ve bu yüzden onları yok etmek istiyorlardı.

Hasan'ın düşünemediği bir şey de, yakın çevresinde bir komplonun tezgahlanmakta olduğuydu. Amaç onu yok etmek değildi; böyle bir şey kısa sürede tarikatın çökme-

sine neden olurdu. Bu komployu hazırlayanların amacı, en çok çaba harcayan gözde yandaşlarını arkadan birbirine vurdurmaktı.

Herkesin Üstat dediği, yağcılık yaptığı ve arkadaş olmaya çalıştığı Sabbah'ın büyük oğlu Muhammed, birlikte at koşturduğu Seyyid Hüseyini'ye bağlanmıştı. Onunla, o dönemde Doğu'da çok yaygın olan bir çeşit aşk ilişkisine girmişti. Bu tür bir ilişki iki erkeğin birbirlerine çok değer verdiklerini ve yine birbirlerine büyük bir hayranlık duyduklarını kanıtlıyordu. Seyyid'in vücudu çok güzeldi, uzun boylu ve narindi. Gözleri menekşe rengindeydi ve Sabbah'ın yardımcılarının aksine, göğsü kılsız ve pırıl pırıldı. Bu işe önce ırmaklarda yan yana yıkanıp yüzmek, karşılıklı olarak birbirini kurulamak, birbirininin vücuduna güzel kokular sürmekle başlamışlar, sonra aynı çadırı paylaşmışlar, en sonunda da cinsel ilişkiye girmişlerdi. Muhammed, kendisinden daha yaşlı olan Seyyid Hüseyini'nin azgın bir atı yola getirmekte gösterdiği ustalığına, çok sayıda düşmanla karda dövüşmesine ya da mücadele etmesine hayran olmuştu. Gözü yükseklerde olan Seyyid Hüseyini, Buzurg Humid'in Şeyhülcebel'in gözdesi olmasını, yıllardan beri savaş meydanlarında olduğu kadar toplantı ve dualarda da kendisini kanıtlamışken, Ebu Ali ya da Hüseyin Kaini'nin yönetici olarak atanmalarını hiçbir zaman kabul etmemişti. Şeyhülcebel'e açıkça karşı çıkamadığı için, gelecekteki alacakları için sabırla hazırlamaya koyulduğu büyük oğlundan yararlanmaya karar vermişti. İlk önce, ihtiraslarının önüne çıkabilecek olan tüm engelleri ortadan kaldırmalıydı. Bu engeller çoktu ve tek tek aşılmaları gerekiyordu.

Seyyid intikam hırsını giderebilmek amacıyla öğrencisinin kafasına, Güney bölgesinin valileri olan Ebu Ali ve Hüseyin Kaini'nin Şeyhülcebel'e kötülük yapmaya hazırlanan birer hain oldukları düşüncesini aşıladı. Şeyhülce-

bel'in oğlu buna hemen inandı ve babasıyla birlikte tüm tarikatın büyük bir tehlikeyle karşı karşıya olduğunu düşündü. Gizli toplantılar düzenlendi ve bu toplantılara Üstad'ın yakınları, Şeyhülcebel'in oğlunun dostluk ve güven göstererek pohpohladığı oyun ve güreş arkadaşları da katıldı. Kuzistan valisinin hemen saf dışı edilmesi konusunda tümü düşünce birliğine vardı.

Beklenen fırsat 1101 yılında, Hüseyin Kaini'nin gelip Hasan Sabbah'a yıl içinde ülkenin güneybatısındaki yönetimi hakkındaki raporunu vermesiyle doğmuş oldu. İki adam sabaha kadar konuştular. Ülkenin bu en uzak ilindeki Arap ve Türkler'in ilişkileri, din değiştirmeleri, vergilerin toplanması, Sultan'la bölge valisinin temasları, tarım ve hayvancılık konularını ele aldılar. Hasan, güney bölgesinde, Alamut'un en uzak köşelerindeki ve bir uyuşmazlık durumunda saldırılara kolayca hedef olabilecek yerlerdeki İsmailîler hakkında ayrıntılı bir rapor istiyordu.

— Üç ay içinde Ebu Ali'yi de kabul edecek ve sana sorduğum gibi ona da sorular yönelteceğim. Sizler benim en yakın yandaşlarım, en eski dostlarımsınız, ama hisarlarınız öyle uzakta ki, bir daha birbirimizle görüşemeyecekmişiz hissine kapılıyorum. Kuzeyde arazi dağlık ve engebeli olduğu halde hep birlikteyiz ve birbirimize bağlıyız. Ama sen ve Ebu Ali sanki başka bir dünyadaymışsınız gibi geliyor bana.

Hüseyin Kaini güneye doğru yeniden yola çıkmadan önce Elbruz Dağları'nda beş hafta kaldı. Şeyhülcebel'in iki oğlu, Seyyid Hüseyini ve birkaç tarikat ileri gelenleriyle birlikte son bir kez yemek yedi. Herkes yatmaya gittiği zaman ay pırıl pırıl ışıyor, uçsuz bucaksız gökyüzünü çevreleyen dağların karlı tepeleri ve loş kayalar fark ediliyordu.

Ertesi sabah Buzurg Humid arkadaşıyla vedalaşmaya geldi. Onu omuzundan tutup hafifçe sarstı.

— Hüseyin, uyan kardeşim, benim ben, Buzurg, dedi.

Genç vali yerinden hiç kımıldamadı. Türk onu bu kez iyice sarstı ve en sonunda ölmüş olduğunu gördü. Koşarak dışarı çıktı, durumu hemen Hasan'a bildirdi. Hasan uzun bir süre kendine gelemedi. Bu cinayetin yastıkla boğmak suretiyle işlendiği ve bunun, tarikat düşmanlarının, hisara gizlice girebilen ve İsfahan hesabına çalışan satılık casusların yapmış olduğu inancındaydı. Hüseyin Kaini öylesine güçlü kuvvetli biriydi ki zaptedilmesi ve öldürülebilmesi çok zordu. Bu nedenle, bunu yapanlar herhalde üç kişi olmalıydı. Şeyhülcebel'e göre bu başka türlü olamazdı. Alçakça işlenen bu cinayetin İsmailîler'in işi olduğu bir an olsun düşünülemezdi.

Hasan, en yakın komutanlarını, danışmanlarını, saygın din adamlarını ve yöneticilerini birbiri ardına gün boyunca kabul etti. Herkes olayla ilgili düşüncesini belirtti, ama yalnız Buzurg bu korkunç cinayetin bir İsmailî tarafından işlenebileceği olasılığını dile getirmek cesaretini gösterebildi.

— Ailemize bir gölge düşürmek cüretinde bulunduğum için özür dilerim Şeyhim. Ama kuşkularım var benim. Gerçeği öğrenip sana bildirmem için biraz zamana gereksinimim var, dedi.

Seyyid Hüseyini de Hasan'a:

— Arkadaşlarımla birlikte bir araştırma yaptım. Sana katilin Dambavandi adında biri olduğunu söyleyebilirim. O, zavallı kardeşimiz Hüseyin'i kıskanıyordu. Kuzistan valisi olması gerektiğini söyleyip duruyordu. Zavallı arkadaşımızı eleştiren konuşmalar yapıyordu. Katil ondan başkası olamaz Şeyhim. Bunu hepimiz biliyoruz, dedi.

Hasan hiçbir şey demeden onu başından savdı. Daha sonra Buzurg görüşmeye geldi.

— Şunu bil Şeyhim, Seyyid ve büyük oğlun hep birlikteler. Birlikte ava gidiyor, birlikte yıkanıp yüzüyor, birlik-

te yiyip içiyorlar. Birbirlerinden hiç ayrılmıyorlar. Onların hiç konuşmayan adamlarını sorgulaman gerek. Bildiğime ve öğrendiğime göre, sana kesinlikle anlatacak önemli şeyleri olmalı, dedi.

Hasan, Seyyid Hüseyini'nin ve Muhammed'in dört arkadaşını birer birer kabul edip görüştü. Aradan saatler geçip gittikçe cinayet kışkırtıcıları da o denli endişeleniyorlardı. Akşam olunca, Şeyhülcebel tüm dini ve askeri başkanlarına, özel muhafız birliğine ve en yakın danışmanlarına bir bildiri sunmak üzere hisar meydanında hemen toplanmalarını emretti. Güneş yavaş yavaş batıyor, dağların tepelerinden serin bir rüzgâr esiyordu.

Hasan toplantıya geldiğinde sanki birçok yıl daha yaşlanmış gibi görünüyordu. Yüz hatları çekilmiş, sırtı biraz kamburlaşmıştı. Aklaşan saçları batan güneşin ışınlarıyla ışıldıyordu.

Herkes dondu kaldı, uzun süren bir sessizlik oldu.

— Aramızdan ayrılan çok sevgili kardeşimizin ruhunun huzura kavuşması için dua edelim, dedi.

Herkes Cenabıhak'ka ve lütuflarına şükretti.

— Daha dün aramızdaydı. Bizlere hizmet ettiği ve sizi koruduğu için mutluydu. Allah'ın istediği buymuş!

Buzurg Humid'e doğru ilerledi, bir işareti üstüne silahlı askerleri çağırdı. Topluluğun ön sırasında bulunanlara işaretparmağını uzattı.

— Şu iki canavarı hemen yakalayın. Şu, Hasan'ın oğlu Muhammed, öteki de Hüseyini'nin oğlu Seyyid. Şeyhülcebel'in evinde bir cinayet işlediler. Bunu yapmak için hiç kimseden emir almamışlardı. Onlar bizim birliğimizin, tarikatımızın yüz karasıdırlar, dedi.

Şeyhülcebel'in büyük oğlu sararıp soldu, ama hiç kımıldamadı. Seyyid Hüseyini çığırından çıktı. Bağırıp çağırmaya, elleri ve kollarıyla dövünmeye başladı. Adamı üç er güç bela zaptedebildi. Yerlerde sürüklendi ve sımsı-

kı bağlandı. Diz çöktürüldü, başı kütüğün üstüne yerleştirildi. Üstad'ına son bir kez bakamadan kafası vuruldu.

Şeyhülcebel meydandan çıkıp gitmişti ve onun adına Buzurg görevi üstüne almıştı. Parmağıyla Muhammed'i gösterdi, o da sessizce kaderine doğru yürüdü. Kısa bir süre önce arkadaşının kanının döküldüğü yere diz çöktü ve genç kardeşi Hüseyin'e ancak bakabilecek kadar bir zaman bulabildi. Hüseyin'in gözleri ıslaktı. Titremeye başladı ve topluluktan ayrıldı.

Balta ikinci kez indi, ama bu kez bazıları biraz mırıldandı ve topluluk dağıldı. Cesetler Hint kenevirinden yapılmış çuvallara kondu. Muhafızlar onları alıp surlardan aşağı attılar, bir cenaze törenine layık olmadıkları için iki hain vahşi hayvanlara bırakılmışlardı.

Bir hafta boyunca Şeyhülcebel'i kimse görmedi. Kulesine kapanmıştı, oruç tutuyor ve dua ediyordu. Bu sırada danışmanlar, yöneticiler, görevliler, çarçabuk ve acımasızca yapılan bu idamlar konusunda uzun uzun tartıştılar. Bir noktada düşünce birliğine varmışlardı. Şeyhülcebel, evlatlarıyla öteki asker ve din adamlarını birbirinden ayırmıyordu. Bunların tümü kusursuz, tertemiz ve yaraşır olmalıydılar. Şeyhülcebel'in bu özverisi tarikatını ne kadar çok sevdiğinin bir kanıtıydı. Birliğin her bireyi davranışlarında kusursuz olmak zorundaydı ve topluluğun kurallarına zarar veren her hareket amansızca cezalandırılacaktı. Bu olaydan sonra Hasan'a karşı duyulan saygı daha da arttı ve gösterilen bu saygı yıllar geçtikçe büyüdü. Hisarda bulunan bir tek kişi bu durumu içine sindiremedi. O da, kardeşinin ölümüne çok üzülen ve bitip tükenen Hüseyin'di. Şeyhülcebel'in yakınlarını şaşırtan bir tasavvuf ve coşkunluk dünyasına dalıp gitti.

Bu genç, atlet tanımına uygun ve gerçek bir asker değildi. Ama tarikat birliğinin istediği her işi yapıyor, karda çalışıyor, duvar örüyor, kanallar açıyor, bitkiler dikiyor,

ürün topluyor, onları ambarlara koyuyor, dua ve tartışmalara katılıyor, ara sıra da uzmanlar topluluğunun önünde hisarın çevresi, hava tahminleri, zararlı yeni bir otun bulunması ya da bilinmeyen bir hayvan türüyle ilgili bir bildiri sunuyordu. Hüseyin'in sağlığı yerindeydi ama yapısı nazikti. Korkunç bir belleği vardı. Yazıp çizmeden hesap yapmakta olağanüstü bir beceri sahibiydi.

Şeyhülcebel'in oğlunun afyon ruhu ve çam özsuyundan yapılmış bazı iksirlere karşı eğilimi olduğunu ilk olarak fark eden Buzurg Humid'di. Çok nargile içiyor ve nargilesine, birkaç gram afyon içeren ot karıştırıyordu. Türk onun bu alışkanlığından kurtulması için çok çalıştı, ama başarı sağlayamadı. Genç adam, babası ve tarikat hakkında bazen küçük düşürücü ve birbirini tutmayan şeyler söylüyordu.

— Oğlunu öldürttü, onu asla bağışlamayacağım.

— Hazreti İbrahim de oğlunu kurban edecekti, o da Cenabıhak'kın bir emriydi.

— Ama oğlunu öldürmedi.

— Kafasını kesmek için kılıcını kaldırmışken Allah onu durdurdu. Kardeşine gelince, kardeşlerimizi ve bacılarımızı öldürmek isteyenlere ders olsun diye onun ölmesini istedi. Çok sevgili yandaşımız olan Hüseyin Kaini'nin kardeşinin emri üstüne alçakça öldürüldüğünü hiç unutma.

— Şeyhülcebel Allah değildir. Kardeşimi öldürmeye hakkı yoktu.

— Allah yeryüzünde bu güç ve kudreti ona ihsan ettiğine göre, her şeyi yapmaya hakkı var. Bunu unuttun mu sen yoksa?

Aylar geçip gittikçe Hüseyin büsbütün düşkünleşti. Kendi kendine konuşuyor, bir hiç yüzünden sinirleniyordu. Artık bir şeyler yiyip içmiyor, kimse de onun dostluğunu aramıyordu.

1102 yılı güzünde bir gün Hasan Sabbah en üstteki hisarın meydanında müridlerini topladı. Oğlunun on sekiz ay önce ölümünden bu yana dâilerine, valilerine, komutanlarına ve danışmanlarına hiç konuşma yapmamıştı. Bitkin görünüyordu. Saç ve sakalları tamamen aklaşmıştı. Önce olduğundan çok daha zayıftı. Giysisi eskimiş, kırmızı kuşağı görkemini yitirmişti. Oysa kırk altı yaşındaydı daha ve olduğundan yirmi yaş daha büyük gösteriyordu.

— Kanım canım olan biri tarafından, yakınlarımdan biri tarafından ihanete uğramış olduğum için kalbim bir kez daha sızlıyor, dedi.

Eliyle bir işaret yaptı ve iki asker, görevli ve hocaların arasında bulunan Hüseyin'in etrafını sardılar. Başka bir işareti üstüne, genç, bir kerevetin üstüne çıkarıldı. Kalabalığın arasında büyük bir mırıldanma oldu ve Şeyhülcebel gürültünün kesilmesini istedi.

— Evlatlarımın ikincisi de bize ihanet etti. Allah beni bir kez daha sınıyor. Hüseyin dinimizin yasakladığı şarap ve daha başka içkileri içti. Andını bozdu, Cenabıhak'ka sövdü ve ona hakarette bulundu. Kardeşi gibi, Allah'ın kurallarına ve kutsal metinlerimize karşı gelen herkes gibi o da en ağır biçimde cezalandırılmayı hak etti, dedi.

Hüseyin meydanın bir kenarına götürüldü. Kütüğün önünde diz çöktü, vücudunu öne doğru eğdi ve balta kafasına inmeden önce:

— Muhammed... Geliyorum Muhammed, Ge... diye bağırdı.

Boğuk bir gürültü duyuldu. Kan fışkırdı, sonra bir sessizlik çöktü. Tüm gözler Şeyhülcebel'e doğru döndü. Ama yerinde yoktu. Büyük oğlununki gibi, küçüğünün ölümünü de görmek istememişti. Bir kez daha, bir hafta boyunca odasına kapandı. Dua etti ve oruç tuttu. Sekizinci gün Buzurg'dan Nizar'ın oğlunu getirmesini istedi. Mısırlı genç yirmi iki yaşındaydı. Uzun boyluydu, bir saz gibi

ipinceydi. Saçları kıvırcıktı, gözleri yuvalarına gömüktü. Burnu da Nil Vadisi Samileri'nin burnu gibi kemikliydi. Babasına benziyordu. Sesi, hareketleri ve Kahire'de bulunduğu sırada genç Sabbah'ı kendine bağlayan çekingen gülüşü de aynıydı.

— Beni mi çağırdınız Şeyhim? diye sordu.

Hasan onu karşısında bulunan halının üstüne oturttu. Birlikte çay içtiler, birkaç tane hurma yediler ve dua ettiler.

— Oğlum, senin de bildiğin gibi, kanım canım olan evlatlarım yok artık. Onlar tarikatımızın kurallarını çiğnediler ve yaşamaya layık görülmediler. Böyle yaratıkların dünyaya gelmesine neden olduğum için utanıyorum.

Bir an durdu, bir yudum çay içti ve:

— Doğar doğmaz seni ve anneni korumam altına aldım. Prens Nizar dostumdu benim. Ama onu çok az bir süre tanıdım. Aklı başında ve dindar bir insan olduğu için çok iyi bir halife olacaktı. Geçip giden şu yıllarda sen aramızda büyüdün ve bizlerden biri oldun. Vuruştun, kanını döktün, bizimle birlikte oruç tutup dua ettin. Annen de dul kaldığından beri, birlikte yaşadığı İranlı kadınlar gibi bir İranlı oldu. Sana bir şey soracağım şimdi, dedi.

Sözlerine ara verdi ve gencin yüzüne dikkatle baktı.

— Oğlum olman hoşuna gider mi? Oğlum olmayı ister misin?

Genç prens şaşırıp kaldı. Hiçbir şey demedi ve sustu. Şeyhülcebel bir kez daha:

— İbn Nizar, oğlum olmayı ister misin? diye sordu.

— Evet, Şeyhim, isterim, isterim. Bundan da gurur duyarım. Ama ben senin oğlun olmaya layık olan biri miyim?

— Sen benim sahip olmak istediğim ve Cenabıhak'kın benden esirgediği bir evlatsın.

Saatlerce birlikte oturdular. Felsefe, din, şiir ve astronomiden söz ettiler.

Birbirlerinden ayrıldıkları zaman akşam oluyordu. Hasan Sabbah kapısının eşiğinde Nizar'ın oğluna:

— İnsan her zaman bir ihanete uğradığı için, bugüne kadar kimseye güven duymadım ve hiç aldanmadım. Belki sen de bana ihanet edebilirsin. Buzurg Humid, Ebu Ali, hatta Ebu Taher de ihanet edebilir belki, dedi.

Genç, yaşlı Şeyhülcebel'i yalnız başına ve düşünceleriyle baş başa bırakarak gecenin karanlığında gözden kayboldu.

Ertesi yılın ilkbahar mevsiminde, çok şiddetli ve felakete yol açan bir kıştan sonra, Hasan'ın tanımadığı ve adının Zeid olduğunu söyleyen tarikat ileri gelenlerinden biri onunla görüşmek isteğinde bulundu. Söylediğine göre Suriye'den geliyordu ve Şam'daki ileri gelen din adamlarından iletmesi gereken ivedi bir mesaj getirmişti. Adam kale burcundaki küçük odasına alınmadan önce üstübaşı üç asker ve Buzurg Humid tarafından sıkı sıkı arandı. Daha sonra hemen Şeyhülcebel'in önüne doğru koştu, ayaklarını öptü. Gözleri yaş içindeydi.

— Ey Sabbahoğlu, huzuruna çıkmaya layık biri değilim ben. Allah'a şükürler olsun, seni gördüm. Ne büyük mutluluk bu! dedi.

Hasan hiç tanımadığı ve kendisiyle görüşmekte ısrar eden adama kuşkuyla baktı ve Zeid'in verdiği parşömeni dikkatle okudu. Mektup Şam kentinde bulunan İsmailîler'in en büyük reislerinden geliyor ve birkaç yıldan beri Kudüs'e yerleşmiş olan, bölgedeki Arap ve Türkler'in hırpaladığı Hıristiyanlar'ın başkanlarıyla az önce temasa geçilmiş olduğu bildiriliyor, kâfirlerin başında bulunanlar ortak bir düşmana karşı savaşmak için tarikatın desteğini istiyor, Şeyhülcebel'in bunu kabul etmesini diliyorlardı.

— Özel barış görevlileri şu anda kentimizde bulunuyorlar ve seninle tanışmaktan onur duyacaklar.

— Reisleri kim?

— Godefroy de Bouillon adında biriydi. Kentin hükümdarlığına atanmadan birkaç yıl önce Kudüs'te öldü. Yerine Türk ve Arap ülkelerini paylaşan başkaları geçti. Bir tek başkan yok. Bunların tümü, Batı'da hüküm süren hükümdar ve prenslere bağlılar. Başka başka diller konuşuyorlar. Onları birleştiren yalnız imanları.

— Seni Şam'da görmeye gelenler kimlerdi? Kimi temsil ediyorlar?

— Biri Frenk, adı Baudouin de Mezieres. Boylu poslu, kara gözlü, teni solgun güzel bir insan. Öteki Germanyalı, adı Lothaire Von Würzburg. Ufak tefek, kızıl saçlı, yeşil gözlü, teni domuzunkine benzeyen bir adam. Yaklaşık yüz kişiden oluşan bir muhafız birliğinin eşliğinde geldiler. Yanlarında yiyecek, içecek, çadır ve armağanlarla yüklü birçok at ve deve de vardı.

— Bunlar sende nasıl bir izlenim bıraktılar?

— İlk önce onlardan kuşkulandık, ama aradan günler geçince kötü niyetli insanlar olmadıklarını ve çok dindar olduklarını görüp anladık. Gerçekte bizim Doğu dillerini konuşmuyorlar, ama aramızda anlaşmamızı sağlayan Ermeni ve Gürcü tercümanları da vardı. Yanındakilerin "kont" diye hitap ettikleri bu Mezieres Efendi, dürüst birine benziyor. Saygın din adamlarımızla çok görüştü. Ben ötekinden kuşkulanabilirim. Tehlikeli biri değil, ama onu biraz sinsi ve çok okumuş biri olarak gördüm.

Hıristiyanlar'ın iki başkanının on kadar yandaş eşliğinde gelmeleri koşuluyla Alamut'a girmelerine karar verildi. Ötekiler vadide kalacaklardı.

17 Eylül 1103 yılında, zırh takımları giyinmiş iki adam, eyerleri örtülü atlara binmiş mızraklı ve kalkanlı on er eşliğinde hisara çıkan ilk merdivenlerin iki bin basamağını ağır ağır tırmanıyorldu. Dağın içerisi serindi ve iç çeperler boyunca sular sızıyordu. Çıkış zordu; sırtlarında taşıdıkla-

rı yirmi kiloya yakın demir ağırlık ilerlemelerini güçleştiriyordu. Adamların gelişi aşağıdaki kalede bir heyecan havasının esmesine neden oldu ve herkesin ilgisini çekti. Bir İsmailî, yüzleri küçük madensel deliklerden görünen, biraz hareket eder etmez bacakları takırdayan böyle insanları hiç görmemişti. Çılgına dönen annelerin eve sokmak için ellerinden tuttukları çocuklar onların çevresinde gülüp sıçrıyorlardı. Zırhlı iki adam yarım saat kadar oturdular ve soluk almak için başlarındaki tolgaları çıkardılar. Sıcak boğucuydu ve çok büyük bir çaba harcamışlardı. Onlara serinletici içecekler ve meyveler ikram edildi.

Şövalyeden iri olanı, dağın tepelerini inceleyen ötekine:

— Cesaret Lothaire, Tanrı'ya dua edin, daha bir saatlik yolumuz var, dedi.

— Bunu bilmiş olsaydım, yerimi genç Tancrede'e bırakırdım kont.

Tepedeki hisara geldikleri zaman güneş iyice yükselmişti. Hıristiyan heyeti hemen, kendilerini çok iyi karşılayan müezzinlerin hizmetlerine ayırdıkları odalara yerleştirildi. Onlar da, gülünç kılıklarını çabucak üzerlerinden çıkarıp attılar ve yıkanıp temizlendiler. Şeyhülcebel'in bir görevlisi gelip onları selamladı ve akşamüzeri Hasan'la buluşmadan önce biraz dinlenmelerini rica etti.

— Canınız ne istiyorsa söyleyin. Tüm istekleriniz yerine getirilecektir. Burada evinizde bulunuyorsunuz, dedi.

Üç sandık, iple çekilerek tepedeki kaleye çıkarılmıştı. Bu sandıklarda daha hafif giyecekler, temizlik için gerekli olan öte beri, kitap ve armağanlar vardı.

— Ben daha sonra yıkanmayı düşünüyorum kont. Yorgunluktan bitip tükendim ve üstüme uyku ağırlığı çöktü.

— Dinlenin dostum, dinlenin. Bildiğime göre Şeyhülcebel ziyaretçilerini ancak gece kabul ediyor, sabaha kadar da onları bırakmıyormuş.

Hıristiyan askerler de örme zırhlarını üstlerinden çıkarmışlardı, ama kemerlerindeki kılıçları yerlerinde duruyordu. Onlar da sırayla efendilerinin kapısı önünde ve arkasında uyuyordu ve en küçük bir tehlike karşısında harekete geçmeye hazırdılar. Avrupa'dan yola çıktıkları günden beri birçok senyör ve şövalyelerini yitirmişlerdi. Hıristiyanlığın düşmanlarının saldırmak için uyku anını seçtiklerini biliyorlardı. Bazı kişilerin "Haşhaşîler" dediği, onların da "Caniler"* adını verdikleri bu tarikata bağlı olanların her türlü görevi yerine getirmeden önce uyuşturucu aldıklarını ve hedeflerini hemen hemen hiç şaşmadıklarını duymuşlardı. Şimdi bu tarikatın tam merkezinde bulunuyorlardı ve bu nedenle çok tedirgindiler. Godefroy de Bouillon'u ve daha sonra Hugues de Vermandois'yı zehir ve hançerle, başka senyör ve baronları da uykudayken, ötekilerini yıkanırlarken ya da yemek yerlerken, bir av partisinde ya da dua ederlerken öldürdükleri söylenmiyor muydu?

Baudouin ve Lothaire Alamut Kalesi'nin en son burcundaki küçük odaya girdikleri zaman gecenin çok geç bir saatiydi. Odanın çok sade döşenmiş olduğunu görür görmez şaşırdılar. Tuğladan örülmüş duvarlarda dikdörtgen biçiminde ve dikey bir pencere, yerde de bir semaver, eski bir halı, birkaç kitap ve minderler vardı.

Sabbah ayakta duruyordu. Tertemiz bir cüppe giymiş ve beline kırmızı bir kuşak dolamıştı. Çıplak ayaktı, büyük bir özenle taradığı saç ve sakalları omuzlarına ve göğsüne dağılmıştı. İki şövalye, uzun gömleklerini ve çizmelerini giymiş olarak karşısına çıktılar. Frenk, mavi bir giysi giymişti. Göğsü ve sırtı altın yaldızlı birer haçla bezenmişti. German-

*Fransızcada *cani, katil* anlamına gelen *l'Assasin* sözcüğü, haşaş içiciler anlamına gelen *l'Hashishin* sözcüğünden türemiştir.

yalı ise siyahlar giyinmişti ve gömleğinin önüne daha küçük, gümüş renginde bir haç işlenmişti. İkisinin de belinde ağır bir kemeri vardı ve kılıçları, at uşaklarının yanındaydı. Haçik adında bir Ermeni bilgini tercümanlık yapıyordu. Hasan onlara hoş geldiniz dileğinde bulundu ve oturmalarını rica etti. İki uşak geldi, sıcak çay ikram ettiler. Yere çörek, meyve ve şerbetle dolu bir tepsi bıraktılar. Malikâne sahibi yer içerlerken onlara baktı ve birkaç yudum haşlama suyu içmekle yetindi.

— Allah hepimizin efendisidir. Ona karşı gelenlerin ve ona hakaret edenlerin vay haline!

Mezieres de:

— Bunlar makul ve kalplerimizi ferahlatan sözler işte, dedi.

— Buraya gelmiş olmandan mutluluk ve onur duyuyor, maiyetinle birlikte burada eyleşmenin güzel ve huzur verici olmasını diliyorum.

Hasan iki konuğunu da ölçüp biçmişti; şapır şupur oburca karnını doyurmayı sürdüren, parmaklarının ucunu yalayan ve giysisine silip kurulayan Germanyalı'yla hiç ilgilenmiyormuş gibi görünüyordu. Frenk ara sıra arkadaşına bakıyor, şekerlemeleri ve lokumları açgözlülükle tıkındığını görmekten sıkılıyordu.

— Şaton olağanüstü güzel. Topraklarımızdan ayrıldığımızdan beri onlarca şato gördük, ama hiçbirinde böylesine kudret ve huzur havası yoktu. Her şey hayranlık uyandıran bir biçimde tasarlanmış.

— Şatoyu istediğiniz zaman serbestçe gezip görebilirsiniz. Yıllar önce burayı elde ettiğim zaman şato hemen hemen bir yıkıntı durumundaydı ve içinde yaşlı bir adam yaşıyordu. Duvarları yükseltmek, yapıyı sağlamlaştırmak, başka tüneller, su kanalları ve kuyular açmak, tarlaları ekip biçmek ve ağaçlar dikmek gerekti. Türk'ün gizlice bizi gözetlediğini, eskiden uğradığı bozgunun öcü-

nü almak isteyeceğini bildiğimizden, bu işleri başarmak için kadın erkek hep birlikte çalıştık. Sizlerin o insanlarla kendi topraklarında korkusuzca karşılaştığınızı biliyorum. Türkler inatçı, kurnaz ve hoyrat insanlardır.

Lothaire bir köşede uyuyarak yediği meyve ve çörekleri geğire geğire sindirirken, iki adam uzun süre konuştular. Saatler akıp giderken, Şeyhülcebel muhatabını yakından inceleyebilme fırsatı bulmuştu. Zeki ve kurnaz biriydi. Doğulu insanları tanıyordu. Onu sevmiyor, ama değerli biri olduğunu kabul ediyordu. Mısır'da Hıristiyanlarla ilgili ilk deneyimi bir yıkımla sonuçlanmıştı. Emir ve elinin altındaki adamlar, çıkarlarını kollayarak İslam dinini kabul etmiş olan Ermeniler değil miydi? Hasan'ın buna çok canı sıkılmıştı. Utanmış, mahvolmuştu. Az daha hayatından oluyordu. Aslanlı Dağ Şeyhi'nin, Araplar'a ve Türkler'e karşı Hıristiyanlar'ın yardımını kabul etmesini, ama yine de onlara çok güvenmemesini öğütleyen sözlerini anımsadı. Karşısında bulunan, iyilik ve yetki ile konuşan adam ona, istilacılara karşı Batı'dan gönderilen biriydi. Gereksinimi olduğu sürece ondan yararlanacaktı.

Mezieres, Sabbah'a armağanlar verdi. Bunlar fildişinden, abanozdan ve değerli mücevherattan yapılmış iki satranç tahtası, yakut ve zümrüt kakmalı bir hançer, Fransa Kralı I. Philippe'in resiminin bulunduğu altın ve gümüş paralar ve hükümdarın sedef bir madalyona kazınmış portresiydi.

Hasan ise Batı elçisine astronomi ve tıpla ilgili bir kitap, Cenabıhak'kın adının yazılı olduğu altın ve gümüş işlemeli bir kama, Türkler'den ele geçirilen değerli yüzük ve kolyeler, ayrıca Persler tarafından bozguna uğratılan Roma İmparatoru Valeden döneminde işlenmiş bir taş verdi.

— Satranç oynar mısın? diye sordu eyhülcebel. Güneş dağların tepesinden görünmeye başlamıştı.

— Biraz Şeyhim, biraz, dedi Kont.

— Hoş vakit geçirtecek bu eğlenceli şeyin çok eski zamanlarda, İran topraklarında icat edildiğini biliyor musun?

Mezieres bunu bilmiyordu ve bu nedenle onu övdü.

— Arkadaşın da satranç oynamasını biliyor mu?

— Benden çok daha iyi biliyor. Sana satranç takımı armağan etmemizi o istedi.

— Pekâlâ, onu uyandır öyleyse. Oynayacağız! Würzburg kalkar kalkmaz iki satranç tahtasını yan yana koydu. Hasan satranç oynamayı yıllarca önce Nişapur'da, daha sonra da İsfahan'da bulunduğu günlerde usta bir oyuncu olan Ömer Hayyam'dan öğrendikten sonra, bu hiçbir işe yaramaz oyunun keyfini yaşamıştı. Yıllardan beri atlara ve kalelere elini bile sürmemişti. Ama eskiden verilen öğütlerin hiçbirini unutmamış gibi görünüyordu. İki elçi kısa sürede şahı ve oyunu kaybettiler. Hasan bir rövanş oynamayı kabul etti ve onu da hemen kazandı.

— Sen korkunç bir rakipsin Sabbahoğlu, dedi Mezieres.

— Bu sadece bir düşün ve sağduyu sorunudur.

Gösteriden canı sıkılan Lothaire:

— Uyku sersemliğini daha üstümden atamamıştım, dedi.

Hasan, Frenk'e baktı:

— Kemerimi al ve gözlerimi bağla. Arkadaşınla gözlerim kapalı olarak bir kez daha karşılaşacağım, dedi.

Germanyalı'nın hamleleri Şeyhülcebel'e bildirildi. Hasan'ın ezbere oynadığı taşları da Mezieres yerlerine sürdü. En sonunda Würzburg bir daha ve kısa sürede yenilgiye uğrayarak, oyunda pek becerikli olmadığını kabul etmek zorunda kaldı.

— Ben sana bu oyunun özellikle düşün ve sağduyu sorunu olduğunu söylemiştim delikanlı. Gözlerin kapalı olsa bile rakibine meydan okuyabilir ve onu yenebilirsin.

Baudouin de Mezieres, Hasan'ın ustalık gösterisini beğendi ve onu övdü. Şeyhülcebel rövanş taleplerini elinin tersiyle reddetti. Güneş çoktan doğmuştu.

İki elçi, hiçbir sıkıntıya uğramadan bir ay boyunca hisarı gezip dolaştılar. Gördükleri her şeyden çok etkilendiler. Onlara Buzurg rehberlik etti. Özellikle bir saldırı karşısında sitenin savunmasıyla ilgili bazı sırlar büyük bir beceriyle onlardan gizlendi. Ama Hasan her günkü yaşam, gelir kaynakları, tarım ve ekonomik çalışmalarla ilgili hiçbir şeyin gizlenmemesini emretmişti.

Frenk bir gün Türk'e:

— Hava çok sıcak olduğu halde nasıl oluyor da her an bu kadar soğuk içecek şeyler bulabiliyoruz? diye sordu.

Buzurg konuğunu alıp karmaşık koridorlardan geçirdi. Loş merdivenlerden indirdi, en sonunda çok büyük ve soğuk bir odaya geldiler. Mezieres çok şaşırdı. Önünde Hint lifinden yapılmış çok büyük örtülerle örtülmüş bir buz dağı vardı.

— Her kış, havalar çok soğuk olduğu için, adamlarımız iki dağın arasındaki buzu sivri kazmalarla yarıp saklanmak üzere buraya taşırlar. Kışın tüm akarsular donar. Biz bundan su ve balık elde etmekte yararlanıyoruz.

Başka bir gün bir demir ocağını ziyaret ettiler, içeride boğucu bir sıcak vardı. Her yaştan yarı çıplak insan, keskin ok uçları ve korkunç kancaları dövüyor, yumuşatıyor ve özenle düzeltiyordu. Odalar yay, ok, mızrak, kargı ve binlerce kalkanla doluydu. Birçok alet yere dizilmişti.

— Bunlar olası istilacıların üstüne kaynar zift, aynı zamanda eriyik halinde maden dökmeyi sağlıyor. Bu demir ocakları yıllardan beri hiç durmadan çalışıyor. Adamlar sabah ve akşam iki vardiya halinde işbaşı yapıyorlar.

Baudouin ve Lothaire Şeyhülcebel'i bir daha hiç göremediler. Ayrılık saati geldiği zaman Buzurg Humid aracılığıyla Hasan'a esenlik dileklerini ilettiler. Türkler ve Araplar'a karşı yürüttüğü savaşta Batı'nın kendisine destek olacağını doğruladılar. Frenk son bir soru daha sordu:

— Şam ve Kudüs'te, yiğit askerlerinizle ilgili olarak bir efsane anlatılıyor. Tehlike karşısında onların çok daha mert ve cesur olmalarını sağlayan gizemli uyuşturuculardan söz ediliyor. Bu konuda bana biraz bilgi verebilir misin?

Buzurg Humid'in dudaklarını kısa bir gülüş yalayıp geçti:

— Bu masallara inanma sen. Biz tüm gücümüzü Cenabıhak'ka karşı olan görevlerimizi yerine getirmekten ve Şeyhülcebelimiz'e canla başla bağlı olmamızdan alıyoruz. Dinimiz uyuşturucu almamızı yasaklıyor, dedi.

Baudouin, Türk'ün yalan söylediğini biliyordu. Ondan kuşku dolu olarak ayrıldı.

İki şövalyeye bir kardeşlik simgesi olarak, üstünde Allah'ın adı yazılmış iki hançer verildi. Buzurg:

— Bu hançerler sizleri korusun ve yolunuzun üstüne çıkan tüm yılanları gebertmenize yarasın, dedi.

1104 yılı baharında, Hasan Sabbah iki dâisinin İsfahan ve Yezd'de Sultan'ın askerleri tarafından öldürülmüş olduğunu üzülerek öğrendi. Büyük bir öfkeye kapıldı ve iki gönüllü çağırdı. Bunların görevi genç hükümdarın sarayına girmek ve uyuduğu bir sırada, bir uyarı niteliğinde olmak üzere, yastığının altına bir pusulayla birlikte bir de hançer koymaktı.

Bundan seksen gün sonra, Başvezir Ebul Muzaffer Ali, Vartan müfrezesine bağlı bir muhafızı tarafından erkenden uyandırıldı. Sultan hemen gelmesini istiyordu. Saraya geldiğinde, her yerde bir telaş ve karışıklık vardı. İnsanlar koşuyor, bağırıp çağırıyor ve hareket ediyordu. Vezir hükümdarın odasına girdiği zaman, Barkyaruk'la karşılaştı. Yüzü solgun ve çökmüştü. Elinde, altından yapılmış küçük ve kıvrık bir hançer vardı. Titriyordu. Ayakları dibinde de bir pusula duruyordu:

Senin ya da uşaklarının yanlış davranışları yüzünden arkadaşlarım ölürse, ileride senin de sıran gelir. İstediğim gün ve saatte sen de baban gibi yok olursun!

Başvezir hükümdarının önünde saygıyla eğildi:

— Ey yüce hükümdarım, gözümün nuru, izin ver de kâfirlerle anlaşan şu sapkınları şiddetle kovuşturayım. Egemenliğimizi hâkim kılmanın zamanı geldi artık, dedi.

— Sana söyledim, danışmanlarım böyle bir şeyin daha zamanı olmadığını doğruladılar. Daha sonra... daha sonra...

Babasının hiçbir niteliğine sahip olmayan, ama tüm hatalarını kendinde toplayan Nizamülmülk'ün oğlu yumruklarını sıktı ve geri geri giderek çıkıp gitti. Melikşah'ın mirasçısını İsmailîler'e karşı bir ordu göndermesi konusunda ikna etmeyi başaramıyor, bu zayıf ve kararsız hükümdarı saf dışı bırakmak için gizli bir suikast hazırlıyordu. Bir sabah Sultan'ın cesediyle karşılaşıldığı zaman, yaz daha sona ermemişti. Sultan henüz yirmi üç yaşındaydı. Selçuklu sarayına göre, hükümdar hiç kuşkusuz Hasan Sabbah'ın hesabına çalışan biri tarafından öldürülmüştü.

Ebul Muzaffer Ali, İran tahtına Melikşah'ın ikinci oğlunu geçirdi. Muhammed, onbeş yaşında, sadık ve saf bir çocuktu. Başvezir artık Alamut Kalesi'ne son bir saldırı için onu eğitip hazırlayabilecekti.

Hasan, Barkyaruk'un ölümünü öğrendiğinde çok şaşırdı. Buzurg'u yanına çağırdı:

— Gelecek çok karanlık, uyanık olalım. Tehdit kesinleşiyor. Başvezir'i tanırım. Babasından daha korkunç bir adamdır, dedi.

Daha sonra da:

— Cenabıhak'kın doksan dokuz adından seksen birincisini biliyormusun? diye sordu.

Buzurg başını salladı:

— El Muntakim... Cezalandırıcı, dedi.

VI

Kuşatma

Adam bitip tükenmiş görünüyordu. Giysileri yırtılmıştı ve toz toprak içindeydi. Yüzü çok solgundu, zorlukla konuşabiliyordu. Kesinkes ne Farisice, ne de Arapça biliyordu. Hele hele Türkçe'yi hiç bilmiyordu. Birbirini tutmayan işaretlerle derdini anlatmaya, başparmağıyla boğazını, işaretparmağıyla gözlerini ya da göğsünü göstererek, kıyım yapıldığını ve cinayetler işlendiğini bildirmeye çabalıyordu. Adamı tarikat savaşçılarından oluşan bir karakol Lemsiz kalesi dolaylarında bulmuş, ihtiyatlı davranarak, sıkı bir güvenlik altında sorgulanmak üzere Alamut'a getirmişti.

Adam dinlenip kendine geldiği zaman yarı Arapça yarı Kürtçe bir şeyler söylemiş, herkes onun Musul'dan geldiğini kabul etmişti. Eskiden o kentte ilahiyat öğrenimi görmüş olan bir bilge getirtildi ve adam zorlukla tercüme yaptı. Buzurg ve Ebu Ali sorular soruyor, din adamı da yanıtları çeviriyordu. Söylediğine göre bu yabancı adamın adı Zahariyas'tı ve Hıristiyan'dı. Ermenice konuşuyordu.

— Bundan üç ay kadar önce Türkler bir gece güneyli Araplar'ın desteğiyle kenti istila ettiler. Tam bir panik oldu. Biz huzur içinde yaşayıp gidiyorduk ve yöneticimiz de Batılılar'ı çeşitli yerel cemaatlerle karşı karşıya getiren anlaşmazlıklara hiçbir zaman karışmak istemiyordu. Bizde herkes huzur içinde yaşıyor, çalışıyor, okuyor ve inançla-

rına uygun olarak ibadet ediyordu. Ama şehrimizde başkaları hesabına çalışan ajan ve casuslar cirit atıyordu.

"Bağırıp çağırmalar ve çığlıklarla uyandım. Bir at ve yangın gürültüsü duydum. Sonra kapım kırıldı, vahşi herifler evime daldılar. Bunların Türkler olduklarını hemen anladım. Ben bahçede, balyaların altında korkudan titrerken karımı ve çocuklarımı alt kata saklayabilecek zamanı ancak bulabildim. Gün ağardığında korkunç bir görünümle karşılaştım. Ailem boğazlanmıştı ve çocuklarımın gözleri oyulmuştu. Hamile olan eşimin karnı deşilmişti. Çevrelerinde sıçanlar geziniyordu."

Adam sessiz sessiz ağlıyordu. İçtenlikle kendine gelmesi sağlandı. Daha sonra başından geçenleri anlatmayı sürdürdü:

— Güneş doğduğunda gürültü patırtı kesildi. Evimden dışarı çıkıp rasgele dolaştım ve çok korkunç bir manzarayla karşılaştım. İnsanlar, aileleri öldürüldüğü ve evleri yağmalandığı için orada burada dolaşıyor, üzüntüden ağlayıp sızlanıyorlardı. Yöneticinin sarayı yakılmıştı ve içinde kim varsa katledilmişti. Ama en korkunç canavarlık İsmailî tarikatında yapılmıştı. Musul'un en varlıklı ve en dindar tarikatında. Üç yüz yandaş gece yarısı yöneticinin sarayı önüne dizilmiş, erkekler ve kadınlar, yaşlılar ve çocuklar, tüccarlar ve din adamları, gözleri oyulup karınları deşildikten sonra boyunları vurulmuştu. Meydana geldiğimde dehşete kapıldım ve oradan kaçtım. Arkadaşlarımdan biri bana İsmailîler'in dini reisinin Davut adında biri olduğunu söyledi. Ben adamı tanımıyordum.

Adamın söylediklerini dinleyen fedailerden biri:

— Ben onu eskiden Bağdat'ta gördüm. Dürüst ve iyi biriydi. Huzur içinde yatsın, dedi.

Buzurg Humid araya girdi:

— Evet, doğru, Mayıs ayı sonundaydı.

— O Türkler'in nereden geldiklerini öğrenebildin mi? Batıdan mı doğudan mı? Bir şey anlayabildin mi?

— Komşum, askerler evine girdikleri zaman bazılarının Farisice konuştuklarını söyledi. Gençliğinde Tebriz'de kaldığı için o dili biliyordu. Başkaları da bana Farisice konuşan askerler olduğunu söylediler. Kıyımın sonunda açık gri atıyla kol gezen şeflerinin sağ yanağında çirkin bir yara izi, alnında da bir Halep çıbanı varmış ve tek gözlü biriymiş.

Bir ses duyuldu:

— Ben onu tanıyorum. Şirgir o, Atabey Şirgir. Dev gücüyle ün salan korkunç bir adam. Dediklerine göre eskiden aslanlarla dövüşürmüş, hayvanları kocaman ve kıllı elleriyle öldürürmüş.

Başka biri lafa karıştı:

— Sırf zevk olsun diye kurbanlarını yırtıcı hayvanlara atıyormuş. Gözlerinin birini o tuhaf boğuşmalar sırasında yitirmiş. Askerlerinin bile korktuğu bir canavarmış. Böyle olduğu söyleniyor.

Buzurg yeterince bilgi almıştı. Ayrıca Atabey'den söz edildiğini duymuştu, ama onun ölmüş olduğunu sanıyordu. Şeyhülcebel'den görüşme isteğinde bulundu ve akşamüstü onunla konuştu. Hasan ve gözde öğrencisi, Ebu Ali ve yeni gelen biri olan Hasan Kasrani'yle birlikte kuleden hiç dışarı çıkmadan üç gün üç gece boyunca konuştular ve dördüncü günün sabahı ortaya çıktıkları zaman önemli şeyler konuşulmuş olduğu yüzlerinden belliydi.

Üç yardımcı emir verdi ve iki hafta içinde gerçek bir ordu kuruldu. Dağdan ve çevredeki gizli yuvalardan silahlı adamlar ve büyük miktarda azık aşağı indirildi. Yolda, konaklamalarda katılan altı yüz kişiyle birlikte dört yüz asker, Buzurg ve Ebu Ali'nin komutanlığında batıya doğru yola çıktılar. İsmailîler tarihlerinde ilk kez, tanımadıkları ve çok tehlikeli olan alanlarda düşmanla çarpışmak için,

en küçük kayasını ve keçi yolunu bile bildikleri topraklarından, dağdan dışarı çıkıyorlardı. Gerçekte Hasan Sabbah'ın askerlerinin gözcüleri vardı. Onlar, yerlerin topoğrafyasını, kentlerin ve kışlalarının durumunu biliyorlardı, ama din savaşçıları artık güpegündüz savaşacaktı ve gizlice hareket etmeyecekti. Bu kez bir sultanı ya da bir yöneticiyi öldürecek iki gönüllü görevli değil, savaşlarda deneyim kazanmış ve çok iyi donatılmış hasımla karşılaşacak olan, herkesin görebildiği bir ordu söz konusuydu.

Buzurg ve Ebu Ali, ordudan beş gün ileride olacak şekilde kılavuzlar gönderdiler. Emirbeyler gidip geliyor, komutanlara Türkler'in durumuyla ilgili bilgiler veriyorlardı. Şirgir'in kıyımlarından nasibini alanlardan biri olan kont Saint-Gilles'in yardımıyla, İsmailîler geceleyin Urfa kalesini ele geçirdiler ve herkesin gözü önünde kuleye, bir zamanlar din değiştirip İsmailî tarikatına giren onlarca kızı ve kadını parça parça etmekle övünen emir Jenahet-Dowlat'ı astılar. Emir o tarihlerde, saygın bir konuğu ve Hasan Sabbah'ın gözde yardımcılarından biri olan Ebu Tahir'i kendi eliyle işkence edip öldüren Mısırlı vali Halaf'ı ağırlıyordu. Güvenli ve özverili yirmi adamıyla korunan Mısırlı'nın ele geçirilmesi hiç de kolay olmamıştı. Mısırlı, zincirlere bağlanmış ve yarı çıplak bir durumda İsmailî reislerinin karşısına çıkarıldığı zaman, bitip tükenip yere yığılmadan önce onlara hakarette bulundu ve lanet etti.

— Suçu sadece senden başka türlü dua etmek olan kardeşimiz Ebu Tahir'i kendi ellerinle öldürdüğünü kabul ediyor musun?

— Halifemizi aşağılamış ve ona hakaret etmişti.

— Karnını deştiğini, ellerini, dilini ve cinsel organını kestiğini, daha sonra da gözlerini oyduğunu kabul ediyor musun?

— Peygamberimize küfür etmişti. Hakaret...

Ebu Ali sözünü kesti:

— Bunu kabul ediyor musun Halaf?

Vali başını kaldırdı:

— Kabul ediyorum, o yüz karasını temizlemem gerekiyordu ve...

Vali cümlesini tamamlayamadı. Buzurg'un bir işareti üstüne bir kılıç havayı yardı ve diz çökmüş olan adamın kafasını bir vuruşta uçurdu. Kopan kafa yere düştü ve kan fışkırdı. Urfa'ya yolculuğu sırasında Halife'nin temsilcisine eşlik eden yüksek rütbeli sekiz kişi öldürüldü, cesetleri yırtıcı hayvanlara atıldı. Türk ve Arap askerler gelip bağışlanmaları için yalvarıp yakardılar. Birkaç yüz kişiydiler. Ali onları sıraya dizdi, sonra dörder dörder şatonun bir hendeğine soktu. Oradan hiçbiri bir daha çıkmadı. Tümünün kafaları kesildi, cesetleri bir çukura atıldı. Din savaşçıları kaleden dışarı çıktıkları zaman, beyaz gömlekleri kan içindeydi. İsmailîye tarikatına topluca giren halk tarafından uzun uzun alkışlandılar. Buzurg Humid'in yeğenlerinden biri olan Aydal, Urfa'ya yeni vali olarak atandı. Kont Sanit-Gilles, özellikle İsmailîler'den oluşan, silahlı ve erzak getiren gönüllü bir birlik Alamut'tan gelinceye kadar ona geçici olarak asker sağladı.

Jenahed-Dowlat ve Mısırlı konuğunun yakalanıp hemen öldürüldükleri haberi Bağdat ve Halep, Şam ve Kudüs'te bir bomba gibi patlamıştı. Yalnız halk değil, korkmaları için hiçbir neden olmayan Hıristiyan veliler bile evlerinde yaptıkları sığınaklara saklanıyorlardı. "Haşhaşiler"in kanlı çılgınlığı yüzbinlerce insanı korkutuyor, yaptıkları işkenceler ve öldürme usulleriyle ilgili türlü söylentiler dolaşıyor, hatta Hasan Sabbah'ın bile bu öldürme olaylarına katıldığı ve kurbanlarının kan gölüne yatıp yuvarlandığı anlatılıyordu. Başkalarının doğruladığına göre de, 'katiller' işkence ederek öldürdükleri insanların kanını içiyor, savaştıkları sırada bu kanı yüzlerine sürüyorlardı.

1107 ve 1108 yılları arasında, aralarında ünlü Ebulfath'ın da bulunduğu onlarca vaiz, Sultan ve Halife'yle iyi ilişkiler içinde bulunan yüzlerce tüccar ve maliyeci, Sabbahoğlu'nun başına büyük bir para ödülü konmasını öneren Ebu Harb, birçok vali ve prens, Musul ve dolaylarına hükmeden prens Mahmut, acımasızca ortadan kaldırıldılar. Bunların kolları bacakları koparıldı ve kale burçlarından aşağı atıldılar.

Haçlılar, Buzurg Humid ve Ebu Ali'nin adamlarına sık sık yardımda bulunuyorlardı. Bunların arasında en hızlı olan Galile ve Antakya prensi, aynı zamanda I. Bohemond'un yeğeni olan Tancrede idi hiç kuşkusuz. Bu adam, isyan eden yüzlerce Türk'ü İsa adına katletmişti. O güne kadar hiç uygulanmayan bir taktik olan insanları rehin alma usulünü ilk bulan da oydu. Bir valiyi, bir generali ya da bir emiri ele geçirir geçirmez, onu değerlerine yakışan bir bedelle öldüren İsmailîler'e satıyordu.

Sonra sıra ilk Alamut kuşatmasına katılmış olan Halep müstahkem mevki komutanı Rezvan'a geldi. Bu adam, Melikşah'a, Şeyhülcebel'in kafasını altın bir tepsiye koyup getireceğine söz vermişti. Ama yok edilmeden önce kellesi sivri bir kazmanın ucuna geçirilerek üç gün boyunca birliklerine gösterildi. Rezvan'ın üç karısı, biri yeni doğmuş olan on iki çocuğu, onlarca kuzeni, yeğeni ve yakını, yeniden oluşturulan İsmailî tarikatı ve Allah aşkına acımasızca öldürüldüler. Aynı dönemde Halep'te ziyarette bulunduğu sırada Doğu'nun en ünlü müneccimi İsmail de yok edildi. Hasan Sabbah ve adamlarının, insanlığı tüm kötülüklerden arındıracak korkunç bir ateşte yanıp kül olacaklarını önceden haber veren oydu. Karısı da dehşete kapılan halkın gözleri önünde yanarak öldü.

Şeyhülcebel ordularının acımasız ilerleyişi ve korkunç ölümlerden korunmak isteyen insanların ivedilikle din değiştirmeleri nedeniyle, Hasan'ı öldürmeye, tüm İsmailîler'i

yok etmeye söz vermiş olan Bağdat valisi istilacıların eline düşmemek için çok sıkı önlemler aldı. Eskisi gibi uyumuyordu artık. Yemeklerini yemeden, şarap ya da şerbetlerini içmeden başkalarına tattırıyordu. Zehirlenmekten kaçınmak için artık çeşme yalağında yıkanmıyor, özel muhafızlarını her gece değiştiriyordu. Bu da onun mahvolmasına neden oldu işte! İsmailîye tarikatına yeni giren üç yakını, bir gece uykuya dalmışken onu boğazladılar. Öteki muhafızlar, bu korkunç cinayetin farkına varıldığını anlayarak hemen intihar ediveren üç katilin üstüne çullandılar.

İsfahan'da, Melikşah'ın küçük oğlu Sultan Muhammed'in çevresinde de korku kol geziyordu. 1108 yılının Şubat ayında, prensin yöneticisi ve danışmanı olan Fakrülmülk, çalışma odasında elleri arkasına bağlanmış ve asılmış olarak bulundu. Ceplerinden birine konmuş olan pusulada şunlar yazıyordu: "Cenabıhak'kın düşmanları benim de düşmanımdır." Bu satırların altında da Alamut'un efendisinin imzası vardı.

Bundan altı hafta sonra bir gece yarısı Başvezir Ebul Muzaffer namaz kılıp dua ederken, iki kişi gizlice arkasından geldi ve boğazına altın bir hançer sapladılar. Başvezir yan tarafına cansız düşmeden önce, "Allahım" diyebilecek kadar bir zaman bulabildi. Babasının öcünü alabilmek için gerekli olan gücü ve esini vermesi için Allah'a her gün yalvarıp yakaran Nizamülmülk'ün oğlu da artık ölmüştü.

Mengene Selçuklu hanedanını giderek sıkıştırıyordu. Panik doruk noktasındaydı ve herkes herkesten kuşkulanıyordu. Muhammed, Ömer'i yanına çağırttı ve ona:

— Sen Sabbahoğlu'nun dostusun... Ne yapmam gerek? diye sorup akıl danıştı.

Şair derin bir saygı gösterdikten sonra:

— Sultanım, ne diyeceğimi bilemiyorum. Ben eskiden onun arkadaşıydım. Yani sağduyuyu kendisine rehber seçmiş olduğu sıralar. Bugün onu artık hiç tanımıyorum, dedi

Genç hükümdar tasalı bir tavırla:

— Yine de bir şeyler yapılamaz mı? diye sordu.

— Sanıyorum ki geç kaldık, Sevgili Hükümdarım. Çok geç kaldık.

Sarayda yeniden kan döküldüğü zaman daha yaz gelmemişti. Sultan'ın amcası ve merhum Melikşah'ın kardeşi olan vekilharç Cafer Bey, her sabah olduğu gibi evindeki küçük mescitte namaz kılıp dua ediyordu. Aylardan beri dışarı çıkmıyor, sarayın tören ve eğlencelerine katılmaktan korkuyordu. Bir zamanlar İsfahan'da gördüğü Hasan Sabbah'a aşağılayıcı sözler söylemiş ve bu yüzden kapışacak duruma gelmişlerdi. Eski kütüphanecinin pencereden kaçıp giderken Sultan'a söylediği ağır sözler unutulmamıştı ve Cafer Bey de, genç asinin yavaş yavaş ve işkence edilerek öldürülmesinin en ateşli taraftarlarından biri olmuştu. Bu nedenle tehdit edildiğini biliyordu ve muhafızlarını takviye etmişti. Bu önlemler yararsızmış gibi görünüyordu.

Saray mutfakları için birkaç hafta önce işe alınan ve çok güzel köfte yapan, kendi buluşu olan bir zehiri akşamları çöp yığınlarının çevresinde dolaşan hayvanların üzerinde deneyen aşçı yamağı, gerekeni yapmak olanağını bulduğunda kaçırmadı.

Cafer, namazını kılıp dua ettikten sonra, kahvaltı niyetine birkaç salata yaprağı ve meyveyle birlikte, sevdiği yemekleri yemek alışkanlığı edinmişti. Zehir korkunç bir biçimde etkisini gösterdi ve katil, işlediği cinayet ortaya çıkmadan önce kentin sınırlarından çıkıp gitmeye yetecek kadar zaman bulabildi.

Muhammed Şah büyük bir öfkeye kapıldı ve general Şirgir'e, asinin kesinlikle yakalanması amacıyla bir ordu toplamasını emretti. Yedi bin kişiyi toplamak haftalarca sürdü. Kirman ve Ahvaz'dan, hatta Bağdat ve Ekbatan'dan bile askerler getirildi. Hıristiyan dönmesinin kafasını getiren

her askere göz kamaştırıcı para ödülleri önerildi. Ülkenin dört bir yanından akın akın gönüllüler geldi ve Atabey, ordunun kuzeye doğru hareket etmeye hazır olduğunu hükümdara ancak Ağustos ayı başında bildirebildi.

— Bin kişi Kum'da bizi bekliyor. Tebriz dolaylarında birliğimize iki bin kişi daha katılacak. Bu kez, tüm halkın istediği o kelleyi artık alacaksın Haşmetli Sultanım. Sana söz veriyorum.

Şirgir aynı günün akşamı çadırında üç asker ve bir komutan tarafından sarıldı, sesini bile çıkarmaya kalkmadan boğazlandı. Dört muhafızı da, nöbetçi farkına varmadan incecik iplerle boğularak öldürüldü. Atabey bu sırada bir karaca budunu büyük bir iştahla yiyiyordu ve altın bir hançerle arkasından sessizce gelen Haşhaşiler'i fark etmedi. Boğazından sadece bir hırıltı çıktı, kısa bir süre çırpındı, eti parmaklarının arasından kayıp düştü ve yağlı elleriyle düşmanlarını tutamadı. Çok kuvvetli biri olmasına karşın, saldırganlar karşısında yenik düştü. İsmailîler'in en genci hançerini boğazına sapladı, ağzından sarkan dilini kesti ve arta kalan gözünü oydu. Caniler gece karanlığından yararlanarak kaçtılar. Bu cinayet bir saat sonra, muhafızlar nöbet değiştirdikleri zaman fark edildi.

Sultan, Atabey'in acımasızca öldürülmesine çok üzülmüştü. Hasan Sabbah, hükümdara hitaben yazdığı sıradan bir pusulayla cinayetini imzalamıştı: "Dolunayı göremeyeceksin!"

Hiçbir hükümdar Melikşah'ın oğlu kadar korunmamıştı. Banyoya, toplantı odasına, genç kızları onurlandırdığı dairelere, saraydaki camiye ya da bahçelere gittiğinde bile çevresindeki korumalardan görülemiyordu. Ata binip bir yere gitmiyor, yüksek sekiler ve koltuklara oturmaktan kaçınıyordu. Geceleri vücutlarını kendisine siper eden dört gençle birlikte yatıyordu gerektiğinde. Yemek-

lerini, daha önce başkaları tadına baktıktan sonra yiyiyor, iki gece üst üste aynı odada yatmıyordu. Öylesine büyük bir korku içindeydi ki vezirleriyle konuşurken bile kekelemeye başlamıştı ve bir bardağı ağzına yaklaştırırken elleri titriyordu.

Komutanın ölümünün yirmi ikinci günü Hasan bir darbe daha indirdi. Selçuklu sarayının bilmediği bir şey de, Alamut katillerinin yıllardan beri sarayın içinde bulunmalarıydı. Bunlar hükümdarın yakın çevresinde çeşitli görevler üstlenmişlerdi. Şeyhülcebel'in bir gün önce kendilerine ulaşan emrini bekleyip duruyorlardı. Bunlardan biri hamamda görevliyken, bir tanesi hükümdarın giysilerine bakmakla, bir diğeri de eğlenceler konusunda görevlendirilmişti. Muhammed banyodan çıktığı zaman iki muhafız ılıcanın girişinde nöbet tutuyordu. Haşhaşiler'den biri, tepside lokum ve helva getiren ikinci bir Haşhaşi'yle birlikte geldiği zaman, iştahları kabaran nöbetçilerin her biri tepsiden bir şeyler aldı. Mızraklarını bir yana koydular ve boğazlarını kesen hançerleri görmediler. İki İsmailî banyo odasına girdi. Dört genç, hükümdarla birlikte yıkanıyordu. Hükümdarın giysilerini getiren üçüncü İsmailî'nin elinde, sıcak sudan çıkan Şah'ı kurulamak için bir havlu vardı. Birden boynunu kırdı ve onu özenle minderlerin üstüne yatırdı. Kimse bir şey fark etmedi. Sultan'ın arkadaşları birer birer yok edildi ve bir damla kan bile akmadı. Saygılı bir tavırla uşaklarıyla içeri nasıl girdilerse, arkalarından kapıyı kapamaya özen göstererek aynı biçimde dışarı çıktılar. Erlerin, nedimlerin, vezirlerin önünden geçtiler ve gecenin karanlığında gözden kayboldular.

Cinayetin öğrenilmesi büyük bir üzüntüye neden oldu. On altı yılda bir meczubun emriyle üç sultan katledilmişti. Vezirlerin, komutanların, valilerin, molla ya da Türkler'e ve Araplar'a lütufkâr davranan saygın kişilerin öldürülmeleri bunun dışındaydı. Hasan'ın yeni bir pusulasının

havuz başında bulunmasıyla birlikte herkes donakaldı. "Cafer Bey'in oğlu Sancar'ın sultan olmasını istiyorum. Sancar dindar ve makul bir insandır. Allah ona yolunu yöntemini gösterir."

Hasan Sabbah artık şartlarını zorla kabul ettiriyordu. Yeniden kan dökülmesini önlemek için ödenmesi gereken bir bedeldi bu.

Melikşah'ın yeğeni olan prens Sancar, saraydaki entrikaların hep dışında kalmış biriydi. Alamut'un Efendisi'nin casusları onu beğeniyorlardı. Zamanını matematik ve astronomi yapıtları okuyarak geçiriyor ve Ömer Hayyam'la günlerce tartışıyordu. Avlanma ve cinsellikle ilgisi yoktu. Şaire, Sabbahoğlu'nun kişiliği ve gerekçeleriyle ilgili sık sık sorular yönelirdi.

Hayyam bazen geceler boyunca arkadaşının yaşamını, birlikte geçirdikleri gençliklerini, Nişapur Medresesi'ni, aralarında yaptıkları antlaşmayı, ilk anlaşmazlıklarını, Nizam'la Hasan arasında şiddetlenen kin ve garezi anlatıyordu.

— Danışmanlarıma göre, bulunduğu dağlarda ona saldırmam gerekirmiş. Sen ne diyorsun buna?

— Amcanın, kuzenlerinin dize getiremediği o dağlarda bir maceraya atılman doğru olmaz. Ama hiçbir durumda kepaze olmaman ve Muhammed'in katlinin intikamını alman gerektiği için sana büyük bir ordu toplamanı ve Alamut'un surları dibinde gereken süre kadar kalmanı salık veririm. Kuşatılınca ve aç bırakılınca, kan dökmeden teslim olur belki.

— Askerlerimin geldiğini görünce bize saldırma riskini göze alabilir. Böyle bir şey olabileceğini düşünmüyor musun sen?

— Haşmetli hükümdarım, izninizle ben bir mesaj gönderip onu uyarırım. O beni dinler ve aranızda önemli bir şey olmayacağını biliyorum.

Elbruz tepelerine iki süvari gönderildi ve Şeyhülcebel'in yanıtı gecikmeden geldi: "Sancar'ın bir iyilik adamı olduğu ve senin yanında sağduyulu davranmaya çalıştığı bildirildi bana. Eğer istiyorsa buraya gelsin, ama barış adamı olarak gelsin."

Kış geçirildi ve ölümünden önce Atabey Şirgir'in topladığı ordu aylarca başkent dolaylarında konakladı. 1109 yılı Mart'ında, dört bin erden oluşan büyük bir kuvvet kuzeye doğru yola çıktı. Bu orduda beş bin at, katır, eşek ve hecin devesi vardı. Sultan bu birlikleri bilmediği bölgelerden geçirerek, bizzat Alamut'a götürmek istemişti. Kum'a kadar içtenlikle ve coşkuyla karşılandılar. Ama Rudbar'ın ilk dağ kollarına ulaştıktan sonra, tarlalarından ve dükkânlarından kaçan insanlar evlerine saklandılar. Bu acayip alay, havaya çok büyük bir toz bulutu kaldırdığı ve çalgıcıları etrafı velveleye verdiği için, uzaktan bile görülebiliyordu. Sabbah'ın adamları dağların sivri tepelerinde Sultan'ın askerlerinin ilerleyişini gözetliyor ve durumu komutanlarına bildiriyorlardı. Bundan beş hafta sonra Sancar, komutanları, savaş ve levazım vezirleri, birkaç vaiz, Tebriz ve Bağdat'dan katılan gönüllülerden oluşan binlerce asker Kartal Yuvası'nın yalçın yalıyarlarının dibinde çok büyük bir ordugâh kurdular. Kuşatmanın çok uzun süreceği kesinlikle anlaşıldığı için, birliğin uzun gecelerini neşelendirmek için yüzlerce kadın, başıboş askerlerin peşinden gelmişti. Sancar hiçbir İsmailîli göremedi, ama gözetlendiğini ve en küçük bir hareketinin bile malikâne sahibine bildirildiğini biliyordu. Haziran ayında, sürekli olarak tepelere doğru bakıp bir şey görememekten, kitaplarından ve incelemelerinden bıkıp usanan Sultan, başkente geri dönmeye karar verdi. Düşman toprakları içinde son kasaba olan Kazvin kapılarına kadar büyük bir birliğin eşliğinde gitti. Sarayına geldiği zaman halk tarafından kuzey asilerinin galibi ve ülkeye barış getiren biri olarak coşkuyla alkışlandı.

Hükümdar, Ömer Hayyam'ı yanına çağırttı:

— Verdiğin salık fark edildi. Teşekkür ederim, dedi.

— İçimizde Sabbah'ın adamları cirit atıyor. Bu adamların olmadığı yer yok. Nedimlerinin arasında, ordunda, mutfaklarda, odanda, her yerdeler: Askerlerinin başında gitmekle gösterdiğin cesareti Hasan kesinlikle beğenmiş olmalı. Senin basiret ve görüş keskinliğini herhalde anlamıştır. Allah seni korusun!

— Onunla görüşüp buraya gelmeye ikna edebilir misin?

— Sabbah'ın artık kalesinden hiçbir zaman dışarı çıkmayacağını sanıyorum. Kendini Allah'a adamış. Günlerini düşünmekle ve vecd içinde geçiriyor. Çok az yemek yiyor. Saçları tamamen ağarmış ve çok zayıflamış. Uzun bir yolculuğun yorgunluğunu kaldıramaz. Biliyorum, o tepelerde ölüp gidecek. Eğer onunla görüşmemi emrediyorsan, görüşürüm elbette. Ama sevgili hükümdarım, ben onu ordun geri çekildiği ve aranızda gerçek bir barış sağlandığı zaman görmeyi isterim. O zaman onunla daha rahat konuşurum. Birbirimize anlatacağımız birçok şey olacak. Otuz yılın biriktirdiği birçok şey...

Kuşatma sekiz yıl sürdü.

O erişilmez dağlarda hep soğuk geçen kışlar birbirini izlediler. Fırtına yüzünden birçok insan canından oldu. Ölüler hemen gömüldü ve yazın yerlerine başkaları alındı. Kuşatma altında bulunanlar dağdan dağa işaretleşerek konuşuyor, yetiştirdikleri ürün ve sürü hayvanları sayesinde yaşıyorlardı. Hiçbir zaman gerekli olan şeylerden yoksun kalmadılar. Ekin ekiyor, meyve ve yumru köklüler yetiştiriyorlardı. Etleri ve sütleri vardı. Giysilerini kendileri dokuyor ve aşağıdakiler gibi ölülerini de gömüyorlardı. Sekiz yıl boyunca bir kez bile dağın taş kapısı açılmadı. Güvenmemek en önemli ilkeydi ve Hasan'in adam-

ları tetikteydi. En küçük bir aşırılığın, en küçük bir gayretkeşliğin, en küçük uğursuz girişimin hemen intikamının alınacağını iki taraf da biliyordu. Bu arada İsmailîler orada burada birkaç cinayet işlediler ve ertesi ay içinde bir komutan, bir şato sahibi, bir din adamı ya da sarayın yakınlarından biri, ülke topraklarında rahat rahat dolaşan Haşhaşîler tarafından öldürüldü.

1112 yılı yazında prens Tancrede, Müslümanlığı seçen bir Ermeni tarafından Antakya'da öldürüldü. Söz konusu Hıristiyanı tanıyan ve seven Buzurg Humid, bu cinayetin cezasız kalmamasını istedi ve bu düşüncesini Hasan'a açtı. Şeyhülcebel onun sorusunu bir hafta süreyle yanıtlamadı, sonra istediği gibi hareket etmesini söyledi.

Altı hafta sonra, iki din savaşçısı bir zamanlar Nizamülmülk'ün gözde muhafızı olan sarayın büyük haremağası Vartan'ı uyurken boğdular. Sonradan Müslümanlığı seçmiş ve Ebu Muzaffer Ali adını almıştı. Sabbah'ın Selçuklular'a gönderdiği mesaj çok açıktı: Dökülen bir damla İsmailî ve Hıristiyan kanından bir Türk sorumlu olacaktı. Hayyam, otuz yıl boyunca saraya hizmet eden, kendisine bolca şarap ve kadın getiren, çok beğendiği bu adamın öldürülmesine üzülmüştü. Hasan'ın bu eski köleyi tanıdığını, vebadan kaçar gibi ondan hep kaçındığını biliyordu. Nitekim:

— Onunla olan ilişkin yüzünden kirleniyorsun. O şeytanın ta kendisidir, demişti.

Bundan üç ay sonra da, sünni olan filozof Muhammed Gazali de uykusunda boğularak öldürülmüştü.

Bundan böyle Sabbahoğlu'na tek tük yandaşı yaklaşabiliyordu. Hatta uzaktan görebilmek için murakabe salonunun karanlık bir köşesine saklanan en yakınları bile, onun keyfini ya da perşembe akşamı topluca kılınan namaz ve dua saatini beklemek zorundaydılar. Onu yılda yalnız bir kez görenler, vücudunun perişanlığı karşısında ürküntüye kapılıyorlardı. Kalenin yapılmasına yardım

eden, taş taşıyan, ağaç kesen, kışın buz kıran, yakınlarına karşı bile bazen acımasız ve her zaman titiz davranan o iri yarı güçlü adam artık yerinde yoktu. Duvarların dibinden süzülerek geçiyor, aydınlıkta çok az görünüyor ve alçak sesle konuşuyordu.

Omuzlarını örten saçları bembeyazdı ve yüzü çökmüştü. Hep eski ve yıpranmış giysiler giyiyordu ve beline doladığı kırmızı kuşağı portakal rengine dönüşmüştü. Karısı Meryem ayda bir kez el ve ayak tırnaklarını kesmekle onurlanıyor, onu bir lengerde yıkayıp temizliyordu. Arta kalan zaman, bir uşağın getirip kapısının önüne bıraktığı kovada gusül aptesti alıyordu.

Alamut'a yerleşeli çeyrek yüzyıla yakın bir zaman geçmişti ve o günden beri Nizar'ın dul eşi ile kızları onu görememişlerdi; iffetini büyük bir aşkla koruyor, arkadaşlarının da aynı biçimde davranmasını istiyordu. Buzurg Humid ve Ebu Ali birer kadın almışlardı, ama her şeyden önce kendilerini davaya ve Allah'a adamak zorundaydılar. Öfkelenmemesi için çocuklarının doğumunu ondan gizlediler. Nişapur ya da Tus'taki halk hamamlarında hurilerle eğlendikleri günler artık çok geride kalmıştı.

1116 yazı çok kurak geçmişti. Çok az ürün elde edilmişti ve çok sayıda hayvan ölmüştü. Ertesi kış daha da şiddetli geçti. Sultan ordularının Alamut dağlarının dibinde kuşatma eylemine başladıkları günden bu yana İsmailîler ilk kez açlık ve hastalık yüzünden acı çektiler.

Hasan hiç beklenmedik bir olaydan yararlandı. Eski dostu Ebulfazl'ın torununun İsfahan'ın daracık sokaklarından birinde bir asker tarafından öldürülmüş olduğunu duydu. Asker tüccarı soymak istemiş, adamın bağırıp çağırıp direnmesi karşısında onu katletmişti.

Bundan dört hafta sonra, hükümdarın muhafız komutanı Hatef, Şeyhülcebel'in iki adamı tarafından uyurken

öldürüldü ve katiller Sancar'ın odasına kadar gidip yastığının altına altın bir hançerle, bir de pusula bıraktılar. Pusulada şunlar yazılıydı: "Ey Sultan, ben sana gözkulak oluyorum. Sen de benim dostlarıma gözkulak ol!"

Sultan büyük bir korkuya kapıldı. Rudbar tepelerine bir elçi yolladı. Ordularına siteden kesinlikle ayrılmalarını ve başkente dönmelerini emretti. Elçi, hükümdarın iki taraf için de onurlu bir barış yapılmasını önerdiği mesajını Hasan'a iletti. Sancar üç öneride bulunmuştu: İsmailîler topraklarında ve şatolarında kalabilirlerdi. Artık müstahkem mevkilerine başkalarını eklemek ve başka kaleleri ele geçirme olanakları yoktu. Bulundukları yerlerin bir haritası yapılacak ve bu, merkezi hükümet tarafından resmen onaylanacaktı. İsmailîler bundan sonra özellikle Hıristiyanlardan ve imparatorluğun düşmanlarından silah almayacak, yasal olmayan yollardan atlara, develere ve başka araçlara el koymayacaklardı. Kısacası her ne şekilde olursa olsun dini yaymaya çalışmayacak, toplu devşirme ve din konusunda çaba harcamayacaklardı. Buna karşılık Sultan, uzun ve kalıcı bir barış öneriyor, kuzeydeki topraklardan vergi toplamaktan vazgeçiyor ve bunu kabul ettiğini bildiren her saygın İsmailîyi görkemli bir tören ve saygıyla kabul edeceğini bildiriyordu. Hasan da başkentte hoş karşılanacaktı elbette.

Şeyhülcebel bu mesajı hemen yanıtlamadı ve İsfahan'da yapılacak görüşmelere katılması için elçi olarak gönderdiği Damgan emiri Muzaffer aracılığıyla, Sancar'ın önerdiği antlaşmanın her maddesini sıkı sıkı tartıştı. Hasan'ın gizli amacı, sonu gelmez gevezeliklerden yararlanmak ve bu sayede Sultan durumunun farkına varmadan sürüsünü takviye etmek, yeni baştan oluşturmaktı. Kurak bir yaz ve dondurucu bir kış daha olursa, tarikatının sonu gelirdi.

Antlaşma imzalandı. Buna göre İsmailîler artık tüm imparatorluğun sınırları içinde ayrı bir ulus olarak resmen tanınıyor ve dâiler, yani saygın İsmailî din adamları da tüm ülkede görevlerini özgürce yerine getirme hakkına sahip oluyorlardı. Bundan böyle tüccar, zanaatçı, esnaf ya da tefecilere yeniden çalışma yetkisi verilmişti. Ayrıca kız alıp verme yasağı da kaldırılmıştı.

Genç Sultan iyi niyetli olduğunu gösteren bir hareket-te bulunarak, sağlığı yavaş yavaş bozulan, ama bunca yıldan sonra unutamadığı dostunu görmek isteyen Ömer Hayyam'ı temsilcisi olarak Alamut'a gönderdi. Muzaffer ve şair, Kum'a kadar birlikte geldiler ve ardından yolları ayrıldı. Birlikte namaz kılıp dua ettikten sonra vali doğuya, Hayyam ise batıya doğru gitti.

— Göreceksin ey yüce Ömer, o çok değişti.

— Geçip giden yıllara karşın o kalbimde hep aynı, hiç değişmedi.

Sondeyiş

Yaşlı iki adamın buluşması 14 Nisan 1120 yılında gerçekleşti. Hasan başkente üç görevli göndermiş ve bunların en sonuncusu hiç beklenmedik bir haberle dönmüştü. Saray şairi, yetmiş iki yaşında olmasına karşın, kuzeydeki dağlara doğru yapılacak uzun yolculuğa çıkmayı kabul etmişti. Sultan'dan bir mektup, saraydan armağanlar ve önceden kabul edilmiş olan dünyanın düz oluşu, yıldızların uzaklığı ve hareketleriyle ilgili önyargılı düşünceleri eleştiren bir astronomi yapıtı da getiriyordu.

Ömer Hayyam otuz askerden oluşan bir alay, yirmiye yakın nedim ve sanatçıyla birlikte İsfahan'dan yola çıktı. Uzun çöl yolculuğundan sonra kendini toplamak için üç gün Kum'da, daha sonra üç gün de Kazvin'de dinlendi. Bir ay sonra Kartal Yuvası'nın eteklerine ulaşmış bulunuyordu. Hasan bu kaleyi ele geçirdiği günden bu yana ilk kez taş kapıyı bütün gün ve gece boyunca açık tutturmuş, giriş kapısının önüne halılar, çadırlar, minderler serdirip soğuk içecekler koydurmuştu. Silahlı savaşçılar şeref kıtasını oluşturuyordu ve Ebu Ali ile Nizar'ın oğlu, ünlü ziyaretçiyi karşılamakla görevlendirilmişlerdi.

14 Nisan günü, güçlü kuvvetli iki kişi şairi hisara çıkan iki bin basamaklı merdivenden yavaş yavaş yukarı çıkardılar. İki saat süren bir dinlenmeden sonra başka iki kişi daha geldi, Hayyam'ı alıp üstteki hisara götürdüler. Şair dağın zirvesine geldiğinde gözlerine inanamadı. Her şey gönül okşayıcı bir güzellikteydi. Bakire kızlar önünde

dans ediyor, çalgıcılar flüt, sitar ve çang çalıyor, ayakları dibine gül yaprakları atılıyor, beyazlar giyinmiş gençler önünden geçerken saygıyla eğiliyorlardı. Her yerde çiçek ve bitkiler vardı. Dereler akıyor, karacalar ve birçok renkli kuş gidip geliyordu. Bu çok güzel bir şeydi. Ömer çevresindeki dağ zincirine baştan sona bir göz attı. Heyecanlanmış görünüyordu.

Kendisine "Hoş geldiniz" demek için gelmiş olan Kia Buzurg Humid'e dönerek:

— Burası cennet! Yaşamımda ne Semerkant'ta ne Buhara'da ne de Merv'de böyle bir şey gördüm, dedi.

Kısa bir bekleyişten sonra kuleye, Hasan'ın artık dışarı çıkmadığı odasına uzanan merdivenleri kendi başına çıkmak istedi. Bir eliyle bastonuna dayandı, diğeriyle büyük üstadı korumakla görevli Hasan Kasrani'nin koluna girdi. Ağır ağır yukarı çıktı ve son taraçaya varınca zorlukla biraz soluklandı. Düz damın parmaklığına dayandı, usulca mırıldanarak:

— Bu ne güzellik Allah'ım! Hasan'ın buradan neden çıkmak istemediğini şimdi anladım. Gözler için ne büyük bir zevk bu. Sana şükürler olsun Allah'ım! dedi.

Arkasını döndüğü zaman eski okul arkadaşıyla karşılaştı. Oda kapısı açıktı ve eşikte duruyordu. Birdenbire karşılıklı olarak tutuldular, birkaç saniye kadar kımıldayamadılar. İlkin Sabbah kollarını hafifçe açtı. Hayyam kararsız adımlarla arkadaşına yaklaştı, Şeyhülcebel de ona doğru aynı biçimde ilerledi. Bunu görenler yalnız Buzurg Humid, Ebu Ali, Hasan Kasrani, Nizar'ın oğlu ve iki dâiydi. İşte o sırada hayret verici bir şey oldu. İki arkadaş sıkıca kucaklaştılar ve uzun süre sarmaş dolaş kaldılar. Yardımcılar ve din adamları birbirlerine ne oluyor der gibilerden baktılar. Bugüne kadar efendilerinin yüzünde hiçbir heyecan izi görmemişlerdi ve tuhaf, davranış töresine aykırı bir görünüm seyrettikleri hissine kapılmışlardı.

Ömer'in gözleri yaşla doluydu, buna karşın Hasan da sararıp solmuştu. Yarı kambur bir biçimde odaya girdiler ve ertesi güne kadar onları kimse göremedi. Kırk yıldan beri birbirlerini görmemişlerdi. Bu arada savaşlar, kuşatmalar olmuş, binlerce insan ölmüştü. Ama dostlukları acılara, anlayış yetersizliğine ve sitemlere karşın hiç bozulmamıştı. En sonunda birbirlerine yeniden kavuşmuşlardı. Mutlu görünüyorlardı.

— Artık huzur içinde ölebilirim. Ama ölmeden önce yazacak birkaç şiirim daha var. Rubailerimi bitirmedim daha, dedi yaşlı şair.

— Senin önünde bir edebiyat var, sevgili dostum. Burada kendi evindesin ve dilediğin kadar kalabilirsin. Burası esinlenmen için çok elverişli bir yer.

Ömer, Hasan'ın evinde tam beş ay kaldı ve dörtlüklerini yazıp bitirdi. Kara kartal her akşam serin havayı yırtan ve insanı ürperten bir çığlıkla yavrularına yiyecek bulma umuduyla tekrar vadiye doğru uçtuğunda, yaşlı adam da arkadaşıyla odasında buluşuyor, ona gündüz yazdıklarını okuyordu. Hasan sessizce dinliyor, hiç araya girmiyor, sözcüklerin seçimi, betimlemelerin anlamı ve üslubun yoğunluğu konusunda yorumda bulunmuyordu. Biri çapkın, öteki sert kişilikli iki insan arasında bir çeşit ahlakî anlaşma yapılmıştı. Biri ötekinin alanına tecavüz etmiyordu. Biri hafifmeşrep yaşamayı, kadınları ve şarabı seviyordu, öteki ise Allah'a, onun emirlerine ve mutlak adaletine bağlıydı. Uyuşamazlardı, bunu da biliyorlardı. Alamut'taki konukluğu sırasında bir damla bile şarap içmedi Hayyam. Hasan, ileri yaşına karşın yaşama hâlâ doyumsuz ve kurnazlık dolu gözlerle bakan eski okul arkadaşının bazı açık seçik sözlerinden alınmadı.

— Dinle, bak bu gece ne yazdım.

Bir hocam vardı çocuk olduğum zaman,
Sonra ben hoca oldum, zafer ve şan,
Ama sonunu dinle, bunların tümü de
Rüzgârın savurduğu bir toz yığını oldu, bir duman.

Hasan:

— Bir hocan mı vardı? Kimdi o? diye sordu.

— İkimizin de hocasıydı. Çok saygın Muvaffık. Birkaç görüşmemizde bana Nişapur'un, Tus'un ve Meşhed'in tüm bilginlerini öğretmişti.

Şeyhülcebel başını eğdi, derin düşüncelere daldı.

— Dinle, geçen hafta neler yazdım bak:

Büyük dünya uzayda bir toz zerresi,
İnsanların tüm bilimi: boş lâfları
Yedi iklimin insan, hayvan ve çiçekleri: hayaller,
Senin aralıksız düşünmenin sonucu: sıfır

— Seni karamsar buldum. Yaşlanınca daha bilge mi oldun yoksa?

— Bilgeleştiğim görüşündeysen, şu düşüncemi de dinle. Seni ilgilendireceğinden hiç kuşkum yok:

Alacalı bulacalı yeryüzünde biri yürüyor,
Ne müslüman, ne dinsiz, ne zengin, ne yoksul,
Ne Allah'a, ne de kanunlara saygısı var,
Gerçeğe inanmıyor, hiçbir şeyi asla doğrulamıyor,
Kimdir bu mert ve üzgün adam, alacalı bulacalı yeryüzünde?

Hasan doğruldu ve kaşlarını kaldırarak:

— Bu tuhaf ve üzgün adam kim öyleyse? diye sordu.

— Tanımadın mı? O adam benim. Hiçbir şeye inanmadığımı sen de biliyorsun. Ben sadece yokladığım ve dokunabildiğim şeylere inanıyorum.

Şeyhülcebel'e göre bugün için bu kadar konuşma yeterliydi. Şairi başından savdı. Eskiden olsaydı onu askerlerinden birine kamçılatir, belki de boğdurturdu. Hatta onu kendi elleriyle de öldürebilirdi...

Güz mevsimi gelmişti. Geceler daha serin oluyordu. Hayyam son kez arkadaşının odasına geldi.

— Eğer öbür dünyanın olduğuna inanıyorsan, orada buluşalım. Sana anlatacak o kadar çok şeyim var ki, dedi.

— Öbür dünyaya elbette inanıyorum. Tüm kuşkularına karşın ona senin de inandığını biliyorum. Eskiden olduğu gibi yeniden namaz kılıp dua etmeye başla. Bu senin için yararlı olur.

— Dediklerini yapmayı deneyeceğim. Neden denemiyeyim? Dur, dur, aklıma bir şey geldi. Son bir dörtlük daha yazdım. Belki bundan sonra bir daha yazamam.

Dünyadan Satürn'e, hatta çok daha uzaklarda,
Herhangi bir bilimsel sorunu sonunda çözebildim,
Tüm darbeleri savuşturdum ve düğümleri çözdüm,
Yalnız şu büyük gizi, ölüm düğümünü çözemedim.

İki yaşlı adam sıkısıkıya kucaklaştılar ve orada bulunan Buzurg Humid, Ebu Ali, Hasan Kasrani ve birkaç dâi, sıkıldıkları için onlara arkalarını döndüler.

— Hadi, iyi yolculuklar dostum. Allah seni korusun. Genç sultanına söyle, sarayına kadar gidip onunla görüşebilecek gücüm yok. Ama buraya gelirse çok iyi karşılanacağını bildir. Yalnız biraz acele etsin, çünkü her geçen gün gücümün biraz daha azaldığını hissediyorum.

— Kendine dikkat et Hasan, dostum. Eğer Allah varsa, seni ve yakınlarını korusun. Tümünüzü mübarek kılsın.

İki kişinin tutup kaldırdığı Ömer Hayyam tünelin kapısından çıkıp gözden kayboldu. Hasan Sabbah da hücresine döndü ve Allahı'na seslendi:

— O benim tek dostumdu... Tek... dedi.

Ömer hiçbir zaman ona karşı çıkmamıştı. Ona öğüt vermiş, desteklemiş, bazen de onu savunmuştu. Gerektiği zaman haysiyetsiz ve aşırı saygılı davranmayı, başka hal ve koşullar altında da oyalayıcı ve konuşmayı seven biri olmayı becermişti. Büyük üstadın tüm istediği de buydu zaten.

Şair, bir öğlen sonrasında çalışma masasının başında öldü. Öldüğü, 1123 yılı 8 Ağustos gününün akşamüstünde anlaşıldı. Yetmiş beş yaşındaydı. Fırınlanmış topraktan yapılma mürekkep hokkası ayaklarının dibine düşmüş, kalemi elinde kalakalmıştı. Hiçbir zaman bitiremediği bir şiiri yazmaktaydı.

Bana söyleyebilir misin ey sevgili melek...

Başı önündeki parşömene yaslanmıştı.

Hasan onun öldüğünü altı hafta sonra duydu. O günden sonra kulenin tepesindeki odasından bir daha hiç çıkmadı. Bir kış, sonra da zor bir bahar mevsimi geçirdi. Sağlığı bozuluyordu. Artık hemen hemen hiç yemek yemiyor, hasırının üstüne uzanıp başını iki yastığa dayayarak yatıyordu.

1124 yılının 11 ve 12 Haziran gecelerinde can çekişti. Sabahleyin kendini yıkattı, saç ve sakalını tarattı. Tarikatın büyük şeyhi giysilerini giyindi ve hazır olduğunu görünce, Kia Buzurg Humid'i, Ebu Ali'yi, Hasan Kasrani'yi, prens Nizar'ın oğlunu ve bir dâiyi yanına çağırtarak, son emirlerini not ettirdi. Sesi çok zayıftı, sanki çok uzaklardan geliyormuş gibiydi.

— Buzurg Humid, bana bu kadar özveriyle hizmet eden ve en iyi arkadaşım olan seni halefim olarak seçtim. Sen buna layıksın. Arkadaşlarına göz kulak ol. Şu çocuğa iyi bak, dedi.

Kolunu Nizar'ın oğluna doğru uzattı, prens de saygıyla önünde eğildi.

— Özellikle bu çocuğa göz kulak ol. Onu öz evladım gibi seviyorum, çünkü babası da benim kardeşimdi.

Yaşlı Şeyhülcebel daha sonra yanına iki yardımcısını getirtti:

— Bana hizmet ettiğiniz gibi, Cenabıhak'kın şan ve şerefi için ona da hizmet edin. Ebu Ali, bundan böyle tarikatın yönetiminden sen sorumlusun. Bu çok büyük bir görev, ama bunun altından kalkacağını biliyorum. Sana gelince Kasrani'nin oğlu Hasan, savaşlarda zaferler kazandın ve sayısız silahlı eylemlerde bulundun. Ordularımızın başkomutanı olacaksın ve tarikatı korumayı üstleneceksin. Yalnız dış düşmanlarımıza değil, içimizdeki düşmanlarımıza da güvenme sakın.

Can çekişen şanlı Şeyhülcelbel'in başı ucunda güneş batıncaya kadar bitkin bir durumda beklediler. Bu sırada kartalın eski günlerdekinden çok daha keskin olan çığlığı havayı sarstı. Saat yediyi birkaç dakika geçiyordu. Hasan Sabbah altmış sekiz yaşında ölmüştü. Ama yirmi yaş daha fazla gösteriyordu.

Tarihsel Kronoloji

BATI	DOĞU
1031 (-1060): I. Henri, Fransa Kralı	
1054: Batı Afrika'da Murabıtlar hareketinin başlangıcı	
1056 (-1106: IV. Henri, Germanya İmparatoru.	1056: Ali Sabbah'ın oğlu Hasan Rey'de doğdu
1061: Normanlar Sicilya'yı istila etti.	
1063: Sultan Tuğrul Bey'in ölümü	
1064: Sultan Alparslan Ermenistan'ı ele geçirdi.	
1066: Fatih William, Hasting'de Anglosaksonlar'ın kralı Harold'ı yenilgiye uğrattı.	
	1070-1074: Ömer Hayyam ve Nizamülmülk'ün öğrencilik arkadaşı Hasan Nişapur Medresesi'nde eğitim gördü.
1071: Selçuklular, İmparator Diogenes'in Bizans ordularını Malazgirt'de yendiler ve Anadolu'yu istila ettiler.	
1072: Sultan Alparslan'ın ölümü	
1073 (-1085): Papa seçilen VII. Gregoire, Kilise ve Papalık otoritesini pekiştirdi. (IV. Henri aforoz edildi.)	1074: Hasan Sabbah, Rey'de bulunan baba ocağına döndü.

BATI	DOĞU
1075: Selçuklular Kudüs'üele geçirdi.	1075: Hasan Sabbah İsfahan'a geldi.
	1076: Melikşah'ın kütüphanecisi oldu. Ali Sabbah'ın ölümü. Hasan, Meryem'le evlendi.
1077: IV. Henri, Papa VIII. Gregoire'den bağışlan masını diledi.	1077: Hasan İsfahan'dan kaçtı. Şirkuh'ta tarikata girdi (Aslanlı Dağ'da).
	1078: Kahire'de coşkuyla karşılandı.
	1080: Hasan Mısır'dan kaçtı ve Halep, Bağdat ve İsfahan' da ilk yandaşlarını topladı.
	1081-1085: Güneydoğu İran'da uzun yolculuk.
1084: Chartreux tarikatının kurucusu Saint Bruno, Grenoble yakınlarında ilk manastırını kurdu.	
	1085: Hasan, Damgan'da (Kuzeydoğu) tarikatını yerleştirdi.
	1086-1090: Doğu ve Kuzeydoğu'da gezi.
1087 (-1100): İngiltere Kral'ı II. William, babasından boşalan tahta geçti.	
1088 (-1099): II. Urbain Papa seçildi.	1090: Hasan kesin olarak Alamut'a yerleşti.

BATI	DOĞU
	1092: Alamut Selçuklular tarafından kuşatıldı. Nizamülmülk ve Melikşah öldürüldü.
1093: IV. Henri'nim oğlu Conrad Romalılar'ın kralı oldu.	
1094: Cid, Valence'i ele geçirdi.	1094: Terkem Sultan katledildi. Yerine Barkyaruk geçti.
1095: Plaisance ve Clermont' da din bilginleri toplan dı. II. Urbain I. Haçlı Seferlerini başlattı.	
1098: Saint Robert, Citeaux manastırını kurdu.	
1099: Haçlılar Kudüs'ü ele geçirdi.	
1100: I. Baudouin Kudüs'ün ilk kralı, I. Henri de İngiltere'nin kralı oldu.	1101: Hasan Sabbah, oğlu Muhammed'i idam ettirdi.
	1102: Hasan Sabbah, oğlu Hüseyin'i idam ettirdi.
	1103: İki Hıristiyan elçisi Alamut'a Hasan'la görüşmeye geldi.
	1104: Sultan Barkyaruk katledildi, yerine Sultan Muhammed geçti.
	1104-1109: Kuzey illerinde terör başladı.

BATI	DOĞU
1106: I. Henri'nin Norman diya'yı istilası.	1106: Haçlılar Haşhaşiler'le ittifak yaptılar.
1106 (-1125): V. Henri Ger manya İmparatoru oldu.	
1108 (-1137) Şişko VI. Louis Fransa kralı oldu.	1108: Başvezir Ebul Muzaffer Ali katledildi. Sultan Muhammed öldürüldü. Sultan Sancar tahta geçti.
1112: Tancrede Antakya'da katledildi.	1109-1116: Alamut kuşatması.
1113: Kudüs Saint-Jean Yar dımlaşma Derneği kuruldu.	
1115: Abelard, Notre-Dame 'de Paris'in piskoposluk meclisi üyesi seçildi. Saint Bernard, Clairvaux manastırını kurdu.	
1119: Templier şövalye tarikatının kurulması.	
	1120: Ömer Hayyam Alamut'a geldi (1123'te öldü).
1122: V. Henri ve II. Calixte (Guelfes ve Gibelins) ara sında Worms antlaşması imzalandı.	
1123: Latran Din Konseyi Worms antlaşmasını onayladı.	
	1124: Hasan Sabbah öldü.

Dağın Şeyhi
HASAN SABBAH

FREIDOUNE SAHEBJAM

Mollalar rejiminin idama mahkûm ettiği İranlı yazar Freidoune Sahebjam, 11. yüzyılın üç önemli kişiliği olan Hasan Sabbah, Nizamülmülk ve Ömer Hayyam'ın efsane öğesi karışmış yaşamlarını ele alıyor. Öykünün merkezinde 1124 yılında Alamut Kalesi'nde ölen ve tarihin en tartışmalı kişiliklerinden birisi olan Hasan Sabbah var. Kimileri onu "dinsel inaçları uğruna cinayetler işleyen bir katil" ya da "cani" olarak, kimileri de "önemli bir muhalif" ya da "askeri bir deha" diye tanımlamaktadır.

İsmailîye mezhebini benimseyen Hasan Sabbah'ın, tarikatın etkin ismi haline gelip Alamut Kalesi'ne yerleştiği ve haşhaş verdiği müritlerine cinayetler işleterek Batıniliği yaydığı ileri sürülür. Haşhaşiler adı verilen silahlı müritleri, tarihin belki de gelmiş geçmiş en acımasız örgütünün büyülenmiş neferleridir. Selçuklu sultanı Melikşah'tan vezir Nizamülmülk'e, ordu komutanlarından emirlere, kadılardan tüccarlara kadar binlerce insanı suikastlarla ortadan kaldırmışlardır. Freidouna Sahebjam, kendisine "ihtiras"ı temel almış bu acımasız ve gizemli kahramanın tarihi kişiliği çerçevesinde yarattığı romanını, aynı zamanda günümüzün ve geleceğin "fanatik" kuşaklarının simgesel romanına da dönüştürüyor.

Fiyatı: 25,00 TL.
ISBN: 978-975-545-097-1
9 789755 450971